IURI GHERMAN

CAUZA PE CARE O SLUJEȘTI

EDITURA TINERETULUI

IURI GHERMAN

CAUZA PE CARE O SLUJEȘTI

În romînește de
IGOR BLOCK și
PERICLE MARTINESCU

EDITURA TINERETULUI

Memoriei lui
EVGHENI LVOVICI ŞVARŢ

Coperta de ION PETRESCU

И. ГЕРМАН—ДЕЛО, КОТОРОМУ ТЫ СЛУЖИШЬ
Государственное Издательство Детской Литературы
Министерства Просвещения РСФСР Ленинград 1959

ETERNA LUPTĂ ! LINIŞTEA-I UN VIS...

Alexandr Blok

ȘTIINȚELE NATURII

Asta i s-a întîmplat în clasa a noua. Într-o zi, pe neașteptate, Volodea și-a pierdut tot interesul față de orice, chiar și față de cercul de șah, care, fără el, s-a destrămat numaidecît, chiar și față de profesorul Smorodin, care pînă atunci îl socotise pe Ustimenko drept cel mai bun elev al său, chiar și față de Varia Stepanova, cu care se zbenguise pînă nu de mult în timpul sărbătorilor din noiembrie, la rîpa de pe malul Unciei cu ape domoale. Viața — atît de veselă și interesantă, atît de plină, atît de zgomotoasă și de amplă, atît de atrăgătoare în toate amănuntele ei — se oprise parcă dintr-o dată și totul în jurul lui Volodea încremenise într-un soi de încordare și teamă, vrînd parcă să-i spună: „Ia să vedem, băiatule, ce-o să fie mai departe!“ De fapt, părea să nu se fi întîmplat nimic deosebit.

Se dusese cu Varia la cinematograf. Asta a fost tot. În seara aceea cernea o ploaie obișnuită de toamnă; Varia debita tot felul de prostii despre „arta teatrală“ (era, de altfel, cea mai talentată actriță a cercului dramatic de la Școala nr. 29) și, în timp ce sporovăia de zor, pe ecran se plimbau niște găini cu un aer foarte satisfăcut, de o rasă aparte. Și deodată Volodea începu să pufnească, ținîndu-și răsuflarea.

— Taci! îi spuse el Variei.

— Ce-i cu tine?! se miră fata.

— Da' taci odată! șuieră el printre dinți.

Pe ecran, un savant își umplea seringa cu un lichid. Era un om cu o frunte mare, cu buzele subțiri, un om,

se vede treaba, istovit. În înfățișarea acestui mare descoperitor nu găseai nimic simpatic sau fermecător, așa cum obișnuia să se exprime mama Variei. Nici de mînuit instrumentele nu le mînuia cu cine știe ce îndemînare; era supărat, pesemne, pe cei care-l filmau. Oamenilor de felul lui nu le place să fie fotografiați, darămite filmați!

Varia compătimi cobaiul condamnat să-și piardă viața.

— Sărmanul de el! spuse fata, aruncîndu-i o privire sfioasă lui Volodea.

Acesta însă nici măcar nu-i mai atrase atenția să tacă. Concentrat, îl asculta pe omul cu bonetă albă și halat alb, care vorbea sever sălii despre înțeleptul bătrîn Aesculap și fiica sa Panaceea.

— Nu pricep nimic — se plînse în șoaptă Varia. Absolut nimic. Tu înțelegi ceva, Vladimir?

Volodea dădu din cap. Apoi, cînd a urmat filmul artistic, el a stat posac și dus pe gînduri, rozîndu-și unghiile. N-a zîmbit de fel, cu toate că era un film amuzant. Îndeobște, el știa să se izoleze dintr-o dată de toți, începuse să evite pălăvrăgelile, dînd preferință reflecțiilor, vîrîndu-se parcă într-o vizuină, rămînînd doar cu sine însuși și cu gîndurile care-l munceau. Tot așa și acum, conducînd-o pe Varia acasă de la cinematograful „Udarnik", nu mergea cu ea, ci parcă de unul singur.

— La ce te gîndești? îl întrebă Varia.

— La nimic! o repezi el, cufundat în gîndurile sale.

— E tare vesel să meargă cineva cu tine — spuse Varia. Al naibii de vesel mai ești! Să mori de rîs, nu alta!

— Ce? întrebă el.

S-au despărțit atunci pentru vreo trei luni. Varia era supărăcioasă și avea de altfel și mult amor propriu. În fața lui se deschisese însă o lume necunoscută încă, o lume de căutări și confuzii, de descoperiri a

unor adevăruri de mult descoperite, o lume a nopților nedormite și a cunoștințelor fără de hotar, în care el era nimic, un fleac, un firicel prins în vîrtejul furtunii. Era zvîrlit în mijlocul unor cuvinte despre care trebuia să se informeze la tot pasul în enciclopedie. Căuta să răzbească în cărți din care înțelegea prea puțin. Uneori îi venea să plîngă, dîndu-și seama de propria lui neputință, dar erau clipe cînd i se părea că înțelege, că se orientează, că acum e aproape „acasă la el" măcar în acest capitolaș, măcar pe această pagină, că de astă dată nu-i mai rămîne decît să aprofundeze cele citite și totul va merge strună. Apoi iar se prăbușea în beznă, fiindcă era încă mic, „prostuț", cum îi spunea mătușa Aglaia.

— Ce-i asta? îl întrebă ea într-o seară foarte friguroasă, vîrîndu-și nasul în „cotlonul" lui Volodea — așa i se spunea de mult camerei lui strîmte.

— Unde, ce? nu înțelese Volodia, desprinzîndu-se anevoie din vraja cărții pe care o citea.

— Uite, asta! Te-ai apucat să cumperi tablouri?

— Astea nu-s tablouri. E o copie a pînzei lui Rembrandt „Lecția de anatomie a doctorului Tulpius"...

— Da-a!... dădu din cap Aglaia. Și de ce-ți trebuie, prostuțule, „Lecția de anatomie"?

— Îmi trebuie, Aglaia Petrovna, „Lecția de anatomie", fiindcă am să mă fac medic — rosti Volodea, întinzîndu-se și căscînd de plăcere. Așa am hotărît.

— Mai adaugă: „pe ziua de azi" — îl sfătui mătușă-sa pe un ton blajin și binevoitor. La vîrsta ta hotărîrile se schimbă destul de des. Îmi aduc foarte bine aminte că doreai să te faci aviator, iar după aceea detectiv. Dar parcă pompier, nu? Mai voiai să construiești poduri, să regizezi piese, să cauți și să extragi minereuri.

Volodea tăcea și zîmbea încurcat: da, într-adevăr, pare-se că se gîndise cîndva la toate acestea... Dar asta a fost demult, tare demult!

— Ei, toane de copil — spuse Volodea, cu un glas îndulgent față de „trecutul" său. Acum nu mai sînt un băieţaş.

— Vai de mine, se poate ! replică Aglaia. Eşti, dacă nu un moşneag, în orice caz un om trecut de ani, pe deplin format, înzestrat cu înţelepciunea unei uriaşe experienţe a vieţii. Ei hai, nu te bosumfla ! Tulpius acela era un doctor bun ?

— Era olandez de origină — spuse Volodea, uitîndu-se atent la copia decolorată de timp. Van Tulp se numea. Era doctorul săracilor şi profesor de anatomie la Amsterdam. În portrete e înfăţişat de obicei cu o lumînare şi cu deviza breslei medicilor. Acum deviza aceasta a devenit locuţiune : „Luminînd altora, ard !"

— Frumos ! oftă Aglaia. Ia te uită cîte lucruri ai mai aflat ! şi ţi-ai umplut cotlonul cu cărţi... Mătuşa băiatului deschise atlasul de anatomie pe care Volodea îl luase de la bibliotecă şi se înfioră : Aoleu, ce grozăvii ! Hai la ceai, că e tîrziu. Haide, viitorule Tulpius !...

Pînă la vacanţa de iarnă, Volodea Ustimenko, elev în clasa a IX-a A, luase atîtea note proaste, încît se mirase şi el. Trebuia să vorbească cu cineva, ca să-i mai treacă amarul. Păşind furios pe zăpada care scîrţîia sub picioare, se îndreptă spre casa Varvarei, care şedea pe strada Proletarskaia. „Luminînd altora, ard !" cugeta el, cu gîndurile pierdute. „Luminînd altora..." Ce stupid îl obseda maxima asta !

— Nu-i acasă, e la repetiţie — îl informă Evgheni, fratele vitreg al Variei, un tînăr cu faţa rotundă, cu un aer puţin nostalgic şi avînd un fileu pe cap (Evgheni se ocupa foarte mult de înfăţişarea sa exterioară şi îi plăcea să aibă părul lins, în care scop recurgea la tot felul de soluţii din cele mai complicate, la adevărate scamatorii). Jenea citea din manualul de fizică, cocoţat comod pe canapea. În casă stăruia un miros dulceag de prăjitură cu vanilie. În odaia ală-

turată, madam Lis, prietena Valentinei Andreevna, mama lui Jenea, cînta la pian. Din odaie se auzeau voci: vocea obosită a Valentinei Andreevna și vocea de bas a lui Dodik, celebru motociclist, automobilist și jucător de tenis, iar în afară de aceasta, principalul arbitru sportiv din oraș și regiune.

— Nu vrei să-ți cumperi automobil? îl întrebă Jenea. Vinde Dodik unul. Hispano-Suiza, model 1914, în perfectă stare de funcționare. A mai vîndut două și și-a cumpărat unul nou. În materie de-asta, e tare! Zău că-l invidiez!

Volodea rămase tăcut.

— Viață de cîine, nu altceva — spuse Jenea, tărăgănat. Tocim, tocim, dar ce folos? Acu', nu-i vorbă, de învățat trebuie să înveți — rosti el vioi, pe un alt ton. Ceea ce și fac. Tocesc al naibii. Despre tine se spune însă că, în general, nu te mai ocupi de propria ta persoană.

— Nu mă ocup — mărturisi indiferent Volodea.

— Ei vezi! Asta nu e bine! În ceea ce mă privește, unele materii mi le însușesc în general cu mare greutate, printr-un efort colosal. Dar nu mă dau bătut. Ține seama că am fost tuberculos...

— Tuberculos, ei da! rîse Ustimenko, uitîndu-se la fața îmbujorată a lui Evgheni.

— Nu crezi? Înfățișarea exterioară este în cazul de față extrem de înșelătoare — răspunse jignit Jenea. În general, tuberculoza nu trebuie înțeleasă...

„În general" era expresia favorită a lui Evgheni. Așa i se și spunea: „În general". I-a vorbit mult lui Volodea despre tuberculoză și despre cum a fost salvat, cu chiu cu vai, de această boală cumplită, punîndu-se în acțiune toate mijloacele curative, pînă la aloe și miere cu untură.

— Dragostea de mamă e în stare să mute munții din loc! spuse Evgheni patetic. Îi plăcea uneori să trîntească cîte o frază de felul acesteia. Dar Volodea căscă lung și Evgheni abandonă discuția despre tu-

berculoză. Acum se apucă să-l judece pe Volodea: După toate, te-ai rupt și de colectiv — spuse el pe un ton binevoitor — și în general ești un om închis. Nu e bine. Nu e just. Ți se cere să dai dovadă de ardoare comsomolistă, vioiciune, dragoste de viață! Nu trebuie să uiți că noi nu învățăm într-un colegiu burghez, ci în școala noastră sovietică, în buna noastră școală a muncii.

— De unde știi că școala mea e bună? îl întrebă Volodea.

— Ei, asta e! Toate școlile noastre sînt, în general, mai bune decît colegiile burghezc. Jenea îi făcu deodată cu ochiul, de parcă i-ar fi spus: „Parează, dacă poți!" Descumpănit, Ustimenko nu putu să răspundă cum se cuvenea și Evgheni urmă: Dacă ai greutăți, colectivul de elevi și pedagogi te va ajuta. Oare voi nu aveți un colectiv bine sudat? Aveți, fără-ndoială, și el o să te ajute. E la voi acolo unul Vovka Suharevici, tizul tău; e un bleg, bine-nțeles, dar e pătruns de intenții bune. Am auzit că tot mereu îi ridică pe cei rămași în urmă. Roagă-l, și-o să te ajute și pe tine... Din odaia alăturată se auzi rîsul suculent și debordant al lui Dodik. Jenea se ridică, tîrșindu-și papucii, închise bine ușa și spuse cu o expresie de îngrijorare pe față: Zău dacă știu ce să fac. Tovarășul speculant de automobile și motociclete e zi și noapte aici, de parcă n-ar avea altă treabă. Stau mereu și mă-ntreb: ce-o fi găsit maică-mea la el? Of, vine el, spaima mărilor, și să vezi atunci ce discuție veselă o să se încingă...

Volodea clipea nedumerit din ochi: „Spaima mărilor" — așa îi spunea, se vede, Evgheni tatălui său vitreg! Din pricina nopților nedormite, petrecute cu nasul în cărți care nu aveau nici o contingență cu programa școlară, pe Volodea îl durea ceafa și i se părea că are nisip în ochi.

— De ce o să fie o discuție veselă? întrebă Volodea.

— Nu bănuiești ?

— Nu.

— Îmi închipui că soților le repugnă astfel de situații !

Și Evgheni făcu un semn din cap spre ușa în dosul căreia hohotea acum madam Lis. Volodea însă iarăși nu pricepu nimic.

— Bine — spuse el — dar, totuși, ce-i de făcut ?

— În general trebuie să te stăpînești — îl sfătui Jenea. Dacă e s-o spun prietenește, ca de la bărbat la bărbat, tu ești, desigur, mai înzestrat decît mine, dar te împrăștii, amice. E, firește, plictiseală mare să tot tocești, dar școala trebuie terminată, n-ai încotro. Azi e babacul care-ți poartă de grijă, dar mîine rămîi singur în fața soartei. Doar n-o să te faci hamal...

Evgheni aruncă manualul de fizică pe canapea și se apucă să-i dea povețe lui Volodea. Ca întotdeauna, era foarte binevoitor, dar de pe urma poveților lui Jenea, Volodea se simțea de parcă s-ar fi îndopat cu caramele grețos de dulci... Evgheni avea, desigur, dreptate, dar parcă gîndea alandala, și felul ăsta de a gîndi era cam nerușinat. Privind drept înainte, cu ochii lui străvezii, Evgheni spunea tărăgănat :

— De exemplu, cercul. Treaba ta, dar școlii îi face plăcere să aibă un bun cerc dramatic și spectacole reușite. În consiliile pedagogice se ține seama de asta. Sau gazeta de perete. Eu, de pildă, sînt de aproape doi ani redactor. Îmi trebuie mie asta cum îi trebuie chelului tichie de mărgăritar, dar le trebuie lor. Socoți că asta îmi ia mult timp ? Îmi ia, desigur ! Dar mi-am zis că tot eu sînt cel cîștigat : toți profesorii îmi cunosc activitatea pe care o depun ca redactor și nu pot să nu țină seama în general de sarcinile mele obștești. Doar sînt oameni și profesorii ! Le place să citească ceva măgulitor despre persoana lor, o expresie de recunoștință, de pildă, cîteva cuvinte calde.

Pe tine te preocupă ştiinţele naturii. Perfect. Şcolii îi plac astfel de lucruri, dar în cadrul ei, amice, numai în cadrul şcolii. Trebuie să înjghebezi un colectiv şi să te duci la profesorul de specialitate. Aşa şi pe dincolo, nea Cutare, noi, elevii, vă rugăm stăruitor să conduceţi cercul de ştiinţele naturii. Dumneavoastră şi numai dumneavoastră... S-a înţeles? Evgheni scoase din sertarul noptierei o ţigară, o aprinse şi se întinse cu vădită satisfacţie. E clar?

— Nu eşti prost — replică Volodea. Nu eşti prost de loc...

— Asta ne e salvarea! oftă fals Evgheni. Şi se informă: O aştepţi pe Varvara?

Volodea porni posac spre casă. Pe stradă îl urmări multă vreme încă mirosul de prăjitură cu vanilie şi vocea tărăgănată a lui Jenea. În colţ, lîngă monumentul lui Radişcev, se întîlni cu Varvara. Fata venea cu băieţii din cercul ei şi îi făcu semn cu mîna. În aerul uscat şi rece îl auzi pe Sevka Şapiro, primregizorul lor, dîndu-şi aere:

— Eu susţin principiile biomecanicii şi mă pronunţ pe de-a întregul împotriva doctrinei lui Stanislavski. Cu tot respectul pe care i-l port...

„Nişte proşti!" cugetă bătrîneşte Volodea şi se miră că nu demult încă toate acestea îl interesau şi pe el.

„Bo-om!" se auzi un dangăt prelung în înaltul cerului. Trăgeau clopotele la catedrală, căci astăzi era sîmbătă. „Bo-om!"

Jos călugării, bărboşii,
Jos cu popii rotofei!
Noi ne vom sui în ceruri,
Să-i gonim pe dumnezei...

Din faţă veneau nişte elevi din cercul antireligios al şcolii. Volodea se opri şi-i spuse Galiei Anohina, preşedinta cercului:

— „O să-i alungăm, o să-i alungăm"! Halal propagandă, n-am ce zice! Mult mai de folos v-ar fi dacă aţi asculta un referat despre inchiziţie...

Membrii cercului se strînseră ciotcă în jurul Galiei şi al lui Volodea. Erau foarte veseli şi n-aveau nici un chef să asculte ceva trist despre Giordano Bruno, sau Bruno din Nola, cum îi spunea Ustimenko marelui om. Nici despre Miguel Servet n-aveau chef să audă acum. Acesta fusese ars în două rînduri: odată prin manechinul care-l înfăţişa pe dînsul, apoi el însuşi fusese ars de viu, laolaltă cu cărţile pe care le scrisese. Şi pe părintele catedrei de anatomie, André Vésale, l-au ucis blestemaţii aceia de inchizitori. L-au trimis să se închine la locurile sfinte, iar corabia cu care călătorea Vésale s-a scufundat.

— Sabotaj, desigur! spuse Gubin, un coleg al lui Volodea. A fost aranjat special.

— Galileu însă a băgat-o pe mînecă — urmă Volodea — s-a speriat. A pus mîna pe evanghelia aia a lor şi a declarat că îngenunchează înaintea marelui inchizitor şi jură că de aci încolo va crede în tot ceea ce recunoaşte şi propovăduieşte biserica drept adevărat. E drept că era bătrîn...

„Bo-om!" răsuna din clopotniţă. „Bo-om, bo-om!"

— Ei hai, fraţilor, că doar n-aţi fost bătuţi în cuie! spuse Galia. Apropo, Ustimenko, n-ai vrea să prezinţi un mic referat despre toate astea? N-ar strica de loc...

Apoi elevii plecară mai departe, cu toţii grămadă, puţin stînjeniţi de erudiţia lui Volodea, de strălucirea sumbră din ochii lui.

— Toată ziua dă poveţe altora — spuse nemulţumită Anohina. Ia te uită ce mai dascăl!

— Să nu spui asta — replică Borea Gubin. E într-adevăr un tovarăş care şi gîndeşte, şi citeşte mult.

Încă din vestibul, fără a aprinde lumina, Volodea își dădu seama numai după mirosul de tutun și de piele că a venit taică-său. Fără a-și scoate paltonul, se năpusti cu un țipăt în camera lui. Afanasi Petrovici ședea la masă în poziția lui obișnuită — foarte drept — și citea ziarul. Avea pe el o bluză bine călcată și elegant cusută, cu petlițe de aviator și cu galoane de aur la mînecă. Centura era atîrnată de speteaza scaunului, și asta însemna că tata a venit de-a binelea acasă și că n-are de gînd să plece nicăieri acum. Volodea îl salută cu o strîngere de mînă, ca întotdeauna. Tatăl își mijì puțin ochii și îl trase spre el. Nu izbutiră să se sărute, căci nu prea se pricepeau la astfel de gesturi, dar Afanasi Petrovici își strînse ușor la piept feciorul și-i spuse să-și scoată paltonul și să vină la cină. Mătușa Aglaia aduse din bucătărie o plăcintă siberiană cu pește. Ochii îi rîdeau de bucurie și obrajii i se aprinseseră. Își iubea la nebunie fratele, era mîndră de el și făcea întotdeauna o sărbătoare din vizitele lui.

— Raportează! ordonă tatăl.

Volodea raportă fără să mintă. Afanasi Petrovici ținea în mîinile lui mari o bucată de plăcintă și nu-și lua ochii de la feciorul său.

— Minte de la început și pînă la sfîrșit! exclamă Aglaia. Nu-i adevărat ce spune. Învăța așa de bine, că era aproape primul la școală...

— Cauzele? întrebă tatăl, făcîndu-se că n-a auzit exclamația surorii sale.

— Asta mai tîrziu — spuse Volodea. Pe scurt, însă, trebuie să știi că m-am hotărît definitiv să mă fac savant.

Afanasi Petrovici nici măcar nu-și îngădui să zîmbească.

— Învață nopți de-a rîndul — vorbi din nou mătușa. A adus o groază de cărți, și acum, poftim... Minte, minte de stinge !

Mai tîrziu, cînd mătușa Aglaia, istovită de excesul de ospitalitate, adormise, cei doi Ustimenko ședeau alături și Volodea îl asculta pe tatăl său.

— Eu nu sînt deprins să despic firul în patru — spuse Afanasi Petrovici, pufăind din țigară. Eu nu-s om învățat, sînt un aviator militar, dar presupun că orice știință trebuie să aibă o temelie. Uite, să luăm, de pildă, domeniul nostru de activitate : văzduhul. S-ar părea că e simplu : tragi mașina, împingi mașina. Dar vezi că...

Ședeau umăr lîngă umăr și Volodea nu vedea încotro se uită taică-său, dar simțea privirea lui serioasă, severă și calmă, tot așa cum simțea cu umărul slăbuț, încă de adolescent, mușchii lui puternici. Și încerca o fericire blajină și deplină. Omul cu zbîrcituri pe fața bătută de vînturi, aviatorul acesta cutezător și curajos era tatăl lui, al lui Volodea, și pentru el era o senzație nespus de încîntătoare să vorbească cu dînsul de la egal la egal, să aleagă cu chibzuială cuvintele de trebuință !

— Dar simplitatea aceasta, băiatul meu, nu e chiar așa de simplă — urmă gînditor Afanasi Petrovici. Desigur, ca să faci ceva mediocru, un lucru nu mai prost decît cum l-ar face altul, nu e nevoie de nimic deosebit ; dar ca să împingi aviația înainte cu un pas, cu doi pași, pentru aceasta e nevoie să te rezemi pe o temelie solidă : numai cu tupeul, numai cu impertinența, cu obrăznicia, nu faci nimic. Crede-mă, sînt un om în vîrstă, pe cînd tu abia te pregătești să pășești pe drumul vieții...

Apoi, cînd s-a făcut noapte de-a binelea, trecură în „cotlonul" lui Volodea, și aici, printre cărțile, revistele și conspectele împrăștiate în toate părțile, sub „Lecția de anatomie" a lui Rembrandt, fiul se apucă să-i vorbească tatălui său despre științele naturii.

Afanasi Petrovici ședea pe patul băiatului și se uita cu o privire atentă și tăioasă la fața slăbită și îmbujorată a lui Volodea, ascultîndu-i considerațiile înflăcărate despre cum pășește înainte medicina, despre ce înseamnă a fi un adevărat inovator, pe ce căi se fac cercetări în legătură cu sinteza proteinei artificiale, cum se va opera pe inima omului...

— Aici ai cam luat-o razna, amice — spuse Afanasi Petrovici. Cu operația la inimă exagerezi...

— Exagerez? țipă Volodea. Exagerez? Iartă-mă, tată, dar cuvintele tale îmi amintesc de acei oameni care rîdeau de doctorul rus Filippov, care încă în cel de-al nouălea deceniu al secolului trecut făcea cusături pe inimile de animale. Iar germanul Rhen a cusut în '896 o rană la inimă și bolnavul a rămas în viață. Cei ce sînt conservatori în domeniul științei...

— Ei, hai — bombăni împăciuitor tatăl — hai, inovatorule, dă-i drumul mai departe. O să coaseți oare și capetele la loc?

— Ce găsești de rîs în asta — se supără Volodea. De altfel ești aviator, și visul despre omul zburător...

— Bine, bine — îl întrerupse Afanasi Petrovici — s-a înțeles, dar vezi că războaiele...

— Ce-i cu războaiele? zise nedumerit Volodea.

— Citești ziarele?

— Le citesc, dar, ce-i drept, nu tocmai regulat...

— Trebuie să le citești regulat. Și trebuie să înțelegi cine sînt Hitler, Goebbels, Himmler și porcul acela care își spune aviator — Goering. Ca și Krupp von Bohlen, de altfel. A venit la noi la unitate un comisar, un om foarte inteligent. A făcut o analiză profundă, desigur nu de dragul pălăvrăgelii, ci special pentru noi, pentru militari. Să știi, băiatul tatii, că dacă se-ntîmplă un bucluc, teamă mi-e că o să cam întîrzie toate cercetările cu privire la sinteza proteinei artificiale...

— Zici că o să le întîrzie? întrebă surprins și mîhnit Volodea.

— Negreşit. Dacă n-ar fi imperialiştii din toate ţările, ştiinţa ar face, desigur, un mare salt înainte. Afanasi Petrovici îşi desfăcu gulerul, rămase o clipă pe gînduri, apoi spuse cu un zîmbet amar, ironic şi puţin stînjenit: Se ridică neamul nostru, se ridică. Bunicu-tău era cărăuş prin părţile Harkovului, eu, cum vezi, sînt militar, aviator, comand un regiment, iar fecioru-meu o să fie un savant şi-o să facă albumină sintetică. Păcat că nu mai trăieşte maică-ta, că tare s-ar mai bucura. Ei, hai, dă-i drumul, mai zi...

După miezul nopţii, Volodea o luă razna cu totul. Vedea visele drept preocupări actuale ale ştiinţei, viitorul îndepărtat, foarte îndepărtat, i se părea a fi realitate. Taică-său ofta, dar ochii lui erau veseli, şăgalnici.

— E la noi unul Pronin, ofiţer de geniu — îl întrerupse deodată Afanasi Petrovici — bun băiat, n-am ce zice, ştie multe, doar atît că e periculos să-l asculţi prea mult...

— De ce? întrebă Volodea.

— Pentru că nu se uită pe unde calcă. Priveşte doar înainte. Dar pe cărăruia pe care mergi se poate să mai dai şi de-un bolovan sau mai ştiu eu de ce... Te-mpiedici, calci greşit şi, după asta, eşti silit să-ţi ştergi ciubotele. Hai la culcare, băiatule, şi-om mai vorbi şi mîine. Observînd că Volodea s-a întristat, adăugă: Totuşi e bine să priveşti mai departe decît numai pe unde calci. Dar trebuie să ţii seama şi pe unde calci.

A doua zi dimineaţă Volodea găsi nişte bani lăsaţi de taică-său şi un bileţel prin care era sfătuit să-şi cumpere cărţi cîte poftеşte şi tot ce e nevoie pentru „prepararea cît mai rapidă, băiatule, a albuminei sintetice". Semnătura era oficială: A. Ustimenko, însoţită de un post-scriptum: „Totuşi, pînă una alta, învaţă, aşa cum îi şade bine unui cetăţean, unui om al muncii. Îmi pun toată nădejdea în tine."

Erau bani mulți — un teanc de hîrtii de cîte treizeci de ruble și încă două teancuri de hîrtii mai mici, ce mai, o avere! Volodea se hotărî să-și cumpere numaidecît un lucru la care visa de mult și pe care și-l dorea nespus.

Magazinul de materiale didactice, deschis nu de mult, se afla în apropiere de piața orașului, lîngă patinoar. Aici, în dreptul unei gherete cu patcuri, Ustimenko o întîlni pe Varia. Fata mîncă două pateuri deodată, turtindu-le cu degetele — unul cu carne și altul cu varză. Pe braț îi atîrnau patinele. Dincolo de gardul înalt al patinoarului se auzea cîntînd fanfara.

— Vrei un pateu? îl întrebă Varia pe un ton de parcă s-ar fi văzut cu puțin mai înainte. Ia, sînt gustoase! Mie-mi plac mai mult prăjite decît coapte; sînt delicioase, mai ales cînd mănînci două deodată... Fulgi mari și grei de zăpadă cădeau pe căciuliţa Variei, pe pateuri, pe mîneca paltonului ei. Iar se topește patinoarul; nu, Vladimir? Ce iarnă îngrozitoare și asta! Și deodată schimbă vorba, mirîndu-se: Vai ce slab ești!

„Bum-bum-bum", bubuia de după gard fanfara. „Bum-bum-bum".

— Ai patinat? întrebă Volodea.

— Da, am patinat — minți Varia pentru orice eventualitate. „Ah, ce îndrăgostită sînt totuși de el — își zise ea, simțindu-și inima bătînd cu putere. Nici nu se cade să fiu atît de îndrăgostită!"...

— Hai să mergem să cumpărăm un schelet.

— Ce-e?

— Un schelet de om — spuse Volodea. La magazinul de materiale didactice. E acolo unul în vitrină. L-am văzut și ieri.

— Pentru școală?

— Care şcoală ?! se îmbufnă Volodea. Pentru mine personal.

— Pentru tine ? întrebă Varia, arătîndu-l cu degetul, de parcă nu i-ar fi venit să creadă cele ce auzea.

Apoi se duseră împreună la magazinul de materiale didactice, dar aici se întîmplă cu totul altfel decît cum îşi închipuise Volodea. Un om chel, foarte neplăcut la înfăţişare, cu gura toată numai dinţi de aur, îi spuse că scheletele de oameni şi animale se vînd doar şcolilor şi numai pe bază de comenzi prealabile, prin virament. Persoanelor particulare nu li se pot vinde nici un fel de schelete.

— Şi dacă el e un savant — interveni Varia, făcînd un semn cu capul înspre Volodea.

De altfel Varia era bună de gură şi nu se lăsă nici de data asta.

— Savanţii îşi procură schelete prin instituţiile ştiinţifice — i-o tăie chelul.

— Şi dacă nu e încadrat într-o instituţie ştiinţifică?

— Atunci intră în categoria persoanelor particulare — replică vînzătorul, sclipindu-şi dinţii de aur.

— Dar ce, noi o să facem speculă cu scheletul ăsta al dumneavoastră ? se aprinse Varia. Omul are nevoie, s-a consacrat ştiinţei...

Volodea ieşi din prăvălie ca slobozit din puşcă : îi era ruşine. Varvara asta era pusă mereu pe scandal !... Dar fata încă mai zăbovea în magazin. După vreo douăzeci de minute, Volodea intră din nou. Varia scria în condica de reclamaţii, cu scrisul ei mare, încă copilăresc. Volodea se uită peste umărul ei şi citi : „Refuzul de a vinde schelete contra numerar poate fi socotit o neghiobie..."

— Varia ! spuse el în şoaptă.

— Încetează cu susceptibilităţile astea de intelectual ! se oţărî fata.

— Dar e ridicol !

„O neghiobie sau ceva şi mai şi..." — scrise Varvara.

— Vrei să spui „şi mai rău“ — o corectă Volodea.

— Or să vadă dacă schimb acum, şi te rog pleacă. Ustimenko, lasă-mă să duc treaba pînă la sfîrşitul ei logic!

Obrajii îi ardeau. O buclă încîntătoare îi atîrna în dreptul urechii ei mici, de care era prins un cercel albastru.

Nu izbutiră să cumpere scheletul. În schimb, la anticariatul din Piaţa 10 Octombrie, ce se afla lîngă catedrală, Volodea îşi cumpără un atlas de anatomie ediţia 1900, ieftin şi destul de curăţel. Varvara mergea alături, zăngănindu-şi patinele, cu căciuliţa pe-o sprînceană, cu obrajii îmbujoraţi. Se plîngea de birocraţie, spunînd că trebuie dusă o luptă necruţătoare împotriva acestor blestemate rămăşiţe ale trecutului.

— Rodion Mefodievici vă scrie? întrebă Volodea.

— Am primit duminică o scrisoare — răspunse Varvara şi, schimbînd vorba, îl înştiinţă că s-ar putea să obţină două bilete la spectacolul cu „Unchiul Vanea“, dat de Teatrul de Artă. Actorii au şi sosit — spuse Varia. Au tras cu toţii la hotelul „Moscova“. Zinka Kriukova a şi văzut pe doi dintre ei. N-am înţeles pe cine anume, dar se pare să fi fost tovarăşul Kacialov şi tovarăşul Livanov. Erau amîndoi în şube. Iar te gîndeşti la ceva?

— Pasiunea asta a voastră pentru teatru e totuşi o ţicneală — replică Volodea. Dacă e să vorbim serios, Varvara, cui îi trebuie arta asta? E o nerozie, pierdere de timp, un consum inutil de substanţă nervoasă, idiotism curat.

S-au certat din nou, dar nu definitiv. În duminica aceea, Varvara a văzut în Volodea ceea ce nu vedeau încă în persoana lui oamenii maturi, inteligenţi, instruiţi: şi-a dat seama că Volodea e un om care iese din comun. Şi a intrat uimită şi bucuroasă în „cotlonul“ lui, unde nu mai fusese de-atîta vreme. S-a aşezat pe un scaun şchiop şi a ascultat consideraţiunile lui Volodea despre Pasteur şi Koch, despre Pavlov şi

Mecinikov, despre Pirogov şi Zaharin, despre posibilităţile de luptă împotriva tumorilor maligne şi, firește, despre albumina sintetică. A rămas apoi să ia masa. Cînd s-a servit supa, spuse :

— Ştii, Volodea, am ameţit.

— Cum vine asta ? întrebă el.

— Mi-ai vorbit trei ore fără întrerupere.

— Aha ! observă nu fără răutate mătuşa Aglaia. Ţie ce-ţi pasă ! Dar eu ce să mai zic ? Mă întorc de la muncă cu capul vîjîind, obosită, şi dumnealui mă ia în primire cu bacteriile lui.

Volodea s-a dus totuşi să vadă spectacolul cu „Unchiul Vanea". Reprezentaţiile Teatrului de Artă făcuseră atîta vîlvă în oraş, încît nu mai era chip să răzbaţi la clădirea noii Case de cultură. Încă de pe strada Kommunisticeskaia, oamenii cu feţele schimonosite şi cu vocile răguşite întrebau dacă n-are cineva un bilet în plus. Vrednic de compasiune era mai ales un militar în vîrstă, care spunea deznădăjduit că „se roagă" nu pentru el, ci pentru fiica lui.

— Psihoză în masă — constată Volodea. Despre asta scrie şi celebrul Krepelin.

Varvara oftă răbdătoare : „Mă rog, fie şi Krepelin".

Aveau locuri bune, în rîndul întîi la balcon. Volodea cumpără un program, i-l dădu, fără să-l consulte, Variei şi se apucă să examineze cu un aer de superioritate stalul şi lojile înţesate de lume.

Dar iată că între timp cortina s-a ridicat cu un foşnet uşor şi a început miracolul. Ce contingenţă putea oare să aibă fiul aviatorului Ustimenko cu peripeţiile Soniei, ale unchiului Vanea, ale doctorului Astrov şi ale tuturor celorlalţi, oameni veniţi dintr-o altă epocă, dintr-o lume pe care n-au cunoscut-o nici Varia, nici Volodea, nici părinţii şi nici măcar bunicii lor ? Cîte n-a făcut Volodea ca să nu se dea de ruşine în faţa Varvarei ? A tot numărat pînă la zece, şi-a tot strîns pînă la durere buzele, căutînd să se gîndească la altceva. Dar blestematele de lacrimi, stupide şi fără

rost, picurau mereu de pe nasul lui, şi una chiar i-a căzut Variei pe mînă, cînd a dat să ia programul. La ultimul act, Volodea s-a prăbuşit cu totul : nu mai număra, nu mai scrîşnea din dinţi ; se aplecase cu tot corpul înainte şi contempla cu răutate suferinţele omeneşti, făcînd jurăminte, strîngîndu-şi palmele asudate şi ştergîndu-şi mereu lacrimile ce-i răsăreau în ochi...

Spectacolul era pe sfîrşite, cînd o femeie în vîrstă, vecina lui Volodea, îmbrăcată într-o rochie de mătase care foşnea greu, scoase un ţipăt înăbuşit, bombănind ceva cu o voce leşinată. Băiatul îi făcu semn să tacă, dar femeia nu se potoli şi dădu să se ridice. Cei din jur cerură să se facă linişte, dar femeia scoase alt ţipăt. Din fericire, spectacolul se sfîrşise. Volodea apucă să vadă prin vălul de lacrimi faţa verde a vecinei lui, cu gura schimonosită, gata să izbucnească într-un răcnet strident.

— Şoareci ! Şoareci ! uite şoareci ! strigă altă femeie, îmbrăcată în verde.

— Ei şi — replică Volodea, luînd de pe genunchii vecinei lui şoricelul său alb. Ce-i de speriat ? Astăzi nu prea l-am hrănit, i s-a făcut foame, s-a plictisit şi a ieşit şi el la plimbare.

A fost dus totuşi la postul de miliţie. Arta nu i-a înduioşat pe vecinii lui Volodea din rîndul întîi al balconului Casei de cultură. După ce au bocit la „Unchiul Vanea", s-au pus cu gura pe capul unui miliţian în vîrstă, acuzînd cu nişte voci metalice huliganismul intenţionat al tînărului cu pricina. Miliţianul se apucă să întocmească un proces-verbal. Varia şedea pe un scaun, într-un colţ al încăperii, şi-i făcea cu ochiul lui Volodea. Avea impresia că are şi ea o parte din vină.

Cînd au plecat reclamanţii, miliţianul întrebă :

— Unde ţi-e şoarecele ?

— Aici ! spuse Volodea.

— Ie-te la el ! E alb ! se minună miliţianul.

— Am mulţi — îl informă Volodea. Pentru experienţe. Dar ştiţi, m-am obişnuit cu ei şi mi-i milă. Sînt inteligenţi. Ăsta e domesticit. Luaţi-l şi dumneavoastră puţin !

Miliţianul luă şoricelul în palma lui negricioasă şi-l întrebă pe Volodea ce le dă de mîncare şoarecilor, după care îi lăsă liberi pe cei doi tineri.

— Mulţumim, tovarăşe şef ! spuse Varvara. Ştiţi, ne pierise tot cheful. A fost un spectacol atît de impresionant, şi cînd colo, poftim, iată-ne ajunşi la miliţie !

În timp ce Varvara vorbea, miliţianul mustăcios o fixă cu o privire pătrunzătoare şi aspră, după care o întrebă :

— De unde oare mi-e cunoscută persoana matale, fetiţo ?

— De la o bătaie ; nu vă aduceţi aminte ? răspunse Varia.

— Pot eu să ţin minte toate bătăile ? zise miliţianul. Aşa mi-i serviciul...

— A fost ieri o bătaie pe patinoarul de-aici. Nu se poate să fi uitat dumneavoastră bătaia de ieri.

Roşindu-se puţin, Varia îi povesti cum s-au bătut în ajun pe patinoar nişte băieţi. Şi fiindcă n-a încercat nimeni să-i despartă, s-a băgat ea şi s-a ales cu cîţiva pumni. Dar nu s-a speriat ; s-a vîrît din nou şi a început să ţipe, iar la ţipetele ei au sărit alţii...

— Aşa-aşa — rosti pe un ton oficial miliţianul. Stepanova te cheamă, Stepanova Varvara. Ei, poţi pleca...

În stradă, Varvara aduse iar vorba despre teatru. După părerea ei, Teatrul de Artă din Moscova şi-a trăit traiul. Dar şi Vsevolod Meierhold a cedat unele poziţii. „Dama cu camelii", de pildă, nu e de loc ceea ce a fost „Ultima luptă".

— Ai văzut tu spectacolele astea ? o întrebă Ustimenko.

— Nu le-am văzut, dar am citit despre ele ! exclamă Varvara. Urmăresc şi eu revistele şi citesc toate cronicile. La noi în studio se discută multe...

A fost o seară ciudată. N-au căzut de acord în nici o chestiune şi totuşi nu se puteau cu nici un chip despărţi. S-au plimbat, au stat pe o bancă, au îndurat frigul şi tot timpul simţeau că, pur şi simplu, nu pot să se alăture unul de altul. De ce oare ? Asta n-o mai ştiau...

OMUL POATE ORICE

Şi totuşi Ustimenko Vladimir a trecut în clasa a zecea. În consiliul pedagogic s-a vorbit mult despre el. Deosebit de supărat s-a arătat a fi Smorodin. Bătrînul se simţea trădat. „Gîndiţi-vă ! a exclamat el. Imaginaţi-vă ! Tînărul acesta m-a întrebat ce rost o mai fi avînd şi literatura beletristică ? Cică moleşeşte ! Mi-a debitat o întreagă teorie cu privire la „Unchiul Vanea", pe care a binevoit să-l vadă !"

Alţi pedagogi au vorbit şi ei despre Volodea, şi în glasul lor răsuna ofensa. Băiatul ăsta ar fi putut să fie mîndria şcolii, dar a ajuns să ia note mediocre. Şi unde mai pui aroganţa asta a lui. De unde pînă unde ?

Bătrîna Anna Filippovna a replicat că Ustimenko Vladimir nu e un element chiar aşa de rău, că are multe calităţi, că nu se pot nega în mod arbitrar toate însuşirile băiatului. În general însă (Anna Filippovna a aruncat o privire timidă directoarei de studii, Tatiana Efimovna, care şedea enervată la culme), în general Ustimenko a cam dat înapoi şi-i tare nedisciplinat ; ca atare se impun măsuri urgente...

— Se zice că e pasionat de ştiinţele naturii — a spus profesorul de fizică, Egor Adamovici, căruia elevii îi ziceau Adam. Dar asta, după părerea mea, e un moft. Dacă un tînăr e într-adevăr pasionat de ştiinţă, nu sare el din clasă pe geam, îndemnîndu-i şi

pe alții la acest act huliganic. Vă atrag atenția: strigînd „Băieți, după mine!“ cogeamite imbecilul a sărit pe fereastră...

Directoarea de studii Tatiana Efimovna lovi cu creionul în masă. Nu voia să atragă atenția consiliului pedagogic asupra întîmplării cu fereastra, deoarece sărise și fiul ei Fedea. Știindu-l pe „Adam“ întotdeauna lipsit de tact, Tatiana Efimovna i-a luat oarecum apărarea lui Volodea:

— Băiatul crește fără mamă și, de fapt, fără tată — spuse ea. Mătușa lui, o tovarășă cu muncă de răspundere, nu poate nici ea să-l supravegheze tot timpul. Ca profesoară de matematici, firește, nu sînt nici eu mulțumită de el...

— Ah, Dumnezeule! o întrerupse Anna Filippovna, care, deși se intimida în fața directoarei de studii, era o persoană dreaptă. Ba acum se și aprinsese puțin: La urma urmei trebuie să fim și autocritici. Da, Ustimenko a devenit nedisciplinat, a dat înapoi, dar nu cumva vorbește în noi mîndria ofensată? El, adică Ustimenko Vladimir, ne-a scăpat de sub control și nu numai că a alunecat la vale, dar a început să trăiască animat de niște interese aparte, care sînt numai ale sale. E în impas, s-a împotmolit, dar nu așa cum se împotmolesc trîntorii, imbecilii sau huliganii înrăiți. E, firește, o fire înzestrată, căci altfel n-am vorbi despre el. Dar e supărăcios, se zburlește repede. Repet, se impun măsuri urgente, dar nu numai față de el. Trebuie să-l studiem cu mai multă atenție, să cercetăm viața lui interioară, spirituală, trebuie să-l ajutăm, pentru că altfel o să fie rău nu numai de el, ci și de noi...

— Cum adică o să fie rău de noi? întrebă posomorît Smorodin.

— Așa cum nici acuma nu prea e bine! se înfurie în cele din urmă Anna Filippovna. Pentru că nu avem același punct de vedere și aproape că ne certăm.

Egor Adamovici o susținu pe neașteptate pe Anna Filippovna, arătîndu-se de acord că, într-adevăr, cazul lui Ustimenko nu e chiar atît de simplu. S-a hotărît să stea cineva de vorbă cu tovarășul Ustimenko Afanasi Petrovici, iar dacă acesta nu e în localitate, cu tovarășa Ustimenko Aglaia Petrovna.

Volodea ședea acasă, bea o cană cu lapte și citea ceva despre glanda tiroidă. Uitase chiar că mătușă-sa fusese chemată la școală. În ochii lui stăruia o expresie de extaz.

— Înțelegi dumneata, mătușico — spuse el — glanda tiroidă e ceva de-a dreptul uimitor. Ascultă aici! Ei bine, e uluitor...

Buzele lui rumene erau umbrite de tuleie, în ochi i se cuibărise o lumină domoală și veselă. Era, cu întreaga lui ființă, încă un neisprăvit, cu urechile mari și mîinile lungi. Aglaia se apropie de dînsul, îl trase spre ea și-i sărută pletele. Astfel de gingășii își îngăduia de vreo două ori pe an.

— La anul să nu se mai repete una ca asta! spuse ea pe un ton cît se poate de sever. Auzi, Volodea?

— Ce anume? întrebă el, distrat.

— Săritul pe geam și notele proaste. N-o să se mai repete, nu-i așa?

— N-o să se mai repete — răspunse băiatul, tot atît de distrat. Dar văd că nu prea ești atentă la glanda tiroidă...

— Ba sînt. Adică nu prea. Trebuie să merg la lucru, mă așteaptă oamenii...

— Bine, du-te! spuse Volodea pe un ton îngăduitor.

Aglaia surîse cu amărăciune:

— Mi-ai dat voie. Dar nu mă întrebi și tu ce fel de oameni mă așteaptă, ce mai e nou, de ce ești, mătușico, tristă azi, și nu veselă ca ieri? La una ca asta nu mă pot aștepta de la tine. Uite, am să mă îndrăgostesc, acum la bătrînețe, am să mă mărit și am să te las singur...

„Ce-o fi cu ea?“ se întrebă, mirat pentru o clipă, Volodea, dar numaidecît uită de toate, cufundat în cărțile lui și cu gîndul la cele citite.

Se făcuse vară de-a binelea. Vîntul gonise norii de pe cer. Arțarii de la fereastră fremătau vesel din frunze, șușotindu-și în taină. Vremea a mai tors o bucată din caierul ei. Volodea n-avea chef să pună mîncarea la încălzit. Mîncă pîine goală și bău niște lapte aproape acrit. Apoi observă că începuse să amurgească. Trebui să aprindă lumina. Curînd după aceea veni Jenea Stepanov. Era îngrijorat. Se jucă puțin cu șoarecii albi, se legănă cîteva clipe în balansoarul rupt, apoi se plînse:

— Bătrîne, e jalc, dau faliment.

— În ce sens?

— În sensul că babacul a binevoit să-mi trimită o scrisoare prin care mă sfătuiește să intru la școala de marină.

— Rodion Mefodievici?

— Dumnealui.

— Păi intră.

— E greu.

Volodea ridică din umeri.

— Scrisoarea are și versuri — spuse Jenea și scoase din buzunar un plic mototolit. Cînd își dă drumul, „Spaima mărilor“ e grozav! Foșnind hîrtia, Evgheni citi:

Voi n-ați iertat dușmanului obida
Și steagul luptei sus l-ați ridicat.
Din Baltica și pînă-n Taurida
Urmașilor legende le-ați lăsat.

— Ei? întrebă Ustimenko.

— Legende minunate îmi trebuie mie? răspunse cu un zîmbet senin Evgheni. Te-ai lămurit? Ascunse cu grijă plicul, oftă și adăugă: Care steag? Slavă domnului, revoluția a fost înfăptuită. Ce-o mai fi vrînd oare?

Ah, de-ar pleca odată Jenea! Ce-i obiceiul ăsta de a face vizite? E oare atît de plictisitor să stai singur cu tine însuți? Dar Jenea nu pleca. Se legăna în balansoar și se văita:

— Știi, eu nu am nici un fel de preocupări. Nu m-am descoperit încă pe mine însumi...

— Ai să te descoperi!

— Ce-am să găsesc?...

— Zici că n-ai descoperit nu știu ce. Și eu zic c-ai să descoperi...

Jenea se supără, dar supărarea îi trecu repede.

— Uite ce — spuse el — eu am venit la tine ca la un prieten, și tu nici măcar nu mă asculți; zic, nu m-am descoperit pe mine însumi.

— A-a! făcu lung Volodea și începu parcă să se roage în sinea sa: „Pleacă, pleacă odată, Jenea, pleacă".

Evgheni însă nu pleca; n-avea unde să se ducă. Înainte de a veni aici, se distrase și el cum putuse: a fost de două ori la cinematograf, s-a dus să vadă girafa de curînd adusă la grădina zoologică, a mîncat înghețată, a tras la țintă.

— Varia zice că ai de gînd să te faci un om mare — spuse Evgheni. E adevărat?

— Adică cum? se miră Volodea.

— Tragi a savant!

— Ce, nu ți-i bine? Cum adică trag! Mă interesează!

— Te in-te-re-sea-ază! constată cu glas tărăgănat Jenea. Ce ți s-o fi părînd ție interesant în asta? Totul se învață, probabil, mai tîrziu, la Institutul de medicină, înveți pînă ajungi să știi... Deodată i se aprinse o văpaie în ochi. Întrebă: Ce-ar fi să intru și eu la medicină? Ce zici? Există și acolo o specializare: chirurgie, terapie, pediatrie, dar sînt și medici cu funcții administrative, nu?

— Cum adică? făcu Volodea.

— Doar nu e neapărat obligatoriu să faci totul singur: să ciopîrțești cadavre, să scotocești în mă-

runtaie, să tratezi bolnavii, să te uiți la microscop. Trebuie să fie și cineva care conduce...

— Probabil că e cineva, doctori cu experiență, profesori! spuse Volodea. Cine să conducă, dacă nu cei care știu mai mult?

— Crezi? întrebă neîncrezător Jenea. Se scărpină după ureche, rămase o vreme tăcut, apoi se declară de acord: Poate că ai dreptate. Pe mama a operat-o de apendicită profesorul Jovtiak, cel mai celebru doctor de-aici. Și acum vine uneori pe la noi. Zicea odată că e un fleac să te faci medic. Principalul urmează abia după aceea: să susții niște teze, disertații și mai știu eu ce. Cică dacă te faci candidat în științe, ai permis de tren la clasa a doua pe toate liniile, iar dacă te faci doctor în științe, ai permis la clasa întîia la trenurile rapide. De fapt e cam greu. Dar de ce să nu-ncerci? Uite-l, de pildă, pe tovarășul Jovtiak; nu e cine știe ce de capul lui, dar a ajuns om mare. Pe deasupra, mai e și șef. Ori, poate e un profesor bun? Evgheni se ridică pe picioarele lui scurte, își trase haina, cusută la același croitor care-i cosea lui Dodik, luă o înfățișare severă și spuse tare: Doctor Stepanov Evgheni Rodionovici! Rămase o vreme tăcut, după care adăugă: Sau profesor Stepanov. Căci, dacă e să te faci medic, atunci să te faci un medic bun. Profesor! Tu ce mă sfătuiești?

Ochii străvezii ai lui Jenea aveau sclipiri ironice, și Volodea, cum i se întîmpla adesea în prezența lui Evgheni, se simți un imbecil. Nu imbecil de-a binelea, dar cam prostuț.

Între timp se întoarse de la lucru mătușa Aglaia. Cum veni, se și burzului:

— Ce naiba, nici măcar pîrjoalele nu știi să le-ncălzești. Și apoi de ce-oi fi stînd acasă, păcatele mele?

Volodea îi răspunse cu un zîmbet vinovat. Cît de mult îi mai plăcea ei zîmbetul acesta, cît de drag îi era băiatul acesta, care, de la vîrsta de trei luni, a rămas în brațele ei. Acum iată-l om în toată firea.

— Gît lu-ung ! spuse ea. Asta eşti ! Ai prea mult gît.

Evgheni mîncă şi el pîrjoale, văicărindu-se alene :

— Acasă la noi e un mic coşmar. Toate se fac după voia lui Dodik. Varvara are de gînd să părăsească domiciliul... Scandalurile se ţin lanţ...

— Ai face bine să nu bîrfeşti ! îl rugă Aglaia.

— Vă spun şi eu ca la nişte prieteni cc am pe suflet — oftă Evgheni. Aglaia Petrovna, înţelege şi dumneata că nu-mi vine nici mie uşor. E un moment hotărîtor, trebuie să-mi aleg drumul în viaţă. Babacul îmi trimite scrisori severe, pline de sentinţe educative. Varvara îşi pierde vremea cu comsomoliştii ei. Acum pleacă pentru toată vara instructoare de pionieri. Şi noi, cei de-aici, trebuie să descurcăm ce-au încurcat alţii...

— Pleacă şi tu instructor de pionieri — rîse ironic Aglaia.

— Eu ?

— Tu !

— Nu se prinde. Eu n-am sănătatea Variei, am alt sînge...

— Păi da — spuse Aglaia, ridicîndu-se de la masă — dumnealui are sînge albastru...

Jenea nu se supără. Ştia să treacă cu vederea lucrurile neplăcute. În afară de asta, el privea oarecum cu ironie tot ce spunea Aglaia Petrovna sau tatăl său vitreg, ca şi cum dînsul ar fi fost mai în vîrstă decît ei.

— Apropo de sînge — spuse Evgheni. M-am sfătuit un pic cu Vladimir şi mi se pare că m-am hotărît să mă consacru şi eu medicinei.

— Ce bucurie pe capul medicinei ! rîse Aglaia.

— Da' ce ? La mama vine în vizită profesorul Jovtiak. Îl cunosc şi eu, e un om care se bucură de autoritate, la nevoie mă poate ajuta...

— Ascultă, Jenecika, între noi fie vorba, tot ce spui acum e destul de dezgustător — se aprinse deodată Aglaia Petrovna. Oare nu-ţi dai seama şi tu ?

Evgheni plesni din palme.

— Doamne ! spuse el sincer. Viaţa e viaţă ! Ferice de Volodea că e grozav de talentat. Dar eu ce mă fac? Şi se apucă să explice de ce nu poate să intre în flotă: Sufăr cu siguranţă de rău de mare. Nu suport nici măcar tangajul pe un rîu. În general, marea nu e de loc elementul meu ; brizanţii, valurile, furtunile... Der Vater [1] e în privinţa asta un idealist. Judecă şi dumneata...

În cele din urmă Evgheni a plecat. Obosit după o zi de muncă, mătuşa Aglaia s-a culcat. Volodea fu lăsat în pace. Tîrziu, în noapte, becul electric începu deodată să fîsîie, cu intenţia de a se arde. Volodea se sperie la gîndul c-o să rămînă pe întuneric şi n-o să termine capitolul. Dar becul a fîsîit ce-a fîsîit şi nu s-a stins. Volodea citea cu pumnii strînşi. Apoi sări deodată în sus şi începu să umble prin cotlonul său, şoptind fericit :

— Minunat ! Uluitor, splendid ! Raţiunea poate orice, orice !

„Şi atunci, omul acesta — citi Volodea — cercetătorul acesta singuratic, provocînd ura turbată a unora, bucuria şi admiraţia altora, a smuls în sfîrşit medicina din cătuşele tradiţiei, care, considerată un timp gloria ştiinţei, a început să devină, cu trecerea anilor, ruşinea ei !"

Faţa lui Ustimenko ardea. Un fior rece îl trecu prin spate. Acum, Ustimenko Vladimir, despre care s-a vorbit cu atîta ostilitate în consiliul pedagogic al Şcolii nr. 29, putea merge mult mai departe cu înţelegerea în astfel de probleme. Înţelegea mai mult, dar era încă departe de a înţelege totul...

Se făcuse ora patru, cînd uşa scîrţîi şi intră mătuşa Aglaia, cu ochii cîrpiţi de somn şi cu cozile atîrnînd pe spate.

---

[1] Tata (în limba germană în text). (n.r.)

— Am să te dau afară din casă! strigă ea. Cum nu ți-e milă să te torturezi astfel? Vrei să te schilodești? Uită-te cum arăți! Cînd au să se sfîrșească toate astea?

— Niciodată! răspunse grav Volodea. Niciodată, mătușică Aglaia! Hai, nu fi supărată! Mai bine să îmbucăm ceva, că mi-i o foame de-mi vine rău, nu alta!

Mîncă singur, în tăcere, un scrob din șase ouă, un coltuc uriaș de pîine cu unt, o cană cu lapte bătut. Cînd sfîrși, își roti ochii în jur, să vadă dacă mai e ceva demîncare.

— Ajunge! zise tanti Aglaia. Ai să plesnești!

— Omul poate orice! spuse el, cu gîndul la cele citite.

— Vorbești de mîncare? îl întrebă ea, zîmbind.

Volodea îi aruncă o privire mustrătoare.

CIUPERCILE

Într-o duminică de august, Varvara, Volodea şi Borea Gubin, prietenul acestuia, au plecat după ciuperci, la gara Gorelişci. Mai întîi au culeş ce le-a ieşit în cale, apoi numai mînătărci. Era o zi cenuşie, caldă, cu o burnă de ploaie. I-a plouat, sau mai bine-zis i-a pătruns umezeala. Au făcut un foc de vreascuri şi au pus cartofi la copt. Volodea vorbea :

— „Nu născoci, nu scorni, ci caută să vezi ceea ce face natura, ceea ce îi e propriu ei", aşa spunea Bacon. Există o formulă şi mai scurtă : învinge natura cel care i se supune. Trebuie să fiţi însă de acord că, judecînd astfel, nu ajungi departe : raţionamentul acesta e cît se poate de inteligent, dar totodată e în cel mai înalt grad pasiv. Pe de altă parte...

Întorcîndu-şi din politeţe capul înspre el, Varvara moţăia. Borea Gubin, de obicei respectuos, căscă deodată zgomotos şi în ochii lui buni răsări o lacrimă. Volodea se supără şi tăbărî pe el, împrăştiind frunzele şi cetina bătrînă. Gubin nimeri cu un picior în tăciuni şi scoase un ţipăt. Varvara se trezi din toropeală. Băieţii se zbenguiau, răscolind putregaiul pădurii şi ţipînd de bucurie că trăiesc, că sînt puternici, tineri şi sănătoşi.

— Şi eu ! strigă Varia. Şi eu, şi eu !

Se trînti de sus peste cei doi şi deodată se simţiră tustrei stînjeniţi. În ochii Variei stăruia o privire pierdută.

— Sînteţi nişte proşti ! spuse ea, gata s-o podidească lacrimile.

Își trase fusta și își strînse picioarele sub ea. Volodea și Borea își plecară ochii în pămînt.

— Să nu te bagi ! spuse după o vreme Ustimenko. Cînd doi se bat, al treilea să nu se bage... Unde-i mi-i briceagul, Borea ?

Și se apucară amîndoi să caute briceagul.

Era o situație atît de jenantă, încît Borea începu să fredoneze ceva, dar se încurcă în cîntec și continuă improvizînd versuri proprii :

Plouă trist și monoton,
Fierbe ciorba pe cotlon.
Plouă de trei zile, plouă,
Noi intrăm în casă nouă...

— Of, Boris, spuse Ustimenko, asta ce mai e ?

Apoi porniră spre gară. Ploaia măruntă nu contenise. Coșurile grele, încărcate cu ciuperci, scîrțîiau. Spre seară, frînți de oboseală și supărați, ajunseră tustrei la terasamentul căii ferate. Aici se strînsese o mulțime de oameni. În imediata apropiere a șinelor zăcea la pămînt un ciobănaș de vreo paisprezece ani, zguduit de convulsii cumplite ; băiatul horcăia, fără însă a-și fi pierdut cunoștința. Și traversele, și șinele, și rambleul căii ferate, cu un strat gros de păcură pe el, toate erau pline de sînge. La cîțiva pași de băiat zăcea un picior cu obială, vîrît într-un galoș vechi. Mai la o parte se bocea o bătrînă. Țăranii tăceau posaci, neștiind ce să facă cu băiatul. Ceva mai încolo se zbătea o oaie, care nimerise și ea sub roțile trenului.

Volodea își făcu loc prin mulțime, smulse cămașa de pe el, zorit, cu fața cenușie de groază, și, lucrînd cu stîngăcie, se apucă să panseze glezna tăiată. Cineva îl ajuta ; abia mai tîrziu și-a dat seama că era Varia. Un țăran, cu o pălărie de pai găurită, îi ținea în sus piciorul ciuntit. Volodea drăcui furios. Borea se repezi la gară. După vreo douăzeci de minute veni o drezină cu un medic și o brancardă.

— Cine a legat rana ? întrebă medicul de la căile ferate, un bătrînel.

Țăranul cu pălăria de pai îl arătă pe Volodea.

— Student ?

Ustimenko nu răspunse.

— Sînt beți cu toții, diavolii ! se plînse medicul. Azi e zi de hram. De ce te bocești ? se răsti el la bătrîna în negru. Ți-i milă de oaie ? Și arătînd cu capul înspre drezină, îi spuse lui Volodea : Urcă !

În micul dispensar al gării, medicul ceru să i se dea un halat lui Volodea și se pregăti să-i inoculeze ciobănașului ser antitetanic. Pentru o clipă lui Volodea i se făcu rău. Auzi ca prin vis o voce bombănind :

— Ce să zic, bravo ție, pentru anul întîi nu e de loc rău. Principalul e că ai stofă. Dar ce ești atît de palid ? Tovarășă infirmieră, dă-i să miroasă amoniac... Să iasă puțin la aer.

În fața dispensarului Varia și Boris ședeau pe o bancă.

— Unde ți-i coșul ? îl întrebă Borea pe Volodea.

Ustimenko ridică din umeri. Îi venea greață. „N-o să iasă medic din mine ! se gîndi el mîhnit. N-o să iasă niciodată !"

Îi era necaz și pentru că pierduse coșul. Nu-i părea rău de ciuperci, naiba să le ia, dar îi era un pic rușine.

Două zile mai tîrziu, Ustimenko citi în ziarul regional o notă despre un modest student sovietic, care, dînd dovadă de inițiativă și curaj, fără a mai vorbi de cunoștințe, s-a făcut nevăzut fără a-și dezvălui identitatea. În încheiere, nota scotea în evidență faptul că numai la noi în țară e cu putință să existe asemenea eroi anonimi. Borea Gubin povesti întîmplarea întregii clase, și atunci cînd Volodea intră la întîi septembrie în clasa a X-a „B", i se făcu o adevărată manifestație de simpatie. În seara aceea, mătușa Aglaia i-a spus :

— Hei, eroule necunoscut, ia zi cum a fost. Să ştii că mă interesează.

— M-a pîrît Varia ?

— Să zicem.

— Ştii, mi-am cumpărat un curs de chirurgie de război.

— Şi ?

— Am citit acolo. Dar medic din mine n-o să iasă. Mi-e ruşine s-o spun, dar să ştii că a început să-mi vîjîie capul...

— La început le vîjîie capul la toţi — spuse mătuşa, privindu-şi nepotul cu ochii strălucitori. Cînd am ajuns şi eu din spălătoreasă studentă la facultatea muncitorească, ştii ce-mi mai vîjîia capul ?

După întîmplarea din gară, Varvara s-a îmblînzit cu totul şi nu-l mai contrazicea niciodată pe Volodea. Numai Evgheni se arătă ironic faţă de cele întîmplate.

— Dar ciupercile alea albe ţi le-au umflat, nu ? l-a întrebat el cu o voce dinadins răutăcioasă. Poftim de „semănaţi tot ce-i bun, veşnic şi înţelept pe lumea asta [1] !"

— Ce, te mănîncă spinarea ? îl întrebă Volodea.

— Puştiule ! replică aspru Evgheni. Cum e ceva, sări la bătaie !

— Sînt cazuri cînd discuţiile n-au rost — răspunse Ustimenko. Dai una şi gata !

— Dar judecata ? insinuă prudent Evgheni. Îţi închipui oare că nu te-aş da în judecată pentru una ca asta ? Şi te-ai vedea, iubitule, trimis la muncă de corecţie...

Volodea îl privi mirat. Jenea însă nu glumea ; stătea nepăsător, cu bluza bine croită, cu centură şi diagonală de piele, arătînd ca o imagine de pe afişe. „Poate că tot s-ar cuveni să-i ard una !" se gîndi Volodea. Dar, cuprins de plictiseală, scoase un oftat şi plecă.

---

[1] Vers din poezia „Semănătorilor" de N. Nekrasov. (n.r.)

Încă de pe băncile școlii, Volodea se încadră în viața Institutului „Secenov". Borea Gubin îi spusese că pe lîngă unele catedre ale Institutului de medicină funcționează cercuri studențești care pot fi frecventate de oricine, și Ustimenko începu să frecventeze cercul profesorului de anatomie patologică Ganicev. Scund și bondoc, cu desăvîrșire chel, profesorul îl remarcă destul de repede pe tînărul necunoscut cu gîtul lung și, fără a-l întreba nimic, vorbea adesea parcă numai pentru el. La școală totul era în ordine, dar profesorii manifestau față de Volodea o atitudine circumspectă, iar unii chiar ostilitate. În consiliile pedagogice era calificat drept „copil minune", iar directoarea de studii Tatiana Efimovna a declarat nu o dată în mod categoric că Ustimenko Vladimir e un individualist cu o concepție neclar exprimată și că ea nu se așteaptă la nimic bun din partea acestui tînăr înfumurat. Nu toți profesorii erau de acord cu directoarea de studii, dar ca să discute în contradictoriu cu ea, ar fi însemnat să se certe și nimeni n-avea chef s-o facă. Cu cît trecea timpul, cu atît Volodea îi irita mai mult pe profesori, îi irita cu felul său de a fi, concentrat și tăcitur, alternînd cu gălăgioase strengării puerile, îi irita cu înstrăinarea, cu răceala lui, cu viața aceea interioară pe care o trăia în afara normativelor școlare, îi irita pentru că făcea totul „de capul lui" și era veșnic preocupat de căutări, în loc să accepte adevărurile imuabile din manuale.

„Medicina ! se gîndea cu pasiune Volodea, în ceasurile de noapte. De-ar veni mai repede, mai repede ; acolo totul e precis, clar, unic, adevărat !"

Dar Feodor Vladimirovici Ganicev spunea cu un zîmbet cam răutăcios :

— Gîndiţi-vă de o sută de ori înainte de a veni la noi. Hipocrate recomanda cu stăruinţă medicilor să aibă o înfăţişare bună, care să-i placă bolnavului; dar asta, dacă e să ne gîndim bine, nu e chiar aşa de uşor! Nu e chiar aşa de uşor pentru amorul propriu să urmezi şi un alt sfat al lui Hipocrate: dacă medicul e în cumpănă, el trebuie să facă fără teamă apel la alţi medici, care să-l lămurească asupra stării bolnavului şi să-i recomande măsurile necesare în cazul dat... Şi Ganicev îi sfătuia pe ascultătorii săi: Citiţi-l pe Goethe, dragi prieteni! Mefisto e pus să spună adevăruri foarte amare, care nu şi-au pierdut semnificaţia nici pînă în ziua de azi. Dacă cineva dintre dumneavoastră a ascultat opera lui Gounod, asta e încă prea puţin. Citiţi şi gîndiţi-vă, reflectaţi, căutaţi, întrebaţi-vă dacă veţi avea fiecare din dumneavoastră suficiente forţe pentru a nu ceda, în practică, marii ispite de a exercita fără eforturi mintale îndatoririle de serviciu...

Bătînd tactul cu piciorul lui gros, în gheata bine lustruită, al cărei şiret se bălăbănea cînd încoace, cînd încolo, profesorul recită în germană, traducînd pe loc:

E lesne de-nţeles spiritul medicinei.
Studiezi cu migală macrocosmul
Şi microcosmul, pentru ca pînă la urmă
Să lasi totul să-şi urmeze cursul
Cum o da domnul...

Ganicev le vorbea tinerilor pe un ton aspru, supărat, despre spiritul de breaslă din istoria medicinei, despre moşnegii stupizi şi cu ifose de altădată care înăbuşeau gîndirea unui tînăr talentat numai pentru că ideile lui le tulbura liniştea. Cită din memorie textul jurămîntului depus de cei care absolveau în vremurile îndepărtate celebra Universitate din Bologna.

„Jură — spunea Feodor Vladimirovici, solemn şi chiar cu emfază, scăpărînd supărat din ochi — jură că te vei călăuzi după învăţătura care se predă în

mod public la Universitatea din Bologna şi la alte şcoli celebre, potrivit acelor autori, recunoscuţi de atîtea secole, a căror învăţătură e comentată şi expusă de doctorii universităţii şi de profesori. Jură că nu vei admite niciodată ca în faţa ta să se conteste sau să se pună la îndoială Aristotel, Galenus, Hipocrate şi ceilalţi, principiile şi concluziile lor..." Poftim, iată ce au născocit şi au oficializat oamenii sub formă de jurămînt: un ştreang de gîtul ştiinţei. Un ştreang! comentă Ganicev. Căci tot ce era aport personal, nou, comporta neapărat revizuirea a tot ceea ce fusese statornicit mai înainte, iar revizuirea nu numai a marilor Aristotel, Galenus şi Hipocrate, ci şi a celorlalţi, cîţi naiba or mai fi fost, ducea la marele inchizitor, iar de-acolo pe rug. Fireşte, mulţi oameni de talent din acele vremuri, în loc să facă treabă, dădeau întru totul ascultare acestui aforism al părintelui nostru Hipocrate: „Arta e de lungă durată, viaţa e scurtă, experienţa e primejdioasă, reflecţiile sînt nesigure!" Alta a fost calea pe care a ales-o Giordano Bruno, cu totul alta decît cărările bătute de netoţii titraţi din vremea sa. „Eu sînt academician al unei academii inexistente — şi-a zis în sinea sa marele Bruno — şi nu am colegi printre venerabilii părinţi ai ignoranţei!" Şi a avut, după cum ştiţi, un sfîrşit tragic...

Profesorul cel bondoc sădea îndoiala, voia să scutească dinainte institutul de tocilarii ordonaţi cu media cinci, de domnişoarele gingaşe — fetele mamei, de tinerii plictisiţi, care nu-şi precizaseră încă însuşirile. El recomanda căutările eterne, dădea de înţeles că nici un fel de ghiduri medicale, de manuale şi prelegeri cu grijă notate nu le vor fi de ajutor viitorilor „Copii ai lui Aesculap", cum îi plăcea lui să spună, dacă nu vor căuta necontenit ei înşişi.

— Dar manualele nu au fost totuşi anulate de nimeni! l-a întrerupt odată pe Ganicev vecinul lui Vo-

lodea, un băiat bălai, cu obrajii rumeni şi ochii holbaţi, elev în clasa a X-a, pe nume Şervud.

— Sînt manuale şi manuale — răspunse Ganicev, dus pe gînduri. Nouă, de pildă, pe vremea mea, ni se recomanda să prescriem pentru calmarea oamenilor în suferinţă şi a rudelor respective, cum şi pentru a menţine prestigiul medicinei, remedii aşa-zise „indiferente". Pe vremea mea farmacologia ne prezenta un număr uriaş de remedii invederat ineficace. Potrivit manualelor, generaţii întregi de medici au fost învăţaţi să pună diagnosticul în funcţie de remediul eficace. E clar? „Ex juvantibus".

— Ciudat! spuse Şervud.

— Iar în antichitate — urmă Ganicev — oamenii erau lecuiţi în fel şi chip: cu descîntece şi cu ajutorul astrologiei, cu ficat de broască la podagră şi reumatism, cu imaginea unui leu pe un cîmp de aur la bolile de rinichi, cu esenţă de rostopască la gălbinare, deoarece această esenţă e de culoare galbenă. Se considera, de asemenea, că şi creierul îşi schimbă volumul în funcţie de fazele Lunei, iar mareea influenţează asupra circulaţiei sîngelui. Molière observa pe bună dreptate, prin gura lui Veralde, că toată splendoarea unei asemenea arte a doftoricelii consta într-o galimatie gravă, într-o pălăvrăgeală savantă, care înlocuia înţelesul cu vorbe, iar rezultatele cu făgăduieli.

— Se întîmplă asemenea cazuri şi în zilele noastre? stărui holbatul.

— Manualele sînt scrise de oameni, iar ştiinţele medicale sînt predate tot de oameni — urmă Ganicev, de parcă nu l-ar fi auzit pe blondul atît de curios. Marii medici au fost oameni şi ei. Există o tendinţă periculoasă, aş spune chiar dăunătoare, mîrşavă, putredă, de a-i declara pe marii medici din trecut infailibili, musamalizînd în fel şi chip inepţiile şi erorile comise de cei mai mari oameni. Aceasta frînează progresul ştiinţei. Marii oameni de ştiinţă din zilele noastre fac şi ei, firește, greşeli, şi se întîmplă une-

ori să susţină inepţii. Cu aceste greşeli, întrucît ele sînt comise de persoane „ultravenerabile" şi chiar de academicieni, li se îmbuibă capul altora. Dumneavoastră însă aveţi datoria să gîndiţi singuri, căci altfel nu veţi fi medici adevăraţi, ci medici de-ai lui Molière, care „au să-ţi spună-n latineşte precum că fiica ţi-i bolnavă !"

— Cinic bătrîn ! îi şopti lui Volodea holbatul acela de Şervud.

— Iar dumneata eşti un tînăr imbecil ! îi răspunse Ustimenko.

— Ascultă ! urlă Şervud.

— Ai de pus vreo întrebare ? zise Ganicev.

Volodea rămase tăcut.

La şcoală, Volodea încetase încă din primul trimestru să mai pună întrebări la care nu toţi profesorii ştiau să răspundă. Dar nici el nu putea să răspundă la întrebările profesorilor aşa cum ar fi vrut aceştia, din pricina onestităţii sale înnăscute, care-l făcea să spună lucrurilor pe nume. De aceea, cînd era chemat la tablă, Volodea oferea întotdeauna un spectacol întregii clase. Ştia, firește, mai puţin decît profesorul, cunoştinţele lui erau, desigur, mai superficiale decît acelea ale profesorului, dar ele erau totdeauna mai vaste. Volodea spunea adesea lucruri care nu numai că nu se găseau în manual, dar nici profesorului nu-i erau cunoscute. Se întîmpla adesea ca Volodea să stimuleze cu răspunsurile sale gîndirea clasei a X-a „B" şi elevii rămîneau încremeniţi, ascultînd cu plăcere duelul verbal dintre „Adam" şi Ustimenko.

— Asta înseamnă idealism, misticism, obscurantism ! ţipă odată Adam.

— Se cuvine ca marxiştii să analizeze un fapt ieşit din stadiul experienţei şi nu să blameze faptul însuşi ! răspunse ferm şi calm Ustimenko. Eu v-am citat un fapt real, şi dumneavoastră proferaţi imprecaţii...

Volodea se aşeză liniştit la locul său, în timp ce „Adam" notă cu mîna nesigură, nervoasă în catalog

un doi, pe care-l transformă apoi în cinci. Deşi mărginit, Egor Adamovici era un om onest. Colegii îi făceau pe ascuns lui Volodea semne golăneşti şi îşi scriau unii altora bileţele, cu următorul cuprins: „I-a zis-o !“, „Bravo lui !“, „Să vedem ce-o mai da din el !“ Volodea însă nu observa, nu auzea şi nu vedea nimic. Şedea în bancă, citind o nouă carte despre circulaţia sîngelui, pe care o căpătase numai pînă a doua zi seara, cînd se ţinea prelegerea la cercul de la institut. În secolul al şaisprezecelea, medicul spaniol Servet fusese pe punctul să rezolve enigma circulaţiei sîngelui, dar şi-a sfîrşit zilele pe rug. O, ticăloşii !

— Ce tot bombăneşti acolo ? îl întrebă vecinul de bancă, Rîjikov.

— Cum ?! exclamă Volodea.

Şi totuşi a intrat la institut numai cu mare greutate. Alegîndu-şi la compunere romanul lui Turgheniev „Părinţi şi copii“, s-a ocupat doar de Bazarov şi, pasionat, ba chiar obsedat cum era, l-a calificat pe acesta drept „deschizător al unor drumuri noi, necunoscute încă, în ştiinţa rusă“. Cît despre bietul Ivan Sergheevici, acesta a fost „un Oblomov al nobilimii, care scria exclusiv de dragul artei pentru artă sau, ceea ce pare să fie mai aproape de adevăr, ca să-şi omoare timpul atunci cînd era scutit să asculte coloraturile cîntăreţei Viardo“. Fraza aceasta demodată i-a plăcut atît de mult, încît a subliniat-o cu o linie ondulată, fără a bănui, de bună seamă, că din pricina ei examinatoarea avea să ia picături de valeriană cu esenţă de lăcrămioare. Unele extrase din lucrarea lui Volodea au fost citite în şedinţa comisiei de admitere, fireşte în rîsetele şi exclamaţiile dezaprobatoare ale tuturor. Numai Ganicev nu rîdea. Şi fiindcă acesta se bucura la institut de respectul tuturor, datorat în parte fricii pe care o inspira, toată lumea a observat că el n-a rîs de loc.

— Tînărul a cam luat-o razna, desigur — spuse Ganicev, îngîndurat şi cam sumbru. A luat-o razna mult, şi încă într-un mod grosolan. Dar aşa gîn-de-şte el! Dragi prieteni, el nu şi-a dat silinţa să treacă cu orice preţ examenul şi să ne facă nouă pe plac, n-a căutat să ni se arate în lumina cea mai favorabilă, ci i-a luat apărarea lui Bazarov. Din pricina tinereţii sale, Ustimenko nu ştie, sau pur şi simplu n-a apucat încă să afle, că nu e el primul în Rusia care să-i ia apărarea domnului Bazarov. Supărat fiind, a făcut exces de zel. Gîndiţi-vă, însă, dragi colegi, gîndiţi-vă la însuşi faptul acestei furibunde apărări. Tînărul acesta, aproape un adolescent încă, a luat apărarea ştiinţei ruse. Lucrarea e pătrunsă de o mîhnire autentică ; în Bazarov, băiatul i-a văzut întruchipaţi şi pe Secenov, şi pe Mecinikov, şi pe Pirogov. Îngăduiţi-mi să-mi exprim o idee care ar putea să şocheze : dacă Ivan Sergheevici Turgheniev ar fi trăit pînă în zilele noastre şi ar fi citit această lucrare, el nu s-ar fi supărat. Ar fi rîs puţin, dar nu s-ar fi supărat de fel şi poate chiar ar fi fost mişcat. Pentru că, abstracţie făcînd de inexactităţile pe care le-a debitat într-un moment de enervare, constatăm la el o atitudine civică. Nu-i aşa ? Cît priveşte institutul nostru, Alma mater, eu văd în stilul acestui candidat caracterul unui viitor medic activ, al unui medic — iertaţi-mi stilul pretenţios — ostaş, luptător, fireşte greu de suportat, dar original, dîrz, de mare valoare. Iar noi avem mare nevoie de astfel de oameni, dacă ţinem seama şi de faptul că unii tineri doresc să intre la universitate, oricare ar fi ea, numai pentru a fi studenţi. Aşa se face că pregătim într-adevăr domnişoare cu studii superioare, dar nu doftori, ca să mă exprim ca pe vremuri. Se întîmplă să pregătim şi medici simpatici, dar... Ganicev dădu din mînă. Cît despre Ustimenko, eu îl cunosc de la cerc şi o spun cu toată răspunderea că, indiferent de ce cred alţii, eu, personal, aş ţine foarte mult să am nu numai un

astfel de elev, ci şi un astfel de discipol, dacă, firește, acest tînăr iute cum e argintul viu s-ar ocupa de anatomia patologică. Uneori, ştiţi, ai vrea să-ţi transmiţi catedra nu unui străin, ci... De altfel, dacă colegii au îndoieli, putem avea o convorbire cu el...

Colegii aveau într-adevăr îndoieli şi convorbirea a fost fixată pentru orele două. Încă de la douăsprezece. Ustimenko măsura de la un capăt la altul coridorul lung al institutului, învăluit în semiîntuneric. Aici a dat de Jenea Stepanov, care se ţinea ca de obicei ţanţoş, dar era bine dispus.

— Ce cauţi aici ?! se miră Volodea.

— Ce caut ? Intru şi eu la institut ! se miră la rîndul său Evgheni. Doar ţi-am cerut sfatul. Babacul e de altfel mulţumit ; nu ştiu de ce te stimează pe tine şi s-a bucurat cînd a aflat că o să studiem împreună. Am şi făcut cunoştinţă cu băieţii din anul trei şi am auzit o romanţă de-a lor, destul de simpatică de altfel.

— Ce romanţă ? întrebă Volodea.

— Ascultă aici ! Se numeşte : „Unui prieten prosector". Evgheni se aşează pe pervazul unei ferestre, îşi rotunji gura roşie şi cîntă cu o voce plăcută, aşa cum cînta adesea şi acasă, la seratele de la şcoală şi chiar în formaţia artiştilor amatori :

Iar cînd, la căpătîiu-acestei vieţi,
Pe masa cea de marmură-oi zăcea,
De inimă rog grijă să aveţi,
Ca nu cumva să cadă pe podea.

În jurul lor se şi adunaseră cîţiva ascultători. Jenea îi lămurea pe viitorii săi colegi :

— Ceea ce e mai interesant e că aceste versuri au fost scrise de un patologoanatomist, pe nume Garşin. Picant, nu ? Doriţi, tovarăşi candidaţi, să vă cînt un vechi cîntec medicinist ? E în legătură cu sala de anatomie, unde o să ne petrecem o mare parte din timp.

Pe coridor trecură doi examinatori. Jenea îi lăsă să se îndepărteze, apoi cîntă aproape în şoaptă:

Mă mir de el, ce oare îl îmbie
În sala de disecţie frecvent;
Firește, cât mai multe vrea să ştie,
Ca să greşească, totuşi, permanent...

Era de-a dreptul uimitor cum ştia Evgheni să se facă agreat de toţi. A fost destul să cînte pe coridor, ca să se aleagă cu cîţiva prieteni. Merg braţ la braţ, rîd, îşi spun pe nume. Evgheni îl strigă pe Volodea:

— Hei, viitorule Pirogov-Sklifosovski-Burdenko, vino la noi în colectiv. Îţi prezint pe Niusia Iolkina, pe Svetlana, pe Ogurţov...

În timpul convorbirii cu profesorii, Volodea a stat tot timpul furios, cu mîinile lui lungi, cu pometii obrajilor colţuroşi, cu sprîncenele stufoase. Îi privea pe toţi cei ce-i puneau întrebări drept în ochi şi răspundea rezervat, scurt, chiar laconic, dar vădind o atît de energică atitudine personală faţă de obiectul pe care şi l-a ales ca specialitate, încît aproape toţi participanţii la convorbire schimbau priviri vesele şi chiar îşi făceau cu ochiul. Un singur om îl privea cu ostilitate, un om cu o înfăţişare caracteristică de profesor — chel, cu cioc, cu degetele încărcate de inele: era Ghenadi Tarasovici Jovtiak. Ustimenko îl irita. Nu-i plăcea, se pare, atitudinea lui inadvertentă. Totul s-a sfîrşit însă cu bine; uitîndu-se la ceasul cu breloc, Jovtiak a plecat la o consultaţie, iar ceilalţi membri ai comisiei îl concediară pe Volodea cu bunăvoinţă.

STUDENT

— M-da, e plăcut! spuse decanul Pavel Sergheevici. E plăcut cînd întîlneşti un tînăr ca acesta. Şedeam, ştiţi, şi mă gîndeam că la Universitatea din Novorosisk, cel puţin la cursul meu, n-a existat un Usti-

menko. De altfel mi-a mai plăcut unul, un băiat tinerel, cu obrajii rumeni. Nu e el chiar dintre cei mai inteligenți, dar e un tînăr foarte agreabil. Are o înfățișare atrăgătoare... Cum îl cheamă ?...

Pavel Sergheevici se făcu că a uitat numele lui Jenea Stepanov. Cum însă unii știau că Evgheni frecventează casa lui Pavel Sergheevici și că, în afară de asta, cîntă acolo romanțe și îi place Iraidei, fiica decanului, cineva îi suflă lui Pavel Sergheevici numele lui Jenea și decanul dădu din cap :

— Da, da, așa mi se pare, Stepanov. Simpatic băiat și, fără îndoială, bun. Pe vremea mea se spunea despre unul ca el că e „băiat de treabă". Are un iz rusesc, de stepă, ceva cutezător, larg...

Dîndu-și însă seama că a cam sărit peste cal, Pavel Sergheevici reveni la Ustimenko și îl califică drept „prototip al medicului sovietic de mîine".

— Da-da ! replică Ganicev, văzînd o bucurie de rău augur. El nu e un tocilar cu obrajii rumeni. Știe ce vrea. Folosesc o expresie care nu e la modă, dar în cazul de față se potrivește : e un tînăr cu idei. Cu unul ca el, te chinui, nu glumă, dar ai pentru cc. Atît că e impertinent, ah, ce impertinent e...

Era greu de înțeles dacă lui Ganicev îi place sau nu impertinența lui Volodea. Părea totuși să-i placă.

— Din el n-o să iasă unul ca Jovtiak ! adăugă Feodor Vladimirovici. În nici un caz. Garantez. Deși nu contest că venerabilul Ghenadi Tarasovici e într-o anumită măsură agreabil, știți, ca cucoana aceea a lui Gogol, plăcută în toate privințele, sau bunăoară ca Sponka, și el, pare-se, un domn foarte agreabil...

În ziua în care Volodea a devenit student, a sosit cu un avion mic, verde și caraghios Afanasi Petrovici. Aerodromul se afla chiar pe malul Unciei. Ustimenko-tatăl coborî din avion, dezmorțindu-și picioarele de parcă ar fi mers cu căruța. În capul gol, avea înfățișarea lui de toate zilele. Ceilalți aviatori se ridicară

din iarbă, salutîndu-l. După feţele lor, se vedea că îl cunosc şi-l stimează pe tatăl lui Volodea. Tînărul Ustimenko se roşi deodată, simţindu-se el însuşi mîndru de Afanasi Petrovici, de înfăţişarea asta a lui de totdeauna, de felul lui simplu de a fi, de zbîrciturile lui vesele din jurul ochilor, de forţa lui domoală, ascunsă, parcă, de sufletul lui larg...

— Rodion n-a sosit ? întrebă tatăl.

— Nu, n-a sosit — răspunse zîmbind Volodea.

După obicciul militar, tatăl nu spunea niciodată „a venit", ci „a sosit", nu spunea „mi-e foame", ci „vreau să mănînc", nu spunea „mă duc să mă culc", ci „mă duc să mă odihnesc".

— Rîzi de mine, pezevenghiule ! spuse Afanasi Petrovici, dîndu-i un brînci.

Volodea se clătină, dar nu căzu. Aviatorii vorbeau ceva între ei. „Probabil despre tata !" îşi zise Volodea.

Mătuşa Aglaia avea şedinţă de partid, aşa că a venit acasă abia la ora mesei. Era o masă solemnă, pregătită peste noapte şi dis-de-dimineaţă. A venit şi Evgheni să ia masa, sau cum îi plăcea lui să se exprime cînd mirosea că e rost de o mîncare gustoasă, „la ciuguleală". Se înscrisese şi el la institut, ce e drept nu fără presiunile corespunzătoare exercitate de Iraida asupra mamei sale, iar de aceasta asupra decanului Pavel Sergheevici. Evgheni s-a strecurat în institut într-un chip oarecum forţat. Mai întîi nu a fost trecut pe lista celor admişi, pe urmă, după îndelungi tratative, a fost „inclus" pe listă. Iată de ce Evgheni se simţea de parcă ar fi alergat mult după tramvai şi, urcîndu-se din mers, nu-şi poate reveni încă din gîfîială. Era însă foarte bine dispus, ba chiar se simţea victorios. La urma urmei nu ştia nimeni toată „lucrătura", afară doar, poate, decît decanul. Iar acesta n-are de ce să arate că Jenea îi e recunoscător şi aşa mai departe...

Rodion Mefodievici era şi el bucuros : totuşi e ceva de capul băiatului ăstuia, dacă, fără a avea cine

știe ce însușiri strălucite și răsfățat de maică-sa cum e, a răzbit la institut. Aici e lucru curat, te prezinți la concurs și nu-i chip să umbli cu cioara vopsită.

— Cînd am să îmbătrînesc, ai să mă tratezi tu! îi spuse el lui Evgheni. S-a făcut?

Stepanov-tatăl veni la familia Ustimenko în haine civile, și numai după fața lui stacojie, arsă de soare, și după mersul degănat și elastic îți puteai da seama că e marinar. Rodion Mefodievici n-o lăsa nici o clipă pe Varvara să se îndepărteze de el, la fel ca și pe Volodea.

Ceva mai tîrziu veni de la baia de aburi și bunicul Mefodi. Era senin și radios. Avea pe el o jiletcă, de sub care ieșeau poalele cămășii de mătase.

— Șezi, bătrîne, rădăcina neamului nostru! îi spuse Rodion Mefodievici. Și bucură-te că ai apucat să-ți vezi nepotul student în medicină, ca și Volodea! Pentru asta, merită un pahar!

— Mai bine se făcea inginer hotarnic! declară bunicul. Avea și el părerile lui. De ce ești fără uniformă? îl întrebă pe fecioru-său. Ai grad mare, se cade să-l vadă oamenii. Eu, cînd m-am întors din războiul ruso-japonez, nu mi-am scos multă vreme epoleții. Orice s-ar zice, era o cinste. Cînd mi i-am scos, n-a mai rămas din mine decît un țărănoi prăpădit. O întrebă apoi pe Aglaia: Ce-ai dat pe scrumbii?

— Bani! îi răspunse aceasta.

— Și pe carnea de berbec?

— Șezi binișor, babacă! interveni Rodion Mefodievici. Ce importanță are asta?

— Ia, zic și eu așa, ca să mă aflu-n treabă! îl lămuri Mefodi.

Varvara se lipi de taică-său și se rugă de el în șoaptă:

— Mai stai puțin și cu noi, tătuță; te rog mult. Ia-ți un concediu și mai dă-le-ncolo de vapoare...

— Nu vapoare, nave! spuse pe un ton didactic Stepanov. Și apoi, voi sînteți aici numai trei, pe cînd

acolo am o mulțime de oameni în seama mea. Așa că, judecă și tu, fetițo!

— Jenea asta c nu știu cum! se plînse Varia. Nu-l înțeleg.

— Las' că ne lămurim noi...

Afanasi Petrovici aduse ghitara, cu fundă la gît. Zdrăngănind din strune, începu să cînte:

O, noapte, noapte-ntunecată.
Tirziu în toamnă, noapte grea,
De ce stai, noapte, încruntată
Și nu-mi zîmbești cu nici o stea?...

Aglaia îi ținu isonul, cu vocea ei joasă, puternică:

Și nu-mi zîmbești cu nici o stea?...

Fără să-și dea seama de ce, se simțiră cu toții învăluiți de tristețe. Numai bunicul Mefodi se mai înfoie o vreme, dar curînd se domoli și el.

— Ce-i asta? făcu Aglaia. N-a venit nimeni să ne tulbure, dar văd că ne-a pierit cheful să mai cîntăm.

Stepanov se încruntă mereu. Afanasi Petrovici puse ghitara pe canapea și se uită îndelung la feciorul său. În vremea asta, Jenea tocmai îi spunea în șoaptă lui Volodea că trebuie „s-o șteargă" urgent. Un grup de amici urmau să se adune pe malul celălalt al Unciei, ca să facă frigărui. O să fie și Iraida, și Mișka Șervud. Poate o să „poftească" și decanul în persoană. E clar?

— E clar! răspunse Volodea, cu un ton dușmănos.

Cînd se lăsă amurgul, aduseră vorba despre viitorul Variei. Volodea o sfătuia să intre la Institutul de medicină, Afanasi Petrovici îi recomanda Institutul tehnologic. Cît despre mătușa Aglaia, aceasta tăcea și zîmbea. Cu sprîncenele împreunate a încăpățînare, Varvara spuse cu o voce metalică:

— Eu am să lucrez pe tărîmul artei!

— Cum vine asta? se miră bunicul, care se cam cherchelise.

— Ei... bunăoară, în teatru — spuse mai tare Varvara, cu o nuanţă de răutate în glas.

— Halal muncă şi asta! căscă moşneagul.

— Dar talent ai? o întrebă prudent Rodion Mefodievici. Eu, Variuha, mă-nţelegi, n-aş vrea să-ţi spun ceva care să te jignească, dar cît priveşte urechea muzicală, n-aş putea zice că ai... Şi apoi, uită-te la tine... eşti ca o ridiche... cam durdulie. Ce să zic, n-am prea văzut eu artiste din astea.

— Am să mai cresc! făgădui Varvara, cu un aer posac. Trebuie să mănînc mai puţine făinoase. Cît despre voce, n-am de gînd să mă duc la operă. Asta-i una; iar în al doilea rînd, vocea se formează.

Volodea o privea compătimitor. Fata scoase limba la el şi întoarse capul.

Mai tîrziu, seara, Afanasi Petrovici citea o cărticică subţire, cu scoarţele pestriţe. Cu picioarele întinse comod pe braţul canapelei, fuma alene şi se minuna:

— Ia te uită! Vulturul e singura pasăre din lume care se poate uita la soare. De-aici şi expresia „ochi de vultur". Ai auzit, Vladimir?

— Nu, n-am auzit.

— Sînt frumoşi, ai naibii! urmă tatăl. Încă pe vremea cînd zburam cu „sopviciul", îi admiram: vin drept în botul maşinii, mai să te facă să-i ocoleşti. Curajoase păsări...

Aglaia zîmbea visătoare, ascultîndu-şi fratele. În pupilele ei întunecate se iscau mereu sclipiri. Pe masă sîsîia samovarul. Părea că stăteau aşa de cînd lumea, tustrei laolaltă, şi că întotdeauna au să fie neapărat împreună...

Dar în zorii zilei, Afanasi Petrovici a plecat cu avionul, interzicînd să-l conducă cineva.

— Scenele de despărţire care durează înseamnă lacrimi de prisos — spuse el, vesel. După ce îşi bău ceaiul, îl înghionti pe fecioru-său, ca atunci cînd s-au întîlnit, o îmbrăţişă pe soră-sa şi ieşi.

Volodea rămase atîrnat pe pervazul ferestrei.

Taică-său stătea pe peronul casei, cu ochii la cerul care căpăta nuanţe cenuşii. „Ochi de vultur" — îşi aduse aminte Volodea. Felinarul îşi arunca lumina pe capul descoperit al lui Afanasi Petrovici, care stătea cu chipiul în mînă. Aşa l-a văzut Volodea Ustimenko pe tatăl său pentru cea din urmă oară, aşa i s-a întipărit el pentru totdeauna în memorie: un aviator stînd pe peronul casei şi privind cerul, pe unde trecea drumul lui de zburător.

CADOURILE

Se luminase de ziuă, cînd Afanasi Petrovici se prezentă la aerodrom. Ceva mai încolo, pe malul Unciei, se plimba Stepanov, în vestonul lui alb de marinar.

— Ţi-am spus că nu era nevoie! vorbi încruntat Ustimenko. De ce nu ţi-ai făcut somnul?

— Nu-mi era somn — răspunse Stepanov. Las' că nu te-mpiedic eu să zbori. Fii pe pace, nu mă prind de coada avionului...

Ofiţerul de serviciu se apropie de cei doi şi schimbă cîteva cuvinte cu Afanasi Petrovici. După o vreme veniră alţi doi oameni, doi tineri. Ustimenko trase cu urechea la zgomotul motorului şi îşi aprinse o ţigară. Stepanov îi urmă pilda.

— Ei, cînd ne mai vedem? întrebă Rodion Mefodievici.

— Cred că nu prea curînd...

— Unde-ţi faci concediul?

— Aş vrea să fac nişte băi de nămol — spuse Ustimenko. Rana mea e veche, dar mă supără. Ce-i cu tine, de ce eşti aşa de posomorît, marinarule?

— Nimic! răspunse cu un oftat Rodion Mefodievici.

Motorul dudui din nou, amuţi pentru o vreme, apoi începu iar să duduie. Mecanicii controlau ceva. Ustimenko strînse mîna lui Stepanov cu palma lui aspră şi puternică, îşi puse mănuşile şi urcă în avion cu supleţea unui adolescent. Se mai foi o vreme aranjîndu-se cît mai comod, apoi strigă cîteva comenzi şi avionul, săltînd pe roţi, o luă la fugă pe

pista de decolare. Peste cîteva minute se mistuia în tăriile cerului, pierzîndu-se în depărtare ca un punct negru.

„Cum am să trăiesc, totuşi ? se gîndi Stepanov. Aşa nu se mai poate. Ori s-o fi putînd ? Poate că şi alţii trăiesc aşa, dar nu-şi fac o problemă din asta, nu se torturează ?"

De altfel, Stepanov n-avea dreptul să se gîndească la toate acestea atunci cînd era iritat fără să aibă vreo justificare ; iar acum era iritat. Nu-i venea însă tocmai uşor să se calmeze, atîta vreme cît lucrurile îl priveau pe Evgheni, la fel cum nu putea fi nici pînă acum liniştit în privinţa Alevtinei. Nu era nici calm, nici just cu ei, cel puţin avea această impresie, pentru că era extrem de sever cu sine însuşi. Revăzu din nou, pentru a mia oară, faţa, coafura şi privirea ei, pe care a surprins-o asupră-i în ajun, în ziua cînd a sosit ; era o privire de ură stăpînită.

— Plec la ţară — i-a spus ea, de îndată ce a intrat. E imposibil să respiri toată vara zăpuşeala şi praful. Şi aşa m-au dat gata examenele astea.

— Care examene ? se prefăcu el a nu pricepe.

— Examenele lui Evgheni.

— L-ai ajutat cumva să se pregătească ? nu se putu stăpîni Stepanov.

— I-am creat condiţii ! răspunse Alevtina. Văd că nici pînă acum nu eşti în stare măcar să ţii o servitoare...

— Iar începi ? făcu el, alb de furie. Ori te aranjează denumirile de pe vremea cînd tu însăţi...

— Taci ! ţipă ea.

Fosta subretă se temea ca de foc să nu-i afle cineva trecutul, ca şi cum ar fi fost o hoţoaică sau ar fi ucis oameni !

Aşa a fost întîlnirea dintre soţ şi soţie.

Ea voia să-l vadă plecat. Asta o voia şi Evgheni. Dar Stepanov se hotărî să rămînă. O avea pe Varia. Şi apoi, unde era să se ducă acum, cînd vasul a

intrat în docuri, cînd nu şi-a luat bilet de odihnă pentru vreo staţiune din Sud, după ce a fost trimis aproape cu sila să se odihnească? N-are decît să plece Alevtina la ţară, la prietena ei; el rămîne. Aici e linişte, în faţa ferestrelor cresc plopi şi mesteceni. Poate să facă şi el un duş, să mai citească o carte, să meargă seara în grădina publică şi să asculte muzică. Iar atunci cînd are să fie liberă şi Varia, o, atunci au să plece amîndoi cu vaporul sau au să găsească ei altceva ce să facă, ceva grozav...

Pînă atunci, să le fie de bine la toţi!

La urma urmei, Evgheni e student. El nu e, poate, drept cu băiatul, şi asta, într-adevăr, poate din pricină că îi e fiu vitreg. Trebuie să se sfîrşească odată cu toate astea, e timpul să le facă la toţi o zi fericită! Şi lui Volodea Ustimenko, şi Aglaiei, şi bătrînului Mefodi, şi lui Evgheni, şi Varvarei. Firește, el e vinovat faţă de Jenea. Pe Varia a chemat-o la el la Kronstadt, pe cîtă vreme Evgheni a rămas cu Alevtina. Şi-apoi, a stat el oare vreodată cu adevărat de vorbă cu fiul său vitreg? Ei bine, trebuie să facă ordine. Trebuie să găsească, în sfîrşit, cheia care să deschidă sufletul acestui viitor medic!

Stăpînit de aceste gînduri, se bărbieri, în timp ce în casă toţi dormeau încă. Apoi făcu un duş, luă cu el mulţi bani şi se duse să dea o raită prin magazine. La magazinul de consignaţie cumpără un aparat de fotografiat, la magazinul alimentar — pateuri şi prăjituri, sardele, căpşuni, vin şi alte bunătăţi din cele mai scumpe şi mai fine. Rodion Mefodievici a avut o copilărie grea, în care a cunoscut foamea. N-a fost niciodată mînă spartă, ştiind bine cît preţuiesc banii, dar în ziua aceasta memorabilă a aruncat bani în dreapta şi-n stînga, vesel şi chiar fericit. Varvarei i-a cumpărat un jerseu roşu, lui moş Mefodi ghete noi, lui Volodea Ustimenko operele complete ale lui Herţen, în scoarţe frumoase, cu cotor de piele. Iar pentru diseară le-a procurat la toţi bilete la opera

„Faust". În oraș se afla în turneu un grup de cîntăreți de operă din Moscova. Biletele erau foarte greu de procurat. Tușind jenat, Stepanov s-a dus la directorul administrativ, un om gras și foarte voinic, i-a spus că e comandantul unui vas, că e în concediu și ar dori...

— Toți ar dori — i-a răspuns impertinent directorul. Din păcate, Casa noastră de cultură nu e de cauciuc...

Rodion Mefodievici a făcut totuși rost de șase bilete în rîndul optsprezece. Ștergîndu-și cu batista fruntea brobonită de sudoare, s-a urcat într-un taxi, încărcat de pachete.

Cînd a ajuns acasă, Varvara plecase. Evgheni vorbea la telefon, cu o voce stinsă.

— Ți s-a făcut lehamite, dar trebuie ! auzi Rodion Mefodievici. Oricum, e decan și cine știe ce se mai poate întîmpla în viață. Nu scuipa, băiatule, în fîntîna din care bei...

— Eu am auzit altfel — rosti aspru Rodion Mefodievici, intrînd în sufragerie. Nu bea din fîntîna în care scuipi...

Jenea acoperi receptorul cu palma și se uită chiorîș la taică-său.

— Spiritual dar nepractic — îi răspunse el lui Stepanov. Viața, tăticule, nu e chiar așa de simplă.

Evgheni se înfundă într-un jilț și, vorbind alene, se angajă într-o discuție interminabilă cu un amic. Avea pe cap blestematul acela de fileu pentru păr și, în timp ce vorbea, se întindea și căsca mereu. Rodion Mefodievici nu se lăsă însă biruit de sentimentul de ostilitate care pusese stăpînire pe dînsul. Își zise din nou că copiii nu sînt vinovați cu nimic, că vinovați de toate sînt părinții lor. Rodion Mefodievici făcea parte dintre acei oameni care știu să-și aducă acuzații grave chiar și atunci cînd sînt cu desăvîrșire nevinovați, fără a mai vorbi de cazurile cînd au o vină indirectă. Căută, de aceea, din nou,

deşi de data aceasta într-un chip nefiresc, să-şi recapete simţămîntul pe care îl încercase în dimineaţa acelei zile şi, în vreme ce Evgheni pălăvrăgea la telefon, întinse pe masă cadourile şi puse deasupra lor biletele pentru operă.

Evgheni sfîrşi de vorbit, puse receptorul în furcă, se mai întinse o dată şi, păşind leneş cu picioarele lui scurte, veni mai aproape.

— E un aparat bun — spuse Rodion Mefodievici — bine lucrat. Avem o industrie optică de prima clasă şi e plăcut să ştii să fotografiezi...

Cuvintele îi ieşeau anevoie din gură. Fraza pe care o rostise era stupidă şi lungă, iar vocea lui era parcă linguşitoare.

— Alea cu oglindă reflectoare sînt mai practice — răspunse îngîndurat Evgheni. Are Iraida, fata decanului nostru, un Zeiss cu oglindă reflectoare, foarte frumos şi aspectuos. Pentru drăcovenia asta mai e nevoie şi de trepied. E cam mare parcă.

— Am cumpărat şi trepied — spuse serviabil Stepanov, mai repede decît s-ar fi cuvenit s-o facă. Fără trepied nu se poate. Aici ai perfectă dreptate. Dar pentru început, Jenea, un aparat ca acesta e foarte bun. Aveam noi unul la şcoală, de altfel tot Evgheni îl chema, care făcea fotografii artistice. Ştii, a fotografiat o albină pe o floricică de hrişcă şi a ieşit foarte, foarte natural. Toate firicelele i se vedeau. Fotografia a apărut şi într-un ziar, în cadrul unui concurs. Şi avea un aparat mult mai prost decît ăsta al tău...

— Eu nu zic că e prost. Aparatul e bunicel, atît că e cam mare. Prietenii mei nu mai lucrează cu aparate din astea.

— Şi cine sînt prietenii ăştia?

— Păi nu-i cunoşti? Kirillov şi Boriska. Ne întîlnim des, ne distrăm împreună...

— Dar pe Ustimenko de ce nu l-ai pomenit ? întrebă Rodion Mefodievici, întinzîndu-şi gîtul înainte. Volodea unde-i ?

Evgheni păli uşor.

— Ştii, tată — spuse el, ţinîndu-se departe de Rodion Mefodievici — ştii, pe cuvînt de onoare, nu pot niciodată să înţeleg ce-oi fi vrînd tu de la mine !

— Da, e clar ! făcu Stepanov, dînd din cap.

Se sufoca. Deschise fereastra şi bău apă caldă din garafă. „Să nu ne certăm, să nu ne certăm ! — îşi zicea într-una. Ea, Alevtina, i-a vîrît în cap lui Evgheni numai prostii. Asta-i lucrătura ei. Ea nenorocește băiatul." Şi ca să schimbe vorba, întrebă cum o duce mama la ţară.

— E o plictiseală de moarte !... răspunse Evgheni, punînd un picior pe scaun şi legîndu-şi şiretul de la pantofi. O are acolo şi pe Lucy Mihailovna...

— E franţuzoaică ?

— Aş ! Rusoaică. E prietenă cu mama. Dar uneori se ceartă teribil. Mai adineauri Lucy i-a stricat organdiul...

— Ce i-a stricat ?

— E o pînză aspră şi pestriţă — îi zice organdi.

— Am înţeles ! spuse Stepanov, deşi nu înţelegea nimic. Mai am o întrebare : văd un tablou nou, ce-i cu el ?

Stepanov îşi oprise ochii la un tablou al cărui geam sclipea în razele soarelui matinal. Pînza din dosul geamului înfăţişa un cîmp roşcat, nisipos, cu un aspect deprimant, pe care se vedeau cîteva plante acoperite cu negi spinoşi.

— Cactuşi — spuse cu indiferenţă Evgheni. O nouă pasiune a mamei. Ea şi cu Lucy cultivă cactuşi.

— Cactuşi ?

— Îhî.

— Se face dulceaţă din ei ?

— Da de unde ! răspunse cu un zîmbet Jenea. E ceva frumos, înţelegi ? E numai aşa, de frumuseţe.

— Şi acvariul ce mai face ? Nu-l văd.

— Acvariul a fost scos. Peştii s-au contaminat de nu ştiu ce şi au murit cu toţii. N-au crăpat, observă : au murit. Mama se supără dacă zici că au crăpat.

— Au murit ! repetă Rodion Mefodievici. E clar. Dar cu cactuşii tot nu m-am dumerit : fac flori frumoase, ori au miros frumos ?

— Aş ! Nu-s decît nişte spini de culoare verde. E ceva la modă, pricepi ? E foarte la modă să zici : „Ah, ce splendoare !“ Asta e ! Mai mult nimic !

— Ei, hai s-o lăsăm baltă ! spuse Stepanov. Uite, o mai aşteptăm puţin pe Varvara, pe urmă luăm masa cu Volodea şi cu Aglaia. Avem aici tot felul de gustări. După aceea mergem la teatru. Ce zici ?

Evgheni nu răspunse.

— „Faust“ de Gounod, operă — adăugă după un răstimp Stepanov. Rolul lui Mefistofeles îl joacă Sverlihin. Are o voce !...

— O fi avînd, dar eu nu pot să merg, tată — spuse Evgheni, îngîndurat. Sînt invitat undeva şi nu e frumos să nu mă duc. Iar după-masă mergem la fotbal. „Torpedo“ de pe Uncia joacă, nu glumă... Aşa că va trebui să vă lipsiţi de prezenţa mea...

— E clar ! repetă pentru a nu ştiu cîta oară Rodion Mefodievici. Am înţeles...

Şi ieşi din cameră, cu capul în pămînt.

BUNICUL

Varvara zăbovea. Orele treceau pustii, fără rost, într-o atmosferă sufocantă.

În sfîrşit veni moş Mefodi. Bătrînul aduse cu el o legătură de ceapă verde, nişte ridichi învelite într-un ziar şi un bidon cu cvas. Venea să stea la fecioru-său,

mai ales în lipsa Valentinei Andreevna. În prezența ei nu cuteza să rămînă prea mult. Noră-sa își ieșea din fire cînd îl vedea umblînd desculț prin casă, cu cămașa neîncinsă, sau cînd începea să cînte, după un păhărel de rachiu, cu un glas subțire și smerit: „Sărmană croitoreasă, de copil te-ai dus din casă", sau cînd îi poftea pe musafiri: „Mîncați, vă rog, că mai avem!" După ce stătea cît stătea, moșneagul se arăta zorit și sperios, clipea des din ochi, se ploconea mai mult decît s-ar fi cuvenit și devenea tăcut. Apoi pleca la el în sat, în casa pustie, cu miros de pene de găină și de cenușă.

În lipsa Valentinei Andreevna (în sinea sa, Mefodi îi zicea norei Satanina Andreevna) se simțea mai la largul lui. Își fuma luleaua nu numai în bucătărie, ci și pe sală și îi spunea Varvarei cîte și mai cîte, depănîndu-și în gura mare amintirile. Cînd însă veneau la Evgheni prietenii acestuia, moșul tăcea chitic și nici nu se mai arăta din bucătărie, spunînd ironic că stă el bine și acolo și n-o să-l tragă curentul pîn-or pleca domnișorii. Odată Rodion Mefodievici l-a văzut pe unul din amicii lui Jenea trimițîndu-l pe bătrîn după țigări.

Lui Stepanov i se rupea inima cînd bătrînul, și așa blînd din fire, se făcea nevăzut și neauzit, dar Alevtina roșea atît de tare cînd se înfățișa moșneagul înaintea musafirilor, încît Rodion Mefodievici, neștiind pe cine să compătimească mai mult, pe bătrîn sau pe nevastă-sa, se simțea în aceeași vreme mîhnit și ușurat cînd îl petrecea pe Mefodi la gară și-i mai vîra în buzunar ceva bani, „c-o să-ți prindă bine".

Mîncară amîndoi fără s-o mai aștepte pe Varia. Bătrînul avea pe el o haină peste măsură de lungă. Fața lui era încadrată de o barbă respectabilă. Ochii lui mici și albaștri, ca ai lui fecioru-său, îl priveau pe Rodion Mefodievici cu stimă și gravitate. Stînd de vorbă cu dînsul, îi spunea Rodion, dar îi rostea

numele în așa fel, încît puteai crede că-i spune și numele patronimic. Din delicatețe, bătrînul nu se atinse de pateuri și de sardele. Îi dădea însă zor cu ceapa, vîrînd în gură mai multe fire deodată. Cu acest prilej constată că anul acesta s-a făcut, se vede treaba, multă ceapă, pentru că e ieftină. Pe această cale ocolită, părintele îi dădea de înțeles lui fecioruşău că el nu aruncă banii în vînt și are mare grijă de interesele gospodăriei lui Rodion Mefodievici.

Au spălat amîndoi vasele, după care Stepanov îi propuse :

— Uite ce e, tată, ce-ar fi să mergem la teatru ? Vrei ? Mi se pare că dumneata n-ai fost decît la circ, nu ?

— Să mergem și la teatru ! răspunse bătrînul, scobindu-se în dinți cu un băț de chibrit. N-am nimic împotrivă. Să fac și eu cum fac toți.

Dar în ochii lui se cuibări îngrijorarea. Începu să clipească des, speriat parcă.

În cele din urmă își făcu apariția Varvara. Era însoțită de Volodea. Toată ziua a așteptat-o Rodion Mefodievici, dar dumneaei s-a dus la un atelier de croitorie, cu Volodea, care trebuia să-și probeze „primul costum adevărat — haină și pantaloni studențești".

— Cum adică studențești ? întrebă pe un ton ostil Stepanov.

— Vorbește și ea ca să se afle-n treabă — răspunse Volodea. E un costum transformat dintr-o uniformă de-a tatii. Dar nu știți că Varia vrea neapărat să comande ea...

Volodea se așeză pe canapea și se cufundă numaidecît în lectura unei cărți. Scoțînd exclamații de admirație, Varia mînca pateuri și prăjituri laolaltă, iar îmbucăturile de ceapă le însoțea de cîte o sorbitură de cvas. Apoi vîrî degetul în solniță, îl linse și spuse :

— Colosal !

Imediat după ceai, bătrînul începu să se pregătească pentru teatru. Îşi lustrui cizmele la bucătărie, apoi se tot învîrti prin casă, nu se ştie de ce numai în cămaşă şi izmene, după care, clipind preocupat din ochi, se moşmondi cu pantalonii, aci vîrîndu-i în cizme, aci scoţîndu-i peste carîmbi. Rodion Mefodievici fuma şi se gîndea că în toţi anii aceştia nu s-a învrednicit să-i cumpere bătrînului un costum ca lumea. „Cactuşi, organdi, acvariu!" îi stăruiau în cap, supărătoare, aceste cuvinte.

— Pune-ţi costumul meu civil — spuse Stepanov. Te potriveşti cu mine la statură şi-o să-ţi vină tocmai bine. Îmbracă-te mai ca lumea, să nu mă faci de rîs...

Bătrînul cedă la cuvintele „să nu mă faci de rîs" şi îşi puse o cămaşă „sport" şi costumul albastru închis de şeviot al lui Rodion. Proţăpit în faţa oglinzii, luă o înfăţişare agresivă şi spuse :

— Oho !

În drum spre teatru au trecut s-o ia pe Aglaia. Femeia îi aştepta la uşa casei, gătită ca de sărbătoare, într-o rochie albă, cu faţa îmbujorată şi cu sclipiri înnegurate în ochi.

În timpul spectacolului, bunicul tot arăta cu degetul la scenă şi întreba în gura mare, fără să-i pese de nimic şi fără a lua în seamă apostrofele vecinilor :

— Ăsta cine-o mai fi ? Ce vrea oare ? Care-i nevastă-sa ?

Sau remarca indignat :

— Auzi prostul de el ! Să-şi vîndă sufletul ! Vai de mine !

Cei din jur rîdeau pe înfundate. Rodion Mefodievici zîmbea şi schimba priviri cu Aglaia ; era extraordinar cum ştia să tacă şi să zîmbească femeia asta !

În pauze, plimbîndu-se prin foaier, bătrînul se tot învîrtea prin faţa oglinzii şi de fiecare dată făcea o mutră teribilă şi distantă, repetînd într-una :

— Oho ! Aşa da !

Cel mai mult i-a plăcut Mefistofeles.

— Mare pişicher! constată el. Curat diavol! Şi-a făcut voia. Nu-u, într-o treabă ca asta să nu te bagi! Nu-i aşa, Varia?

DUPĂ TEATRU

Au cinat acasă. Evgheni nu venise încă. Varvara şuşoti ceva cu Volodea. Stepanov avu impresia că face nazuri. Bătrînul îşi scoase cu părere de rău costumul de şeviot şi se duse la culcare. Aglaia şi Rodion Mefodievici şedeau lîngă fereastră. Femeia îi spunea, fără a i se plînge însă, că se simte obosită, că o istovesc deplasările prin regiune, drumurile proaste, atitudinea stupidă, birocratică a unora faţă de muncă.

— S-a dus tinereţea — spuse la un moment dat. Nu mai am nici puterea pe care-o aveam. Uneori mă surprind că ţip aşa degeaba, ba mai jignesc pe cîte unii... Cu mîinile mici şi smeade împreunate pe genunchi, Aglaia îşi lăsă privirea în pămînt, apoi îl privi drept în ochi pe Rodion Mefodievici şi-l întrebă: Ţi-e greu şi ţie, Rodion? Văd c-ai început să încărunteşti pe la tîmple...

Stepanov zîmbi cu un aer vinovat şi îşi mai turnă vin:

— N-aş putea să mă plîng, îmi merge bine în flotă, Aglaiuşka, dar uite, aici, acasă, nu ştiu ce să mai zic... Parcă nu-i aşa cum ar trebui să fie... Bunăoară Evgheni...

— Ce-i cu Evgheni? întrebă Aglaia.

— Nu pricep! spuse mîhnit Stepanov. Nu pot să-mi dau seama...

— Vladimir pricepe. Şi destul de bine. Volodea! îl strigă Aglaia pe nepotu-său. Ia spune-i lui Rodion

Mefodievici ce-am vorbit noi mai deunăzi despre Jenea.

— Ia lasă! răspunse Volodea, scuturînd din cap.

— Spune — zise Rodion Mefodievici — nu te mai codi...

— Am să ți-o spun pe șleau — începu Volodea, ridicîndu-se de pe canapea. Delicat nu pot să vorbesc...

Rodion Mefodievici încercă să zîmbească:

— Nici nu te rog să vorbești delicat.

— Nu știu cine e de vină, nu mă bag să judec eu — urmă Volodea, dar Evgheni al dumitale duce o viață aiurea. Mă înțelegi? I-am și spus-o nu de mult într-o discuție între patru ochi și de-aceea nu mă sfiesc să ți-o spun și dumitale. Volodea scutură din cap, rămase o vreme pe gînduri, după care urmă cu o voce egală, înfundată: Pentru cele ce i-am spus, m-a calificat drept mentor, băiat model, ba mi-a mai trîntit și alte epitete plăcute, mai-mai să mă facă chiar carierist. Mie însă puțin îmi pasă. Eu așa gîndesc, și să gîndesc altfel nu pot. În statul nostru fiecare trebuie să trăiască din rodul muncii lui, numai din al lui și nu al lui taică-său sau al lui bunicu-său. Nu-i așa, Rodion Mefodievici?

— Așa e! răspunse Stepanov, supărat.

— Uite, adineauri vorbeam cu Varvara despre semnificația pe care o au secera și ciocanul. Nici nu se putea găsi ceva mai bun ca secera și ciocanul! Ele simbolizează orînduirea noastră socială, și acest simbol cuprinde mult mai mult decît noțiunea de muncitori și țărani. Simbolul acesta cuprinde întreaga lege a vieții noastre, legea cea mai de seamă. Nu-i așa, Rodion Mefodievici?

— Din păcate, încă nu pentru toți — întări Stepanov, de data asta fără supărare, dar cu mîhnire în glas. Văd că și Varia o tot sucește, ba cu geologia, ba cu arta teatrală, cît despre folosul obștesc...

— Acum ai căşunat pe mine! se supără Varvara. Te pomeneşti că n-o fi voie nici măcar să te osteneşti cu alegerea specialităţii.

— Păi da! o întrerupse Volodea. Vezi bine că tu te osteneşti cam multişor. Dar nu-i vorba de tine. Evgheni, Rodion Mefodievici, trăieşte izolat. Îmi pare rău să ţi-o spun, dar el trăieşte nu prin sine însuşi, ci prin dumneata, mai bine-zis cu ajutorul dumitale, însă departe de simbolul de care vorbeam adineauri. Nu vreau să zic că speculează, nu. Pe dumneata nu te speculează, dar te ţine în rezervă pentru mai ştiu eu ce. Şi apoi, are o teorie greşită: socoteşte că dumneata eşti obligat să-i asiguri lui, ca şi Variei, o viaţă minunată, pentru că dumneata şi cu Valentina Andreevna aţi gustat din amarul unei vieţi grele. El şi prietenii lui, dintre care pe unii îi cunosc şi eu, sînt încredinţaţi că revoluţia s-a făcut pentru ei personal, ca să trăiască îndestulaţi şi la căldurica ei. E greşit. Şi n-ai nici dumneata dreptate că faci totul pentru copii. Dar nu mai zic nimic, că ai să te superi...

— Am cam bănuit eu ceva — spuse Rodion Mefodievici. Am cam bănuit eu ceva, dar parcă poate cineva să vă înţeleagă pe voi? Naiba vă ştie ce fel de oameni mai sînteţi şi voi...

Rodion Mefodievici umbla dintr-un colţ în altul al odăii, cu mîinile la spate, călcînd cu un pas greu. Pe faţa lui stăruia o expresie pierdută, aproape nefericită.

— Evgheni e un oportunist — spuse încet, dar foarte categoric, Volodea. Un oportunist tînăr, dar de cea mai pură speţă. Gata format.

Stepanov se crispă.

— Vorbeşti serios? întrebă el.

Volodea ridică din umeri, fără să-i răspundă.

— Uneori ne cam place să complicăm lucrurile! interveni Aglaia. Viaţa e, firește, un lucru complicat, dar cînd cineva e un pîrîcios la şcoală, unul căruia

îi place să tragă cu urechea şi să demunţe, nu e oare acela deja un caracter? Un caracter rău? Am să ţi-o spun de-a dreptul, Rodion; eu de mult nu-l pot suferi pe Jenea ăsta al vostru şi cred că tu o să trebuiască nu numai să duci cu el muncă de educaţie, ci să şi lupţi, ajungînd pînă la măsurile cele mai extreme...

— Pînă la ce anume? întrebă Stepanov cu un surîs amar. Oare voi nu vă daţi seama că drepturile mele faţă de Jenea sînt nu numai limitate, dar inexistente? Îndatoriri am, drepturi însă nu. Dar ce să mai vorbim de-asta...

În cameră îşi făcu apariţia bătrînul, cu mantaua neagră de marinar a lui Stepanov pe umeri, de-a dreptul peste cămaşă şi izmene. Întrebă:

— N-aţi văzut unde-i cvasul? Am băut trei ulcele de apă, dar n-ajută. Şi parcă n-am mîncat nimic care...

Bătrînul se uită la toţi, se fîstîci observînd ateţele de la izmene şi ieşi să-şi caute cvasul.

— Aşa! făcu Rodion Mefodievici. Veselă seară, nimic de zis! Şi-acum, vă rog să mă iertaţi...

După ce îi petrecu pe oaspeţi, o sărută pe Varvara şi, văzînd în ochii ei o privire compătimitoare, spuse că îi e somn. Orice, dar nu putea suferi să provoace mila cuiva. Varia zăbovi îndelung în baie, făcînd zgomot cu apa, apoi nu se mai auzi nici ea. Stepanov se întoarse în sufragerie, îşi turnă un pahar de ceai rece şi se apucă să măsoare odaia dintr-un colţ într-altul.

Evgheni se întoarse tîrziu. Deschise uşa cu cheia lui şi intră în sufragerie. Taică-său umbla încă încolo şi încoace, cu ţigara în mînă.

— Bună seara! îl salută Evgheni.

— Bună seara! răspunse Stepanov, după care îi atrase atenţia că ar putea veni acasă ceva mai devreme. De altfel supărat nu era. Avu numai impresia că a venit la dînsul un străin nepoftit.

Acest tînăr străin se aşează la masă şi se apucă să cineze. Vorbind peste măsură de repede, începu să-i povestească lui Stepanov cum a jucat extrema dreaptă şi cum au plecat cu toţii, după meci, la vilă, la Silin, cum au băut acolo limonadă la gheaţă, s-au scăldat şi, în general, cum şi-au petrecut timpul. Rodion Mefodievici tăcea şi asculta. Poate că dacă va tăcea şi va asculta, mai ales dacă va asculta, va găsi cheiţa pierdută. A fost o vreme, doar, cînd l-a purtat în braţe pe Jenea ore în şir, mic, bolnav şi mucos, cînd procura pentru el, în Petrogradul înfometat, cu preţul multor umilinţe, zahăr. A fost o vreme cînd i-a arătat lui Jenea literele alfabetului. Atunci cum vine asta? Un oportunist? Mai rău, un străin? Un om care face totul numai pentru sine?

Şi iarăşi — pentru a cîta oară? — Rodion Mefodievici îşi puse una şi aceeaşi întrebare: cînd, cum şi de ce s-a întîmplat asta?

Deodată înţelese de ce.

I s-a făcut parcă lumină în cap: pentru că a fost o vreme cînd Alevtina îşi concentrase toată viaţa asupra lui Jenea. El era totul. Totul se făcea pentru el. Jenea avea voie să facă orice. Avea oare dreptul Rodion Mefodievici, cînd venea trudit şi istovit acasă, să-l trimită pe băiat după o sticlă de bere, după ţigări sau după chibrituri? „Băiatul trebuie să cunoască numai bucurii şi să înveţe; copilăria e perioada cea mai fericită" — spunea Alevtina. Iar dacă Stepanov obiecta ceva, ea replica:

— Gîndeşti aşa, fiindcă nu-i al tău. E un copil orfan, fireşte... Să ştii, însă, că n-am să las să fie obidit. Ţine minte asta!...

Cu vreo cinci ani în urmă, cu prilejul unei mese în familie, Evgheni l-a repezit cu neruşinare, ca un bădăran, pe Rodion Mefodievici. Ca toţi oamenii buni din fire, Stepanov era violent. Fără a mai vedea pe nimeni, aproape pierzîndu-şi cunoştinţa de furie, a apucat de pe masă un vraf de farfurii şi le-a

trîntit de pămînt. Alevtina a scos un țipăt, mica Varia i-a sărit de gît lui taică-său. Evgheni, alb la față, a spus :

— E scrîntît la cap !

Stepanov a ieșit din sufragerie. De dincolo a auzit-o pe Alevtina spunîndu-i ceva repede și cu blîndețe lui Evgheni. L-a auzit și pe Evgheni răspunzîndu-i :

— Da' mai ducă-se la naiba, prost bătrîn ce e !

După aceea, Evgheni a început să fredoneze ceva. Umbla pe sală, tropăia din picioare și cînta înadins. Cînta simțindu-și forța, autoritatea, dîndu-și seama de toată neputința tatălui său vitreg. Desigur, de ce să nu cînte ? Jenea era un băiat nervos, iar taică-său era un bădăran, un mojic, un mitocan. Acest din urmă cuvînt din vocabularul lui madam Gogoleva, fosta proprietară, îi plăcuse foarte mult Alevtinei.

Așa a devenit tînărul un străin.

Acum ședea aici, mînca pateuri, sardele, fructe și bea ceai. Dar, ciudat lucru, avea o privire caldă și blîndă. Îl privea pe Rodion Mefodievici altfel, nu ca înainte. O, cît de bine cunoștea el privirea asta ! Așa se uita la el Alevtina cînd, după ce-l tortura îndeajuns pe bărbatu-său cu necontenitele ei reproșuri, voia pace în casă. Rodion Mefodievici pricepu că băiatul voia și el pace în casă. Voia să fie în bune relații cu tatăl lui vitreg, să se adapteze la el, numai să se adapteze, atît.

Rodion Mefodievici se uita curios și sever la acest tînăr străin. Nimic de zis, era un tînăr ca toți tinerii, cu fața curată, arsă de soare, cu ochii limpezi, părul moale și dinții albi. Și avea o privire deschisă, dreaptă. Rodion Mefodievici știa să ghicească oamenii. Prin mîinile lui au trecut mii de oameni. Deosebea repede, dintr-o mișcare, omul josnic și ticălos, de omul adevărat, și se înșela rar, aproape niciodată.

— Uite ce, tată — spuse Evgheni — am o rugăminte la tine. Decanul nostru e un bătrînel foarte simpatic. Nu e cine știe ce de capul lui, dar cu mine

se poartă foarte frumos. Mîine e ziua de naştere a fiicăi-si. Sînt prieten cu ea. Eu şi cu tine am fost invitaţi...

— De ce şi eu ?

— Ai să le povesteşti şi tu cîte ceva, mai ştiu eu ce ! Ai o biografie, slavă domnului ! De pildă, despre Nestor Mahno. Sau cum ai lucrat la Ceka. Ai tu nişte istorioare amuzante. Ei ? Hai să mergem, zău. M-au rugat mult...

— Am să mă mai gîndesc ! răspunse anevoie Rodion Mefodievici.

Şi se apucă să-şi caute prin buzunare ţigările, care stăteau dinaintea lui pe masă.

VORBEȘTE POLUNIN

Volodea învăța greu.

Încă în primul an a citit celebrele „Anale de chirurgie clinică" ale lui Pirogov, în care autorul punea la îndoială multe adevăruri indiscutabile din vremea sa. Volodea a început să aibă și el unele îndoieli. Cutezanța unora dintre profesori îl făcea să fie circumspect. Privirea lui mereu neîncrezătoare irita corpul profesoral. Institutul îl istovea cu desăvîrșire. Ustimenko nu știa ce înseamnă să ia conștiincios notițe la prelegeri, ca să le învețe pe urmă acasă, așa cum făcea Evgheni, un model de conștiinciozitate, foarte respectuos cu profesorii lui și, vorba ceea, băiat bun. Nici să se pregătească febril pentru examene nu știa Volodea. Asculta prelegerile și memora tot ce era important, necesar și util. Noțiunile, după părerea lui, generale le reținea în sinea sa, ca să găsească acasă obiecțiuni la aceste adevăruri generale și imuabile și să le dovedească apoi netemeinicia. Cu toate acestea, știa întotdeauna ceea ce trebuia să știe, ba chiar mai mult, dar întotdeauna în felul său. Ganicev, la care el ținea atîta, spunea adesea :

— Un înțelept anatomopatolog francez disprețuia titlurile științifice, dar considera că e mai comod să le disprețuiești stînd pe cea mai înaltă treaptă a acestei blestemate scări, decît la picioarele ei. Ține minte, Ustimenko : un om care stă la picioarele scării poate fi bănuit de obtuzitate și invidie...

În anul trei, lui Volodea a început să-i placă foarte mult profesorul Polunin, un bărbat blond, de statură

uriaşă, care se sufoca mereu, prieten bun cu Ganicev. Prov Iakovlevici avea obrajii ca morcovul, gîtul gros şi părul ondulat, de culoarea inului. Vorbea cu o cumplită voce de bas, groasă, cu rezonanţe de urlet, arăta o totală lipsă de condescendenţă faţă de anumite lucruri despre care unii profesori discutau pe un ton chiar admirativ şi le povestea uneori studenţilor nişte istorii ciudate, care păreau că se potrivesc, cum zice o vorbă, ca nuca-n perete:

— Uite, bunăoară, Inozemţev Feodor Ivanovici — le-a spus el o dată — a fost o personalitate cu totul remarcabilă în istoria medicinii noastre. Era un om de talent, o inteligenţă vie, aş zice chiar în multe privinţe pătrunzătoare. Era, firește, un diagnostician de prima mînă sau chiar, aşa cum se zice acum, extra. Şi, desigur, un doctor foarte la modă în vremea sa. Ştiţi, sper, ce înseamnă clientelă particulară?

— Ştim! răspunse într-un glas anul trei, care ştia de clientela particulară mai ales din „Ionîci" al lui Cehov.

— Clientela asta particulară îl iubea pe Feodor Ivanovici şi nici el n-o dispreţuia — urmă Polunin. Îi plăcea tihna pe care o asigura capitalul şi, cum nu putea face faţă singur numeroşilor săi pacienţi, s-a văzut nevoit să-şi înjghebeze un întreg efectiv de ajutoare, „băieţii de pe Nikitskaia", cum li se spunea acestora, şi care constituiau faima casei pe care o poseda Feodor Ivanovici pe strada Nikitskaia din Moscova. În perioada aceea a ascensiunii sale, în exercitarea practicii particulare Feodor Ivanovici avea o mare pasiune pentru ţipirig, pe care îl considera drept panaceu pentru o serie de boli şi, în general, pentru stările catarale. Teoria aceasta a ţipirigului, tovarăşi, nu era cu nimic mai prejos decît multe alte teorii din vremea profesorului Inozemţev. Interesant e însă că, în timp ce unele teorii născocite, fanteziste, se prăbuşeau în neant, teoria ţipirigului înflorea tot mai mult. De ce oare? Polunin cuprinse

cu o privire şireată auditoriul, aşteptînd un răspuns. Dar toţi tăceau. Şi Prov Iakovlevici îşi urmă cu un oftat trist firul povestirii : Pentru că „băieţii de pe Nikitskaia", tineri de vîrstă mijlocie, toţi oameni încercaţi, isteţi şi care se gîndeau la ei, îl informau pe patronul lor numai despre vindecările miraculoase cu ajutorul clorurii de amoniu, blestematul de ţipirig. Dînd drept realitate ceea ce Feodor Ivanovici ar fi dorit să fie ca atare, îl puneau pe el, un doctor strălucit în înţelesul cel mai înalt al acestui cuvînt, într-o situaţie ridicolă înaintea studenţilor, care făceau haz pe seama clorurii de amoniu. Inozemţev le dădea însă băieţilor săi, mai bine-zis acestor doftorilachei, pîine cu amîndouă mîinile, le dădea şi pîine, şi lapte, şi miere. Din recunoştinţă şi de teamă să nu-l mîhnească pe şeful şi patronul lor, „băieţii de pe Nikitskaia" îl înşelau fără nici o jenă. Dumnealor, aşa cum s-a exprimat Nikolai Ivanovici Pirogov, „mîncau bine, dormeau pe moale şi umblau veseli, în timp ce alţii îndurau suferinţe". Inozemţev nu şi-a pierdut, desigur, marile sale merite faţă de ştiinţă, dar s-a pus într-o situaţie ridicolă faţă de contemporanii săi, şi cum printre contemporani se găsesc neapărat şi cronicari, nu există nimic tăinuit care pînă la urmă să nu iasă la iveală. V-am relatat această anecdotă nu ca să minimalizez memoria lui Inozemţev, ci numai ca să vă avertizez, pe temeiul unui exemplu atît de evident : niciodată, dragi tovarăşi fii ai lui Aesculap, să nu daţi descoperirile voastre spre verificare unor oameni care depind materialiceşte de voi, unor oameni care vă vor fi subordonaţi pe scara ierarhică. Ironia e ucigătoare. Ea se lipeşte pentru multă vreme de omul cel mai talentat, dacă acesta se lasă ademenit de o falsă strălucire. În această direcţie trebuie să vă supravegheaţi foarte bine pe voi înşivă şi pe colegii voştri, spunînd, pentru binele lor, în numele colegialităţii, pentru onoarea breslei medicilor, numai adevărul, numai adevărul, întotdeauna adevărul...

Cu trecerea timpului, Prov Iakovlevici îl remarca tot mai mult pe Volodea. Uneori stătea îndelung de vorbă cu el în parcul liniştit al institutului. Acolo se odihnea cînd ieşea din clinica lui. Fuma ţigări groase, pe care şi le răsucea singur, privea cerul şi reflecta, continuînd parcă o discuţie abia întreruptă:

— Ar fi bine să se scrie o carte despre greşelile comise de marii doctori. I-am propus nu demult treaba asta unui deştept, dar s-a supărat grozav! S-a lansat în nişte expresii: discreditare, descompunerea cugetelor, subminarea unei concepţii ştiinţifice! Grozav ce s-a mai supărat, deşteptul! Uf, e încă bucluc mare la noi cu spiritul corporativ; uneori nici nu poţi să respiri ca lumea. Toţi sînt prea „stimaţi" şi prea „respectaţi", toţi speră să ajungă departe, măcar aşa mai pe de lături, dar trag nădejde. Treaba asta însă nu-i de loc uşoară. De aceea se şi pun din vreme la adăpost, ca să n-o păţească şi ei cîndva. Şi n-o păţesc! De le spui că prezintă interes numai greşelile unor oameni mari, şi nu ale lor, nici măcar nu te-ascultă. Pirogov era atît de mare, încît nu s-a temut să scrie el însuşi despre greşelile sale. A fost ceva foarte instructiv pentru generaţii întregi de oameni. Ei bine, dumnealor îţi răspund că asta-i altceva. Firește că e altceva. Eu am strîns un material excelent. Deşteptul meu s-a uitat, a frunzărit cîte ceva şi mi-a amintit cum a întîmpinat breasla noastră, la timpul său, „Însemnările unui medic" ale lui Veresaev. „Astea-s fleacuri", zice deşteptul.

Odată, întîlnindu-l pe Volodea pe strada Proletarskaia, i-a arătat o carte într-o ediţie de lux, legată în piele, cu litere de aur pe coperţi şi cu marginile aurite. Era furios:

— Ticăloşii! După cum observi, foliantul acesta este intitulat „Ciuma de la Odesa", studiu cu portrete, planuri, schiţe şi desene. Pe primul loc găsim portretul ducelui de Richelieu, apoi pe Voronţov, cu toate decoraţiile pe el, pătruns de simţul superiorităţii

sale asupra celor mici, apoi pe baronul Meyendorf şi pe alţi biruitori ai epidemiei de la Odesa. Observă. te rog ; nici un medic. Poftim, un şobolan, splina unui şobolan negru infectat cu ciumă, laolaltă cu bubonul unui alt şobolan negru, dar doctori — ioc. N-au meritat ! Modestie vecină cu mîrşăvia ! Am cumpărat foliantul la un anticariat, l-am frunzărit şi mi-am pierdut buna dispoziţie. De ce sînt oare prezentaţi toţi ducii, conţii şi baronii ăştia, cu epoleţi şi monograme, cu eghileţi şi barete, pe cîtă vreme strălucitul nostru Gamaleia, un medic neînfricat şi cu inima curată, n-a avut cinstea să fie prezentat şi el ? La revedere !

Altă dată, stînd pe banca lui preferată, i-a spus lui Volodea :

— Este ştiut că marele Botkin Serghei Petrovici a depus eforturi mari, luptînd împotriva preponderenţei străine în medicina autohtonă, şi avea dreptate s-o facă din punct de vedere istoric, deoarece, de pildă, inspectorul general medic din serviciul împărătesei Maria, Rühl, medic al curţii, spunea, ba a şi *scris* că „atîta timp cît am să fiu eu inspector medical al aşezămintelor împărătesei Maria, nici un medic rus nu va deveni vreodată nu numai medic-şef, dar nici măcar intern în vreo instituţie de sub conducerea mea". Şi asta se scria în Rusia şi era aprobat de familia imperială, care nu ştia ruseşte. Adevărat, Serghei Petrovici avea de ce să turbeze, dar ce i-a trebuit lui, tocmai lui, să faca excese ? În felul acesta se *cobora* la nivelul lui Rühl, medic al curţii, şi nu se ridica nicidecum deasupra lui. Supărat, mînios la culme, Serghei Petrovici a început să facă prostii care nu-i aduceau cinste nici lui, nici patriei, ajungînd pînă acolo, încît spunea anecdote indecente. Eşti de acord că orice manifestare de şovinism şi de naţionalism e o mîrşăvie. Dar dacă Rühl era un ticălos şi un slugoi, de ce trebuia să facă şi Botkin ca el ? Marele nostru Botkin a mers însă tocmai pe drumul acesta şi a

ajuns pînă acolo, încît atunci cînd se apreciau însuşirile candidaţilor pentru posturile de interni, îi admitea numai pe aceia ale căror nume se sfîrşeau în „ov" şi în „in". Şi am să-ţi mai relatez o întîmplare de loc comică. Serghei Petrovici l-a respins odată pe un tînăr foarte capabil, pe nume Dolghih. În zarva consultaţiilor şi vizitelor, marele nostru Botkin şi-a zis că siberianul Dolghih e neamţ, ca atîţia alţii ale căror nume se sfîrşeau în „ih" — Minnich, Liebich, Rittich — şi pe care nu-i putea suferi. Fără a mai spune cît de ruşinos era acest principiu de alegere a candidaţilor, am să adaug că şi în direcţia aceasta oamenii cinstiţi ar fi trebuit să lupte împotriva excentricităţilor lui Botkin. Ei însă au preferat să treacă cu vederea toate acestea, şi să se spele pe mîini într-o serie de cazuri, expunînd astfel numele şi valoarea lui Botkin al nostru multor lovituri, atît în timpul vieţii lui, cît şi mai tîrziu. Şi pentru ce ?

Se plîngea studenţilor la curs :

— Ce-au făcut ei cu ştiinţa rusă, ah ce-au făcut ! Trebuie să vă spun că Serghei Petrovici Botkin, cel mai mare dascăl al unei întregi generaţii de medici ruşi, a fost numit medic de curte al javrei aceleia bătrîne de Maria Alexandrovna, fiind silit astfel să părăsească Academia pentru multă vreme. Viaţa lui însă acolo era, căci viaţa nu e altceva decît acţiune. Geniul lui Botkin era pe-atunci în perioada lui de înflorire. Atunci ar fi trebuit el să muncească şi iar să muncească. Dar dumnealui se plimba cînd la Livadia, cînd la Cannes, cînd la San-Remo, cînd la Menton. „Cum aţi dormit, majestate ?" Ptiu, drace !

Mijindu-şi cu blîndeţe ochii, plimbîndu-se prin faţa catedrei, le vorbea studenţilor despre doctorii de geniu din trecut, despre care ştia foarte multe amănunte, de parcă i-ar fi cunoscut îndeaproape. În general, Ustimenko observa că lui Polunin îi plăcea, deşi era un spirit critic, să vorbească de bine despre oameni, să le admire talentul, profunzimea şi forţa

gîndirii, capacitatea de muncă, „dăruirea deplină pentru îndeletnicirea lor", cum se exprima Prov Iakovlevici.

— În istoria medicinii se scrie despre ei într-o manieră foarte plictisitoare — spunea Polunin. Oamenii aceştia, dragi nouă, sînt înfăţişaţi cu toţii teribil de dichisiţi, de parc-ar avea cununi pe cap, de parcă n-ar fi mîncat şi ei cîndva piroşti, de parcă nu s-ar fi îndrăgostit şi nu s-ar fi supărat şi ei vreodată. Doar au fost şi ei oameni, ca Puşkin şi ca alte genii. Şi încă ceva; notaţi, vă rog: sîntem foarte zgîrciţi în definirea justă a unei personalităţi medicale, în sensul de a aprecia pe de-a întregul inteligenţa şi valoarea activităţii respectivului. Scriitorii noştri de pe tărîmul medicinei sînt zgîrciţi în privinţa asta; li-e teamă să nu-l laude prea mult pe răposat. Asta probabil şi pentru că orice răposat a mai greşit şi el pe ici pe colo în elaborarea teoriilor sale, şi dacă a greşit, să nu care cumva să iasă vreun bucluc. Un imbecil, pe care-l cunosc, a găsit chiar de cuviinţă să-i reproşeze într-un articolaş lui Zaharin, strălucitul geniu, că n-ar fi cunoscut microbiologia. E interesant, foarte interesant de ştiut ce-ar fi făcut acest preasimpatic imbecil pe vremea lui Zaharin şi cum s-ar fi comportat el însuşi în bătălia furtunoasă din epoca de dezvoltare a microbiologiei? De ce priveşti atît de ironic, tovarăşe student Stepanov? Am spus oare ceva deplasat? Am spus-o numai aşa, în scopuri profilactice, pentru ca dumneavoastră, discipolii mei, să vă feriţi cît mai mult de păcat, în cazul cînd s-ar mai întîmpla să sufle vreun vînt din ăsta stupid în domeniul ştiinţei...

Auditoriul îl asculta vrăjit. Evgheni nota cu grijă cele spuse de profesor în legătură cu „vîntul stupid". Se temea de Polunin şi îl ura, simţind că Prov Iakovlevici îl disprefuieşte.

Volodea şedea cu capul rezemat într-un braţ, ştiind că acum va urma ceva interesant. Şi Polunin urmă:

— E util să ne aducem aminte de Botkin. Trebuie să vă spun că el preda la Academia medico-chirurgicală în aceeaşi vreme cînd ţinea aici prelegeri şi profesorul de botanică Merklin, fost grădinar al marei ducese Elena Pavlovna. Acest prea venerabil savant citea literalmente din carte, şi literalmente următoarele : „Planta e alcătuită din *celule*, aşa cum un zid de piatră e alcătuit de cărămide". Dar vezi, doamne, el a fost grădinar al celei mai de vază ducese, şi ca atare de ce să nu ajungă şi el profesor ? În aceeaşi perioadă ţinea prelegeri şi Evstafi Ivanovici Bogdanovski, un om de talent, bărbat cam aspru, duşman al învăţăturii lui Lister. Opera în haină şi, ca să nu se murdărească, îşi punea un şorţ negru de muşama. Ligaturile atîrnau de cremona ferestrei, iar felcerul, pe măsură ce i se cereau ligaturi, o mesteca pe fiecare în gură, ca s-o încerce, şi cînd i-o dădea generalului, spunea respectuos : „Poftiţi una verificată, excelenţă !" Cît despre fenol, sublimat corosiv şi altele de felul acesta, nici pomeneală. Iar în aceeaşi vreme, profesorul Pelehin, un înfocat adept al lui Lister, într-un acces de conştiinciozitate a ajuns pînă acolo încît şi-a ras, ca măsură igienică, nu numai barba şi mustăţile, dar şi sprîncenele...

Auditorul pufni în rîs. Polunin remarcă, iritat şi ofensat :

— Nu e de rîs, tovarăşi viitori medici. Drumul ştiinţei e un drum spinos. Pelehin era încredinţat, vă daţi seama, era încredinţat că numai aşa va salva el vieţile oamenilor, şi credinţa asta a lui îi tortura şi pe alţii laolaltă cu dînsul. Înţeleg, tovarăşe Stepanov, că dumneata îl găseşti caraghios, eu însă — şi nu mi-i ruşine s-o recunosc — am plîns cînd am aflat că bunul nostru Pelehin şi-a ras sprîncenele şi s-a înfăţişat în halul acesta nu numai acasă, dar şi la Academie. Scotocind prin servietă, Prov Iakovlevici scoase o foaie de hîrtie şi o flutură în aer : Fiţi atenţi !

Iată ce-a spus profesorul Sneghirev în discursul pe care l-a rostit la deschiderea primului congres al medicilor mamoşi şi ginecologi din Rusia. Era în 1904, adică nu cine ştie cînd, ci în secolul nostru. Citi: „Nu pot să nu mă îngrozesc, cînd îmi aduc aminte cum rămînea deschisă cavitatea abdominală cîte o oră, două, trei. Bolnava, chirurgul şi asistenţii săi se aflau sub efectul unui absorbant de umiditate — soluţie de cinci la sută acid fenic. În cavitatea bucală a celor din jur pătrundea gustul dulceag al acidului, mucoasa se usca, iar în urina bolnavei şi a medicilor se constata o cantitate abundentă de acid fenic. Ne otrăveam pe noi şi le otrăveam şi pe bolnave, deoarece credeam (credeam !) că în felul acesta otrăvim focarul de infecţie din organismul bolnavei şi din atmosfera înconjurătoare. Fie-ne iertată această pasiune ! Iar atunci cînd locul acidului fenic l-a luat sublimatul corosiv, era ceva şi mai îngrozitor. Ne spălam mîinile şi bureţii cu o soluţie de sublimat corosiv, ne pierdeam dinţii, iar bolnava îşi pierdea viaţa..." Faţa mare a lui Polunin se zbîrci. Profesorul urmă, vîrînd foaia la loc în servietă: Aşa a fost pusă la început în practică marea învăţătură a lui Lister. E caraghios ? Nu, nu e caraghios ! Excelentul chirurg rus Alexei Alexeevici Troianov a murit el însuşi de nefrită, care a evoluat sub efectul acidului fenic. Nici asta nu e de rîs. Acum să revenim la Botkin. Serghei Petrovici Botkin, această minunată floare, a înflorit într-o perioadă grea pentru ştiinţă. Şi totuşi el a creat o şcoală, o puternică mişcare în medicină. Deşi nu era înzestrat cu darul oratoriei, la prelegerile lui asistau întotdeauna cel puţin patru sute, ba chiar şi cinci sute de persoane. În materie de diagnoză era mult mai presus decît toţi contemporanii săi; ştia să asculte, să chibzuiască, să aprecieze sub toate aspectele afecţiunea şi pe bolnav şi să rezolve problema ca un strateg. Forţa lui de diagnostician o dovedise o mulţime de fapte, despre care am mai vorbit. Dar

iată încă un caz. La clinică e adusă o femeie de vîrstă mijlocie. Din anamneză nu se poate constata nimic folositor. Bolnava zice că a mîncat cu opt zile în urmă o ciorbă de ştiucă, după care a simţit o sfîrşeală, n-a mai mîncat nimic şi a căzut la pat. Tuşea, faţa i se învineţise, extremităţile membrelor erau reci, refuza mîncarea, moţăia mereu. Medicii cu experienţă au diagnosticat boala ca fiind o pneumonie. Vine Botkin, o ascultă pe bolnavă, o ciocăneşte, rămîne pe gînduri şi declară pe un ton confidenţial, în graiul lui caracteristic moscovit: „Căutaţi mîine la autopsie un abces în mediastinul posterior, lîngă esofag". Imaginaţi-vă feţele grave ale internilor, a curatorului şi ale celorlalţi doctori, savanţi serioşi, dar, desigur, lipsiţi de talent. Înaintea lor era însă un geniu! Se face autopsia şi iată rezultatul: „inflamaţie supurantă a peretelui esofagului, perforare a acestuia, cu formarea unui abces în mediastinul posterior şi septicemie". Era clar: oprindu-se în esofag, un os a provocat o mediastenită purulentă, cu toate consecinţele ei... Tovarăşi studenţi, dacă am pronunţat cuvîntul geniu, n-am făcut-o întîmplător. Serghei Petrovici era genial, pentru că el vedea şi auzea ceea ce alţii nu ştiau să vadă şi să audă, el ştia să pună pe primul plan al examenului clinic lucrurile cele mai tăinuite şi, mai ales, suferinţa, ştia să găsească miezul bolii. Dar multe din cele ce simţea nu putea să le explice. Nu sesiza nimeni nici o modificare în activitatea inimii, el însă susţinea că aude „un uşor accent!" Mai tîrziu auzea un „zgomot uşor". Şi numai atunci cînd boala se apropia de finalul ei tragic, ceilalţi profesori începeau să audă şi ei ceea ce Serghei Petrovici afirmase de la bun început. „Văd o nuanţă cenuşie-violetă pe tegument", spunea Botkin, punîndu-şi un pince-nez peste ochelari. Şi cu toată vederea lui slabă, vedea într-adevăr ceea ce alţii nu vedeau. „Simt clar o umflătură!" spunea el acolo unde nimeni nu simţise încă

nimic. De aceea autoritatea lui Botkin era întotdeauna şi cu desăvîrşire de netăgăduit...

Polunin făcu o pauză, privind feţele încordate ale studenţilor. Toţi îşi dădeau seama că acum, în sfîrşit, el va spune lucrul cel mai de seamă, pentru care şi-a şi adus — a cîta oară? — aminte de Serghei Petrovici Botkin.

— Dar această autoritate peremptorie îşi are tragismul ei. Am să vă relatez un mic episod, nu pentru a denigra memoria unui mare doctor, ci pentru ca să trageţi, ca viitori medici, concluzia corespunzătoare. În anul acela academic, Botkin dădea o atenţie deosebită bolnavilor de tifos. Întîmplarea a făcut ca un practicant farmacist să figureze în faţa studenţilor ca obiect al unui examen clinic efectuat de Botkin. Bolnavul se făcuse bine, dar multă vreme s-a tot plîns de dureri de cap. Cu toate acestea, deoarece durerile de cap nu se încadrau în schema elaborată de Serghei Petrovici, practicantul a fost calificat, şi asta în mod oficial, drept un simulant, care nu doreşte să se supună formulei aplicate de directorul clinicii: „Sănătos, deci apt de muncă". Şi **doctorii, care aveau părerea lor, contrară părerii lui Botkin, au tă-cut.** Dar tînărul în cauză, în vîrstă de şaisprezece ani, a murit; uite-aşa, a murit! La moartea practicantului, profesorul Rudnev le-a spus studenţilor, de data aceasta în sala de anatomie: „Să vedem pe cadavru ce fel de boală o mai fi şi simularea asta care provoacă o moarte neaşteptată". Tînărul decedase din cauza unui abces la creier. Autoritatea ştiinţifică de netăgăduit a unui doctor cu adevărat genial a dus, în cazul de faţă, la o catastrofă. În problemele grele este obligatoriu să se găsască soluţii în colectiv, tovarăşi viitori medici, chiar dacă e la mijloc un profesor de talia lui Botkin. Şi dacă o mare personalitate greşeşte, probitatea vă obligă să combateţi această greşeală. Polunin rămase o vreme tăcut, pe gînduri, apoi întrebă: Dar ia să-mi

spuneți, ce știți dumneavoastră despre profesorul Klodnițki Nikolai Nikolaevici, un contemporan azi în viață, și despre ajutoarele și discipolii săi ?

Auditoriul rămase mut.

— Știți oare că Nikolai Nikolaevici e unul dintre cei mai mari epidemiologi ai noștri ?

— Autor al mai multor lucrări științifice ! spuse Mișa Șervud. Lucrări cunoscute.

— Dacă e un profesor eminent, după toate probabilitățile trebuie să fie și autor al mai multor lucrări — replică Polunin, cu un zîmbet cam ostil. Șervud, dumneata ai, ca întotdeauna, dreptate. Urmă apoi iarăși, după o pauză : Printr-o curioasă asociație de idei, mi-am adus aminte de un deces și o autopsie. Ei bine, dacă nu mă înșeală memoria, medicul rus Deminski, prieten și ajutor al profesorului Klodnițki, a obținut pentru prima oară, la 2 octombrie 1912, o cultură de bacil de ciumă dintr-un țiștar îmbolnăvit spontan. Asta s-a întîmplat în gubernia Astrahan, unde apăruseră mai multe focare de ciumă. Ippolit Alexandrovici Deminski a contractat o formă de ciumă pulmonară, și-a analizat singur sputa și i-a trimis o telegramă lui Nikolai Nikolaevici, la Djanîbek. Ca viitori medici, vă recomand să notați textul acestei telegrame, pentru a-l ține minte pe de rost... Mișcîndu-se cu pași măsurați prin dreptul catedrei, Polunin dictă cu o voce egală, pare-se chiar calmă : „M-am infectat cu ciumă pulmonară de la țiștari. Veniți să luați culturile obținute. Însemnările sînt toate în ordine. Restul o să vi se spună la laborator. Să faceți autopsia cadavrului meu, ca un caz experimental de infectare a omului de la țiștari. Adio. Deminski". Ați scris ?

— Am scris ! răspunse Pîci.

Ogurțov repetă și el, ca un ecou :

— Am scris.

— Nikolai Nikolaevici a venit, firește — urmă Polunin. A venit și a îndeplinit voința cea de pe urmă a răposatului. A făcut autopsia cadavrului la cimitir, în bătaia vîntului, expunîndu-se el însuși pericolului de a se contamina. Iată de la ce fel de oameni vă sfătuiesc să învățați.

În amfiteatru stăruia o liniște gravă.

Polunin reveni din nou la Botkin, de data aceasta însă în legătură cu ciuma:

— Un medic, tovarăși, nu trebuie niciodată să se lase angrenat în propria lui schemă, căci atunci i se poate întîmpla să facă gafe mari. La sfîrșitul celui de-al nouălea deceniu, strălucitul nostru medic Serghei Petrovici, de o inteligență sclipitoare, aștepta ca ciuma să vină de pe Volga la Petersburg. Ciuma aceea a intrat în istoria medicinei sub denumirea de „Vetlianskaia". Uite-așa! În așteptarea ciumei, Botkin urmărea mereu modul în care se inflamau glandele limfatice la bolnavii săi și presupuse că creșterea numărului acestor tumori constituie o bază patologică pentru posibilitatea aducerii ciumei la Petersburg. Terenul fiind astfel pregătit, vine în clinica lui un oarecare Naum Prokofiev, un portar. Acesta are toate glandele inflamate. Omul este izolat, iar diagnosticul e categoric, dar în prezența studenților: ciumă! A spus-o Botkin însuși: ciumă! A spus-o însuși marele Botkin! Și cum nimeni dintre cei ce se îndoiau (și erau dintre aceștia) n-a îndrăznit nici în cazul de față să obiecteze, s-a stîrnit o zarvă cumplită. Funcționărimea a luat-o la fugă din Petersburgul birocratic. Au luat-o la fugă din capitala țarilor caleștile, au luat-o la fugă trenuri încărcate; urlînd de groază, s-au împrăștiat pe la moșiile lor consilierii secreți și consilierii de stat, generalii în retragere, oamenii de afaceri și curtenii — cît mai departe de ciumă! Uite-așa, tovarășe Stepanov!

Evgheni nu-l putea suferi nici pe Ganicev, nici pe Polunin. Nu putea să înţeleagă despre ce anume vorbesc ei. La prelegerile lor, faţa lui exprima derută. S-a plîns chiar, la o adunare de Comsomol a anului lor, că a obosit de atîtea prelegeri negative, că el are nevoie de cunoştinţe pozitive, şi nu de ironii sceptice la adresa marilor cuceriri ale ştiinţei. Pîci, cel mai bătrîn student din anul lor, un om cu fire cărunte la tîmple şi cu un început de pleşuvie, taciturn şi întotdeauna ocupat pînă peste cap, se aprinse deodată şi se năpusti asupra lui Stepanov, cu toată forţa lui zdrobitoare. După Pîci, toţi comuniştii şi comsomoliştii l-au luat şi ei în furci pe Evgheni. Acesta a cerut cuvîntul pentru o lămurire, dar nu i s-a dat. A cerut permisiunea să-şi recunoască greşelile, dar iarăşi a fost refuzat. Bătrînul Pîci luă însă cuvîntul pentru a doua oară.

— Tovarăşi ! spuse el, cu vocea lui spartă de cavalerist. Tovarăşi ! Profesorii Ganicev şi Polunin ne învaţă să gîndim. Să gîndim şi să chibzuim. Da, ne e greu să punem la îndoială adevărurile simple din manuale. Dar va veni o vreme cînd fiecare dintre noi va rămîne singur faţă în faţă cu bolnavul, lipsit de ajutorul profesorului, fără clinică, uite-aşa : o izbă şi, aici, eu, medicul, dincoace el, bolnavul. E cu putinţă, oare, să înveţi totul pînă-n ziua aceea ? Poţi însă învăţa să gîndeşti ca un medic. M-aţi înţeles ?

Pîci a vorbit mult. Cei de faţă îl ascultau cu plăcere şi bucurie. Le făcea plăcere că favoritul anului, Pîci, „Bătrînul", care învăţa cu atîta greutate, îi înţelege pe Ganicev şi Polunin. Şi cum pe lumea asta nu există nimic tăinuit care să nu iasă la iveală, e de presupus că şi Polunin şi Ganicev au aflat de această adunare şi de înflăcărarea cu care au vorbit despre ei studenţii...

Polumin era unul dintre cei mai mari terapeuți din regiune. Ținea prelegeri la institut, conducea o clinică de terapie și dădea consultații la un dispensar și la clinică. De statură uriașă, debordînd de sănătate, într-un halat alb, scrobit cu eleganță, cu mînecile suflecate, impulsiv și ironic cu studenții, era uimitor de blînd și plin de compasiune cu cei ce sufereau cu adevărat, neobișnuit de răbdător cu cei grav bolnavi și parcă se rușina înaintea lor de vocea lui puternică de bas, de obrajii lui rumeni, de sănătatea lui și de forța lui de nezdruncinat. Ocolea cu un tact neobișnuit laturile complicate ale examenului clinic, menaja timiditatea, nu căra după dînsul grupuri gălăgioase de studenți, nu-i tortura pe cei în suferință demonstrîndu-le bolile, deși studenții înțelegeau perfect totul în limbajul acela aparte, convențional, pe care-l folosea Prov Iakovlevici la clinică.

Volodea începu să observe treptat că în viața lui Polumin pe primul plan se situa clinica. Aici analiza el bolnavul, fără a-și precupeți timpul, dîndu-și silința să le explice cît mai clar și mai precis studenților săi toate abaterile de la normal ale organismului respectiv și să pună, în cele din urmă, diagnosticul. Vocea lui groasă era la început în căutare parcă, nehotărîtă, prudentă, apoi devenea mai calmă, interogativele „nu-i așa?“ dispăreau, cedînd locul logicei de fier a afirmațiilor. Unele fapte și observații accidentale, de ordin secundar, îl mai împiedicau încă; le înlătura supărat, cu palma lui lată, ferindu-se parcă de ele; apoi construia cu mîinile lui uriașe o piramidă, al cărei creștet era diagnosticul.

— Ei? întreba el deodată, în șoaptă, cu un aer victorios, și studenții îl priveau cu admirație, ca pe un vrăjitor. Trebuie să gîndești, să gîndești și să rezolvi problema, punîndu-ți în față, ca un strateg, toate eventualitățile. În momentul de față am aflat dispozitivul trupelor inamice, forțele inamicului, rezervele sale. Dar care sînt forțele de care dispunem noi?

Lui Volodea îi bătea inima să-i iasă din piept. Ceea ce cu o oră în urmă era neclar se risipea acum, dispărea şi se mistuia într-un uriaş număr de simptome, indicii şi analogii. Toate acestea căpătau contururi, o formă clară şi finită ; boala fusese calificată. Şi atunci se constata că boala aceasta nu era nici rară şi nici rarisimă, ci o boală din cele mai răspîndite, cu care viitorii medici vor avea negreşit de-a face nu o dată. De altfel, Prov Iakovlevici nu prea abuza de acele elemente pe care, din păcate, unii profesori ţin încă să le demonstreze studenţilor ; afecţiunile rarisime şi complicaţiile sui generis ale acestor cazuri „din cele mai interesante" nu i se păreau lui Polunin chiar atît de necesare viitorilor medici.

— Dacă nu te descurci, tinere prieten — spunea el — chemi un avion sanitar, că doar nu sîntem pe vremea lui Papură-Vodă, ci în anii Puterii sovietice. Alma mater trebuie să te înveţe să dai un ajutor pe scară largă şi să facă din dumneata nu un medic cu o specialitate îngustă, ci un medic cu un orizont larg, un doctor activ, priceput, energic...

O, ce desfătare era să urmăreşti firul gîndurilor lui Polunin, cînd mergea el încet şi cu băgare de seamă, ca un orb care dibuie drumul cu bastonul său, de la o întrebare la alta, pipăind în acelaşi timp splina şi ficatul bolnavului, examinînd radiografiile şi rezultatele analizelor de laborator, luîndu-şi arme din arsenalul patologiei, anatomiei şi fiziologiei. Înfrunta toate locurile obscure, eşecurile, contradicţiile, compara elementele neînţelese şi, din haosul nonsensurilor, absurdităţile şi simptomele ce se exclud reciproc, făcea deodată, fulgerător, un tot unitar, armonios, finit, culmea piramidei sale — diagnosticul.

În clădirea cenuşie a prosecturii, pe frontonul căreia erau cioplite aceste cuvinte latine : „Hic locus est ibi mors gaudet succurrere vitam" („Aici moartea le ajută celor vii"), Ustimenko şi ceilalţi studenţi intrară

pătrunși de un fior aproape sacru, cu teamă pentru zeul lor. Un bolnav, despre care Prov Iakovlevici spusese cu o lună în urmă că nu are scăpare, murise. Din ce pricină murise? Aceasta trebuia s-o spună acum Ganicev, cel din urmă arbitru, un arbitru absolut incoruptibil...

Cu statura lui uriașă, Polunin se așeză nu departe de masa de disecție. Îngrijitorul, unchiul Saşa, cum îi ziceau studenții, începu disecția. Cu voce monotonă (în sala de disecție nu glumea niciodată și nici altora nu le-o permitea), Ganicev le dădea explicații studenților. Era ciudat și înfiorător, dar totodată — oricît de curios ar părea — îmbucurător să auzi că Polunin a avut încă de pe-atunci, cu o lună în urmă, întru totul dreptate, că ochii lui, ochii omului înarmat cu aparatul de raze X și cu analizele de laborator, ochii unui strateg, au văzut ceea ce nu putea fi văzut. Bolnavul a murit. Știința nu știa încă să lupte împotriva acestei boli în stadiul respectiv. Dar știința pătrundea în domenii pînă nu de mult încă inaccesibile. Și știința l-ar fi putut salva pe bolnavul care a murit, dacă el ar fi făcut apel la ea mai devreme, cu un ceas mai devreme...

Autopsia s-a sfîrșit, Polunin și Ganicev ieșiră în parc, urmați de studenți, și se așezară pe o bancă. Soarele rece de toamnă lumina viu. Din arțari și mesteceni cădeau încet, rotindu-se în aerul străveziu, frunze îngălbenite. Ganicev își aprinse o țigară. Prov Iakovlevici își lăsase în piept capul cu fruntea mare și ședea posomorît, nemulțumit de toate. Deodată spuse, aproape cu turbare:

— Ah, dac-am putea învăța să-i tratăm cum trebuie pe bolnavi...

Ganicev îl mîngîie cu blîndețe pe umăr. Polunin se ridică și plecă.

— S-a întîmplat ceva? întrebă Volodea.

— Nu — răspunse Ganicev, cu un oftat scurt. Nu s-a întîmplat nimic. Dar trebuie să vă spun că medicii

care gîndesc au uneori accese ca acela pe care l-ai văzut adineauri. Ganicev oftă din nou şi adăugă : Bilrot, un doctor merituos, scrie : „Succesele noastre calcă peste mormane de cadavre". Sînt medici, dacă îmi e îngăduit să le spun aşa, care se împacă lesne cu această stare de lucruri şi, cînd ajung la treizeci de ani, scriu liniştiţi : „exitus letalis" [1]. Dar sînt alţii, de felul lui Prov Iakovlevici, care se acuză pe ei înşişi pentru fiecare decedat. Trebuie notat că cei care fac să progreseze medicina sînt îndeosebi oamenii de felul lui Polunin... Aţi înţeles ?

— Sigur c-am înţeles — răspunse cîrma Niusia Iolkina, fata cea cu obrajii rumeni. Trebuie însă să admiteţi, tovarăşe profesor, că nu e posibil să-ţi faci toată viaţa emoţii. Rişti să rămîi fără nervi. Pentru un medic e totuşi foarte important să fie calm.

— E foarte adevărat — se învoi, oarecum prea docil, Ganicev, după care se retrase la el, în sala de disecţie. Dar se întoarse numaidecît şi, fără a se aşeza, rezemat în bastonul lui gros de stejar, spuse : Petenkoffer şi Emmerich au luat pe cale internă diluţii pure de bacili de holeră, după ce în prealabil acidul clorhidric din stomac a fost neutralizat cu sodă. Mecinikov al nostru, doctorul Hasterlick şi doctorul Latapi au făcut acelaşi lucru. Acum vreo şaizeci de ani, trei italieni — Borgioni, Rossi şi Pasigli — oameni tineri şi sănătoşi, l-au convins pe profesorul Pellizari să le inoculeze o maladie din cele mai grele. Pellizari refuza, cei trei doctori stăruiau. Trebuie să ştii, tovarăşă studentă Iolkina, că pe vremea aceea maladia aceasta se trata altfel decît azi. Se trata cu mercur ! Doctorul Lindemann s-a vaccinat singur timp de două luni, la fiecare cinci zile. O comisie numită de Academia de Medicină din Paris, tovarăşă studentă Iolkina, şi-a dat avizul... Îmi aduc bine aminte : doctorul Lindemann avea amîndouă braţele acoperite de plăgi de la umeri pînă la palme ; multe din ele se conto-

[1] Constatarea decesului (în limba latină în text). (n.r.)

piseră unele cu altele şi în jurul lor se formaseră supuraţii acute şi dureroase... Hei, şi aşa mai departe, fără a mai vorbi de abundenţa de abcese care-i spuziseră tot corpul. Dar doctorul Lindemann nu considera încă posibil să i se aplice tratamentul cuvenit. Ţi-o spun asta, tovarăşă studentă Iolkina, în legătură cu liniştea, pe care constat că de pe acum începi să ţi-o aperi... Cu faţa lui grasă, aprinsă, Ganicev ţipă : Încă nu-i tîrziu ! Te poţi duce la cursurile de croitorie! La şcoala de dactilografie ! La mama, la tata, la soţ, la dracu !...

Mai tîrziu, Niusia se plînse colegilor ei :

— Nu poţi să spui o vorbă ! Şi-apoi, de ce s-a legat de cursurile de croitorie ? La noi, toate meseriile sînt onorabile, şi stenografia nu e cu nimic mai prejos decît anatomia patologică...

Obrajii roşii ai Niusiei erau plini de lacrimi, ochii aruncau fulgere.

— Să ştii că ai putea să te faci stenografă — o sfătui, spre propria ei surprindere, Volodea. Dacă n-ai înţeles nimic din discuţia asta, du-te ! Acolo e mai multă linişte şi e mai frumos !

— Pe de altă parte — interveni Evgheni — nu se poate cere fiecărui medic să-şi inoculeze o maladie grea. Ar fi cel puţin ridicol.

Ustimenko izbucni :

— Nici n-o cere nimeni ! strigă el. Oare de asta a fost vorba ?

„TIMPUL ZBOARĂ..."

Singură Varvara înţelegea totul, deşi nu se ocupa de medicină. Era de-a dreptul uluitor cum ştia ea să asculte şi să sesizeze tot ce prezenta importanţă pentru Volodea, ceea ce-l preocupa pînă la a-i provoca

insomnie, ceea ce-l bucura şi-l întrista. Fără a-i cunoaşte pe Polunin şi pe Ganicev, ea îi socotea oameni mari. După cele ce îi spusese Volodea despre Niusia, la prima întîlnire cu aceasta a salutat-o cu multă răceală. Iar la şcoală la ea le vorbea mereu colegelor despre succesele medicinei în general şi ale chirurgiei operatorii în special. Făcea asta nu pentru că aşa gîndea Volodea, ci pentru că aşa gîndea ea, ascultîndu-i peroraţiile entuziaste şi puţin bizare, care pe el îl făceau fericit.

Odată, într-o duminică, s-au dus amîndoi la tîrgul de vechituri, în căutare de cărţi. Acolo se puteau găsi şi cărţi bune. În vreme ce Volodea scotocea prin cărţile vechi, Varia s-a tras undeva într-o parte şi deodată a încremenit de fericire. În bătaia soarelui fierbinte al amiezii, lîngă un covor vechi, şedea pe un scăunel o doamnă. „Vreo fostă contesă" — îşi zise Varvara. Doamna fuma o ţigară înfiptă într-un ţigaret lung şi subţire şi avea de vînzare tot felul de lucruri: se afla aici şi un corset, şi nişte pene de struţ, şi un obiect despre care doamna a spus „e boa", şi două rîşniţe de cafea, şi un colier de perle false, şi nişte sticluţe, şi un joc de şah, şi mai ales se afla aici un craniu, un craniu de om, un craniu veritabil, îngălbenit de vreme.

— Cîte parale costă? întrebă Varvara.

— Pe domnişoara o interesează craniul? întrebă „contesa", lovind cu degetele înmănuşate în mitene peste ceafa craniului.

— Mă interesează un schelet întreg — spuse Varia. N-aveţi cumva unul de vînzare?

— Drept cine mă ia domnişoara?! exclamă „contesa". Un schelet! Unde să găseşti un schelet?

— Se aduc la magazinul de materiale didactice, dar se vînd numai prin virament şi numai la instituţii — o lămuri Varia, care era din fire foarte sociabilă. Eu însă nu sînt instituţie, sînt persoană particulară.

— Da, persoanele particulare o duc în ziua de azi cam greu — se învoi „contesa".

Varia cumpără craniul. Dedesubtul craniului se afla o plăcuță cu o inscripție ; fusese oferit cîndva în dar.

— Pe domnișoara o mai interesează poate niște pene de struț ? întrebă „contesa".

— Pe domnișoara n-o interesează nici penele de struț, nici inele vîrîte în nas, nici scalpele de om — declară cu asprime Volodea, care răsărise din mulțime. Domnișoara nu e un ciob al trecutului, ci e comsomolistă. Haide, Variuha !

Varia înfășurase craniul într-un ziar, așa încît Volodea n-a știut pînă acasă de darul care i se pregătea. Avea toate buzunarele ticsite de cărți și de broșuri. Una din ele, cea mai mică, o ținea în mînă, frunzărind-o din mers.

Acasă, obosiți de înghesuiala, praful și vacarmul plăcilor de patefon din tîrgul de vechituri, băură apă de la robinet, instalară craniul pe raftul de sus al etajerei, stătură puțin să-și mai tragă sufletul, după care se așezară să citească confesiunea spirituală a lui Karl Marx.

— Stai să te șterg pe față, ești tot ud ! spuse Varvara.

Îi plăcea mult să-l dichisească pe Volodea. Îi făcea plăcere cînd îl vedea cu cîte-un nasture lipsă sau cînd îi găsea batista murdară. „Ce nepricepuți mai sînteți și voi, bărbații ! spunea ea. Nimic nu știți să faceți. Și numaidecît adăuga : Afară de tata. El știe să facă orice. Așa-s marinarii !"

— Și gulerul ți-e murdar ! urmă Varia.

— Ia mai lasă-mă-n pace ! protestă Volodea. Apoi o întrebă, cu ochii în carte : Care este concepția dumitale despre fericire, Stepanova Varvara ?

— O dragoste reciprocă, puternică și eternă ! răspunse Varia, roșind.

Spuse asta cu voce tare și cu capul sus.

— Stai jos ! Insuficient !

Varvara încercă să se uite în carte, dar Volodea n-o lăsă.

— Ştii, eu nu găsesc confesiunea asta cine ştie ce glumeaţă — spuse Volodea. Probabil nu le e pe plac bigoţilor şi de aceea au decretat-o ei drept o glumă. Gîndeşte-te şi tu, dacă însuşirile tale intelectuale ţi-o permit... Volodea citea şi Varvara asculta, cu gura puţin deschisă, rumenă, sinceră, cu o fundă mare pe creştet, ca o fetiţă ce era încă. Ce calitate preţuieşti dumneata cel mai mult la oameni? întrebă Volodea şi tot el răspunse: simplitatea. La bărbat? Forţa. La femeie? Slăbiciunea!

— Eu nu sînt slabă! spuse Varia. Vreau să spun că nu sînt prea slabă...

— Tu nu eşti slabă? întrebă Volodea. Caraghioaso! Cînd vezi o broască, şi încă una inofensivă, începi să ţipi!

— Nu scrie pe ea că e de lemn şi ochii tot holbaţi îi are.

— Ea — puternică! făcu Volodea. Uitaţi-vă la ea, la fiinţa asta puternică! Ţi-e şi lehamite s-auzi una ca asta!... Deodată Volodea scoase o exclamaţie. Gîndeşte-te! spuse el. Gîndeşte-te bine! Întrebare: trăsătura dumitale caracteristică? Răspuns: un ţel unic.

— Colosal! spuse Varvara.

— Grandios, nu colosal. Şi acum: concepţia dumitale despre fericire: lupta! Lupta, înţelegi, Variuha? Lupta, iată în ce constă fericirea. Acum: concepţia dumitale despre nenorocire — subordonarea...

— Eu însă mă supun ţie în multe privinţe — spuse Varia — şi nu văd nici o nenorocire în asta...

— Da, dar tu nu mi te supui în felul acesta — răspunse aspru Volodea. Tu, Stepanova, te supui mie de o manieră intelectuală.

— Prostule!

— Nu fi obraznică, nulitate ce eşti...

Din cealaltă odaie, mătuşa Aglaia strigă:

— Încetează, Vladimir! Iar ai s-o faci să plîngă.

Dar ei nu auzeau nimic. Citeau, stînd unul lîngă altul, umăr la umăr.

— Ce vă repugnă mai mult? Servilismul. Poeţii preferaţi? Shakespeare, Eschil, Goethe. Culoarea preferată? Roşie. Maxima preferată? Nimic ce-i omenesc nu-mi e străin. Deviza preferată? Îndoieşte-te de orice...

În odaie intră Aglaia şi se opri în uşă. Tocmai făcuse un duş şi părul ei negru, ud, lucea...

— Sînteţi tare simpatici amîndoi — spuse ea. Dar sînteţi încă proşti. Aglaia se aşează lîngă Varia şi i se plînse: Vouă vă vine uşor să-i înţelegeţi pe Marx şi pe Engels, pentru că sîteţi oameni instruiţi. Mie, însă, doamne, ce greu mi-era...

Din duminica aceea, Volodea şi Varvara începură să cugete adesea împreună. Varia citea mult mai puţin decît Volodea, dar atunci cînd vorbea el, prindea numaidecît totul şi înţelegea orice cu uşurinţă. Aşa a citit Ustimenko „Sfînta familie...“ şi Varia i-a ascultat referatul pe această temă. Tot aşa s-a ocupat el de „Mizeria filozofiei“, în care Varvara s-a orientat mult mai greu. Aşa a stat el cîteva nopţi citind „Optsprezece brumar al lui Ludovic Bonaparte“. Văzînd cartea pe care o citea Volodea, mătuşa Aglaia spuse:

— Ştii tu că atunci cînd a scris el lucrarea asta n-avea în ce să iasă la plimbare? Toate lucrurile lui erau amanetate.

Volodea se uită la Aglaia cu o privire absentă, vîrî în gură o bucată de franzelă şi se apucă să citească mai departe. În zori îl răsfoia pe Schiller, şi în volumul acela greu descoperea, nedumerit şi totodată fericit, alte şi alte minuni:

Timpul zboară, tinde spre constanţă.
Fii constant şi-l vei încătuşa...

Bată-l pustia de timp! Ce mai zbura, într-adevăr! Cît de puţin a făcut pînă acum Volodea Ustimenko! Totul era interesant, totul era important, necesar, şi

chiar lucrurile lipsite de interes erau interesante, căci cereau să adopți față de ele o atitudine activă. O, cît ar fi vrut și el să dea o fugă ca să facă o baie în Uncia sau să lase baltă totul și, trăgînd un chiot haiducesc dinaintea vechei case a Stepanovilor, să hoinărească în puterea nopții pe chei, cu Varia, să asculte cum cască Varvara și cum îndrugă verzi și uscate despre artă. Varvara adoptase un limbaj de critic teatral și spusese odată despre actorul Galileev-Presniak, un om stimat în oraș, că are întotdeauna o interpretare „mediocră". „Artiștii lucrează cu nervii încordați" — spunea Varvara. Volodea chicotea. Ea sărea la bătaie.

— Ascultă, ai mîna grea! constata el.

Mai înainte o încasa și ea; acum lucrul acesta devenise, nu se știe de ce, cu neputință. Nici la trîntă nu se mai luau. Dar Varia se supăra tot mai des și plîngea, vărsînd drăgălașelle ei lacrimi, care curgeau din abundență. Lui Volodea i se făcea milă de ea și îi era rușine, dar nu-și cerea niciodată scuze, ci numai bombănea:

— Ei haide, haide! Ce s-a întîmplat? Iei și tu o poezie bună și, în loc s-o reciți, o urli! Ți-i și lehamite să asculți...

— Prostule, tu nu înțelegi ce e ritmul și te-apuci să judeci. La noi, la studio, Estera Grigorievna...

— Ei bine, bine, numai nu te mai boci...

În genere o tortura cumplit. Ea era mai mică decît dînsul și își dădea toată silința să țină pasul cu el, dar uneori se simțea depășită.

— La vîrsta ta, Herțen și Ogariov... — începea Volodea.

— Dar eu nu sînt Herțen și nu sînt Ogariov — se plîngea Varvara. Eu sînt Varia Stepanova și nu-mi închipui c-ar fi cine știe ce de capul meu...

— Sîmbătă ți-am dat „Anti-Dühring" și nici pînă azi...

— Ah, Volodicika...

— Repet, sîmbătă...

— Dar tocmai sîmbătă — strigă Varia, desperată — tocmai sîmbătă am avut repetiție generală!...

— Azi ce zi e?

— Sîmbătă.

— Și în decurs de-o săptămînă tu nici n-ai deschis cartea?

Varia tăcea deprimată.

— Stai aici și citește ce-am să-ți ordon, iar eu am să învăț. Nici un fel de teatre, nici un fel de cinematografe, nici un fel de cluburi! Și de ce te-ai parfumat așa? Știi că mai ales oamenii murdari se parfumează.

— Am să te muște — i-a spus odată Varvara și într-adevăr l-a mușcat rău de ureche. Pe urmă l-a consolat: Putea fi și mai rău! Știi ce dinți am? Putcam să-ți tai o bucată din urechea aceea urîtă și murdară!

Volodea a chemat-o pe mătușă-sa:

— Tanti Aglaia! Ia-o pe Varia de-aici, mă mușcă...

Și totuși se simțeau nespus de bine împreună: puteau să stea multă vreme tăcuți, parcă fără a se lua în seamă, văzîndu-și fiecare de treaba lui, apoi se bucurau deodată că sînt împreună, atît de aproape — Volodea la masă, Varia la geam, și întotdeauna aveau despre ce să vorbească, să se certe foarte repede, dacă aveau vreo pricină s-o facă, și să se împace numaidecît.

Uneori Varvara aducea cărțile „ei", cărți de beletristică. Dacă era bine dispus, Volodea îi îngăduia indulgent să-i citească unele pasaje pe care le remarcase ea în chip deosebit. Varia se roșea toată, își trecea o buclă după urechea roză cu cercel și citea cu o voce cîntată vreo descriere de natură.

— Prea lung! constata Volodea, căscînd înadins. La ce bun asta? „Cerul era liliachiu și vîntul bătea ca atunci cînd îți faci vînt cu prosopul..."

— Dar aici nu scrie așa! protesta Varia. Scrie cu totul altfel...

— Citește mai departe!

Varvara citea, grăbind cadența și căutînd parcă să se justifice.

— Nu imita! o întrerupea Volodea. De ce te strîmbi? Tot nu poți să vorbești ca un colonel de husari!

— Dar...

— Citește!

Varia citea, istovită. Volodea bocănea cu creionul, frunzărea niște hîrtii, apoi, împotriva voinței sale, începea să asculte cu atenție. Niciodată nu puteai ști ce anume l-ar putea interesa. Treptat-treptat însă, Varia a înțeles ce cărți îi erau lui necesare. Acesta era cuvîntul: „necesare", altă expresie mai exactă n-ar fi putut găsi. A înțeles pentru întîia oară ce-i place lui Volodea atunci cînd i-a citit „Sevastopolul în decembrie" de Lev Tolstoi.

— „Începi să-i înțelegi pe apărătorii Sevastopolului" — citi Varia, emoționată, uitîndu-se cu coada ochiului la Volodea. Acesta nu mai umbla prin hîrtii, ci ședea nemișcat, cu capul în pămînt. „Te simți stînjenit față de tine însuți înaintea acestui om. Ai vrea să-i spui mult prea multe, ca să-ți exprimi compasiunea și mirarea, dar nu găsești cuvinte sau ești nemulțumit de cele ce-ți vin în minte și te înclini tăcut în fața acestei măreții mute și care nu-și dă seama de propria ei valoare, a acestei tării de caracter, a acestei sfiiciuni în fața propriei demnități."

— Asta e ceva adevărat! spuse deodată Volodea.

— Ce e adevărat? îl iscodi Varia.

— Asta. Despre sfiiciunea în fața propriei demnități. Citește mai departe!

Varia citea, iar el ședea lungit pe patul lui strîmt, cu mîinile sub cap. Pe fața lui treceau parcă niște umbre tulburi: aci se încrunta, aci zîmbea, înveselit deodată pentru o clipă. Ascultînd, cugeta. Volodea Us-

timenko cugeta întotdeauna, el rezolva întotdeauna niște probleme numai de el știute, neapărat grele, aproape chinuitoare.

— „Pentru o decorație, pentru o avansare sau de frica amenințărilor nu se poate ca oamenii aceștia să accepte condiții atît de îngrozitoare — citi Varvara. Trebuie să fie o altă cauză, o cauză mult mai înaltă, care-i îndeamnă. Și cauza aceasta este simțămîntul care se manifestă rar și cu modestie la omul rus, dar care stăruie în adîncul inimii fiecăruia : dragostea de patrie."

— Ei bine, perfect ; și noi ? întrebă Volodea, ridicîndu-se într-un cot.

— Noi ?! se miră Varia.

— Da, noi, doi comsomoliști, o oarecare Stepanova și un oarecare Ustimenko. Cum trăim noi ? Pentru ce ? În general, de ce ne-am născut pe lume ?

Varia clipea speriată din ochi. Mereu avea el ieșiri din acestea neașteptate. Ce-o fi vrînd ? Ce tot vrea călăul ăsta ? Dar Volodea se potoli și spuse sec :

— Haide, nu mai clipi din ochi ! Toate cărțile, fără excepție, trebuie să fie scrise pentru ceva. Înțelegi ? Iar astea : „... apusul de soare era liliachiu și vîntul ca niște prosoape..."

— Ah, lasă fanteziile, Volodea !...

— Sau : „Stăruia un miros fin de zăpadă topită de-acum un an..."

— Vorbești prostii !

— Astea nu-s prostii. Cărțile trebuie să fie așa fel scrise, încît să-i poți invidia pe oamenii de seamă, să vrei să devii și tu ca ei, așa fel, încît, citindu-le, să poți adopta față de tine însuți o atitudine critică. Priceput-ai, roșcato ?

Cînd era deosebit de bine dispus, îi spunea Variei „roșcato", deși ea avea părul șaten deschis și nicidecum roșcat.

— Și poezia ? întrebă ea.

— Poezia e apă chioară, în afară de Maiakovski.

— Da ? Dar Puşkin ? Dar Blok ? Dar Lermontov ?

Volodea se încruntă. Atunci Varia îi recită încet de tot un vers din Blok :

„Eternă luptă ! Liniştea-i un vis..."

— Asta ce mai e ? întrebă el, mirat.

Varvara îi recită toată poezia. Volodea o ascultă cu ochii închişi, apoi repetă :

— „Eternă luptă ! Liniştea-i un vis..."

— E bine ? se informă Varvara.

— Nu la asta mă gîndeam — răspunse Volodea, cufundat în gîndurile sale. Mă gîndeam la altceva. Ştii, bine-ar fi să-ţi trăieşti toată viaţa în aşa fel, încît într-adevăr să fie o „eternă luptă ! Liniştea-i un vis..."

— Nu ţi-ai ieşit cumva din minţi? întrebă cu băgare de seamă Varia.

— Nu, sînt perfect normal. Ei, şi-acum ai să te ocupi de recitările tale singură, că eu am treabă. Chimia. Ai auzit de ştiinţa asta ?

Volodea se aşează la masă, aprinse lampa veche cu abajur verde, peticit, se încruntă şi uită de Varvara. Fata se uita din spate la gîtul lui subţire, la umerii lui înguşti şi se gîndea fericită, vibrînd toată : „Iată un om de mare viitor. Şi eu sînt cel dintîi, cel mai bun prieten al lui. Şi poate mult mai mult decît un prieten, cu toate că încă nici măcar nu ne-am sărutat".

Fără să-şi dea seama ce face, Varia se ridică, se apropie din spate de Volodea, îi întinse mîna în dreptul feţei şi-i porunci :

— Sărut-o !

— Cu ce ocazie ?! se miră băiatul.

— Sărută-mi mîna ! repetă Varvara. Imediat !

— Asta ce mai e !

— Nimic ! spuse Varia. Noi, femeile, v-am născut pe voi, bărbaţii, şi pentru asta trebuie să ne fiţi veşnic recunoscători...

Volodea o privi de jos în sus, zîmbi ironic şi-i sărută cu stîngăcie palma largă şi caldă.

— Sîc ! exclamă satisfăcută Varia...

DIVORȚUL

Tîrziu, toamna, a venit Rodion Mefodievici, „în trecere", cum zicea el. Valentina Andreevna avea musafiri: două doamne trecute de prima tinerețe, amîndouă fumătoare, plinuțe și cărora le plăcea să vorbească despre proasta lor dispoziție, despre niște misterioase „bătăi" de inimă, spunînd că în ultimă instanță toate se datoresc „nervilor". Era aici și Iraida, fiica decanului Institutului „Secenov", o fată înaltă, mlădioasă, cu ochii verzi, toată numai lănțișoare, medalioane și brelocuri, de parcă ar fi fost premiată la o expoziție de cîini de rasă. Era de față și madam Lis, o croitoreasă celebră din oraș, pe care o lingușeau toți. Mai erau și doi bărbați: Daniil Iakovlevici Polianski, care își fuma cu multă prestanță pipa, și amicul său Makaveenko, un blond îndesat, cu burticică și cu niște ochi veseli și impertinenți, întotdeauna holbați. Era așteptat și profesorul Jovtiak, dar acesta telefonă că nu poate veni și că e „cu totul dezolat". După ce ascultară niște plăci de contrabandă de-ale lui Vertinski și Lescenko, cinară și se așezară să bea o cafea cu benedictină. Discutau despre evenimentele din Spania. Daniil Iakovlevici, recte Dodik, vorbea despre primul ministru al Spaniei, José Giral, ca despre o bună cunoștință de-a sa. Tot el povesti cîte ceva și despre José Diaz. Rodion Mefodievici le ascultă răbdător și pe doamnele cele fumătoare, și pe Makaveenko, și pe Iraida, fiica decanului. Își spuneau cu toții părerea despre Spania și despre corespondențele lui Mihail Koltov, pe care

le găseau interesante şi tăioase. De altfel, Dodik nu împărtăşea această părere.

— Ştiţi — spuse el — oricine vede Spania, ar putea scrie de o manieră şi mai pitorească, şi mai colorată decît o face tovarăşul Koltov. Principalul e să te afli acolo alături de popor...

— Tot în Spania au loc şi lupte de tauri, dacă nu mă-nşel, nu-i aşa? întrebă Valentina Andreevna, cu vocea ei veşnic obosită.

— Negreşit! întări Makaveenko. E o tradiţie naţională la ei, cum erau la noi căluşeii sau bătaia cu pumnii. E ceva la mare cinste la Madrid...

Rodion Mefodievici puse ceşcuţa cu cafeaua neterminată pe tavă şi ieşi. Varvara nu era, desigur, acasă. Evgheni mînca o farfurie de ciorbă la bucătărie.

— Ei, cum merge? îl întrebă Rodion Mefodievici.

— Am paginat gazeta, spuse cu o voce adormită Evgheni. Ne-a dărîmat! Literă n-avem, materialul e neinteresant, superficial. Trebuie să scrii singur pentru toţi, de-ţi vine să urli, nu alta. Trebuie să-ţi spun, tată, că eu sînt redactorul gazetei institutului.

— Să nu scrii pentru toţi! îl sfătui Stepanov. Să scrii pentru alţii, înseamnă escrocherie...

— Eşti un idealist, babacule! spuse cu un oftat Evgheni.

Rodion Mefodievici se plimbă o vreme prin camerele apartamentului, mai fumă, apoi auzind-o fără să vrea pe Alevtina stînd de vorbă cu Dodik în antreu, se crispă îndurerat.

— Chestiunea trebuie rezolvată radical — spunea ea — şi într-o formă categorică! N-am intenţia să mai rabd vizitele acestui om, care mi-e străin şi moralicește, şi în general. Pentru Dumnezeu, cum de nu-nţelegi că mă sufoc în atmosfera asta?!...

— Bine, bine, cu sînt gata — făgădui zorit Daniil Iakovlevici — dar nu tocmai azi...

— Eu am să-i spun azi! promise Alevtina.

Uşa de la intrare se închise. Femeia pe care Stepanov o considera soţia sa intră în sufragerie. Cu pumnii strînşi, nemişcat şi alb la faţă, Rodion Mefodievici îi porunci:

— Spune azi!

— Ai tras cu urechea! ţipă Alevtina. Foarte frumos! Omul acesta mai ascultă şi pe la uşi!

— Trebuie s-o spui tu — repetă el. Eu o ştiu de mult. Trebuie să fii prost ca să nu vezi. Dar e nevoie ca tu să-ţi spui ultimul cuvînt. Vorbeşte!

— Ce?

— Vrei să divorţezi?

— Vreau o viaţă omenească! strigă femeia. Eşti obligat să-mi oferi o viaţă ca lumea. Dar asta e viaţă? Pentru ce am suferit atîţia ani? Alţii au de toate: maşini personale, vile, se duc la Gagrî de trei ori pe an...

Începea vechea poveste — lacrimile. Acum o să ceară picături de valeriană, apoi Evgheni o să-i ia pulsul. Nu, aşa nu se mai putea.

— Hai să ne despărţim în bună înţelegere — începu el, calm, deşi cu voce puţin răguşită. Tu pleci la Dodik...

— Foarte frumos — replică ea. Eu să stau într-o cameră şi tu să rămîi ca un boier aici. Nu se prinde. tovarăşe Stepanov...

— Va să zică e vorba de cameră?

— Şi de toate celelalte. Nu vreau să rămîn săracă. Ce-am agonisit, împărţim pe din două...

Stepanov dădu din cap. Nu mai putea vorbi. Cît despre Valentina Andreevna, zece minute mai tîrziu, aceasta, foarte vioaie, dădea din antreu telefoane peste telefoane. Le povestea ceva prietenelor sale, i se plîngea cîte puţin fiecăreia, iar uneia îi spuse, tînguindu-se:

— Ah, draga mea, doar ştii că din coadă de cîine nu faci sită de mătase.

Rodion Mefodievici își dădu seama că trebuia să pună imediat capăt acestei situații. Așteptă să vină și Varvara, după care îi convocă pe toți în sufragerie. Bău un pahar mare cu apă rece și spuse, vorbind sacadat :

— Eu și cu Alia am hotărît să ne despărțim. Voi sînteți acuma mari, înțelegeți și singuri totul. E însă o chestiune pe care trebuie s-o hotărîți voi. Cine vrea rămîne cu mine, cine nu, pleacă... cu mama.

Varvara rămase tăcută, prinzîndu-l cu putere pe taică-său de mîneca vestonului. În obraji îi apărură pete roșii. Evgheni, cu fileul pe cap, într-o pijama vărgată, umbla încoace și încolo prin fața bufetului.

— Jenea ! exclamă pe un ton de implorare Valentina Andreevna. Jenea, cum de mai poți sta pe gînduri ?

Evgheni stinse mucul de țigară, zîmbi ironic și spuse, cu ochii mijiți :

— Ești o ființă curioasă, mamă ! Îți închipui oare că am să-l schimb eu pe Rodion Mefodievici pe omul acela... iartă-mă... prezentabil, frumos, elegant, totuși... un aventurier...

Stepanov se uită țintă la Evgheni. Ce însemnau vorbele acestea ? Ce-o fi în capul lui acum ?

— Fără a intra în amănunte de prisos — urmă Jenea — aș vrea să rămîn fiul unui om căruia îi datorez totul. De altfel, și ție, mămico, o să-ți fie mult mai la îndemînă : ești liberă, tînără, începi viața din nou. Nu ?

O cuprinse de umeri, o sărută și ieși.

A doua zi dimineața veni Dodik, cu mașina lui, extrem de iritat. Îl salută rece pe Rodion Mefodievici și trecu în camera Valentinei Andreevna. Apoi bătu la ușa lui Stepanov.

— Avem de vorbit ca între noi, bărbații — spuse el, așezîndu-se pe un scaun și îndesînd cu degetul tutunul în pipă. Trebuie să punem la punct chestiunea locuinței, tot ce privește bunurile mobiliare și așa

mai departe. Valentina Andreevna e nervoasă, dumneata pleci...

— Da, plec — îl întrerupse Stepanov. Toate chestiunile acestea poți să le discuți cu Evgheni. E un băiat cu scaun la cap. Asta e.

Și se întoarse spre geam.

Îi auzi plecînd, pe Alevtina și pe Dodik al ei. Zgomotul ușii de la intrare, trîntită cu putere, răzbi pînă la el. Auzi duduitul automobilului care se îndepărta. În cameră intră încetișor Varvara și întrebă:

— Tăticule, bei un ceai?

— Nu — răspunse el, trist.

— Dacă vrei, îți fac o cafea.

— Nu vreau nici cafea.

— Poate bei un păhărel de votcă?

Stepanov rîse:

— Nu cumva vrei să mă consolezi? Nu-i nevoie, fetițo. N-avea grijă, sînt tare...

— Poate dorești ca eu și cu Jenea să ne mutăm la tine, la Kronstadt?

Rodion Mefodievici rămase pe gînduri, apoi spuse:

— Vezi tu, fetița mea scumpă, ți-o spun în mod confidențial: deocamdată n-are rost să vă mutați, pentru că nici eu singur nu știu unde am să mă aflu mîine.

— Cum adică?

— Uite-așa. S-ar putea să fiu trimis într-o misiune de lungă durată. Afanasi Petrovici a și plecat de două săptămîni.

Varvara se lipi de umărul lui și spuse în șoaptă:

— Înțeleg, înțeleg, tată. Dar, vezi, Volodea nu știe nimic...

— Las' că mergem acum la el și are să afle.

Cît au lipsit Varvara și Rodion Mefodievici, Evgheni s-a tocmit cumplit cu Dodik, mai în glumă, mai în serios, în privința lucrurilor, a cărților, a mobilei, a schimbului de locuință. În cele din urmă Dodik se tîngui:

— Ascultă, ce mă tot prosteşti, că doar nu sînt copil...

— Nici eu nu-s copil! replică Evgheni. Împart totul în patru părţi: trei sferturi sînt ale noastre, restul îţi aparţine. Poţi să te adresezi oricărui jurist; altă soluţie nu există. Şi-apoi, e de-a dreptul caraghios, Daniil Iakovlevici: dumneata te-ai îndrăgostit, eşti iubit, şi cînd colo ne certăm pentru nişte boarfe. E scandalos, dacă vrei să ştii. Chestiunea aceasta ar putea constitui obiectul unui foileton.

— Şi pianul? întrebă Dodik, abătut.

— Nu pianul, pianina. La ce v-o fi trebuind? Mama nu cîntă...

— Ai o inimă de piatră! se înciudă Daniil Iakovlevici.

Stepanov plecă cu trenul de seară.

NOI, SOLDAŢII ROŞII...

Din ziua aceea, Volodea şi Varia s-au apropiat şi mai mult unul de altul. Aveau acum un secret comun, un secret pe care nu-l ştia nimeni. Erau amîndoi mîndri şi amîndoi în permanenţă neliniştiţi de soarta părinţilor lor: a aviatorului Ustimenko şi a marinarului Stepanov din marina militară. Secretul acesta nu-l ştia nimeni, nici chiar mătuşa Aglaia. Aşa s-au învoit între ei Volodea şi Rodion Mefodievici: Aglaia nu trebuia să-şi facă emoţii; prea mult amar a îndurat, ca să se mai gîndească zi şi noapte la viaţa fratelui ei. I-au spus că Afanasi Petrovici a plecat la un instructaj.

— În Spania? întrebă ea, cu o voce aspră.

— Nu putem şti! răspunse Stepanov, roşu la faţă. Rodion Mefodievici nu ştia să mintă, şi pace!

Mătuşa Aglaia a dat din cap. Ceilalţi credeau că nu ştie nimic. Harta Spaniei au pus-o înadins, nu în camera lui Volodea, ci la Varvara. Dar Aglaia şi-a cumpărat şi ea o hartă, fără ştirea lui Volodea. O examina noaptea, încuiată în odaia ei. Afanasi era acolo; ştia asta. Nu putea să nu fie acolo, tot aşa cum răposatul ei soţ ar fi fost şi el neapărat acolo. Aglaia cunoştea generaţia aceasta de bolşevici, îi cunoştea pe flăcăii aceştia trecuţi prin toate încercările, gălăgioşi, întotdeauna încrezători în steaua lor, semidocţi în anii războiului civil, iar acum absolvenţi de academii. Oamenii aceştia de oţel puteau orice: puteau să se bată pe un ger straşnic pentru Perm şi să taie pe o arşiţă cumplită la basmaci [1] în Turkestan; flămînzi, au ascultat cu desfătare pentru întîia oară în viaţa lor opera „Evgheni Oneghin", pe urmă, proaspăt întorşi din incursiunile îndepărtate în spatele inamicului, se aşezau în bănci şi învăţau cele două cazuri din limba engleză — genetivul obişnuit şi genetivul posesiv.

Singură în odaia ei, în liniştea nopţii, Aglaia privea ore întregi harta. În urechi îi răsunau cuvintele acestui cîntec, atît de iubit de Afanasi şi de răposatul ei soţ, Grişa:

Noi, soldaţii roşii, ne luptăm avan,
Ca să piară-odată cruntul bogătan!
Şi în marşul nostru cel biruitor
Izbăvim o ţară şi-un întreg popor...

Afară şuiera vîntul rece de noiembrie. Cu mîinile după ceafă, Volodea scruta întunericul şi-i înjura cumplit pe toreadorii din Sevilla, care s-au supus generalului rebel Queipo de Llano. Apoi vedea ca prin vis insula Minorca şi expediţia din Valencia de pe nava de război „Almirante Miranda". Crucişătorul stopează maşinile. Rodion Mefodievici priveşte prin bi-

[1] Basmaci — membrii unei organizaţii naţionaliste contrarevoluţionare din Asia Centrală. (n.t.)

noclu, iar hidroavioanele, conduse de tatăl său, se avîntă în sus, pe cerul albastru al Spaniei. Şi cei mai buni aviatori, cei mai de nădejde băieţi din lumea întreagă : italieni, germani, francezi, bulgari şi alţii, îşi conduc aparatele după acela al comandantului, al tatălui său...

În creierul său ostenit, latina se învălmăşea cu denumirile oraşelor spaniole : Saragossa se amesteca deodată cu **musculus recti abdominis** — muşchiul abdominal ; Bargos se contopea cu **quadriceps femuris**. Ce mult e de cînd a preparat ultima oară un cadavru ! Ar trebui poate să mai dea pe la Ganicev. Dar debarcarea de pe Ibiza ? Ce-o fi acum acolo ? De ce nu scriu nimic ziarele ?

Varia începu să poarte o bonetă spaniolă. Slăbise şi se maturizase. Scrisorile „de-acolo" veneau pe numele ei. De fapt nu veneau scrisori : un tovarăş necunoscut transmitea pur şi simplu cu regularitate salutări, comunicînd că totul e în ordine. Volodea şi Varia îşi ziceau că altfel nici nu se putea. Ar fi caraghios să se gîndească la altceva. Fasciştii atîta aşteaptă, ca să se dedea la o provocare.

Lucrurile acelea mărunte ale vieţii, ce păreau altădată esenţiale, rămăseseră acum undeva departe, departe. Varvara se îngrozea la gîndul că se întîmplase să nu fie întotdeauna acasă atunci cînd o aştepta tatăl ei. Tatăl ei, care luptă acum pentru libertatea întregii lumi acolo, în Spania aceea îndepărtată şi minunată. Vorbeşte probabil spaniola, cu simpaticul lui accent, şi e desigur mereu în căutarea unui ceai tare. Spaniolii nu beau ceai, după cît se pare. Şi nu putea nimeni să-i spună Variei dacă spaniolii beau şi ceai din cînd în cînd sau numai cafea.

Fiecare veste proastă din ziare îl întrista pe Volodea, după cum fiecare veste bună îl bucura. I se părea că acolo unde luptă Afanasi Petrovici cu şoimii lui nu se poate întîmpla nimic rău. Aşa îl vedea pe taică-său, cu părul decolorat, proaspăt ras, scrutînd

depărtările cerului. Iată-l urcînd în avion; se așază cît mai comod și comandă:

— Pista liberă!

Cum se spune în limba spaniolă „pista liberă" ? La amic se spune amigo, la inamic — enemigo, dar cum s-o fi spunînd „pista liberă" ? Ah, dacă i-ar vedea pe toți laolaltă — pe Enrico Lister, pe generalul Lukacs, pe taică-său ! Cum i-or fi spunînd oare acolo ? Cum se spune Afanasi în spaniolă ? Dar Rodion Mefodievici ? Se văd oare cei doi, marinarul și aviatorul ?

„BĂTRÎNUL"

Tocmai în perioada aceea, Volodea s-a atașat mult și sincer de „Bătrînul", sau Pîci, cum îi spuneau în anul lor lui Pavel Cirkov, un student intrat la institut la vîrsta de treizeci și patru de ani.

Pîci era taciturn, rece, ironic. Ochii lui albaștri spălăciți și mici aveau însușirea de a se fixa deodată îndelung asupra cuiva, sfredelindu-l ca două ace reci. Învăța anevoie, mai anevoie ca oricare altul, totuși învăța temeinic și știa mai multă carte decît mulți studenți sîrguincioși. Ustimenko îl ajuta adesea. Pîci nu-i mulțumea niciodată, nu-i strîngea mîna. Spunea numai:

— Ești un om capabil, Vladimir.

Dar spunea asta fără urmă de invidie, ci cu un fel de tandrețe severă. Amîndoi se țineau scai de Ganicev și de Polunin, și tot pe amîndoi i-a oprit Ganicev odată în aulă, unde, după ce a închis ușa, le-a spus pe un ton sever:

— Stimabililor, de la o vreme încoace observ că, poate nu fără concursul meu, v-ați molipsit de o boală detestabilă și rușinoasă, numită nihilism medical. Aud

mereu din gurile domniilor voastre, care, pardon, miros încă a lapte, asemenea expresii ca : „şarlatanie", „demagogie ştiinţifică", „bucătărie latinească". Nu sînteţi încă destul de docţi, diavoli împieliţaţi, aşa că nu vă şade bine să vă bateţi joc de atîtea veacuri de căutări tragice ale adevărului. Eu şi cu profesorul Polunin vă stimulăm gîndirea, dar nu vă îndemnăm să faceţi ironii pe seama nivelului actual al ştiinţei. Căutaţi, dar nu luaţi în batjocură ştiinţa. Ascultînd bătăile inimii, marea raţiune a omului stabileşte cu precizie, deocamdată fără ajutorul vreunor aparate, care din valvulele ei nu funcţionează bine şi din ce cauză anume — dintr-o insuficienţă sau din pricina unei stenoze ? Dar mijloacele de anesteziere ! Dar vaccinurile ! Supărat, îşi suflă zgomotos nasul şi le porunci : Plecaţi ! Citiţi-l pe Pirogov ! Şi trageţi concluziile cuvenite !

Le întinse o carte cu semne vîrîte între file şi cei doi plecară.

— S-a supărat ! constată Pîci.

— Eu sînt de vină — spuse Volodea. Ţii minte, am provocat ieri discuţia aceea despre şarlatanie şi farmacologie. Mi-a şi spus-o : „Cînd te doare căpşorul, iei piramidon, nu ?"

Seara, ghemuiţi amîndoi în patul lui Pîci de la cămin, l-au citit pe Pirogov.

— Mda, serioasă cifră ! spuse Pîci, închizînd ochii obosit de munca de peste zi. Trei sferturi din cei operaţi mor de infecţii purulente !

— Asta pe vremea lui Pirogov — preciză Volodea.

— Firește...

— „Nu pot spune nimic pozitiv despre acest martiriu prin care a trecut practica chirurgicală. Totul e un mister : şi origina, şi modul de dezvoltare..." Volodea frunzări cartea, scoase un semn şi găsi alt pasaj : Ascultă aici : „Dacă m-aş uita la cimitirul în care sînt înmormîntaţi cei infectaţi în spitale, nu ştiu ce m-ar face să mă mir mai mult : stoicismul chirur-

gilor, care totdeauna descoperă noi metode operatorii, sau încrederea de care continuă să se bucure spitalele din partea societății..."

— Concluziile ? întrebă Pîci.

— Lister.

— Antiseptica.

— Exact — întări Volodea. Eşti teribil de perspicace, „Bătrîne" ! Ar mai trebui să spui că din sclavi ai infecţiilor purulente, chirurgii au devenit stăpînii lor, şi ai fi exact în tonul lui Ogurţov al nostru. Aşa îi place lui să se exprime.

— Şi de ce nu ? Uneori nu strică puţin patetism — spuse serios Pîci. Îi dăm noi toţi cu gura, dar ca să fii medic, trebuie, desigur, să crezi neapărat într-un viitor Lister.

— Numai cu credinţa nu-ţi potoleşti foamea — oftă Volodea. Adu-ţi aminte cum era cu grecii din antichitate. Şi mai pe urmă ? Hrisipos îi oprea pe bolnavii de febră să mănînce, Dioskipos îi oprea să bea, Sylvius îi silea să transpire, venerabilul păpă Broussais le lua sînge pînă-şi pierdeau cunoştinţa, iar Kerry îi punea să facă băi reci...

— Bine, l-am citit şi noi pe Veresaev — replică mînios Pîci.

— Bun doctor !

— Ascultă, du-te acasă ! îi porunci „Bătrînul". Şi aşa îmi vîjîie capul !

Dar Ustimenko nu plecă. Pîci îşi scoase cizmele vechi şi scîlciate. Ceilalţi băieţi se întorseseră şi ei la cămin. Dar Volodea continua să filozofeze.

— Fiziologia a şi dat multe rezultate — spunea el — şi cu fiecare zi dă tot mai multe. Am citit undeva că fiziologia este medicina teoretică. Din ea, numai din ea, trebuie extrase aplicaţiile necesare, şi atunci va fi creată medicina aplicată, practică. Cît despre cartea de bucate...

— Şi pînă atunci să stăm cu braţele încrucişate ? întrebă Saşa Poleşciuk. Da ?

Începură să vorbească toți cîți erau în cameră. Pîci își trase mașinal cizmele la loc. Actul acesta reflex i-a rămas încă din vremea războiului civil: cum se făcea zarvă în odaie, se încălța, încă buimac de somn.

— Să ne izolăm în domeniile suprastelare ale științei pure? interveni Ogurțov, un băiat pistruiat și cu strungăreață. Vorbește, Ustimenko! Ce tot îndrugi verzi și uscate...

— De ce verzi și uscate? i-o tăie Mișa Șervud. Ustimenko are dreptate. Un medic arab foarte înțelept scria, dacă își mai aduce careva din voi aminte: „Unui om cinstit poate să-i facă plăcere teoria artei medicale, dar conștiința lui nu-i va îngădui niciodată să treacă la practica medicală, oricît de vaste cunoștințe ar avea."

— Cum? întrebă cu voce subțire Pîci.

Șervud repetă citatul.

— Just, ne-am înțeles! vorbi „Bătrînul", sfredelindu-l cu ochii lui albaștri pe Volodea. Uite, asta-i o vorbă înțeleaptă! Noi sîntem atît de cinstiți, încît n-am face decît să ne delectăm cu teoria artei medicale. Noi, pricepi tu, sîntem atît de puri și de scrupuloși, încît, pînă nu va fi enunțată în întregime teoria, puțin ne pasă de popor. Las' să moară femeile din cauza nașterii, las' să se prăpădească copiii cu sutele, las' să coasească difteria, tifosul și gripa spaniolă poporul nostru sovietic! Noi nu vom pleca nicăieri! Noi vom duce muncă științifică în laboratoare, vom avea îndoieli mai temeinice în toate și ne vom pierde cu desăvîrșire credința în profesia noastră. Așa e mai tihnit... Pîci se ridică, bău un pahar cu apă și vorbi din nou în liniștea care se lăsase. De data aceasta vorbi însă cu atîta vigoare și pasiune, cu o voce atît de convingătoare, cum nu-l auzise Volodea niciodată vorbind: Aveam noi un comandant de regiment, un oarecare Jilin, un personaj eroic, un om coborît din legendă. În timpul unui marș s-a îmbolnăvit. Viscolea, era un frig năprasnic, de mîncat n-a-

veam ce. Comandantul delira, spunea vrute și nevrute. Nu înțelegeam nimic din cele ce spunea. Aveam cu noi un rezervist, un felcer, unul bătrînel, pe nume Tutocikin. Călărea pe o pernă de puf legată în șa. Halal călăreț! Îl examinează Tutocikin pe Jilin al nostru și zice: un mic pojar. Jilin abia-și trăgea sufletul. Am găsit, cu bani grei, ulei de floarea-soarelui. Tutocikin a dizolvat camfor în ulei fiert și, cu soluția asta, s-a apucat să-i facă injecții lui Jilin. Comandantul avea și niște furuncule ceva de speriat! Dar vezi că iar s-a urcat în șa și a pornit în fruntea regimentului împotriva albilor. Ei, ce-i asta: știință, empirism? Uite-așa aș vrea: să facă institutul din mine un Tutocikin, ca să pot învia din morți pe unul ca Jilin, care a ajuns mai tîrziu un legendar comandant de divizic și de armată. Asta aș vrea! Uite, v-o spun ca un comunist: noi avem datoria să înțelegem toată complexitatea și toate dificultățile pe care le comportă profesia noastră, avem datoria, zic, așa cum ne învață Ganicev și Polunin, să ne apropiem de fiecare bolnav perfect conștienți de toate elementele noi și necunoscute ale bolii respective. Trebuie să căutăm mereu, să nu ne liniștim, dar să facem treabă. Cît despre teoriile astea arabe ale tovarășului Șervud, nu fac nici două parale, jos cu ele! Și tu, Ustimenko, ar trebui să te mai gîndești. Auzi, dumnealui nu-i place patetismul. Mie însă îmi place. Asta e. Hai la culcare!

„Bătrînul" își scoase din nou cizmele. Volodea ieși încetișor, coborî scara și își întoarse fața fierbinte din bătaia vîntului rece. Prin zăpada învolburată clipeau ochii rotunzi și galbeni ai felinarelor. Se simțea rușinat, cumplit de rușinat. Colac peste pupăză mai veni peste el și Șervud, care-i vorbi într-un limbaj căutat, cu fraze migălos rotunjite:

— Te rog stăruitor, Ustimenko, să mă susții dacă s-o apuca Pîci să facă caz de chestia asta. Eu am concepția mea, elaborată de rațiune, el o are pe a lui, dar

Pîci vrea ca toți să privească lucrurile așa cum le privește el, pe cîtă vreme eu...

— Eu sînt întru totul de acord cu „Bătrînul" — zise Volodea — și nu accept nici un punct al arabului dumitale. Astfel de concepții trebuie combătute! Fără cruțare!

— A, așa? făcu Șervud.

— Da, așa! întări Volodea. Și dacă ai să pui tocmai aceste concepții la baza viitoarei dumitale disertații, ai s-o scrînteșți!

— Viitoarea mea disertație va avea la bază concepții corespunzătoare concepției noastre despre lume, și nu altele, Ustimenko! Cît despre expresia „ai s-o scrînteșți", e pungășească, un argou care nu te aranjează de loc!

Șervud își potrivi paltonul pe umeri și se întoarse în cămin. Volodea fugi după tramvai, sări în el din mers și exclamă: „Dobîtocul!" Se duse la Varia, să i se plîngă împotriva lui însuși. Stepanovii locuiau acum pe strada Krasivaia. Ușa i-o deschise moș Mefodi. Rodion Mefodievici îi poruncise Variei să-i scrie bătrînului să vină și să nu-l mai lase sub nici un pretext să plece.

— Ai picat taman bine — spuse moș Mefodi cu subînțeles și se duse la bucătărie, de unde venea un miros îmbietor de cartofi prăjiți.

— Volodea? întrebă Varia.

— Cine altul poate să fie! răspunse moșneagul din bucătărie. Apoi strigă: Varvara, ia cheamă motanul, că-și vîră botul în smîntînă!...

Varia îi ieși înainte, îmbujorată, cu un șal de lînă pe umeri. Motanul Vaxa se freca de picioarele ei.

— Să știi, totuși, Vovocika: ca geolog n-am să fac doi bani — spuse ea, cu nostalgie. M-am hotărît: mă fac actriță. Categoric. Ce te holbezi așa?

— Mai întîi termină școala! o rugă Volodea.

— Pentru ce?

— Pentru că... Te cunosc eu... Tu nu poţi fi artistă...

— N-am talent ?

Volodea tăcea, privind-o trist pe sub genele lui lungi. Varia rămase în aşteptare, înfăşurîndu-se în şal. Vaxa se freca tot mai stăruitor de picioarele ei zvelte.

— Ştii, Varinha — spuse Volodea — ceea ce mă preocupă, roşcato, e o discuţie pe care am avut-o adineauri la cămin. Mi-e greu să-ţi explic, dar după cîte-mi dau eu seama, cel mai important e ca munca pe care o faci să fie interesantă şi necesară nu numai ţie, ci tuturor, societăţii, oamenilor. Atunci ea devine pentru totdeauna interesantă şi necesară. Pe cînd dacă o faci numai pentru tine, îşi pierde tot rostul...

— Ce-aţi rămas în tindă ? Poftiţi în casă ! porunci moş Mefodi din bucătărie. Gata cartofii ! Varvara, pune masa. Adu şi nişte castraveţi.

La masă au stat tăcuţi. De obicei, moşneagul intervenea mult în discuţii şi îşi spunea foarte categoric părerea, aşa că vorbea numai el şi vorbea cît poftea. De data asta însă nu prea era în apele sale şi îşi vărsă supărarea pe Vaxa :

— E tare răsfăţat ! Iar şoareci nici că prinde. Se uită la ei şi clipeşte din ochi. Deunăzi a venit aici un şobolan, şi dumnealui a dat bir cu fugiţii. Eu zic să-i tai coada.

— De ce ? se alarmă Varia.

— Pentru că un motan cu coada tăiată e mai dibaci — răspunse moşneagul, umplîndu-şi farfuria cu varză acră. În Siberia ţăranii taie cozile la toţi motanii. Gîndeşte-te şi tu : e un ger de crapă pietrele, motanul intră în casă încet, cu coada băţ, şi pînă intră, se umple casa de frig. Dacă are coada scurtă, intră şi iese de două ori mai repede, socotit aritmetic. Şi apoi e şi mai dibaci la casa omului. Se teme ca nu cumva să-i scurteze omul şi mai mult coada.

— Dacă-i tai coada, bunicule, să ştii că plec! spuse Varvara. Şi i se plînse lui Volodea: Moşneagul ăsta e mai rău ca Maliuta Skuratov[1]!

După cină, Varia spălă vasele la bucătărie, iar Volodea îşi aduse sie însuşi învinuiri cumplite, lăudîndu-l în schimb pe Pîci. Ceva mai tîrziu sosi Evgheni şi-l mustră cu asprime pe Volodea:

— De ce n-ai venit la club? Mereu lipseşti de la manifestările cu caracter obştesc. Ne-a vizitat cunoscutul scriitor Lev Gulin. Noi, studenţii sovietici, discutăm despre cartea lui, discutăm cu însufleţire, tovărăşeşte, dar două treimi din băieţi absentează. Asta-i curată nesimţire!

— Dar dacă eu nu l-am citit pe Lev Gulin? întrebă Volodea.

— E o lipsă regretabilă în biografia ta. Lev Gulin întreprinde o călătorie prin Uniune pentru a se întîlni cu activul de cititori.

— Bine, pe noi ne treci la pasiv — replică supărată Varvara. Zău aşa, ce te legi de oameni?

— În folosul vostru — răspunse ofensat Evgheni. Mă mir, zău, cum de nu înţelegeţi că viaţa e viaţă, că trebuie să te faci remarcat, văzut, auzit. Aveţi la masă numai cartofi? întrebă el, cu aceeaşi intonaţie. Apoi, mestecînd vîrtos din fălci, le spuse cum a luat şi el cuvîntul în cadrul discuţiei şi cum şi-a exprimat, deşi nu direct, părerea că prin persoana studentului Semiakin, scriitorul a calomniat, cu sau fără voia lui, studenţimea sovietică, înfăţişînd pe un om sovietic drept carierist, şmecher, arivist.

— Tu ai citit cartea? întrebă Varvara.

— Am frunzărit-o cu puţin înainte. Am citit şi cîteva articole critice în sala de lectură, aşa încît m-am orientat, fii pe pace...

— Uf, ai s-ajungi departe, Jenea! spuse Varvara.

---

[1] Maliuta Skuratov — sfetnic apropiat al ţarului Ivan al IV-lea. (n.t.)

— Nici nu intenționez să mă opresc prea aproape, surioaro ! Nu pot rămîne prea aproape, fiindcă atunci ar vedea toți că Evgheni Rodionovici Stepanov e un om nu cine știe ce înzestrat. Dar dacă merg mai departe și, cu voia lui Dumnezeu, mai sus...

— Pleacă ! strigă Varia. Pleacă, Jenea, scumpule !

A doua zi, Volodea se așeză lîngă Pîci și-i spuse că e întru totul de acord cu el și că, într-adevăr, e timpul să pună capăt acelui nihilism stupid. „Bătrînul" primi foarte calm actul de penitență al lui Volodea. ceea ce-l făcu pe acesta din urmă să se simtă oarecum ofensat. Dar nu pentru multă vreme. Aduseră numaidecît vorba despre așa-zisa „suflare bună". Ustimenko citise de dimineață, în drum spre institut, ceva despre „suflarea bună" și îi spuse „Bătrînului" că vracii turci îi descîntă vreme îndelungată pe bolnavii lor, le pun tot felul de amulete, bolborosesc descîntece, îi afumă, dansează, urlă, iar la sfîrșit suflă cu putere asupra pacientului. Dar cu adevărat poate să-i vindece pe oameni numai hogea, un vraci cu „suflare bună". Într-adevăr, după asigurările pe care le dă autorul broșurii, un medic de vază, care i-a studiat multă vreme în Turcia pe vraci, „suflarea bună" joacă un rol foarte mare : bolnavii se vindecă.

Pîci rămase o vreme pe gînduri, își frecă cu o mișcare obișnuită ochii obosiți, după care spuse :

— Eu, personal, cred că aici e la mijloc încrederea pe care o are bolnavul în medic. Eu și cu tine, Ustimenko, n-am face două parale dacă, stabilind cu precizie diagnosticul și aplicînd un tratament normal, n-am pune stăpînire și pe sufletul bolnavului. Bolnavul, la fel ca soldatul în luptă, trebuie să-l creadă fără șovăire pe comandantul său ; că vezi, judecă atunci omul, comandantul nu ne lasă el, cu dînsul îl facem praf pe dușman și rămînem și noi teferi și nevătămați.

— Poate că ai dreptate...

Din ziua aceea, Volodea și „Bătrînul" au început să învețe întotdeauna împreună, fără a fi intervenit între ei o înțelegere expresă în acest sens. Pîci venea seara acasă la Ustimenko, mînca o farfurie plină de borș, își fuma coșcogea țigara de mahorcă și se puneau amîndoi pe lucru. „Bătrînul" era teribil de perseverent, Volodea era talentat. Pîci rămînea uneori multă vreme în loc, în timp ce Ustimenko i-o lua cu mult înainte, deși adesea avansul lui era superficial. Pîci își însușea cunoștințe bogate, pe cînd Volodea se lăsa dus pe aripile fanteziei. Cu vocile răgușite de atîta discuție, se ciorovăiau mult, dar nu se puteau lipsi unul de altul.

— Ce bine-ar fi ca după absolvire să lucrăm la același spital! spuse odată Volodea.

— Nu se poate! îi răspunse posac Pîci. Noi ne-am obișnuit să ne aruncăm invective unul altuia. La spital însă știi cum e? „Pardon, Pavel Lukici", „Lăsați, Vladimir Afanasievici"... Se cere să ai prestanță...

Așa a venit primăvara.

AMBULANŢA

Era o vară secetoasă, fără ploi, cu furtuni dese, înăbuşitoare, aducătoare de praf şi cu rafale de vînt care se abăteau pe neaşteptate. De cealaltă parte a Unciei ardeau pădurile şi fumul se aşternea peste oraş. S-au înteţit şi în oraş incendiile. În timpul unei furtuni a ars cartierul periferic Ianskaia. Au ars şi vechile antrepozite de pe strada Porecinaia, lîngă chei.

Volodea era sanitar pe o ambulanţă. Ambulanţe auto erau numai două — nişte „Renault"-uri vechi şi prăpădite, cu capotele joase şi radiatoarele boante. În schimb, carete pe arcuri, vopsite în alb, cu crucea roşie pe ele şi cu geamurile zăngănind erau berechet. Caii erau foarte bine îngrijiţi. Ustimenko şedea de obicei lîngă vizitiu, pe capră, şi avea întotdeauna emoţii, neştiind dacă au să ajungă la timp. Apoi îl însoţea pe medic la pacient, cu o cutie de lemn sub braţ. Cutia era marcată şi ea cu o cruce roşie. Volodea bătea în uşa casei cu pricina sau suna la apartamentul respectiv, iar cînd venea de dincolo de uşă întrebarea : „Cine e ?", răspundea nerăbdător : „Salvarea !"

Văzuse de nenumărate ori moartea. Văzuse nişte hemoragii teribile, care nu mai puteau fi oprite. Văzuse oameni în agonie. Văzuse şi oameni **revenind** „de-acolo", cum îşi zicea el în sinea lui. Pentru bătrînul medic Mikeşin, foarte miop, ceea ce numea Volodea „revenire" nu era o minune. Ustimenko încerca însă un sentiment de fericire vecin cu evlavia, cînd îl ajuta, cu multă energie, pe Anton Romanovici.

Şi era de-a dreptul disperat atunci cînd minunea nu se producea, cînd Mikeşin, îndreptîndu-şi ochelarii cu un gest caracteristic, se ridica tuşind uşor, ca să iasă din camera în care „ştiinţa era neputincioasă".

— În cazul de faţă, vezi dumneata, uite care-i situaţia — spunea Mikeşin, urcîndu-se în ambulanţă — în cazul de faţă, Volodea, noi am venit cam tîrziu. Dacă soseam cu vreo două ore mai devreme, poate că...

Portiera se închidea şi ambulanţa pornea mai departe, hurducîndu-se pe caldarîm. Lui Volodea îi era teamă şi ruşine să întoarcă faţa : i se părea că îi privesc din urmă ochii plini de ură ai rudelor răposatului, i se părea că toţi oamenii aceştia blestemă ştiinţa, îl blestemă pe Mikeşin, pe Ustimenko. Dar următorul apel îl făcea să uite tot ce încercase cu puţin înainte ; omul revenea la viaţă foarte repede, sub ochii lui, după ce i se făcea o injecţie cu camfor combinat cu cafeină şi morfină. Cumplitele suferinţe dispăreau. Bolnavul privea mirat în jur. Seringa, fiolele, mîinile lui Mikeşin, creierul lui cu o experienţă atît de bogată îl readuceau pe bolnav „de-acolo".

— Aşa ! spunea Mikeşin, îndreptîndu-şi ochelarii pe nas. Acuma e nevoie de odihnă şi totul se aranjează.

„Se aranjează ! îi venea şi lui Volodea să strige. Voi, soţie, fiică, voi toţi, cum de nu vă daţi oare seama că omul acesta, care cere acum ceva acrişor, era mort adineauri ?"...

Şi ambulanţa se hurducăia din nou pe caldarîmul cartierului Plotniţkaia, iar vizitiul Snimşcikov, netezindu-şi cu o mînă barba bogată, prezicea :

— Azi o să avem negreşit un vagon de apeluri. Simte inima mea. Nu mai am vreme nici să fac o baie de aburi !

Pe Volodea l-a impresionat în chip deosebit o întîmplare, în fond obişnuită, în care el a văzut însă o adevărată minune şi care i-a rămas pentru mulţi ani întipărită în minte. Pe la mijlocul lui august, au fost chemaţi după miezul nopţii pe strada Kosaia, la

un oarecare Beliakov. Într-o cameră curățică, cu tavanul jos, un bărbat în vîrstă, istovit de suferință, lungit într-un pat larg, își dădea sufletul. Murea greu, chinuit. Pieptul lui larg, cu coastele pronunțate, se ridica spasmodic. Fruntea, orbitele, obrajii i se acoperiseră de sudoare. Spasmele continui îl făceau pe Beliakov să scrîșnească din dinți și să geamă. Un adolescent slăbuț, elev de școală, îi spuse repede lui Mikeșin :

— La început, tata era neliniștit. Aci se ridica, aci se așeza. Odată s-a repezit în tindă, iar după aceea, tovarășe doctor, a început să tremure. L-a apucat un tremur cum n-am mai văzut niciodată... Și i s-a făcut foame. Zice : „Hai, Anatoli — Anatoli sînt eu — să luăm masa“...

— Asta ce e ? întrebă Mikeșin, ținînd între degete o fiolă goală.

— Asta ? Își face injecții cu insulină — spuse adolescentul. Are diabet.

Mikeșin dădu din cap. Cîteva clipe se uită atent la fața lui Beliakov, după care ceru să i se aducă repede zahăr. Beliakov fu cuprins din nou de spasme și se zbătea de se cutremura patul. Mikeșin îl întoarse pe spate și, cu mișcări dibace și repezi, începu să-i toarne zahăr în gură. În timpul acesta îi ordonă lui Volodea să pregătească o injecție intravenoasă cu o soluție de dextroză. După vreo douăzeci de minute, cînd spasmele încetară, Mikeșin îi mai făcu o injecție cu adrenalină. Beliakov ședea într-o stare de beatitudine și privea mirat. Băiețandrul cel slăbuț se smiorcăia într-un colț, încă pradă spaimei prin care trecuse. Anton Romanovici îi spuse bolnavului :

— Dragul meu, ai făcut o doză prea mare de insulină. Dacă, doamne ferește, cum ziceau bunicii noștri, mai simți ceva asemănător, ia repede o bucată de pîine albă sau două bucățele de zahăr, dar imediat, fără a pierde nici o clipă. Cu asta nu-i de glumit. Mîine să te prezinți la policlinică... În tinda întunecoasă,

Volodea îl auzi drăcuind: Ce-s eu, popă? Sau arhiereu? Cînd se urcă în ambulanţă, Mikeşin îl lămuri: Puştiul acela a vrut să-mi sărute mîna.

Volodea urcă pe capră şi-i spuse lui Snimşcikov, cu vocea sugrumată:

— Nu există nimic mai măreţ ca ştiinţa, tovarăşe Snimşcikov. Adineauri, Anton Romanovici a salvat literalmente un om de la moarte, de la o moarte sigură.

— Nu există salvare de la o moarte sigură! i-o tăie vizitiul. De la o moarte probabilă, da. Dumneata umbli cu noi de ieri de-alaltăieri, dar eu mă uit la ştiinţa asta a voastră de mai bine de douăzeci de ani... L-a salvat, nimic de zis! Dar uneori nici ditamai profesori nu pot salva omul, darmite ochelaristul nostru...

Snimşcikov era un sceptic şi nu-l stima cîtuşi de puţin pe Mikeşin. Prea îi da mereu medicul cu „mă rog matale", „fii bun" şi aşa mai departe. Şi apoi, Anton Romanovici purta tot anul unul şi acelaşi „demiu", cum s-a exprimat vizitiul.

Se făcuse ora trei din noapte. Luna se rostogolea pe deasupra oraşului, peste pieţele lui pline de praf, peste fostul Parc al Nobilimii, peste fostul Parc al Negustorilor, peste cupolele catedralei şi pe deasupra Unciei cu ape largi. În curţile de pe strada Kosaia lătrau cîini răi, nehrăniţi, zăngănind din lanţuri. Dinspre Zarecie venea un miros de pădure arsă. Cînd ajunseră la staţia de salvare, Mikeşin coborî din ambulanţă, îşi scoase boneta albă şi spuse cu un glas fornăit:

— Ce splendoare, Volodea, nu?

— Vă mulţumesc, Anton Romanovici — bolborosi Ustimenko.

— Pentru ce?

— Pentru că... pentru că mă învăţaţi.

— Eu? Te învăţ?! se miră sincer Mikeşin.

— Nu în sensul acesta. Vedeţi, azi, de pildă... — făcu Volodea, fîstîcit de-a binelea.

— A, azi! rosti cu amărăciune Mikeşin. E vorba de Beliakov, nu? Bine, dar aceasta a fost o scamatorie, un caz dintre cele mai elementare...

Volodea desluşi în vocea lui Anton Romanovici o intonaţie cunoscută, o intonaţie în genul lui Polunin, puţin ironică, puţin obosită.

Aproape de începerea cursurilor, în Zarecie au luat foc depozitele de cherestea. Focul a izbucnit înainte de revărsatul zorilor, brusc, într-o baracă în care dormeau hamalii. Nici un om n-a apucat să se trezească la timp. Bătea un vînt puternic, în rafale, împrăştiind tăciuni încinşi şi cenuşă fierbinte. Caii negri ai lui Snimşcikov dădură îndărăt sforăind şi intrară în şanţul drumului. Unităţile de pompieri goneau una după alta pe podul de peste Uncia, sumînd din clopote. Pompierii, cu mantale din foaie de cort care fumegau, scoteau din foc oameni plini de arsuri. Sanitarii îi duceau în pas alergător mai departe, la ambulanţele lor. La capătul acestei îngrozitoare zile, Mikeşin spuse:

— Arsurile nu ştim să le vindecăm...

Avea ochii înflamaţi. Îşi pierduse boneta albă şi părul îi atîrna răvăşit în toate părţile. Buzele i se uscaseră.

În ziua aceea grea, Volodea a văzut-o pe Varvara. Fata mergea pe strada Lenin şi l-a recunoscut cum sta cocoţat pe capra ambulanţei. A ridicat puţin mîna ca să-i facă semn, dar s-a răzgîndit. Pe faţa lui Volodea stăruia o expresie mult prea obosită şi severă.

La începutul primului semestru al anului în curs, Volodea îşi însuşise multe cunoştinţe. Cunoştea acum şi simptomele congestiei, care se învăţau cîndva pe de rost ca versurile: calor, dolor, tumor, rubor et functiolesa, ceea ce însemna: fierbinţeală, durere, umflătură, înroşire şi dereglări funcţionale. Nu mai avea certitudinea că nu e cine ştie ce greutate să înţelegi esenţa unui lucru. Ieşise din stadiul dispute-

lor despe enigmele medicinii medievale şi despre doctorul Paracelsus, care trata inima bolnavă a omului cu frunze în formă de inimă, iar bolile de rinichi, cu frunze în formă de rinichi. Nu se mai sfia în faţa uşii grele a sălii de disecţie, pe care erau gravate aceste cuvinte: „Aici e locul unde moartea ajută vieţii". Se simţea aici sigur de sine, aproape calm. Moartea nu mai era un mister, ci „canalia cîrnă", cu care avea de luptat din greu zi de zi. Dar cum trebuie să lupte împotriva ei?

Pe Volodea, un cadavru nu-l mai speria. Totuşi nu s-a simţit de loc la largul lui cînd a văzut pe masa de disecţie trupul unui sportiv în vîrstă de nouăsprezece ani, un trup splendid, bronzat, antrenat pentru o viaţă lungă şi sănătoasă. Cum oare de n-a putut fi salvat omul acesta? De ce a învins blestemata de „canalie cîrnă"? Cît timp oare vor mai ofta medicii, dînd neputincioşi din mîini? Pînă cînd vor tot spune că ştiinţa ascunde încă într-însa o mare forţă, pe care nici ea însăşi n-o cunoaşte?

Volodea făcuse progrese mari, dar cîte uşi mai avea de deschis şi ce îl aştepta oare dincolo de aceste uşi?

Cu o intransigenţă şi o hotărîre specifice tinereţii, începu să-i împartă pe profesori în talentaţi şi incapabili. Dar Pîci, reflectînd destul de judicios, i-a spus că Lev Tolstoi, Ceaikovski, Mendeleev, Lomonosov, Maiakovski, Şolohov sînt necesari omenirii tocmai fiindcă sînt genii unice, în vreme ce medicii nu pot fi cu toţii genii. „N-ar încăpea atîtea genii de la Marea Neagră, pînă la Marea Barenţ — spuse „Bătrînul". Eşti lămurit, deşteptule?"

Anul a început amevoie.

„Luminînd altora, să arzi" s-a dovedit a fi un lucru nu chiar atît de simplu. Înainte de toate trebuia să înveţe „să lumineze" cu rost. Dar cum rămîne cu cele ce i-a spus, nu o dată, lui Volodea, astăvară, Mikeşin, un doctor cu multă experienţă, bun şi conştiincios:

— Treaba asta, colega, încă nu ştim s-o facem. Sau :

— Procesul e ireversibil.

Sau :

— Ascultă, Volodea, ce te tot chinuieşti ? Nu vezi că nici guturaiul nu ştim încă să-l tratăm cum se cuvine.

Polunin cel inteligent răspundea uneori, cînd era întrebat ce tratament trebuie prescris :

— Nu-i nevoie de nimic. Trece !

Volodea a îngrijit la clinica lui Polunin o bolnavă, o poloneză cu ochii albaştri şi pielea albă, pe nume Daszewska.

— Îi trece ! a spus Polunin.

— Cum adică-îi trece ?! s-a mirat Volodea.

— Uite-aşa ! Îi trece !

— De la sine ?

— Da, îi trebuie linişte, o alimentaţie raţională, somn, apoi discuţiile cu dumneata. Eşti doar un tînăr inteligent, deşi mult prea serios. Cu timpul trece orice. Ai ceva de obiectat ?

Volodea n-a avut nimic de obiectat.

PROFESORUL JOVTIAK ÎN PERSOANĂ

Ustimenko observase unele lucruri care-l puneau pe gînduri. Cu cît era „tratat" un bolnav mai stăruitor, cu cît i se aplicau mai multe proceduri de tot felul, cu cît i se dădeau mai des medicamente, cu atît devenea omul mai recunoscător. Dar dacă li se dădeau bolnavilor medicamente puţine, dacă nu erau puşi să înghită sonde şi medicii nu se prea interesau de analize, oamenii se plîngeau uneori că sînt trataţi „prea puţin". „Puţin, prost şi nu ne dau nici o a-

tenție.“ Volodea a mai observat că printre bolnavi se bucurau de cea mai mare popularitate doctorii „buni“, cu totul independent de cunoștințele, seriozitatea sau însușirile unuia sau altuia dintre medici. Bolnavilor le plăcea, de asemenea, ca medicul să aibă o înfățișare „de profesor“, cu barbă și inele pe degete, și priveau cu deosebit respect și stimă aparițiile „arhierești“ ale unor medici care cunoșteau valoarea fastului în profesia lor.

— Ce prestanță! auzi odată Volodea observația admirativă a unei bolnave, bătrînica Evseeva, adresată lui Jovtiak, un om plin de sine și mărginit, totuși doctor și profesor. Se vede cît de colo că nu-i de seama celor de azi; e un adevărat profesor!

Un zîmbet blajin, o joacă glumeață cu un copil, o anecdotă — toate acestea făceau parte din arsenalul lui Jovtiak, care recurgea la orice pentru a fi popular. Bolnavii parcă înfloreau atunci cînd își făcea el apariția, pe cîtă vreme chirurgul Postnikov, sever, taciturn și posac, care, în treacăt fie zis, nu avea nici un titlu științific, stîrnea adesea reproșuri din partea acelora pe care el i-a readus de-acolo unde profesorul Jovtiak nici măcar nu cuteza să arunce o privire, preferînd în aceste cazuri riscante să acționeze cu mîinile lui Postnikov. În cazurile rare însă, cînd nu se putea face absolut nimic, cînd Ivan Dmitrievici „dădea greș“, profesorul Jovtiak clătina îndelung a mustrare din capul lui distins, cu chelia parfumată, și spunea cu o voce catifelată:

— Ai cam scrîntit-o, colega! Ce rost avea să operezi un om care nu putea fi operat? De ce să punem în joc situațiile statistice? Omul ar fi putut răposa cu bine și acasă, în mijlocul celor apropiați și dragi, dar dumneata vii și îmi strici plusurile din bilanț, înlocuindu-le cu minusuri. Ce profit oi fi realizînd dumneata din asta? Nu, lasă-te păgubaș, nu-mi strica scrisul. Avem și noi un prestigiu și dacă mai vii cu vreo două riscuri din astea, o să se trăncănească pe

seama mea personal cum că profesorul Jovtiak n-a fost atent. Eu însă nu-s dintre cei din urmă în oraș și în regiune și nu sînt dispus să-mi frîng gîtul cu voia dumitale...

Spre deosebire de Ganicev și Polunin, Ghenadi Tarasovici se recomanda exclusiv așa :

— Profesor Jovtiak !

Opera rar, cu ștîngăcie, dar cocheta foarte mult și-i plăcea să spună cu acest prilej adevăruri cunoscute tuturor, „cita citate", cum s-a exprimat odată despre el, furios, Polunin. Șeful nu risca să facă absolut nimic fără Postnikov ; Ivan Dmitrievici stătea întotdeauna lîngă Jovtiak, de parcă s-ar fi aflat lîngă un student, ținînd în mînă kornzang-ul. Toți vedeau că Postnikov e nervos și tuturor le era rușine. Îi era un pic rușine și lui Jovtiak, în orice caz Volodea l-a auzit cu urechile lui pe șef spunînd, cu o voce destul de lamentabilă, în timp ce se spăla pe mîini după o operație foarte nereușită :

— Eh, bătrînețea ! Altădată...

— Ce altădată ? întrebă pe un ton violent Postnikov.

Uneori Postnikov se uita îndelung, îngîndurat parcă, cu ochii lui lăptoși și reci, cu privirile ascunse, la fața îngrijită a șefului, încadrată de o bărbiță asiriană, și nimeni nu putea ghici la ce se gîndește. Iar Jovtiak, care mai adineauri ciripea voios, se fîstîcea, roșea, se oprea din perorație și se grăbea să se facă nevăzut.

Îl ura pe Ivan Dmitrievici, dar nu se putea lipsi cu nici un chip de el. Clinica era lăsată în întregime în seama lui Postnikov, în mod practic el era acela care-i învăța pe studenți, cele mai grele operații Postnikov le făcea. Umbla vorba că unele articole ale șefului erau scrise de Postnikov. Jovtiak era ocupat pînă peste cap, dădea peste tot consultații (firește, în cazurile dificile îl lua cu el pe taciturnul Postnikov), mergea cu superiorii la vînătoare, la ședințe

era aferat şi sever, nu se codea — firește, atunci cînd lucrul acesta era cu putinţă — să dea o replică usturătoare, el era acela care deschidea conferinţele regionale şi orăşeneşti ale medicilor, ştia cît timp trebuie să aplaude cînd se află în prezidiu şi toate cuvîntările şi le începea aşa :

— Dragi tovarăşi ! Din însărcinarea colectivului oamenilor de ştiinţă de la Institutul „Secenov", daţi-mi voie înainte de toate să vă salut ! (Aici Ghenadi Tarasovici aplauda şi deschidea un notes lung.) Voi începe cu cifrele. În anul 1911 aveam în regiune numai o sută douăzeci şi două de paturi...

— Ascultaţi, ascultaţi ! spunea atunci Polunin. Acum o să aflaţi uluitoarea noutate că pe vremea lui Nicolae al II-lea situaţia ocrotirii sănătăţii era mai proastă decît în anii Puterii Sovietice...

Şi nu se înşela niciodată. Jovtiak debita adevăruri îndeobşte cunoscute, critica autorităţile superioare, dar nu mai sus de şeful secţiunii financiare regionale. Membrii prezidiului şuşoteau între ei, îşi scriau bileţele. În sală stăruia o larmă constantă de voci. Iar Jovtiak, fără a lua nimic în seamă, vorbea într-una despre zile-paturi, înmulţea numărul mediu anual al paturilor cu numărul zilelor dintr-un an, făcea analiza fondului de paturi, enunţa valoarea medie a celui de-al doilea element al funcţiei patului, analiza nomenclatura paturilor şi, după cea de-a treia prelungire a timpului de vorbire reglementar, părăsea tribuna cu capul sus.

— De ce face asta ? l-a întrebat odată Volodea pe Polunin.

— Şi terebentina e bună la ceva ! i-a răspuns enigmatic Prov Iakovlevici.

— Care terebentină ? făcu Volodea.

— Citeşte „Roadele cugetării" ale lui Kozma Prutkov. Tot el a spus : „Zelul biruie orice". Şi mai are el un aforism scurt : „Du mîna la cozoroc !"

Polunin şi-a întors capul cu un zîmbet amar.

Jovtiak era tandru cu studenții, mai ales cu aceia despre care se spunea că sînt capabili. Era tandru și cu Jenea Stepanov, redactorul gazetei institutului. Era tandru și cu sumbrul Pîci-„Bătrînul", pentru orice eventualitate; era neliniștit cînd se simțea dezaprobat, fie chiar și tacit. Dar cea mai mare tandrețe i-o arăta lui Volodea; asta, pentru că Volodea era cotat drept un student foarte capabil și pentru că îl privea cu o ostilitate insuportabilă. Dar oricît de tandru se arăta Ghenadi Tarasovici cu Volodea cel sumbru, acesta a ghicit repede în ce ape se scaldă profesorul grandilocvent și a început să-l deteste cu aceeași înverșunare cu care l-a îndrăgit pe severul și posacul Postnikov. Sau poate că Volodea nu l-a ghicit pe Jovtiak, ci pur și simplu a constatat, cu spiritul de observație ce-i era propriu, politețea aparte, subliniată, ba chiar galanteria ironică pe care o manifesta Polunin față de șeful clinicii de chirurgie.

Mărginit cum era, Jovtiak nu-și dădea seama că Polunin era atît de politicos numai cu oamenii pe care-i disprețuia adînc. Volodea îi cunoștea însă și pe Polunin, și pe Ganicev, observa privirile pe care le schimbau ei ascultînd „beletristica" lui Ghenadi Tarasovici, iar odată a reținut o scurtă convorbire dintre cei doi profesori, care a avut loc pe banca lor preferată din parc.

— Foarte bine facem că-l disprețuim — spunea cu o voce plictisită Ganicev. Disprețul, Prov Iakovlevici, e ură în stare latentă.

— Nu e oare prea devreme pentru noi să trecem la starea latentă? întrebă răutăcios Polunin. Și nu adoptăm noi oare o poziție mult prea indiferentă față de acest obișnuit al saloanelor și strengar josnic?

Ganicev îi răspunse obosit:

— Ah, lasă! Noi ne facem treaba cinstit. Ce mai vrei? Gîndește-te că dacă ar fi să ne luăm de el, ne-ar trebui pentru asta o groază de timp.

Volodea, care se afla pe banca vecină, tuşi, ca să nu se creadă că trage cu urechea. Polunin îi aruncă o privire absentă, se întinse şi rosti o frază ce s-a întipărit pentru multă vreme în memoria lui Ustimenko:

— Nenorocirea noastră, Feodor Vladimirovici, e indolenţa. A mea în mai mică măsură, a dumitale în mai mare. Cînd vezi un ticălos, trebuie să dai în el fără milă. Dar noi ce facem? Rîdem de el...

Volodea luă notă: „Indolenţa — îşi zise el — indolenţa! Polunin are dreptate. Oare îi oboseşte vîrsta pe oameni? Dar vezi că Jovtiak se ţine bine. De bună seamă că ştie să şi muşte!"

Din ziua aceea, pentru Volodea steaua lui Ganicev a început să se stingă şi să se aprindă alta, aceea a lui Postnikov. Îngrijit, pedant, sever, cu mustăţile cărunte întinse ca nişte suliţi, Ivan Dmitrievici l-a remarcat şi el pe Volodea şi i-a îngăduit nu numai să-l asiste, dar să-l şi ajute, învăţîndu-l necontenit o treabă pe care el o făcea în chip atît de strălucit, încît Volodea rămînea mut de invidie.

La declaraţiile admirative ale lui Volodea despre Postnikov, studenţii din anul lui reacţionau în fel şi chip. „Indiscutabil, un bărbat adevărat!" — era de părere Pîci. „Totuşi, de ce nu e cel puţin candidat în ştiinţe?" şi-a arătat îndoiala Niusia Iolkina. Iar Jenea Stepanov a bîiguit: „Mereu te extaziezi ca prostul, Vladimir! Omul n-are nimic deosebit, e un bun practician, ceea ce nu contestă nimeni. Niusia are însă dreptate. În ţara noastră el să n-aibă cel puţin titlul de candidat? Poate are ceva pete negre în biografie?" Svetlana a declarat că Ghenadi Petrovici îi impune, e un om bun, simplu, politicos. Ogurţov i-a luat apărarea lui Postnikov, Saşka Poleşciuk a făcut-o pe Svetlana peltea de ovăz, iar Mişa Şervud a preferat, pentru orice eventualitate, să se abţină a da un calificativ. Acum nu-şi mai îngăduia să trăncănească de prisos, iar pe de altă parte nu uita că avea de dat examen cu Postnikov, şi nu cu Jovtiak.

Totul a început atunci cînd Volodea l-a văzut pe Postnikov venind la Prov Iakovlevici, la clinica terapeutică, pentru o consultaţie. Ivan Dmitrievici s-a aşezat pe un taburet vopsit cu email alb, s-a aplecat deasupra bolnavului, inginerul hotarnic Dobrodomov, şi a procedat la o percuţie. În salon, unde se aflau încă cinci bolnavi, domnea o linişte desăvîrşită. Ivan Dmitrievici făcea percuţia cu degetele; el nu recunoştea nici plesimetrele, nici ciocănelele. Mijindu-şi ochii reci, Postnikov lovea cînd des şi cu putere, cînd abia mişcîndu-şi degetele. Au trecut pe puţin vreo treizeci de minute. Ciocăniturile uniforme şi monotone erau adormitoare. Volodea îşi zise iritat: „Tovarăşul chirurg cochetează, face paradă!"

Deodată Postnikov îşi îndreptă spinarea, luă din mîinile infirmierei borcanul cu esenţă de iod şi marcă cu pensula pe pielea învineţită a lui Dobrodomov un pătrat:

— Abcesul e aici. Duceţi-l la mine la chirurgie.

Se ridică de pe taburet, nu uită să tragă pătura peste inginer şi părăsi salonul cu capul sus.

— Ai văzut? îl întrebă Prov Iakovlevici, încîntat, pe Volodea.

— Am văzut! răspunse acesta.

— Şi ce-ai văzut?

— E grozav!

Dobrodomov a fost operat marţi şi diagnosticul lui Postnikov s-a confirmat pe de-a întregul. Polunin îl sfătui pe Volodea:

— Acum învaţă de la Ivan Dmitrievici cum trebuie îngrijit bolnavul după o astfel de operaţie. Ambroise Paré spunea în secolul al şaisprezecelea: „Eu i-am operat, Dumnezeu să-i vindece". Învaţă de la Dumnezeu. Postnikov e un strateg, nu e un empiric, e chiar un medic foarte chibzuit. Învăţînd de la el

ceea ce e foarte folositor, ai să te pregătești pentru a munci în orice condiții. Mai știi, dacă izbucnește un război? Nu prea ai oriunde la îndemînă un aparat Roentgen. Țin să te previn că dacă Postnikov te repede, să nu te superi. E un om de acțiune și nu suportă să fie deranjat cînd lucrează. Nu-i poate suferi nici pe curioși. În general însă, ia de la el cît poți mai mult, soarbe, ca să mă exprim grațios, din acest izvor cu amîndouă mîinile și ai să-mi fii recunoscător...

Ustimenko le-a transmis colegilor săi cele spuse de Polunin. Evgheni se arătă indignat:

— Ei bine, scumpule, eu nu vreau să mă pregătesc pentru astfel de condiții în care să n-am la îndemînă nici măcar un aparat Roentgen. De altfel nici nu îmi imaginez prea bine condițiile astea. În general, raționamentele lui Polunin ăsta al vostru au un iz nu știu cum...

— Iarăși? întrebă amenințător Pîci.

— Da, iarăși! răspunse belicos Stepanov. Iarăși! Ganicev, Polunin, și acum Postnikov, nu sînt oameni de-ai noștri. Asta e! Nu sînt! Acesta e punctul meu de vedere!

Peste vreo două săptămîni, Polunin îl întrebă pe Volodea:

— Sorbi?

— Sorb.

— Și?

— Mai aflu și eu cîte ceva.

— De-aceea ai slăbit în halul ăsta.

— Știu încă prea puțin! se plînse Ustimenko. Îngrozitor de puțin.

Prov Iakovlevici își încheie trenciul la toți nasturii și-i întinse lui Volodea mîna lui mare și caldă:

— La revedere! Nu-i nimic că știi puțin. Știe în schimb multe Stepanov al dumitale, și tot ce știe e la modul mediocru.

Volodea oftă și, tîrîndu-și obosit picioarele, se întoarse pe aleea de arțari a parcului clinicii la clădirea

joasă a sălii de chirurgie operatorie. Aici, în laborator, lîncezea în captivitate Şarik, un cîine de curte în trei culori, chinuit de Ustimenko.

Trîntind uşa rabatabilă, Volodea întoarse comutatorul de lumină şi chemă cîinele. Şarik scoase un scheunat slab din cuşca lui mică şi abia mişcă din coadă. „Eu îl chinuiesc şi el dă din coadă cînd mă vede!" — îşi zise furios Volodea. Cînd îi era milă de cineva, se supăra.

În liniştea laboratorului, iepurii de casă îşi ronţăiau preocupaţi cocenii, şoarecii albi se foiau în borcanele de sticlă. Cîinele de experienţă al lui Mişa Şervud scoase un geamăt din boxa în care se afla. În încăperea alăturată lucra Postnikov. Volodea auzi exclamaţiile lui caracteristice. Ivan Dmitrievici îşi petrecea aici cel puţin două ore pe zi; făcea experienţe, cugeta, iar făcea experienţe. „În clinica condusă de mine" — îşi aduse Volodea aminte de profesorul Jovtiak.

Şarik se apropie de uşiţa cuştii tîrîş-grăpiş. Îşi lingea mereu cusăturile, chinuit de un tremur rar.

— Ieşi, prostule! spuse Volodea în şoaptă. Ţi-am adus o pîrjoală şi zahăr. Na, Şarik! Îi era şi lui Volodea foame. Pîrjoala, mai bine-zis un sandviş cu pîrjoală, îl luase pentru el. Dar cum Şarik nu voia să mănînce franzelă, căpătă pîrjoala, bucurîndu-se de dreptul celui mai slab, lui Volodea rămînîndu-i franzela. A, nu vă place? întrebă Volodea. Nici pîrjoalele nu vă mai plac?

Şarik mirosi alene pîrjoala, apoi se întoarse, îşi puse capul pe labele dinainte şi închise ochii umezi, în care se citea suferinţa. Atunci Volodea rupse o bucăţică de pîrjoală, o turti între degete şi i-o vîrî cîinelui în gură. În momentul acela intră Postnikov, scoţîndu-şi mănuşile de cauciuc.

— Mankin s-a îmbolnăvit, are amigdalită — spuse Postnikov. Animalele sînt flămînde. (Mankin, un sa-

nitar bătrîn, se îngrijea de hrana animalelor pentru experienţă.) Adineauri, eu şi Alocika am hrănit Arca asta a lui Noe. Cu chiu cu vai...

Din spatele lui Postnikov, Alocika, o fată drăguţă, îi făcu lui Volodea cu ochiul.

Ivan Dmitrievici îşi scoase în sfîrşit de pe mîna stîngă mănuşa, care ieşi cu un pocnet, o aruncă pe o masă şi lovi cu degetele într-un borcan cu şoarece.

— Te sfătuesc, Ustimenko, să-l iei pe Şarik acasă — urmă Postnikov. După rezecţia pe care i-ai făcut-o, aici nu-l mai pui pe picioare. Acasă însă, în alte condiţii, s-ar putea să se înzdrăvenească. În fine, treaba dumitale. Şervud, de pildă, mi-a spus că părinţii lui nu pot suferi cîinii.

Seara, Volodea îl aduse pe Şarik acasă şi telefonă Varvarei.

— Uite ce e, Stepanova — îi spuse el, sec, cu o voce care semăna cu aceea a lui Postnikov — vino la mine urgent...

— Păi eu... — începu Varvara, dar Ustimenko o întrerupse :

— Te priveşte, dar de venit trebuie să vii, şi încă imediat !

Mătuşa Aglaia nu era acasă. Volodea îi aşternu lui Şarik o plapumă veche de vată la el în „cotlon". Cîinele tremura ca varga, se lingea mereu şi gemea cu glas ca de om. Volodea îi încălzi un pic de lapte, în care puse zahăr şi un ou bătut. Şarik mirosi laptele şi întoarse capul.

„În cazul de faţă se pare că medicul trebuie să-şi cedeze funcţiile dricarului" — îşi zise Volodea, citînd o frază dintr-o carte veche. Şi aruncă o privire piezişă, plină de ură, spre reproducerea de pe „Lecţia de anatomie". Poftim de luminează altora, dacă tu nu poţi să vindeci măcar un cîine, deşi ştii bine ce are.

Cînd veni Varia, îl găsi aplecat deasupra lui Şarik, mîncînd în acelaşi timp cartofi fierţi.

— Un cățeluș! exclamă Varvara. Mi-ai cumpărat un cățeluș?

— Of, nu mai țipa! o rugă Ustimenko.

— E bolnav? Îl tratezi tu? Volodea, vindecă-l! începu iar Varia. E de rasă, nu? Și se așează pe vine alături de Volodea: Nu mușcă?

— I-am secționat o porțiune apreciabilă de intestin — spuse ursuz Volodea. Și i-am mai făcut cîte ceva. Dar el îmi linge mîinile și se poartă cu mine ca un bun tovarăș. Cred că e singura ființă care mă consideră medic.

— Dar eu? Oare eu nu te consider medic?

— Pe scurt, trebuie să-l vindec. Și tu ai să m-ajuți. E clar?

— E clar.

— Uite, ocupă-te de el. Eu plec la clinică, unde rămîn toată noaptea. Dacă se întîmplă ceva, telefonezi la pavilionul de chirurgie. Notează...

Varia notă ascultătoare numărul de telefon. Volodea se spălă în baie, se bărbieri, mîncă ceva foarte ciudat, prăjit de Varia în tigaie, o „fantezie", cum a calificat ea această mîncare, și plecă, uitînd să-și ia rămas bun de la fată. De altfel, Volodea uita mereu să salute, să-și ia rămas bun, să întrebe „ce mai e nou?", să se bărbierească, să se tundă, uita ceea ce numea Varia „să se comporte omenește", și ceea ce Evgheni numea: „să respecte igiena publică"...

Ușa se închise. Varia găsi în buzunar o bomboană uitată, o spălă la robinet și o vîrî în gura lui Șarik, care nici nu avu timp să se dezmeticească. Cîinele ronțăi bomboana și dădu din coadă. Atunci Varvara vărsă sub botul bărbos și mustăcios al cîinelui toată zaharnița. Șarik linse zahărul și în cîteva clipe nu mai rămase pe jos nici un grăunte de zahăr.

— Cățelușul e cuminte, vai ce cățeluș drăgălaș! spunea Varvara, cu vocea aceea cu care vorbesc oa-

menii cînd sînt singuri cu animalele, o voce aparte, naivă. Hai, căţeluşule, mănîncă lăptic ! Tu ai să mănînci, Şarik-Şarikovski, şi au să-ţi crească alte intestine, căţeluşul meu drag. Numai că n-o să te mai cheme Şarik, ci Erns ! Da ? Deşteptul, teribilul şi splendidul Erns !

Volodea tocmai scotea un cărucior din sala de pansamente, cînd sora de serviciu, Alocika, îl chemă la telefon. Trecuse de zece. Bolnavii din clinica profesorului Jovtiak erau acum pe cale să adoarmă. Trebuia să vorbească în şoaptă.

— Mănîncă ! strigă Varia în receptor. Mănîncă ! A gustat şi din lapte.

— Îţi mulţumesc ! spuse Volodea.

— Acum nu-l mai cheamă Şarik, îl cheamă Erns ! Fii atent : Eleonora, Rî... hm... Rinrik, Nikolai, Serioja. Trebuie scos afară ? Adică stai, am găsit aici o cratiţă care nu mai e bună de nimic.

— Îţi mulţumesc mult ! spuse Volodea şi puse receptorul în furcă.

— Ustimenko, ai de gînd să laşi căruciorul aici ? îl întrebă Alocika, fulgerîndu-l cu ochii ei frumoşi. Îi plăcea mult studentul acesta turbat, cu genele stufoase şi buzele pline, de adolescent. Să-ţi arăt unde trebuie să stea cărucioarele ?

De altfel, deşi era aproape îndrăgostită de Volodea, Alocika îl rugă să-i ţină locul la măsuţa ei o oră-două, iar ea se întinse să-i tragă un pui de somn. Alocika era dintre acei oameni care socoteau că oricîtă silinţă şi-ar da, tot n-are să poată face cîte se cer făcute pe pămîntul acesta, şi chiar spunea fără nici o jenă că ţine mai mult la sănătatea ei. Volodea gîndea despre asemenea oameni că fac parte cu toţii din „armada" Niusiei Iolkina. Se mira numai că Postnikov nu-şi dă seama cîte parale face Alocika şi o laudă, ce-i drept pe un ton sever, cu toate că ea era minciuna întruchipată.

Trecură două ore, trecură trei, trecură patru. Alocika continua să doarmă dusă. Volodea răspundea la apelurile din saloane. Unui bolnav i-a făcut o injecție cu morfină, pe altul l-a ajutat să-și pună mai bine piciorul operat. A rămas o vreme lîngă alt bolnav, fiindcă acestuia îi era „frică".

La patru dimineața, medicul chirurg de serviciu, Lușnikova, o femeie foarte înaltă, cu nasul ascuțit, telefonă acasă la Postnikov, întrucît avea de făcut o operație urgentă. I-a telefonat direct lui Postnikov, și nu lui Jovtiak.

Volodea stătea atît de aproape de telefon, încît auzi răspunsul obișnuit al lui Ivan Dmitrievici :

— Să fie într-un ceas bun !

Alocika, odihnită, îl învălui îndelung cu privirea și spuse în șoaptă :

— Îmi place să fac nani-nani !

Volodea îi întoarse spatele.

În timpul operației își făcu apariția Postnikov, cu mustățile ascuțite, răschirate ca două suliți, și cu ochii albaștri-lăptoși, calmi și reci ca două boabe de gheață. Întotdeauna venea așa și nu intervenea decît atunci cînd sfatul sau ajutorul lui deveneau necesare. Și dacă totul mergea bine, pleca în tăcere, cu un pas apăsat, elastic, tînăr încă, ținînd capul sus.

De data aceasta, la plecare, îi spuse lui Volodea :

— Mîine e duminică. Dacă n-ai altceva mai bun de făcut, vino pe la mine după ora opt seara, dar nu mai tîrziu de nouă.

— Mulțumesc ! spuse Volodea, năuc.

— Te rog ! și Postnikov își întări invitația.

— Te-a invitat la el, da ? se grăbi să-l întrebe Alocika, de îndată ce Postnikov se făcu nevăzut după un colț al coridorului. La el acasă, da ?

— Da.

— Drace, ce baftă ai !

La şase dimineaţa, deschise uşa cu cheia sa. Şarik, călcînd greu şi mişcîndu-şi spatele, îi ieşi înainte. Varia dormea îmbrăcată în patul lui, cu palma sub obraz. Lampa de pe masă era camuflată, aşa fel ca lumina să nu cadă în partea unde trebuia să stea Şarik. Cratiţa „care nu mai era bună de nimic", elegant acoperită cu un capac roz de carton, stătea alături de culcuşul viitorului Erns, aflat în convalescenţă.

— Volodea ! îl strigă încet mătuşa Aglaia.

Se duse la ea numai în ciorapi, călcînd cu băgare de seamă pe duşumea, ca să nu scîrţîie. Acoperită pînă la umeri, Aglaia se uita duios la el, cu ochii ei puţin piezişi :

— Ai obosit ?

— Aşa, un pic !

Vorbind pe şoptite, Volodea îi spuse că adineauri l-a invitat Postnikov la el. Pentru o clipă, i se păru că mătuşă-sa ar vrea şi ea să-i spună ceva, dar uită de asta, pentru că simţi dorinţa de a-i mai spune felurite noutăţi de la institut, după care trebui să se ducă imediat la culcare. Somnul îl năpădi dintr-o dată, îl doborî dintr-o mişcare. Moţăind, prăbuşindu-se dimpreună cu patul lui de campanie în ceva moale şi plăcut, auzea încă vocea mătuşii-si spunîndu-i nişte noutăţi, dar nu putu să asculte pînă la capăt, fiindcă adormi.

— Ăsta e Şarik ! oftă Aglaia, mîngîindu-l pe viitorul Erns pe părul lui aspru, lîngă ureche. Nimănui nu-i pasă de mine.

Şarik suflă o vreme pe nas şi se scărpină cu băgare de seamă ; avea mare grijă de sănătatea lui.

— Pe mine însă mă interesează tot ce-l priveşte pe el ! urmă încet Aglaia, mîngîind cîinele după ureche. De ce oare ? Ei, hai, nu mai scînci, că doar nu te doare, căţeluşule sperios !

Gustarea de dimineaţă au luat-o tustrei, cu toate telefoanele lui moş Mefodi, care striga furios în receptor că „o fată nu se cuvine să înnopteze pe la casele oamenilor şi să mănînce tot ce au, că doar nu-s nici ei nişte calici, au casă şi s-o găsi, slavă Domnului, ceva demîncare". Aglaia se uita atentă la Volodea, aşteptînd s-o întrebe de noutăţile ei din ajun, dar el n-o întrebă nimic. Varvara se apucă să-l instruiască pe fostul Şarik, care se mai înveselise acum, învăţîndu-l să dea lăbuţa. Cătelul căsca distrat şi se ferea de ea.

— Ce crezi, se face bine Erns ? îl întrebă Varia pe Volodea.

— Ihî ! răspunse acesta.

— Dar de ce cască mereu ? Nu cumva are lipsă de oxigen ?

Ustimenko nu-i răspunse.

— Nu binevoieşte să ne ia în seamă ! spuse Varia către Aglaia Petrovna. E om mare, o somitate în devenire.

— Şi distrat ca toţi oamenii mari ! întări Aglaia.

— Dar oamenii mari nu-i dispreţuiesc pe cetăţenii de rînd, nu-i aşa ? întrebă Varvara. Nepotul matale însă îi dispreţuieşte.

Aglaia şi Varia se aşezară pe acelaşi scaun şi, stînd aşa alături, începură să vorbească despre Volodea uitînd parcă cu totul de prezenţa lui.

— Dumnealui e dintre aceia pe care îi interesează numai propria lor persoană.

— O falsă somitate. Se închipuie mai mult decît e.

Volodea se uită cu o privire absentă la mătuşă-sa şi la Varia, întrebă cît e ceasul şi se apucă din nou de conspectele lui.

— S-ar putea ca pînă la urmă să nu fie nimic de capul lui ! îşi dădu cu părerea Aglaia. Pe dinafară e ştiinţa întruchipată, pe dinăuntru e deşert.

Varvara se învoi cu un aer trist :

— Ţi-e şi scîrbă să te uiţi la el !

— Ba bine că nu! întări Aglaia. Nu posedă cunoştinţe de bază nici de două parale. Ştie numai să-şi dea aere. La noi la facultatea muncitorească li se spunea la de-alde ăştia „baron von săpun".

— Poate nu e decît un incapabil şi un tocilar?

— Mai mult ca sigur. Un om cu orizontul limitat.

— Ei! făcu Volodea, cu o voce jalnică. Ce v-aţi luat de mine?

Deodată Aglaia izbucni în plînş. Dar nu aşa cum plîng de obicei femeile, ci într-un fel al ei, aparte. Ba chiar rîdea, în vreme ce ochii ei împroşcau lacrimi.

— De ce? Ce s-a întîmplat? întrebă Volodea, fîstîcindu-se cu totul.

Acum însă era inutil să mai pună întrebări. Aglaia nu răspunse, preocupată să-şi culeagă cu degetele lacrimile mari cît nişte boabe de mazăre. Varvara turnă apă într-un vas. Aglaia se apropie de fereastră, o deschise larg şi scoase capul afară. Se vedea cum i se cutremurau umerii. Apoi, dintr-o dată calmată, spuse:

— Nu vă uitaţi la mine, copii! De la o vreme încoace mă simt obosită. Ştiţi, se întîmplă. O duci aşa şi deodată oboseşti. Acuma însă mi-i tare greu. Am să pot oare face faţă?

— La ce? întrebă încet Varia.

— La toate — răspunse gînditor Aglaia.

Apoi îşi puse mantaua de ploaie şi ieşi.

Varia, făcînd pe fetiţa harnică, se apucă să spele vasele. Volodea citea ziarul. Deodată înţelese ce voise să-i spună în ajun mătuşă-sa. În ziarul „Uncianski rabocii" apăruse o notă despre conferinţa cadrelor didactice din raionul Kamenski şi despre cuvîntarea rostită cu acest prilej de tov. Ustimenko A. L., şefa secţiunii regionale de învăţămînt.

— Înţelegi, Varia? întrebă Volodea. Ah, sînt un porc! Desigur, la început îi vine foarte greu în munca asta. Iar eu, cînd am venit acasă... Ah, ce urît am procedat...

Varia se așează, desfăcu panglicile șorțului și aruncă șervetul pe masă.

— Ei hai, spune ceva! porunci Volodea.

— Ce?

— Doar n-oi fi eu chiar atît de vinovat...

— N-ai ce-i face — spuse Varia, cu un oftat. Așa ești tu! Ceea ce te interesează pe tine mai mult nu e aici, ci acolo.

— Unde acolo? Și ce anume?

— Nu te supăra! îl rugă Varia, cu un aer trist. Poate e bine așa, dar e greu, Volodea. Acolo, la institut, de bună seamă că nu ești de loc egoist, dar aici ești teribil de egoist.

Era de-a dreptul uluitor cît de inteligentă se arăta uneori fata asta și cum știa ea să vadă esențialul! Dar numaidecît spuse o prostie cît ea de mare.

— Mi-a ghicit o țigancă — zise Varia. Știi, duminica trecută. Pe cuvîntul meu... Nu crezi? Pe cuvîntul meu de comsomolistă! O țigancă hîdă, bătrînă, cu nasul mare, cu niște ochi uite-așa! Mi-a ghicit că... într-un cuvînt, mi-a ghicit despre noi doi. Cică tu n-ai avea nevoie de mine. Cică drumurile noastre se despart.

Volodea întoarse tăcut capul și se uită la ciorchinii roșii ai scorușului de sub fereastră, zgribulindu-se de frig în bătaia vîntului rece de toamnă.

— Ei bine, Variuha, da, sînt un dobitoc — se învoi el, deprimat. Dar nu chiar așa. Uite, ai să vezi că am să mă schimb cu totul. Am să fiu sensibil și... și... mai sînt niște cuvinte din astea siropoase...

— N-ai să poți.

— Și dacă am să pot?

— N-ai să poți! repetă Varvara, privindu-l drept în ochi. Atunci n-ai să mai fi tu însuți. Ai să fii alt om. Eu însă vreau ca tu, tu, și nu altul, să n-o apuci pe alt drum. Tu, înțelegi?

— Dar tu? întrebă el.

— Ce-i cu mine?

— S-ar putea s-o apuci şi tu pe alt drum. Caraghioasa aceea de ţigancă a spus că drumurile noastre se despart, ceea ce înseamnă că nu numai eu am s-o apuc pe alt drum.

Se apropie de Varvara şi o apucă de braţe mai sus de încheietura mîinii. O iubea, dar nu se putea hotărî să i-o spună. De fapt îi era ruşine. Nu-i vorbă, i-ar spune el : „Te iubesc !“ Dar dacă ea îi răspunde : „Ei şi ?“ E în stare. De altfel pricepea ea şi singură.

— Ştii, roşcato ? întrebă el.

— Ce să ştiu ? răspunse ea, cu naivitate.

Atunci Volodea îi strînse încheieturile mîinilor. Nu se putea dezbăra cu nici un chip de apucăturile acestea băieţeşti de la şcoală : s-o tragă de coade, să-i sucească mîinile. Acum însă nu s-a întîmplat nimic. S-a terminat cu micile lor bătăi ! Sentimentul de compasiune şi de tandreţe era cu mult mai puternic decît strengăria ce mai dăinuia încă într-însul.

— Şi chiar nu pricepi nimic ?

— Tu trebuie să-mi faci o declaraţie de dragoste ! spuse Varvara, cu un aer grav, îndreptîndu-şi părul. Pricepi ? Pentru microbi, pentru Pasteur şi pentru Koch ai timp, dar pentru Stepanovna nu ? Nu-ţi fie teamă, că n-am să rîd.

— Să-ţi ofer mîna şi inima mea ?

— Inima, da ; de mînă mă lipsesc !

— Va să zică nu mă iei de bărbat ?

— Asta mă priveşte !

— Şi eu care credeam că totul e hotărît !

— Cum adică ?! se miră Varvara.

— Destul de simplu : ne căsătorim.

— În timpul tău liber, da, Volodicika ?

Volodea tăcea, clipind din ochi ; inima continua să-i bată cu putere. Varia îşi săltase puţin coatele, potrivindu-şi la ceafă coafura de domnişoară.

— Te iubesc mult, Variuha ! spuse Volodea.

— Ca un prieten ? se informă ea, cu un aer viclean.

Volodea rămase puţin încurcat.

— Şi ca prieten.

— În timpul liber?

— Da' ce-oi fi vrînd tu la urma urmei? Un turn de fildeş?

— N-ar strica! se învoi Varvara. Aş prefera însă o colibă pe malul unui lac. Să fim numai noi doi şi nişte mieluşei albi. Îl luăm şi pe Şarik, cu numele schimbat... Ochii fetei scînteiau veseli. Tare ţi-e teamă să fii sentimental, Vova — spuse ea. Grozav! Te temi mai rău ca de moarte... E trist. Cînd îmi suceai mîinile sau mă trăgeai de coade, mai era barem un pic de romantism. Acum însă eşti „scurt şi concis", cum se exprimă Jenea al nostru: te căsătoreşti cu mine şi gata. Ah, Vova, Vladimir! Uneori am impresia că sînt mult mai în vîrstă decît tine.

— Nu pricep cu ce-oi fi eu chiar aşa de rău!

— Nu eşti rău. Eşti chiar bun. Fireşte, în timpul liber.

Fără să se uite la el, se apucă să adune cu latul palmei firimiturile de pe masă. Volodea constată o dată mai mult că Varia ştie să vadă bine şi să judece limpede. Ce minune mai e şi asta — tinereţea? Varia e încă o fetiţă, dar ştie de pe acum să discearnă ridicolul şi răul, ştie să te mustre cu o vorbă, să te atingă acolo unde te doare.

În ziua aceea, Varia i-a tras o săpuneală zdravănă, pe care el a primit-o supus. Pe urmă însă l-a lăudat:

— O să iasă din tine un lucrător destul de bun.

— Numai atît? „Destul de bun"? se supără el. Cît despre tine, crede-mă, tu n-ai să faci nici două parale.

— Pe lumea asta păcătoasă nu toţi sînt genii.

— Eşti necuviincioasă.

— Dar tu, cînd îmi scoţi ochii că sînt o banalitate, nu eşti necuviincios?

— Încetează, că m-am plictisit! ordonă Volodea.

— Ştii ce mai e rău la tine — spuse Varia ca şi cum n-ar fi auzit vorbele lui — ştii? Eşti necruţă-

tor ! Ah, ce necruțător ești, Vovka, ce tiran ! Nu știu cum să-ți explic, dar tu ori urăști, ori adori.

— Pe tine te ador — mormăi supărat Volodea — mai ales cînd nu vorbești prea mult...

În bucătăric își făcu apariția Șarik-Ernst, tăcănind cu ghearele. Se gudură la picioarele lui Volodea și se culcă pe dușumea. Varvara recită, ca întotdeauna, fals :

La gura sobei, solitar, voi bea...
Ce bine-ar fi un cîine de-aș avea !

Era supărată. Obrajii i se împurpurară.

— Știi de ce-ți trebuiesc eu ție ? întrebă Varia după un răstimp. Știi ? Eu, Vovik, știu să-ți ascult aiurelile, nu atunci cînd mă interesează pe mine, ci atunci cînd vrei tu să spui ce te doare, cînd ai nevoie să te-asculte cineva. Eu știu cît prețuiești tu și îmi cunosc și valoarea mea. Desigur, tot ce te preocupă pe tine e mai interesant și mai important. Pentru tine însă, tot ce se întîmplă cu mine e absolut lipsit de importanță și nu te interesează. Ceea ce mă preocupă pe mine e neapărat stupid. Vrei să spui că nu-i așa ? Și, dacă vrei, pot să-ți spun că am citit ieri într-o carte o frază foarte bine gîndită, pe care am memorat-o : „În relațiile lor a venit toamna". E vorba de noi doi.

— Ești totuși încă o fetișcană ! observă cu indulgență Volodea.

Ei bine, tocmai asta n-ar fi trebuit s-o spună. Varvara se supără de-a binelea și ieși, ba chiar trînti ușa. Volodea rămase singur, cu gîndurile lui triste și cu Șarik bolnav. Ce e drept, și-a tras singur o săpuneală cumplită, învinuindu-se că e indiferent, rece, bădăran, egoist la culme și chiar ticălos față de mătușa Aglaia. Își adresă cuvinte mult mai usturătoare decît acelea pe care i le adresase adineauri Varia. Se jură să înceteze cu porcăria asta. Dar a lui era oare vina că, în vreme ce se certa pe sine însuși, înce-

pură să clocotească într-însul încetișor, în șoaptă parcă, niște gînduri care-l urmăreau de mult pe ascuns ? Era vorba de posibilitățile de grupare a maladiilor, de defecțiunile survenite în procesele chimice din corpul omenesc. Așa se face că, simțindu-se stînjenit față de sine însuși, trase pe furiș de pe etajeră cartea lui Gamaleia, ca să mai citească o dată un pasaj interesant. Unul singur, atît cît să-și împrospăteze gîndul, să verifice...

S-a văzut însă numaidecît nevoit să consulte ghidul medical, așa că era firesc să n-o audă pe Aglaia Petrovna. Mătușă-sa deschise ușa de la intrare cu cheia ei, intră la el în „cotlon" și întrebă :

— Mîncăm, urîtule ?

— M-m-m ! spuse el, răsfoind ghidul.

— Varvara a plecat de mult ?

— Cum ?

Abia în drum spre Postnikov își aduse Volodea aminte că iarăși n-a întrebat-o nimic pe mătușa Aglaia.

BEAU

Cît de ciudat erau cele văzute de el aici, cu totul deosebite de ceea ce se așteptase să vadă ! Și-l închipuise pe Ivan Dmitrievici acasă la el un ascet, aciuat într-o cămăruță sumbră, cu un pat, o masă, cîteva taburete, în mijlocul cărților, care, așa cum își zicea Volodea, trebuie să se afle la el din belșug. „O să-mi ofere desigur un ceai — se gîndi Volodea. Am să-l refuz probabil !"

Ușa i-o deschise Polunin. Prov Iakovlevici avea pe el un șorț din cele mai obișnuite, așa cum își punea Varvara cînd trebăluia prin casă. Ganicev avea petrecut peste burtă un prosop. Mai era de față un necunoscut, un om voinic, foarte bronzat, cu gulerul

scrobit, cu o față care îl făcea să semene a calmuc. Avea și el petrecut peste mijloc un prosop aspru și mare. Tustrei erau cu mîinile pline de făină. Ganicev avea făină și pe față. „Ce i-o fi apucat?" își zise Volodea, speriat pentru o clipă. Dar fu numaidecît așezat la o masă mare de bucătărie, pe care se preparau colțunași cu carne crudă. Întinzînd aluatul cu vergeaua, Postnikov îi făcu lui Volodea un semn din cap. Polunin spuse:

— Ustimenko, fă cunoștință cu Nikolai Evghenievici. Omul bronzat se uită atent la Volodea, pipăindu-l parcă cu privirea, și spuse repede, accentuîndu-l pe „o":

— Încîntat. Bogoslovski...

Volodea își încordă memoria și își aduse aminte că auzise, nu o dată, numele acesta rostit și de Polunin și de Postnikov. Îl auzise de multe ori rostit și în oraș. Bogoslovski era medicul-șef al spitalului din Ciornîi Iar, unde conducea și secția de chirurgie. Se spuneau multe lucruri interesante despre doctorul acesta ras în cap și cam necioplit. Volodea se apucă să-l cerceteze atent pe acest „medic prin mila lui Dumnezeu", cum se exprimase odată despre Bogoslovski Prov Iakovlevici, de obicei zgîrcit în laude.

Cei trei continuară discuția întreruptă de venirea lui Volodea.

— Mai am de spus ceva — zise Polunin — și pe urmă nu te mai plictisesc, că văd că te superi. În istoria medicinei, dacă e s-o luăm așa, există un singur om cinstit și acest om se numește Timp. Ești de acord?

Bogoslovski schiță un zîmbet abia perceptibil:

— Oho! Unul singur! Exagerezi, Prov Iakovlevici. Cum, unul singur în toată istoria medicinei?!

— Dar e vorba nu de o onestitate subiectivă, ci de alta, de onestitatea obiectivă. Polunin aruncă cu dibăcie cîțiva colțunași frumos lipiți în tava pe care presărase făină și spuse: Gîndește-te și dumneata, Nikolai Evghenievici. Cei mai cinstiți descoperitori

se apărau chiar și în rătăcirile lor; oamenii cei mai cinstiți contestau. atunci cînd greșeau, adevăruri azi indiscutabile. Trăiesc și eu de-atîția ani și mă gîndesc...

— Anii nu-i fac pe oameni înțelepți, ci numai îi îmbătrînesc! observă Postnikov. O știu din proprie experiență.

Postnikov puse deoparte vergeaua și se apucă să lipească cu degetele lui lungi colțunașii. Lui Volodea nu-i izbutea nici un colțunaș: carnea ieșea afară și marginile nu se lipeau. De altfel, nimeni nu observa asta, sau poate se făceau că nu observă.

Apa de pe plită începuse să fiarbă. Polunin se oferi să pună masa și îl chemă cu el în odaie pe Volodea.

— Postnikov face niște colțunași grozavi — spuse Prov Iakovlevici, aranjînd farfuriile. Colțunașii se mănîncă în fel și chip. Aici însă se mănîncă clasic. Fără banalități, fără eclectism, colțunași fără nici o podoabă. Votcă bei?

— Beau! minți Volodea, vădit curajos.

— Și știi să bei?

— Mare lucru!

— Să nu zici asta!

Cărînd din micul bufet farfurii, pahărele, platouri, furculițe, cuțite, Volodea examina cîte puțin camera. Cîndva, aici a fost probabil foarte bine, acum însă totul era oarecum într-o stare de delăsare, camera părea nelocuită. Ai fi zis că pe stăpînul casei nu-l interesa să locuiască aici, că a venit mai adineauri de undeva ori că are de gînd să plece. Covorul de pe jos stătea strîmb. La geamuri, unul singur avea draperie, dar și aceasta atîrna cu căptușeala ruptă. Fața de masă au trebuit s-o scoată dintr-un geamantan. Cărțile stăteau împrăștiate și pe jos, și pe șifonier, și pe pervazurile ferestrelor. Pe birou se întindea alene un motan din cei despre care se spune că își fac veacul în lada de gunoi și căruia i se îngăduie aici orice. În cameră mirosea nu a om, ci a motan.

— La noi, colţunaşii sînt o tradiţie — spuse Polunin, trăgînd din ţigară. O dată pe an, de ziua lui, Postnikov e văduv. Venim la el fără soţii şi petrecem ca între burlaci. Ne aducem neapărat aminte de Olga.

— Cine e Olga?

— Olga Mihailovna? Soţia lui, e moartă. Uite-o aici.

Volodea înălţă capul şi privirea lui întîlni ochii vii, zîmbitori, foarte tineri, ai unei femei drăguţe, cu părul bogat, probabil foarte moale. Avea o coafură ciudată, „prerevoluţionară" — cum îşi zise în sinea lui Volodea. Femeia ţinea în mînă un stetoscop.

— Medic şi ea?

— Da. Şi încă unul foarte bun.

— Şi de ce a murit?

— S-a molipsit — spuse Polunin, trăgînd cu putere din ţigara groasă. În nouă sute optsprezece. Într-un spital militar. Acolo a şi murit.

— Cum aşa? întrebă Volodea.

Deodată văzu o fotografie a Alocikăi, aceea care spunea că „vrea nani-nani". Fotografia era pusă într-o ramă frumoasă din piele, cu colţare de alamă. Alocika avea o privire provocatoare, părînd să afirme că aici ea e stăpînă, şi nu aceea care a murit în anul 1918, într-un spital.

— Şi — întrebă Volodea, uitîndu-se cînd la fotografia Alocikăi, cînd la portretul Olgăi Mihailovna — şi Ivan Dmitrievici şi-a iubit soţia?

— Mult! răspunse calm şi grav Polunin. O iubeşte şi acum şi îşi aduce aminte de ea...

— Ce caută atunci Alla aici? spuse aspru Ustimenko. Văd fotografia ei.

— Îl şi condamni? zîmbi posac Polunin. Gata, l-ai şi osîndit! Dificilă poamă o să iasă din dumneata, Ustimenko, teribil de dificilă. Te sfătuiesc s-o iei mai uşor cu oamenii, mai ales dacă sînt oameni adevăraţi...

Ivan Dmitrievici deschise uşa cu piciorul, aducînd o supieră uriaşă. Înainte de a gusta din colţunaşi, băură cîte un păhărel de votcă rece, cu privirile îndreptate către portret. Nu rosti nimeni o vorbă; de altfel, numai Polunin o cunoscuse pe răposată. Colţunaşii erau într-adevăr grozavi, aromaţi, uşori, foarte fierbinţi. Postnikov presăra piper „în chip deosebit", în farfuria fiecăruia, mînca vesel, spunînd că-i place „mîncarea cu o închinare bună". Volodea se ameţi numaidecît, se făcu roşu, începu să dea din mîini, scăpă cuţitul pe jos.

— Dumneata ia-o mai uşor cu votca şi dă-i mai vîrtos cu colţunaşii — îl sfătui Polunin.

— Pentru dumneavoastră, Prov Iakovlevici! închină Ustimenko.

— Mai bine cu un colţunaş! îi recomandă Polunin.

— Nu sînt copil!

— Fireşte, nu zice nimeni...

Mîncarea era gustoasă, în cameră stăruia o larmă veselă.

Pe Volodea îl mustra puţin conştiinţa pentru discuţia aceea stupidă avută cu Polunin în legătură cu fotografia Alocikăi. La urma urmei, cîte nu se întîmplă pe lumea asta!

— La mine în grajd... — spuse la un moment dat Bogoslovski.

— Dar ce, dumneavoastră aveţi grajd, nu spital? întrebă Volodea.

— Am o gospodărie auxiliară pe lîngă spital — îl lămuri sec Nikolai Evghenievici.

„Mi se pare că m-am îmbătat! îşi zise îngrijorat Volodea şi se apucă cu mai multă rîvnă de colţunaşi. Mai bine să tac!"

Pentru o clipă, farfuriile frumoase, care aveau zugrăvite pe ele cavaleri albaştri, case, mori, bărci şi căţeluşi, începură să plutească prin faţa lui. Îşi strînse buzele, şi farfuriile pictate se opriră în loc. „Trebuie

să am putere de voință!" își zise. Farfuriile o luară iarăși razna: „Stop!".

Ah, ce bine era! Ce lucruri interesante se vorbeau aici. Numai de-ar fi în stare să le-audă pe toate cum trebuie, și nu să prindă doar frînturi de fraze!

— Încetează! La urma urmei, orice plasă e alcătuită din găuri! spuse deodată Polunin.

„Grozav! își zise Ustimenko, încordîndu-și din nou atenția. Just! Orice plasă e alcătuită din găuri. Asta o să-i placă Variei. Dar stai că Varia e supărată pe mine!"

Făcînd un mare efort, interveni și el în discuția aceasta inteligentă. Acum însă nu mai era vorba de plasă, ci de chirurgie.

— Spas are dreptate — spuse Postnikov, care stătea în fața lui Volodea. Spas are întotdeauna dreptate...

„Vorbește de Hristos?!" se miră, beat, Volodea, pricepînd abia cu întîrziere că era vorba de profesorul Spasokukoțki [1].

— Adesea chirurgul nu știe să mînuiască instrumentele — urmă Ivan Dmitrievici. Eu admir și acum cu o deosebită desfătare munca dulgherului, a tîmplarului, a croitorului. Cu cîtă iscusință mînuiesc ei dalta, ferăstrăul, acul, cîte mișcări logice, precis calculate la fiecare din ei! Noi însă facem uneori ca atunci cînd băieții rîd de fete: „Cum arunci cu piatra?" „Ca fetele!" Uite-așa mînuim și noi instrumentele, ca fetele. Drace! Tîmplarul și croitorul au de-a face cu o scîndură sau cu o bucată de postav, pe cîtă vreme noi avem de-a face cu vieți omenești...

— Just, sînt întru totul de acord! strigă Volodea. Și se gîndi, gelos: „Oare tot despre asta o fi vorbind și cu Alocika?"

---

[1] Joc de cuvinte: în limba rusă „spasitel" înseamnă „mîntuitor". (n.t.)

— Mă bucură mult că eşti de acord! spuse Postnikov, dînd din cap. Nikolai Evghenievici, mai serveşte-i junelui nişte colţunaşi!

Volodea mîncă încă o farfurie plină. „June? se gîndi el. Asta cum trebuie s-o înţeleg?"

— Apropo — interveni Ustimenko, dîndu-şi silinţa să vorbească lucid şi clar — dacă nu mă înşeală memoria, profesorul Spasokukoţki este autorul lozincii: „Nici o picătură de sînge pe degetele chirurgului după o operaţie de hernie". Da?

— Exact! întări Bogoslovski, privindu-l pe Volodea cu sclipiri vesele în ochi. Dar de ce întrebarea asta?

— Am întrebat şi eu aşa — răspunse Volodea, dînd de zor din buze. Mi-am permis să pun o întrebare. Vă rog să mă iertaţi. Am impresia că am fost inoportun. Mai am două vorbe, mai bine zis o întrebare importantă, de foarte mare importanţă: e vorba de concepţia lui Serghei Ivanovici despre munca ştiinţifică...

Toţi tăceau. La masă se făcu linişte; stăruia o atmosferă încordată. Ustimenko îşi strînse din nou buzele: „Credeţi că sînt beat? O să vedeţi acum dacă sînt sau nu beat!" Adunîndu-şi toate puterile, Volodea întrebă, rostind distinct şi tare fiecare silabă:

— Este adevărat că Serghei Ivanovici Spasokukoţki a spus că numai iniţiativa ştiinţifică este aceea care caracterizează posibilităţile unui om de ştiinţă?

— E adevărat! afirmă Postnikov, învăluindu-l pe Volodea de data aceasta cu o privire mai caldă. Spasokukoţki avertizează şi el necontenit împotriva multiplicării lucrărilor sale ştiinţifice, adică împotriva pălăvrăgelii despre acelaşi lucru, prezentat în feluri diferite.

— Splendid! exclamă Volodea, moleşindu-se din nou. Clipa cea grea a trecut şi el i-a făcut faţă cu bine. Acum se putea retrage în linişte pe somieră,

chipurile, ca să reflecteze. Pis, pis, motanule! chemă el, cu vioiciune, motanul. Să trăiești, motanule!

Și închise ochii. Motanul se puse numaidecît pe tors, ghemuit lîngă genunchii lui. Volodea nu știa cît a moțăit. În orice caz, cînd s-a întors la masă, colțunașii ce mai rămăseseră fuseseră ridicați și toți beau acum o cafea neagră și groasă ca dohotul.

— Da, dacă tinerețea ar ști, dacă bătrînețea ar putea... — auzi el glasul lui Postnikov.

— Despre ce e vorba? îl întrebă Volodea, cu voce moale, pe Bogoslovski.

— Ai ațipit olecuță?

— Am stat un pic pe gînduri...

— Cunoaștem noi oamenii aceștia cu inima deschisă, care, dacă te uiți mai bine, se arată harnici la mîncare, dar nu tot atît de harnici la treabă — rosti cu un aer posomorît Polunin. Asta, Feodor Vladimirovici, tot din simpaticul considerent că oamenii cumsecade sînt aproape întotdeauna beți, iar beții sînt neapărat oameni cumsecade.

Volodea trase în fața lui o ceașcă mare cu cafea și întinse mîna după sticla cu coniac.

— Ustimenko, ajunge! îl opri Polunin.

— Credeți că sînt beat? îl scrută Volodea. O să vedeți că mai trag o dușcă și n-o să am nimic.

— Ajunge! Stai, te rog, liniștit! Abia te-ai trezit!

— Poate ar fi cazul să mă retrag, nu?

— Nu spun asta. Dar nu-i tulbura pe cei mai în vîrstă.

Începură să vorbească iarăși despre Jovtiak; de față cu Volodea nu-i rosteau însă numele, se vede treaba din considerente de ordin pedagogic. Pînă la urmă, Ganicev se supără, dădu din mînă, spunînd că nu-i chip să stai de vorbă cu Polunin, și aduse de la niște vecini ai lui Postnikov o ghitară, cu o fundă mare multicoloră.

— Poftim, hai și învață! i se adresă Prov Iakovlevici lui Volodea. „Lîngă rîu, lîngă podeț", pe lati-

neşte. Şi începu să cînte tare, acompaniat la ghitară: „Propter flumen, propter pontem...“ Apoi vorbi din nou. Astea-s cuvintele lui autentice. Oameni de-alde ăştia nu se jenează de nimic. E şiret, parşivul, grozav de şiret !...

— O fi el şiret, dar s-a născut puţin cam tîrziu — îl întrerupse Bogoslovski, cu un rîs în cascade. Vremurile de azi nu sînt pentru el.

Ciupind alene corzile, Ganicev îngînă melancolic, declamînd parcă:

— Pentru oameni ca el, orice vremuri sînt potrivite, da, da, orice vremuri...

— Mai terminaţi — se răsti obosit Postnikov. Nu se poate spune că el e cel mai rău... Dar ceea ce e mai grav, e că este etern. Au fost şi înainte oameni din ăştia, şi mai sînt încă şi azi.

— Cîtă vreme o să vă pierdeţi cu firea în faţa lui, o să fie etern — răspunse Bogoslovski pe un ton aspru şi mustrător. Cînd însă n-o să mai lucreze nimeni pentru el, n-o să-i mai scrie altul articolele, n-o să mai pună diagnosticul...

Polunin ridică mîna în sus şi strigă:

— Gata ! Haidem acasă ! Altfel ne luăm la bătaie. În stradă propuse: Ce-ar fi să ne mai plimbăm puţin, că e devreme încă, nu ?

Dar Bogoslovski şi Ganicev refuzară, invocînd ora înaintată. Cît despre Volodea, el se învoi bucuros. Era o seară senină şi rece. Toamna intrase în drepturile ei. Sub picioarele lor trosneau pojghiţele de gheaţă de la suprafaţa băltoacelor mici. Polunin îşi trase pălăria mai pe ochi şi îşi ridică înfrigurat gulerul paltonului.

O CONVORBIRE ÎN NOAPTE

— Mai ţii minte întrebarea pe care i-ai pus-o lui Postnikov — deschise vorba Polunin — anume, dacă numai iniţiativa ştiinţifică e aceea care caracterizează posibilităţile unui om de ştiinţă? Mai ţii minte, ori, cum erai beat, ai uitat?

— Fireşte că ţin minte! replică Volodea, jignit.

— Dar de Matislav Alexandrovici Novinski ai auzit? Ustimenko nu ştia absolut nimic despre Novinski.

— Atunci hai la mine! îl invită pe un ton sever Polunin. E cam frig şi-o să bem un ceai. Ce zici?

Trecură de piaţa oraşului, lăsară în urmă catedrala şi coborîră pe strada Prirecinaia. Aici, nu departe de gara fluvială, locuia într-o casă dosnică Polunin. Descuind uşa cu cheia pe care o avea la el, îl lăsă pe Volodea să intre primul în vestibulul cald şi întunecat, apoi răsuci comutatorul şi deschise larg uşa care da în cabinetul lui. Volodea îşi trecu palma peste părul răvăşit şi cuprinse cu privirea rafturile pline de cărţi, sertăraşele gălbui, lăcuite, ale cartotecii, biroul larg, cu maldăre de manuscrise deasupra. Trase cu urechea la paşii grei ai lui Polunin, care se pierdeau în interiorul apartamentului învăluit în tăcere, apoi învîrti pe furiş manivela de la cutia galbenă a telefonului şi ridică receptorul.

— Centrala! i se răspunse.

— Şase-trei-şapte; sunaţi lung! făcu el comanda. Curînd după aceea, auzind vocea somnoroasă a Variei în pîlnia aparatului, vorbi: Stepanova, să nu te culci. Am să vin curînd. Sau, mai bine zis, nu prea

curînd. În orice caz, așteaptă-mă. Am să-ți spun lucruri interesante...

Pașii lui Polunin se auzeau acum ceva mai aproape. O voce de femeie, cu intonații gingașe și intime, îi spunea printre căscături :

— Ceaiul e în sertarul din stînga, Provușka. Marmelada...

— Marmelada... — bombăni Polunin. Nu e nici douăsprezece și dumneaei s-a și culcat... Am mai fi stat de vorbă...

— „Am mai fi stat de vorbă..." — mormăi femeia, imitîndu-l cu un accent caraghios pe Prov Iakovlevici. De douăzeci și doi de ani nu mă lași niciodată să dorm. „Am mai fi stat de vorbă"...

Polunin se întoarse în birou, se așeză într-un fotoliu adînc de piele, ros, și arată cu capul spre cartotecă :

— O îndeletnicire foarte interesantă. Pe timp de război este cea mai nouă armă, o armă care poate hotărî uneori soarta bătăliei. De foarte mare importanță e aici sistematizarea. E invenția mea, pentru care și sînt nespus de mîndru. Am cules niște anecdote extrem de instructive și toate absolut autentice. Dorești poate o anecdotă despre Novinski ? Pînă-i gata ceaiul... Scurt...

Trase un sertăraș al cartotecii pînă în dreptul unui cuvînt ciudat : „Majurul", scoase un teanc de fișe cu un scris mărunt și le desfăcu în evantai pe masă ca pe niște cărți de joc.

— Novinski a fost majur ? întrebă Volodea.

— Da' de unde ! răspunse Polunin, rîzînd ușor. „Majurul" din acest fișier desemnează expresia lui Griboedov : „Am să fac dintr-un majur un Voltaire". Îți aduci aminte ? Cred că ați „digerat" asta, cum binevoiesc să se exprime în zilele noastre elevii de școală. Ei bine, Novinski... Lăsat pe spetează jilțului, cu genele puțin coborîte, frunzărind fișele fără a se uita la ele, Polunin îi povesti cele ce urmează : În

anul 1877, după ce a făcut o serie de vaccinări contra tumorilor maligne, Novinski a scris o disertație de importanță mondială. Disertația se intitula „Contribuții la problema vaccinării contra tumorilor maligne (studiu experimental)". Această lucrare a servit ca punct de plecare pentru dezvoltarea oncologiei experimentale timp de mulți ani după aceea. Cancerul era, pentru întîia oară, atacat cu adevărat. Înțelegi, Ustimenko ?

— Da, înțeleg, Prov Iakovlevici.

— Acum închipuiește-ți, rogu-te, că regimentul 2 de cazaci de pe Don, fiind pus la dispoziția generalului-adjutant conte Loris-Melikov, Novinski, acest adevărat savant, care ar fi putut să devie, probabil, în viitor un mare savant, a fost încorporat la regimentul 2 și n-a putut răzbi în știință.

— Cum așa ? întrebă Volodea, speriat de expresia crispată din ochii lui Polunin.

— Uite-așa ! strigă Prov Iakovlevici. Uite-așa ! Potrivit acelor blestemate de liste de recrutare, medicul Novinski trebuia sau nu să presteze serviciul militar ? Trebuia. Unde mai pui că, fiind sărac, nu plătea statului nici o taxă pentru dreptul de a studia la Academia de medicină și chirurgie. Înțelegi ? „Atunci, fă bine de slujește țarul și patria !" Au pornit memorii după memorii, s-a făcut multă corespondență, dar oricît s-au zbătut cîțiva oameni bine intenționați pentru a-l scăpa pe Novinski, el a fost totuși trimis undeva la dracu-n praznic. „Servește !", i-a poruncit generalul-majur, trombonul acela al lui Griboedov, și Rusia a pierdut un mare fiu, oncologia a rămas pentru multă vreme anchilozată, căci pe urmă, după ce a terminat serviciul militar, omul a trebuit să-și caute un mijloc de existență, să intre într-o slujbuliță pentru a-și asigura hrana cea de toate zilele. Îi mai ardea lui de experiențe ? Polunin aduse ceainicul și cutia de marmeladă, apoi umplu paharele. Trăgînd din țigara care se stinsese și mutînd-o cu buzele dintr-un capăt în celălalt al gurii, își aruncă ochii peste tean-

cul de fişe, se opri la una din ele, şi citi : „A fost repartizat ca medic la centrul veterinar din Petersburg. Avea atribuţia să consulte vitele de tăiere şi animalele de rasă aduse în capitală, inclusiv caii, şi să examineze toate animalele care ieşeau din capitală". Cam asta-i tot.

— A murit ? întrebă încet Volodea.

— Ba bine că nu ! răspunse cu amărăciune şi ciudă Polunin. De bună seamă că a murit. Iar acum este cu totul dat uitării. În nouă sute zece, Nikolai Nikolaevici Petrov mai scria încă despre el, dar într-o carte publicată recent de un străin, unul Blumenthal, despre Novinski al nostru nici nu se pomeneşte ; în schimb, sînt prezentaţi cu lux de amănunte alţi străini, Hannau şi Morreau. Dar nu despre asta e vorba acum, ci de altceva, mult mai ireparabil. Parafa unui simplu major poate opri în loc, adesea, una din cele mai mari ere ale ştiinţei, poate împiedica dezvoltarea unui savant care ar fi făcut cinste lumii întregi. Prov Iakovlevici aşează fişele la loc, împinse sertăraşele în raft, măsură de cîteva ori cabinetul de la un capăt la altul, apoi spuse cu un surîs amar : Iată o temă pentru un articol ce n-ar fi lipsit de interes, intitulat, să zicem : „Fiţi mai circumspecţi, domnilor generali !" Pe urmă întrebă pe neaşteptate : Bogoslovski ţi-a plăcut ? Şi fără a aştepta răspunsul, continuă : Un om cu totul uimitor. Cînd eşti trist şi supărat, e destul să te gîndeşti la el, ca să te simţi mai bine. Oameni ca Nikolai Evghenievici vor răsturna lumea cu fundul în sus, dar vor face ordine cu adevărat, vor pune totul la locul său. Presupun că o să ai de-a face cu el. Ascultă ce am să-ţi spun, că nu e lipsit de interes...

Volodea bău paharul de ceai pînă la fund. Capul i se limpezi de-a binelea. Acum îi făcea plăcere să asculte vocea de bas, melodioasă, a lui Polunin. Prov Iakovlevici era în elementul lui : vorbea despre un om adevărat, şi asta nu-l mai supăra, ci, dimpotrivă, îi stîrnea entuziasmul.

...Bogoslovski a început să lucreze ca medic la Ciornîi Iar pe cînd era încă tînăr de tot, a venit acolo împreună cu soţia lui, Xenia Nikolaevna, medic ginecolog, şi cu fiica lor, Saşenka. La spitalul din localitate, tăia şi spînzura în vremea aceea un oarecare Sutughin, fost membru al legiunii arhanghelului Mihail, huligan, fost pogromist, care a slujit cîndva cu credinţă, trup şi suflet, pe moşierii Voiţehovski, precum şi negustorimea din Ciornîi Iar, lucru pentru care a şi fost trimis odată de toată compania asta simpatică la Petrograd, cu o petiţie la Dumă. Firește, Sutughin l-a luat de la început pe Bogoslovski în furci: „A, un bolşevic? Ei bine, las' c-ai să vezi dumneata, tovarăşe bolşevic, cum e pîinea la noi, la Ciornîi Iar!" Sutughin avea înfăţişare şi maniere de englez: fuma ţigări de foi, purta ghetre, călărea, se scălda iarna în copcă, dar la spitalul său mişunau păduchii, era frig şi putoare, closetele zăceau înfundate. Polunin fusese trimis acolo să vadă cum stau lucrurile şi constată că Sutughin era un sabotor. Nu voia să-i trateze pe bolnavi, nu făcea operaţii, iar pentru unele cazuri aducea un chirurg din oraşul de reşedinţă a guberniei. Personalului său medical îi interzicea însă cu stricteţe să se apropie de bolnavii operaţi. „Chipurile, nu noi i-am operat, nu ne privesc!" zicea el. Ba avea chiar şi o deviză a lui: „Cu cît e mai rău, cu atît e mai bine".

La sosirea lui Bogoslovski, Sutughin s-a informat numaidecît dacă acesta nu e cumva fiul părintelui Evgheni Bogoslovski, protoiereul catedralei din Kamensk. „Da — i-a răspuns Nikolai Evghenievici — sînt chiar fiul lui". „Şi cum — l-a luat din scurt Sutughin — te-ai înscris la comunişti, ca să te menţii pe vremea asta de domnie a lui Antihrist?" „Nu — i-a răspuns Bogoslovski — nu pentru asta m-am înscris la comunişti, ci ca să nu-i las pe ticăloşii de teapa dumitale nici măcar să se apropie de domeniul ocrotirii sănătăţii publice!"

Şi de aici a pornit duşmănia.

Bogoslovski muncea din greu, pe cînd englezitul de Sutughin scria denunţuri peste denunţuri împotriva lui: la comitetul gubernial de partid, la comitetul judeţean, la comisariatul militar; a trimis un denunţ chiar şi comisarului militar personal. Şi cu cît muncea mai bine Nikolai Evghenievici, cu atît îi cădeau pe cap tot mai multe comisii şi anchete, era chemat tot mai des la diferite instanţe, i se cereau mereu referinţe...

Iar denunţurile nu erau anonime, o, nu; erau denunţuri cu greutate, din acelea pe care nu le poţi arunca la coş; toate aveau adresa expeditorilor, iar aceştia făceau parte din crema de altădată a societăţii din Ciornîi Iar, adică erau toţi amici de-ai lui Sutughin.

Evgheni Nikolaevici al nostru începu să devină nervos. Noaptea, în loc să se odihnească şi el, stătea şi se frămînta tot timpul cu gîndul...

Odată însă a venit la spital tovarăşul Komareţ, secretarul comitetului judeţean de partid. Polunin îl cunoştea pe Komareţ. Era un plutaş de pe Uncia, un bărbat frumos şi voinic, cu părul roşcat, mare iubitor de cîntece, un om brav şi dintr-o bucată. Împreună cu el a mai venit şi o femeie tînără de tot, pe vremea aceea activistă la comitetul gubernial de partid, o oarecare Ustimenko Aglaia Petrovna. Nu e cumva o rudă de-a lui Volodea?

— Simplă asemănare de nume — minţi ursuz Volodea. Mătuşa lui era bine cunoscută în oraş şi el nu voia să treacă drept rudă cu o femeie de seamă.

— Mi se pare că minţi! Dar, în definitiv, te priveşte!

Polunin îşi continuă povestirea:

— Komareţ i-a convocat pe toţi cei care lucrau atunci la spitalul judeţean din Ciornîi Iar şi le-a propus să stea de vorbă cu ei despre nevoile şi perspectivele acelei instituţii, căreia localnicii îi spuneau, din pricina arhitecturii sale ciudate, „aeroplanul". La şedinţă au venit şi mulţi bolnavi, dintre acei care pu-

teau să umble. În timpul discuțiilor au fost remarcate multe lucruri bune făcute de Bogoslovski. Atunci femeia aceea tînără, Ustimenko, s-a ridicat și a citit în auzul tuturor, cu o voce domoală, toate denunțurile medicului Sutughin, trimise de el, sub diferite nume, la Moscova, la procuratură, la miliție, la Inspecția muncitorească-țărănească, la G.P.U. și la comisariatul militar. Ustimenko a dat apoi citire și concluziilor trase de toți anchetatorii. Funcționarii și bolnavii ședeau cu ochii în pămînt : se înspăimîntaseră cu toții. Oamenii avuseseră prilejul să-l cunoască bine pe Bogoslovski al lor, îl îndrăgiseră, și acum se îngrozeau de halul în care decăzuse Sutughin. Acesta zîmbea într-una, cu un zîmbet strîmb, amenințător și speriat totodată. „Ei, ce zici, scriitorule ? l-a întrebat Komaret pe Sutughin. Ce-au fost toate astea ?"

Vitali Viktorovici Sutughin fu destituit. Komaret și Aglaia Petrovna i-au adresat lui Bogoslovski multe vorbe bune, sfătuindu-l să dea uitării toată ticăloșia asta și să-și vadă mai departe de treabă, în liniște. La urmă au mai inspectat o dată tot spitalul. Acesta fusese reparat, instalația de încălzire cu aburi funcționa normal, dar în ceea ce privește inventarul, lucrurile stăteau cum nu se poate mai prost. Nici tu rufărie de ajuns, nici tu pături, nici tu paturi. Iar numărul bolnavilor sporea necontenit. În anul acela, pentru întîia oară de cînd exista „Aeroplanul din Ciornîi Iar", aici s-au făcut peste două sute de operații.

— Trebuie să ne gîndim ce-i de făcut — a încheiat Komaret. În tot cazul, de ajutat o să vă ajutăm, asta negreșit.

În timp ce Komaret s-a gîndit, Nikolai Evghenicvici s-a dus la Sibirți, la fabrica de sticlă, și a ținut acolo un miting. Muncitorii au hotărît să dea cîștigul lor pe o zi pentru construirea unui spital nou. De asemenea, la fabrica de cherestea „Roza Luxemburg", la fabrica de cărămidă, la moara cu aburi „Soldatul revoluției", pretutindeni muncitorii și-au oferit

cîştigul pe o zi. Clasa muncitoare înţelegea ce înseamnă să aibă un spital al ei şi cum trebuie preţuit un doctor ca Bogoslovski.

După ce a strîns patruzeci şi patru de cervoneţi, şapte ruble şi nouă copeici, Nikolai Evghenievici vîrî biletele de bancă într-un săculeţ, Xenia Nikolaevna cusu bine săculeţul cu aţă groasă în căptuşeala jiletcii şi medicul-şef plecă la Moscova. Între timp, Sutughin ticlui un nou denunţ adresat comitetului gubernial de partid. Un colectiv de muncitori cerea, chipurile, să se pună capăt şantajelor la care se deda „medicul impostor" Bogoslovski. Iscăliturile erau cît se poate de citeţe. Semnătura tăietorului de lemne Artiuhov fusese scrisă de mîna contabilului Sidilev, cea a unui electrician — tot de acesta. La contabilitatea spitalului se găsea o serie de semnături care puteau fi copiate cu uşurinţă. Pentru a imita semnătura maistrului morar şi a altor cîţiva inşi şi-a dat osteneala însăşi consoarta „scriitorului" Vitali Viktorovici. Pînă să se verifice denunţul plăsmuit cu atîta iscusinţă şi să se lămurească definitiv toată tărăşenia asta, s-a trimis la Moscova o telegramă, cerîndu-i-se lui Bogoslovski să nu cumpere nimic şi să expedieze banii la comitetul judeţean. Nikolai Evghenievici, care nu apucase să cumpere nimic, expedie banii prin poştă la comitetul judeţean, tovarăşului Komareţ, iar el comandă tot ce era necesar pentru spital contra ramburs, pe numele „tovarăşului Komareţ, la comitetul raional de partid Ciornîi Iar". Pe drum, la întoarcerea acasă, medicul-şef n-a mîncat decît castraveţi cruzi cu pîine uscată.

Instrumentele şi inventarul au sosit, iar Komareţ, lămurit acum pe deplin cu privire la ultima „creaţie" a „scriitorului", a dispus să se facă plata. Sutughin a fost în cele din urmă arestat, iar spitalul a devenit de nerecunoscut. Au început să vină la Bogoslovski, pentru operaţii, oameni cu hernii vechi, cu fracturi prost îndreptate, cu cîte o schijă rămasă încă din timpul războiului imperialist, căpătată undeva prin

apropiere de Przemyszl. De prin satele îndepărtate veneau țărănci cu „junghiuri", cu „sfîrșeli", cu „vătămături" și alte boli misterioase. Totul mergea strună la „mînăstirea-aeroplan". Lui Bogoslovski îi străluceau ochii de bucurie. Rîzînd și uitîndu-se în jurul său cu căutătura lui caraghioasă, cocoșească, medicul-șef spunea :

— Dacă s-ar folosi toate posibilitățile orînduirii noastre sovietice de stat, s-ar putea face aici minuni...

Pentru ajutorarea spitalului, s-a format o comisie specială, alcătuită din trei persoane, în frunte cu Artiuhov, un bărbat voinic și de ispravă. Directorul tehnic al fabricii de sticlă din Sibirți, și el membru al comisiei, a cedat spitalului un transport de vase de sticlă rebutate. De la moară, cu sprijinul celuilalt membru al comisiei, spitalul primea tărîțe.

În curînd și-a găsit aici aplicație o altă latură a priceperii lui Bogoslovski : spiritul lui de gospodar. Medicul-șef știa cum se capătă „pîinea noastră cea de toate zilele", cunoștea și era deprins cu muncile cîmpului, iubea cu ardoare pămîntul și toate darurile lui. „Cartea prin poștă" trimitea la spitalul din Ciornîi Iar toate lucrările noi apărute în legătură cu creșterea animalelor, cu îngrășarea porcilor, cu legumicultura și cultura cîmpului. Construind o spălătorie pe lîngă spital, Bogoslovski și intendentul spitalului, Plemenciuk, au deschis la Ciornîi Iar un centru de spălat rufe. Locuitorii orașului mai întîi s-au minunat de această inovație, apoi au început să aducă rufe pentru încercare, întrebîndu-se totuși dacă nu cumva au să li se ardă cămășile cu apă de javel. Dar nu s-a ars nimic. Cu veniturile realizate din întreprinderea aceasta, care purta frumosul nume de „Albă ca Zăpada", Bogoslovski a cumpărat prima vacă pentru spital, pe care a botezat-o de asemeni tot „Albă ca Zăpada". Acesta a fost începutul. Trei ani mai tîrziu, spitalul avea o turmă proprie, bolnavii primeau lapte, brînză de vaci și smîntînă din belșug, personalul medical avea dreptul să cumpere de la gospodăria

auxiliară diferite produse „pentru folosinţă personală". De la un sovhoz din gubernia apropiată, rotofeiul Plemenciuk a făcut rost de nişte purcei. S-a înjghebat o fermă. După cîteva luni, în fiecare săptămînă se tăia cîte un porc. Nikolai Evghenievici îşi petrecea tot timpul liber conducînd gospodăria, umblînd printre mulgătoare şi grăjdari, ducîndu-se la cîmp. Vara i se cojea pielea de pe faţă, iar seara cămaşa îi mirosea tare a sudoare. Paralel cu revistele de medicină, citea şi broşuri despre fătatul vacilor, despre însilozări, despre creşterea găinilor. Plemenciuk îşi exprima un „of" al lui :

— Ar trebui să înfiinţăm o fabrică de brînzeturi, Nikolai Evghenievici. Nu e cine ştie ce mare lucru, mai ales că mă şi pricep puţin la aşa ceva. Am face brînzeturi pentru vînzare, delicatese : limburg, backstein, brînză topită la cutii. Dintr-o întreprindere ca asta am scoate bani bunişori. Cu vremea am construi şi noi o cameră mortuară nouă, civilizată, modernă...

— Prea te trage aţa la comerţ, Plemenciuk — se eschiva Nikolai Evghenievici. Şi asta nu-mi place mie...

N-a trecut mult şi intendentul a fost prins cu mîţa-n sac. Avocatul lui, venit din altă localitate, l-a apărat cu tărie şi, cătînd către Bogoslovski, cu ochii lui mici, ca de plumb, dădea de înţeles completului de judecată că clientul lui e vinovat numai pentru faptul de a fi executat ordinele medicului-şef. Judecătorul îl puse la locul lui de cîteva ori pe avocat, dar Nikolai Evghenievici simţea totuşi că s-a împotmolit în noroi şi că îi e ruşine de ceva. Cînd i se dădu ultimul cuvînt acuzatului, Plemenciuk declară cu lacrimi în ochi (era totdeauna gata să plîngă) că, dacă n-ar fi existat această „situaţie" la spital, el ar fi rămas cu desăvîrşire inocent.

Tribunalul l-a condamnat numai la trei ani, dar procurorul a făcut recurs şi a obţinut mărirea pedepsei la cinci ani închisoare.

Oamenii însă au început să ponegrească gospodăria auxiliară. Blestematul de Plemenciuk viciase pentru multă vreme o operă necesară, importantă şi utilă. Soţia fostului intendent, care era dactilografă la secţiunea financiară judeţeană, răspîndea tot felul de zvonuri, împotriva cărora Nikolai Evghenievici nu putea să lupte. Se întîmpla adesea că, în timp ce beau lapte rece de la gheţărie, bolnavii comentau între ei că dacă unora ca ei nu li se refuză nimic, apoi e lesne de închipuit cît fură şefii ăi mari, ce negustorie fac, ce de-a bănuţi adună! Şi de fiecare dată pomeneau de intendentul aproape dat uitării, socotindu-l din aceeaşi tagmă ba cu fostul medic-şef, ba cu soţia adjunctului, ba cu infirmiera-şefă. Preşedintele comitetului executiv judeţean, Vasilciakov, un om bun şi înţelegător, i-a spus odată lui Bogoslovski :

— N-ar fi oare vremea, Nikolai Evghenievici, amice, să faci puţină ordine în gospodăria aceea? Vorbesc oamenii vrute şi nevrute...

— Ordine s-a făcut de mult — i-a răspuns medicul-şef, cu o voce obosită. Dar gura lumii, după cum ştii şi dumneata, nici dracul nu-i în stare s-o închidă!

Au urmat controale după controale. Punîndu-şi ochelarii pe nas, revizorii cercetau registrele, întocmeau procese-verbale, rosteau cîte un „hm" profesional cu două înţelesuri... Au cerut circularele pe temeiul cărora s-a organizat gospodăria auxiliară pe lîngă spitalul din Ciornîi Iar. Au vrut să vadă vizele comisariatului poporului, ale organelor republicane, ale guberniei. Au calificat drept arbitrar preţul laptelui dat bolnavilor şi, după ce s-au ciorovăit timp de patru zile, au ridicat preţul laptelui la douăzeci şi nouă de copeici.

— Sînteţi medic-chirurg — decretă în încheiere revizorul-şef al celui de-al cincilea control, un bărbat cu nasul poros şi cu buza de jos răsfrîntă — ce nevoie aveţi să vă stricaţi bunul renume cu nimicurile astea? Cedaţi totul sovhozului „1 Mai" ; facem formele

„predat-primit", şi gata. Am citit cîndva o carte despre doctorul Haase ; acesta şi-a îndeplinit misiunea umanitară fără stupi de albine, fără grajduri de vaci, fără porci şi găini...

Bogoslovski s-a mulţumit să-şi ridice capul obosit, şi revizorul, un om subţire altfel şi foarte civilizat, auzi o înjurătură cum rar îi fu dat să audă, una mojicească, grosolană, precisă şi plină de mînie. Medicul-şef obişnuia să înjure şi îi plăcea să-şi descarce inima în felul acesta, fără să se sinchisească de nimeni. Buza revizorului se răsfrînse şi mai tare, iar nasul lui poros şi plin de negi se făcu roşu ca ardeiul.

— Vă rog, sînt în serviciu comandat — bîigui el.

— Şi eu ! i-o întoarse Bogoslovski. De la o vreme încoace aţi uitat cu toţii, lua-v-ar naiba să vă ia, că în afară de gospodăria auxiliară trebuie să mă mai ocup şi de spital, unde sînt nu numai medic-şef, ci şi conducător al secţiei de chirurgie, cu toate răspunderile ce decurg din asta...

În primăvara aceea, Bogoslovski abia mai prididea să facă faţă situaţiei. Xenia Nikolaevna, soţia lui atît de potolită, în genere, a convocat, fără ştirea bărbatului, comisia, sub preşedinţia bătrînului Artiuhov. Au făcut o scrisoare şi au strîns mai multe semnături de la oameni operaţi şi trataţi de Nikolai Evghenievici. După multă chibzuială, au trimis scrisoarea personal Aglaiei Petrovna Ustimenko, care era bine cunoscută nu numai în oraş, în gubernie şi la Sibirţi, dar şi la Ciornîi Iar. Credeau că are să vină la ei tovarăşa Ustimenko în persoană, dar în locul acesteia s-au pomenit cu un corespondent al ziarului „Uncianski rabocii", un bărbat îndesat, care purta nişte ochelari cu dioptrii multe. Fără să prindă de veste despre ce era vorba, Bogoslovski crezu că acesta e un nou revizor şi l-a cam luat peste picior. Dar Stub — aşa se numea corespondentul, şef de secţie al ziarului gubernial — nu s-a supărat. Instalat la Casa săteanului, el s-a pus pe lucru cu rîvnă şi calm. Nici scrisoarea patetică a bolnavilor, şi nici mormanele de denunţuri

nu l-au impresionat. Omul venise să cunoască adevărul. Şi, acţionînd după sistemul său, în spirală, de la periferie spre centru, fără a-l stînjeni pe Bogoslovski, Stub a reconstituit pentru sine, zi cu zi, lună cu lună, an cu an, munca superbă, umanitară, curajoasă, partinică a acestui doctor de la ţară. Ziaristul a aflat, printre altele, că atunci cînd Bogoslovski şi-a părăsit părintele, pe protoiereul Evgheni, acest aprig slujitor al Domnului şi-a blestemat odrasla — singurul fiu pe care-l avea — din amvonul bisericii din Kamensk. A mai aflat că, după ce a absolvit Institutul de medicină, deşi avea posibilitatea să rămînă pe lîngă una din catedrele institutului, Bogoslovski a plecat în sătucul Şcetinino. A constatat de asemenea şi un lucru mărunt, anume că familia lui Nikolai Evghenievici nu căpăta niciodată de la gospodăria auxiliară nimic: „nici lapte, nici miere, nici ouă, nici brînză de vaci, nici carne de porc". Şi stăruitorul Stub a mai văzut că la Ciornîi Iar veneau acum bolnavi nu numai din judeţ, dar şi din gubernie, ba chiar şi din oraşe foarte îndepărtate. Nu de mult fusese adus aici un băiat schilod din Astrahan. Alt bolnav, un topometru, un om în vîrstă, venise tocmai de la Kaluga. Sora Maria Nikolaevna, de la chirurgie, medicul pediatru al spitalului, Smuskevici, un om negricios şi energic, unchiul Petea, sanitarul, bătrînul Vinogradov, adjunctul medicului-şef, mătuşa Pania, responsabila magaziei de efecte, şi intendentul Rukavişnikov i-au povestit lui Stub multe lucruri instructive.

Iar doctoriţa Alexandra Vasilievna Petrovîh, o femeie inteligentă, drăguţă şi foarte afabilă, i-a vorbit lui Stub despre izvorul de apă minerală descoperit cu prilejul săpării unei fîntîni arteziene. De apa aceasta ştiuse şi „scriitorul" Sutughin. În arhiva gubernială se afla o scrisoare a bătrînului pehlivan, prin care acesta declara apa drept proprietatea sa, pe motiv că domnii Voiţehovski i-au dăruit lui izvorul descoperit de dînsul şi că apa fusese denumită de el „Cernoiarskaia". Dar toate astea Stub le-a aflat mai tîrziu,

din cele ce i-a spus doctorița Petrovîh. Tot ea i-a relatat ziaristului că Bogoslovski se dusese cu o probă de apă la Moscova, căpătase acolo rezultatele analizelor și stăruise multă vreme pe lîngă un birocrat afanisit, cerîndu-i să aprobe construirea unei mici instalații de ape minerale pe lîngă spital. Dar birocratul acela căsca mereu și spunea că acum s-a creat un fel de modă cu apele minerale ; toată lumea descoperă izvoare de ape minerale, numai că nu se știe cine o să le bea. În afară de asta, sînt greutăți și în ceea ce privește sticlele. Conform caracterului lui Bogoslovski, convorbirile acestea s-au încheiat cu o înjurătură strașnică a lui Nikolai Evghenievici. Și s-a întors acasă turbat, nu alta. Dar nu s-a lăsat. A convocat comisia de trei și s-a apucat să instaleze, printr-o ingenioasă metodă proprie, conducte pentru aducerea apei minerale în saloanele spitalului, în camera de pansare, în sala de mese și la bucătărie. Intendentul Rukavișnikov a procurat de la oraș și niște țevi subțiri de fier pentru udatul grădinii de zarzavat a spitalului cu apă minerală. Pămîntul n-a zăbovit să înapoieze oamenilor ceea ce primise pe datorie : grădina spitalului a dat o recoltă aproape de două ori mai mare. Bogoslovski a pus apoi răsadnițe. Bolnavii aveau acum din belșug zarzavaturi timpurii : ceapă verde, pătrunjel și mărar. Ba chiar mîncau și castraveți verzi, la o vreme cînd locuitorii din Ciornîi Iar nici nu se gîndeau la așa ceva.

Stub rîse cu poftă și se bucură în chip deosebit cînd află de la bătrînul Artiuhov, care-i purta o dragoste nețărmurită lui Bogoslovski, de „renghiul pe care i l-a jucat Nikolai Evghenievici al nostru lui popa Efimi, cunoscut ca un om rău și hapsîn".

Iată care era povestea. Catedrala Sf. Petru și Pavel, construită în secolul trecut de frații Jukov, niște negustori de cereale, avea un parc vast, care se transformase treptat în cimitir pentru oamenii de vază din Ciornîi Iar. Parcul acesta era încă pînă mai ieri locul preferat de plimbare al locuitorilor orașului,

în vreme ce cimitirul se părăginise şi nu se mai făceau înmormîntări acolo. Gardul de fontă al parcului, cu cruci în vîrful zăbrelelor, un gard superb, stătea aşa fără nici un rost, în timp ce amărîta de „bolniţă-aeroplan" nu avea nici un fel de împrejmuire. Bogoslovski nu voia să facă un simplu gard de şipci, iar pentru ridicarea unui gard ca lumea, care să cuprindă tot spitalul, cu grădina sa de zarzavaturi, cu livada şi dependinţele, nu erau bani de ajuns. Lipsa unui gard crea o mulţime de neajunsuri: bolnavii se plimbau în voie prin parc, iar rudele le aduceau de acasă ciuperci sărate, ori saramură, ori varză murată, ba chiar şi cîte o sticlă de bere.

S-a gîndit ce s-a gîndit Nikolai Evghenievici la treaba asta, pînă cînd şi-a pus într-o zi costumul cel negru, cusut special pentru călătoriile la Moscova, şi s-a dus la părintele Efimi. Doctorul Bogoslovski începu să bată drumul la preotul cel hapsîn din Ciornîi Iar seară de seară, ca la vecernie, pînă ce l-a făcut pe acesta să convoace comitetul de epitropi. La şedinţa comitetului de epitropi, Bogoslovski şi-a adus comisia lui, în frunte cu Artiuhov. Aici Nikolai Evghenievici s-a dovedit a fi un foarte bun cunoscător al Scripturii, al Evangheliei, al Psaltirii şi al altor scrieri duhovniceşti. A avut loc o dispută, la început omenoasă, apoi cu flori de stil, iar la urmă cu înjurături. Pe temeiul unor citate bine alese din părinţii bisericii, Bogoslovski demonstră în faţa comitetului de epitropi că gardul de fontă trebuie să fie mutat la spital, întrucît ajutorarea celor în suferinţă e o treabă mult mai creştinească decît împodobirea bisericilor. Popa Efimi răguşise vorbind. Opinia membrilor comitetului de epitropi mai întîi oscila, apoi părerile s-au împărţit, iar în cele din urmă opt din cei zece membri ai comitetului trecură de partea lui Bogoslovski. Cu osteneala personalului spitalului, gardul de fontă fu încărcat în căruţe şi transportat de la catedrala Sf. Petru şi Pavel, la „aeroplan", unde a fost instalat definitiv. Curînd după aceea, Nikolai Evghenievici l-a

operat de hernie în modul cel mai reuşit pe hapsînul Efimi, şi bătrînul popă, plimbîndu-se prin grădina spitalului împrejmuită cu gardul bisericii, bînd apă minerală şi minunîndu-se de frumoasa recoltă de ceapă, varză, castraveţi şi alte „roade binecuvîntate", cînta smerit psalmi cu vocea lui răguşită de tenor şi ofta adînc de cîte ori se uita la gard. Dar într-o zi i-a mărturisit totuşi lui Nikolai Evghenievici că n-a avut dreptate atunci cînd îl primise cu vorbe urîte şi cu ocări.

Stub a stat la Ciornîi Iar aproape o lună. În ultimele zile şterpeli din dosarul personal al mediculuişef, aflat în cancelaria spitalului, fotografia lui Bogoslovski, făcu o copie după această fotografie şi numai după aceea plecă. O săptămînă mai tîrziu, în „Uncianski rabocii" apăru un articol cu portretul lui Bogoslovski, la citirea căruia Xenia Nikolaevna izbucni în plîns. Ea îi spuse Saşenkăi :

— Vezi, fetiţa mea, tatăl tău a avut dreptate. Se zbate cu multe greutăţi, dar el are întotdeauna dreptate. Tare aş vrea să fii şi tu ca el cînd ai să te faci mare.

Saşenka prinse să plîngă şi ea. Îşi iubea tatăl şi suferea în taină cînd îl vedea umilit de toţi revizorii aceia sau cînd asculta discuţiile dintre Nikolai Evghenievici, năpădit de necazuri, şi mama ei. Dar iată că acum s-a sfîrşit cu toate acestea. Cine-i Stub acesta ? De unde le ştie el pe toate ? Cum se face că tot ce scrie la gazetă e adevărat ? Zău, că minunaţi oameni mai sînt pe lumea asta !

În ziua aceea, tatăl s-a întors acasă tîrziu, parcă schimbat la faţă, oarecum stînjenit şi emoţionat. Xenia Nikolaevna făcuse o plăcintă cu afine. Tîrziu seara au venit la ei şi alţi doctori — Vinogradov, Alexandra Vasilievna Petrovîh, Smuşkevici, cu un bidon de cidru din producţie proprie, unchiul Petea Semocikin, sanitarul, sora Maria Nikolaevna de la chirurgie, cu o sticluţă de lichior făcut de ea. A venit şi Artiuhov. Au cîntat cu toţii „Gaudeamus igitur", apoi melodiile

„Merg prin lanul de secară", „Doi ochi negri, două stele" şi „Pescăruşul", care a fost „rănit de un vînător şi a murit în păpuriş". Între timp a apărut călare şi Komaret cel roşcat, l-a îmbrăţişat pe Bogoslovski, l-a sărutat, a rostit o cuvîntare „în numele şi din însărcinarea...", apoi a dispărut în noaptea caldă şi înstelată.

— Presa, cînd e la înălţimea sarcinilor sale — rosti Smuşkevici, medicul negricios şi subţirel — cînd are duh şi e conştientă de misiunea sa, presa...

— Hai să dansăm ! se adresă oaspeţilor Xenia Nikolaevna. Eu şi cu Kolea dansăm bine, zău că da ! Şi mazurca, şi polca, şi valsul, şi cracoviacul, şi pas d'Espagne...

Vinogradov, cu cămaşa descheiată, frecîndu-şi cu palma pieptul păros, îi spunea Alexandrei Vasilievna :

— Cred că disputa noastră se poate încheia cu următoarea concluzie : „Fă sau sfătuieşte-l pe bolnav să facă numai acea operaţie pe care, în condiţiile date, ai accepta-o tu însuţi sau ai fi de acord să se facă persoanei celei mai apropiate ţie".

— Nu eşti original ! exclamă Alexandra Vasilievna. Asta a spus-o în secolul al optsprezecelea englezul Sidnam.

Obrajii îi ardeau. Voia să danseze, dar nu avea cu cine. Smuşkevici vorbea tot despre presă.

— Fireşte, am fost şi eu de faţă la ospăţul acela, şi am băut şi m-am veselit din toată inima — îşi încheie Polunin povestea sa, cu un oftat nostalgic. De fapt n-a fost un ospăţ, ci o consultaţie. Oricum, am văzut cu ochii mei victoria lui Bogoslovski şi a rudei dumitale Aglaia Petrovna. Şi pot spune că s-a făcut un lucru bun.

— Aveţi şi întîmplarea asta trecută în cartotecă ? întrebă Volodea.

— Nu. Aici, în cutiile astea galbene, sînt numai morţi, Ustimenko. Ele sînt ca un fel de sicriaşe. Cei vii îţi rămîn dumitale. Cînd ai să începi să practici, ia exemplu de la oameni ca Bogoslovski.

Undeva, în interiorul apartamentului, pendula bătu ora unu. Volodea se ridică. Polunin îl conduse pînă la portiță, iar la despărțire îi spuse :

— Gîndește-te, meditează ! Asta ajută. Dar nu prea mult. Omul trăiește pe pămînt prin faptele sale !

Era tîrziu de tot cînd Volodea ajunse acasă la Varvara. Totuși trebuia să-i împărtășească și ei bucuria ce-i vînzolea sufletul.

— Ai să-mi spui tot ? îl întrebă Varvara, așezată în vîrful patului, cu picioarele ghemuite sub ea.

— Tot. Dar spune-mi, nu ești supărată pe mine, roșcato ?

Varvara nu era supărată. Putea ea oare să se supere cu adevărat pe el ?

— Tu ești o fată bună, iar eu, un porc ! spuse Volodea. Însă, înțelegi, roșcato, omul trăiește pe pămînt prin faptele sale ! Și adăugă stînjenit : Nu e a mea asta, e a lui Polunin...

— Bine. Acum spune-mi totul ! rosti Varvara. Numai ia-le la rînd, că nu-mi place așa, alandala. Va să zică te-ai dus la Postnikov, ca să mănînci colțunași cu carne. Așadar, ai intrat...

— Așadar, am intrat — începu Volodea. Am intrat și m-am apucat să lipesc și eu colțunași...

SPRE „AEROPLANUL" DIN CIORNII IAR

În ajunul plecării la practică, Volodea se întîlni în parcul „A X-a aniversare a Revoluției din Octombrie" cu Prov Iakovlevici Polunin. În chioșcul alb, în formă de scoică, își tremura alămurile fanfara militară. Înflorea liliacul. Orășenii mai vîrstnici se plimbau în haine de șantung. Pe cerul întunecat și adînc stelele păreau calde. Mîna Variei era de asemenea caldă.

— Ustimenko ! îl strigă Polunin.

Volodea strînse cu putere braţul Variei, dîndu-i a înţelege că acum are să se petreacă ceva interesant şi important. Varvara recunoscu de îndată în bărbatul acela uriaş pe legendarul profesor al lui Volodea, pe Polunin.

— Caută să pari că eşti foarte deşteaptă ! îi şopti Volodea, apoi îl salută cu un aer emancipat pe profesor : Bună seara, Prov Iakovlevici.

Pe măsură ce se ataşa tot mai mult de Polunin şi de Postnikov, pe măsură ce caracterele lor i se păreau mai puternice, iar structura lor morală mai atrăgătoare, Volodea adopta o atitudine tot mai rezervată faţă de ei, ca să nu-şi închipuie cumva că el e un linguşitor de teapa lui Mişenka Şervud, sau, şi mai rău, că îşi caută cu tot dinadinsul prieteni.

— Pleci ? i se adresă Polunin.

— Da, plec.

— Aud că te duci la Bogoslovski, la Ciornîi Iar ? (Polunin ştia foarte bine că Volodea se duce la Bogoslovski.)

— Da, acolo.

— Mă bucur. La Bogoslovski are ce învăţa nu numai un student, dar şi un medic, şi încă unul cu experienţă. De altfel, ştii şi dumneata asta.

Volodea roşi puţin, aducîndu-şi aminte de colţunaşii de astă-toamnă, cînd se îmbătase.

— Ai face bine să mă prezinţi însoţitoarei dumitale ! schimbă vorba Polunin.

— Varia ! se recomandă Varvara, întinzîndu-i palma mare, întotdeauna caldă. Fata se uita la uriaşul Polunin de jos în sus, ba chiar dîndu-şi puţin capul pe spate.

— Hai să stăm jos, să luăm oleacă de aer — propuse Prov Iakovlevici. E o zăpuşeală, de nu mai ştii încotro s-o apuci... Pieptul lui larg se ridica greu sub pînza subţire a cămăşii. Avea privirea nostalgică şi încordată. Aprinzîndu-şi o ţigară groasă şi trăgînd

adînc şi cu desfătare fumul, Polunin spuse : Printr-o ciudată coincidenţă, tocmai mă gîndeam la viitorul dumitale şi, printre altele, la Bogoslovski, despre care am vorbit atunci mult amîndoi. Am să te rog nn singur lucru, Ustimenko : în momentul cînd ai să te afli în preajma lui Nikolai Evghenievici, fii atent la următorul fenomen neîndoios : anume, că pe un chirurg bun îl recunoşti mai puţin după ceea ce operează el, decît după ceea ce nu operează...

— Interesant ! exclamă Varvara.

— Cred şi eu că-i interesant — dădu din cap Polunin. Pentru că — urmă el — operaţia în sine e — fireşte, într-o anumită măsură — o chestiune de tehnică, pe cîtă vreme abţinerea de la o operaţie e un subtil proces al raţiunii, al unui auto-control sever şi al unei observaţii din cele mai precise.

— Nu înţeleg ! spuse Varia, încreţindu-şi fruntea.

— Tu taci ! îi şuieră Volodea.

— Al doilea lucru pe care trebuie să-l urmăreşti cînd vei lucra la Bogoslovski — continuă Polunin, concentrat — este rolul personalităţii însăşi a medicului în raporturile cu bolnavii. Înţelegi dumneata ce înseamnă asta ? Sînt bolnavi pentru care un medic e numai atunci medic, cînd e profesor. Se poate însă prea bine să fii profesor, fără a fi şi medic...

— E vorba de Jovtiak al vostru, nu, Volodea ? întrebă Varia. Acela care-şi parfumează chelia, da ?

Prov Iakovlevici zîmbi uşor. Volodea îi dădu un ghiont Variei, să nu se amestece.

— Fără a fi şi medic... Dar, în ceea ce mă priveşte — şi poţi să crezi ce vrei despre mine — eu găsesc că nu comit nici o erezie dacă uneori mi-i mai drag medicul nostru de la ţară, înarmat cu termometrul şi stetoscopul, mi-e drag pentru inima şi experienţa lui, pentru inteligenţa şi spiritul lui de observaţie, pentru luciditatea lui şi, îndeosebi, pentru omenia lui. Da, da, e drept că e nevoie

de aparate Roentgen, de laboratoare, dar aş vrea să ai mai multă încredere în om decît în tehnică. Misiunea noastră, a mea şi a dumitale, e o misiune umanitară, lucrul acesta trebuie neapărat să-l înţelegi. În direcţia asta îţi recomand eu să vezi cum stau lucrurile la Bogoslovski, să înţelegi esenţa spirituală a muncii lui. El e un doctor cu idei, un luptător ce nu se lasă uşor dezarmat, un om oţelit. El mizează nu numai pe tehnică şi pe ştiinţă, ci mai mult pe personalitatea medicilor, a medicilor obişnuiţi şi totodată uimitori. Iar cei mai buni medici sînt, firește, aceia care întrunesc în ei şi cunoştinţele, şi tehnica, şi însuşirile personale. Caută să acumulezi acolo cît mai multe însuşiri personale, să capeţi mîndria aceea autentică a breslei noastre care l-a făcut pe germanul Schweninger să exclame, într-o clipă de deznădejde, la căpătîiul unui bolnav: „N-o să mă vedeţi niciodată că mi-am epuizat toate mijloacele!" Înclin să cred că în cazul acela nu un mijloc oarecare, ci exclamaţia aceasta, forţa spiritului l-a pus pe bolnav pe picioare.

— Sînt de acord cu dumneavoastră — spuse Varia. Sînt întru totul de acord!

— Îmi face plăcere că sînteţi de acord — zise Polunin politicos. Sînteţi şi dumneavoastră medicinistă?

— Nu. Eu mă ocup cu arta. De fapt urmez încă şcoala tehnică...

— Şi faceţi artă acasă?

— Nu, la studio.

— Da? Şi ce anume: sculptură, pictură?

— Nu, teatru, Prov Iakovlevici.

— Aşadar, doriţi să deveniţi actriţă?

— Îhî. Nouă ne predă Esfir Gregorievna Meşceriakova.

— Esfir? O cheamă Evdochia. Şi are nume dublu: Meşceriakova-Pruskaia.

Varia încuviinţă cu un semn din cap. Deşi devotată Meşceriakovei, îi era niţel jenă de faptul că aceasta avea şi numele şi pronumele duble.

— Ciudate apucături mai au şi artiştii aceştia bătrîni — zise Polunin. Cei tineri nu, dar cei bătrîni ţin neapărat să aibă un nume dublu şi care să sune cît mai frumos. Îmi aduc aminte că am avut pe vremuri internat într-un salon un actor bătrîn, Vronski-Golundo, şi un fost hoţ, un spărgător specializat în case de bani. Fostul hoţ rîdea totdeauna de Golundo : „Eu, zicea, am şase nume : Skurin-Borovikov-Zunder-Prentkovski-Ivanov-Kassis ; eh, ce trai frumos am dus eu cu numele astea !"... Da... Şi ce poate să vă înveţe Meşceriakova ?

— Cum adică ? se miră Varia. Are o tehnică desăvîrşită.

— Dar n-are talent ca artistă ! Iertaţi-mă, vorbesc ca un profan, însă eu cred că artă poţi învăţa numai de la nişte oameni talentaţi. Nu ? Un medic care-i învaţă pe alţii trebuie neapărat să aibă, pe lîngă tehnică, şi un anumit dar...

— Aici n-aveţi dreptate — îl contrazise Varia. Meşceriakova are un talent extrem de subtil, de original. În ceea ce priveşte tehnica ei, a lăudat-o pînă şi Glama în persoană.

— A, Glama ? murmură Polunin, cu ironia lui caracteristică. Ei, dacă-i aşa, firește, nu am nimic de obiectat. Dar a lăudat-o oare Glama cu adevărat ? Şi sînt oare atît de importante laudele ? Iertaţi-mă, dar Ganicev al nostru, de pildă, mentorul lui Ustimenko, a fost de foarte multe ori înjurat, şi înjurat crunt, jignitor ; totuşi, Ganicev e Ganicev ori ce-ai zice. Asta e... Apoi, adresîndu-se numai lui Volodea, Prov Iakovlevici spuse : Încă o dată, sînt bucuros că te duci la Bogoslovski. Transmite-i salutări de la mine şi toate cele bune. Cînd pleacă vaporul ?

— La noapte. La ora trei.

— Aşadar, la revedere pentru la toamnă. Păcat că ai să lucrezi prea puţin cu el. Am citit undeva că, înainte de a li se da studenţii pe mînă, profesorii ar trebui întrebaţi: ai fost tu, prea luminate învăţat, măcar un anişor medic la ţară?... Polunin izbucni în rîs şi întinse mîna: Prin urmare, ne vedem la întîi septembrie! La revedere, viitoare actriţă! Cum îi scria Cehov soţiei sale? „Scumpa mea actriţişoară!" Anton Pavlovici, trebuie să vă spun, a fost un foarte bun doctor, şi încă un „doctor de ţară", în înţelesul cel mai înalt al acestui cuvînt.

Varia şi Volodea se ridicară.

Abia la Ciornîi Iar a aflat Volodea, din cea dintîi scrisoare a Variei, că în noaptea aceea chiar, pe aceeaşi bancă pe care stătuseră tustrei, Prov Iakovlevici Polunin s-a săvîrşit din viaţă. Profesorul avea inima foarte bolnavă, dar nu s-a tratat niciodată cum trebuie şi a murit fulgerător, cu ţigara aprinsă în mînă. Poate că era aceeaşi ţigară din care trăsese cu atîta plăcere de faţă cu ei, poate că fanfara cînta încă „Dor de ţară", poate că Volodea şi Varia nu se depărtaseră prea mult şi Polunin, simţindu-se prost, i-o fi strigat. Totul este posibil. Dar nimeni nu ştie cum s-a întîmplat cu adevărat şi nici n-o să se ştie vreodată.

Volodea fu condus la vapor numai de Varia. Mătuşa Aglaia era plecată la raion. Ustimenko luă cu el, ca bagaje, o pereche de cizme bune de iuft, o manta de ploaie, care stătea pe el scorţoasă, două volume din operele lui Nikolai Ivanovici Pirogov şi încă o legătură cu cărţi. Mai avea şi un pachet cu heringi, luaţi la stăruinţele lui moş Mefodi, care susţinea că la Ciornîi Iar nu prea e rost de heringi. Apoi ceva rufe, o pernă de cauciuc şi mai multe plicuri — pe care Varia scrisese cu mîna ei adresa: „Str. Krasivaia nr. 6, ap. 5, tov. Stepanova Varvara Rodionovna" — o fotografie mică a Variei, făcută de un fotograf amator, precum şi o fotografie a ta-

tălui său din timpul războiului civil : tatăl, foarte tînăr şi extrem de simplu la înfăţişare, stă ţanţoş în faţa unui aeroplan „sopvici" şi zîmbeşte de parcă ar spune : „Ia te uită, lume, ce voinic mi-s eu şi ce om zdravăn !"

Pîci plecase mai înainte. Plecase şi Ogurţov. Varia tremura de frig. Noaptea era răcoroasă, iar ea tocmai îşi cususe o rochie nouă, albă, fără mîneci, şi voia ca el s-o ţină minte aşa — mai puţin obişnuită, încîntătoare. Dar Volodea nici nu băgă măcar de seamă că ea are o rochie nouă, atît era de preocupat de cele ce-l aşteptau de acum încolo.

— Hei, însurăţeilor, fereşte linia ! strigă un marinar, cu un coşgogea balot în spate.

În interiorul vaporului duduiau înfundat maşinile, scara se clătina, bordajul se freca de chei.

— Îmbrăţişează-mă ! îi ceru Varia. Mi-i frig !

— Ia lasă alintările astea prosteşti ! făcu Volodea.

Varvara i se vîrî atunci singură la subsuoară şi stăteau acum amîndoi sub aceeaşi haină. Niciodată nu stătuseră atît de aproape unul de altul şi Volodea se uită bucuros şi mirat în ochii şireţi şi fericiţi ai Variei. Părul ei mirosea a ceva proaspăt, a iz de eleşteu, inima îi bătea alături de a lui şi palma îi era lipită în palma lui... Volodea îşi coborî genele dese, îşi lipi obrazul de capul ei înmiresmat şi rosti cu glas răguşit :

— Roşcato ! Să ştii că te iubesc.

— Mă iubeşti, mă iubeşti ! răspunse ea printre lacrimile dulci ce-o podidiră deodată. Mă iubeşti, dar de gîndit tot la Pavlov al tău te gîndeşti, şi la Secenov, şi la Herţen, şi la întrebarea de ce s-a născut omul ? Acuşi sună sirena pentru a treia oară ; sărută-mă !...

Volodea o sărută pe buzele încremenite, ude de lacrimi.

Scara îi fugea de sub picioare. Volodea sări pe punte şi vaporul „Eroul de pe Uncia" porni încet pe

firul apei, lunecînd pe unda rîului larg. Aproape toată noaptea Ustimenko a rămas pe punte, bolborosind: „Roşcato, să ştii că te iubesc, te iubesc, te iubesc!“ Îşi aducea cu nostalgie aminte de ceasurile pe care ar fi putut să le petreacă împreună, dar le-au petrecut despărţiţi, îşi aducea aminte de spiritele şi ironiile lui stupide, de tonul lui caraghios şi de ochii ei totdeauna larg deschişi în faţa privirii lui, o revedea mereu gata, la orice oră din zi şi din noapte, să vie să-l întîlnească, dispusă în orice moment să rîdă cu veselie şi să-l asculte cu atenţie chiar atunci cînd el îi vorbea mult despre lucrurile care-l preocupau pe dînsul şi care nu puteau s-o intereseze pe ea. „Scumpo, scumpo, scumpa mea Variuha!“ murmură el, călcînd peste călătorii adormiţi pe punte, fără să audă ocările lor. „Scumpa mea! Iar eu sînt un prost, un bădăran, o nulitate!“

Spre dimineaţă, obosit, adormi, apoi mîncă un coltuc de pîine cu cîrnaţi fierţi, bău o cană de apă lîncedă din cazanul de pe punte şi se pregătea să se gîndească iarăşi la Varia, dar nu mai apucă: plescăind din zbaturi şi sunînd din sirenă, vaporul se apropia de debarcaderul de la Ciornîi Iar...

— Bună dimineaţa, Ustimenko! îl întîmpină Bogoslovski, ceva mai bronzat decît atunci, în toamnă. Nu mă mai cunoşti?

Era îmbrăcat într-o cămaşă de stambă ieşită la spălat, descheiată la piept, cu pantaloni din piele de drac vîrîţi în cizme şi ţinea un bici în mînă. Dar cămaşa asta şi şapca dată pe ceafă i se potriveau mai bine decît haina de postav şi gulerul strîns, scrobit, aşa cum îl văzuse Volodea acolo, în camera lui Postnikov.

— Plecaţi undeva? îl întrebă Volodea şi dădu să-i facă loc, crezînd că Nikolai Evghenievici vrea să urce scara vaporului.

— Ferit-a sfîntul! Am venit să te primesc.

În vălmășagul de pe chei, oamenii ce se înghesuiau la ieșire îi loveau cu lăzile, cu coșurile și sacii pe care-i cărau în spinare : foarte mulți dintre ei îl salutau respectuoși pe Bogoslovski. Volodea se uita uluit la medicul-șef. Era nemaipomenit ca medicul-șef să vină în întîmpinarea unui student practicant. Dacă ar povesti asta la institut, nu l-ar crede nimeni !

— La vremea mea — vorbi Bogoslovski, răspunzînd parcă gîndurilor ce-l frămîntau pe Volodea — tot așa am venit și eu, numai că eu aveam diploma în buzunar. N-a trimis nimeni trăsura cu cai să mă ia. Doar un bătrînel, un socialist-revoluționar, de altfel un medic bun, m-a primit ca pe un musafir nepoftit. Iar ca să ajung aici, am călătorit două zile și două nopți. De-atunci mi-a rămas multă vreme un gust amărui...

Căluțul sur, cu crupa rotundă, trăgea încet trăsura cu arcuri la deal, pe drumul ce ducea de la chei spre oraș. Bogoslovski ședea lîngă Volodea pe scaunul comod, cu arcuri, ținea cu pricepere hățurile în mînă și schimba binețe în dreapta și-n stînga :

— Toată stima, Maria Vladimirovna ! Salutări lui Akinfici ! Noroc, Petrunka ! Lizaveta Nikanorovna, toată stima ! Mutîndu-și cu limba țigara subțirică dintr-un colț într-altul al gurii, medicul-șef vorbea cu întreruperi, ca țăranii : ți-am găsit o cameră cu pensiune ieftină. Gazda e o bătrînică tare cumsecade, o letoniană, pe nume Daune. Se pricepe grozav la grădinărie. Am învățat multe de la ea. Lapte ai să iei de la spital. Dumneata, care ești orășean și ești abia la începutul vieții, trebuie neapărat să bei mult lapte, pînă ți s-o face lehamite. Avem lapte la prețul de cost — douăzeci și nouă de copeici litrul. Am onoarea, Ana Semionovna !... Privește, colega, asta-i catedrala Sf. Petru și Pavel. Eh, dar cu ea-i altă poveste... O să ai extrem de mult de lucru și de-aceea să ai grijă să te hrănești bine. Bună dimineața, Semion Trifonîci !... Ai să asculți numai de mine, cole-

ga. Eu sînt adept al conducerii unice, bardul şi admiratorul ei. Mare lucru centralismul democratic...

Crupa rotundă a căluţului se umplu de sudoare. Dintr-o lovitură dibace, Bogoslovski plesni cu sfîrcul biciului un tăun, apoi aduse vorba de recoltă. Volodea se uita ţintă la mîinile lui Nikolai Evghenievici. Nu cumva are halucinaţii? Aşa arată oare un chirurg? Vorbeşte ca un ţăran, cu savoare, în ochi îi sclipeşte o privire neobişnuit de şireată, are ce are cu preţul de cost al laptelui şi mînă calul ca un vizitiu de meserie! Şi mîinile lui! Ah, ce mîini: uriaşe, puternice, pistruiate! Dumnezeule, ce nu pot face mîinile astea! Şi, ghicind parcă iarăşi gîndurile lui Volodea sau observîndu-i poate privirea nedumerită, uimitorul doctor spuse:

— Trebuie să ştii, dragă colega, că eu sînt stîngaci. Totuşi, dacă un beteşug din naştere e folosit cu pricepere şi chibzuinţă, se obţin rezultate foarte bune. Stînga asta a mea m-a ajutat şi împotriva lui Kolceak, şi în chirurgie. Din păcate nu pot transmite nimănui experienţa mea bogată. Dar dacă cunoşti vreun student stîngaci, trimite-l la mine, că am să fac din el un chirurg clasa întîi...

Mergeau pe drumul de ţară, printre ogoare. În tăriile albastre ale cerului încins de soare cîntau ciocîrliile. Pe umerii lui Bogoslovski cămaşa era udă. În văzduh stăruia un miros pătrunzător de sudoare de cal, de praf, de piele şi de catran.

— Uite şi „aeroplanul" nostru — spuse Bogoslovski, mijindu-şi ochii şi arătînd în depărtare cu coada biciului, gestul tipic al vizitiilor. Fosta moşie a domnilor Voiţehovski. În timpul războiului imperialist, aceşti patrioţi ruşi n-au găsit altceva mai bun de făcut decît să construiască lîngă conac un spital pentru ofiţerii austrieci prizonieri. Un baron austriac, arhitect de profesie, a construit hardughia asta monstruoasă...

Volodea privi cu nesaţ în vale. Acolo se ităa, dintre mestecenii şi teii înalţi, ridicolă şi insolentă, o clădire în formă de aeroplan, cu aripi, cu fuselaj şi coadă. Tînărul îşi aminti deodată de noaptea aceea petrecută în cabinetul lui Polunin, cînd profesorul îi vorbise de Bogoslovski. Avea impresia că totul se petrecuse parcă ieri.

— Mai bei ? îl întrebă pe neaşteptate Bogoslovski.

— Ce vreţi să spuneţi ? făcu Volodea, roşind stînjenit.

— Simplu, votcă. Cînd am făcut cunoştinţă, ştiu că te-ai cherchelit vîrtos, ceea ce drept să-ţi spun nu mi-a prea plăcut.

— Asta mi s-a întîmplat o singură dată în viaţă — spuse Volodea, cu vocea sugrumată. Pesemne că întrecusem măsura ori că mîncasem prea puţin.

— Să nu intrăm în detalii de ordin psihologic — îl întrerupse Bogoslovski. Mai bine priveşte la gospodăria noastră. De-aici, de pe costişă, se vede totul ca-n palmă. La vremea sa am avut şi noi de furcă cu fanteziile baronului acela scrîntit la cap...

Strunind cu îndemînare calul pe povîrniş, Bogoslovski îi arătă lui Volodea cu coada biciului atenansele spitalului, gospodăria auxiliară, ferma de vaci cu lapte, grădina de zarzavat, complexul de locuinţe...

La marginea tîrgului, o ceată de copii făceau un tărăboi nemaipomenit, jucîndu-se cu un căţeluş. Trecuse de amiază, în văzduh plutea o atmosferă de toropeală. Aici toţi trecătorii, rari de altfel, îl salutau pe Bogoslovski. Oprind calul în dreptul unei case albe şi curăţele, acoperită cu tablă, Bogoslovski slăbi chinga surului, deschise portiţa, care scoase un scîrţîit plăcut, şi strigă către cineva, în fundul grădiniţei.

— Berta Ernestovna, ţi-am adus chiriaşul. Ia-l în primire şi ai grijă de el. Îi zice Vladimir... şi mai cum ?

— Volodea — făcu Ustimenko.

— Nu, nu Volodea — i se adresă Bogoslovski pe un ton ferm. Aici are să ţi se spună numai după numele patronimic. Şi dacă Maria Nikolaevna, soraşefă de la chirurgie, are să-ţi spună Volodea, dumneata s-o corectezi. Ai înţeles ?

— Am înţeles.

— Asta e ! Aşadar, Vladimir...

— Afanasievici Ustimenko...

— Vladimir Afanasievici Ustimenko. Foarte bine. Acum hai să vedem cum ai să te aranjezi...

Bătrîna Daune, puţin fîstîcită, o luă înainte, deschise o uşă, apoi alta şi îl pofti pe chiriaş în odaia lui. Mirosea a duşumele proaspăt spălate şi a pîine coaptă. La ferestrele deschise tremurau, în bătaia vîntului, clopoţeii trandafirii ai unor zorele neobişnuit de frumoase. Numaidecît se ivi, pufăind de zor, bine lustruit, un samovar strîmb, iar o dată cu samovarul — nişte pîinişoare cu chimen şi o dulceaţă curioasă, din revent, într-o cupă străvezie.

— Ei, cum îţi pare ? îl întrebă sever Bogoslovski.

— Splendid ! răspunse Volodea.

— Banii îi plăteşti Bertei Ernestovna pe o lună înainte — urmă la fel de categoric Nikolai Evghenievici. Îi dai bani şi pentru lapte ; o să ţi-l aducă ea. Ploşniţe şi alte vietăţi nu există aici, ţi-o garantez eu. Acuma hai să bem un ceai ! M-a ajuns oboseala. Am făcut o operaţie de dimineaţă şi apoi nici n-am dormit bine azi-noapte ; am fost chemat de două ori la spital.

Bogoslovski se aşeză la masă, îşi şterse faţa şi gîtul cu o batistă cît toate zilele, foarte curată, pregăti el însuşi, cu mîinile sale dibace, esenţa de ceai şi-i turnă lui Volodea un ceai slab, iar lui unul foarte tare. Faţa-i lungă, cu umerii obrajilor laţi şi cu fruntea mare era gînditoare. Acum părea frumoasă : o faţă de rus, de om sănătos la minte şi la trup pe care nu puteai să nu-l admiri.

Volodea tăcea, urmărind liniştea din jur, adierea uşoară a vîntului ce pătrundea pe fereastră, sorbind ceaiul gustos şi bucurîndu-se de prezenţa lui Bogoslovski, în timp ce îşi spunea în sinea lui, nu fără un sentiment de mîndrie : „Uite, stă cu mine o fiinţă atît de uimitoare ; stă şi nu se grăbeşte de loc. Asta înseamnă că şi persoana mea îl interesează puţin, nu ?“

ÎNJURĂTURI

După ce mai bău o ceaşcă de ceai şi se şterse cu batista lui mare, Bogoslovski vorbi, fără a se uita la Volodea, pe un ton destul de aspru :

— Trebuie să te previn, Vladimir Afanasievici, asupra unei chestiuni. Dumneata eşti băiat drăguţ, tînăr. În ceea ce priveşte dragostea, flirturile şi toate acele sentimente şi emoţii respectabile, care ne duc cu vremea pe toţi la ofiţerul stării civile, sau cum i-o mai fi zicînd acum, asta-i treaba dumitale. Dar dacă ai să te îndeletniceşti cu asemenea lucruri, colega, la spitalul meu, cu personalul... Aci Bogoslovski trînti cu totul pe neaşteptate, cu glasul lui firesc, puţin apăsat şi chiar pornit, o înjurătură atît de sonoră şi de plastică, încît Volodea întoarse capul, să vadă dacă nu cumva bătrîna Daune e pe-aproape. Ei bine, ia seama la cele ce ţi-am spus — urmă Nikolai Evghenievici, de astă dată pe un ton iarăşi civilizat — n-am să tolerez cu nici un chip. Şi cum am să observ ceva — şi am să observ, fii sigur — am să te dau imediat afară, şi nu-ţi dau nici măcar o căruţă să te ducă pînă la vapor. Nu degeaba i se spune spitalului nostru „Mînăstirea-aeroplan a lui Bogoslovski“. Eşti lămurit ?

— Lămurit.

— Te-am prevenit, iartă-mă, pentru că au existat precedente. Şi acum să trecem la ale noastre.

Mai tîrziu, cînd a ajuns om matur, de cîte ori îşi aducea aminte de această discuţie ce durase două ceasuri, Vladimir Afanasievici Ustimenko, care nu era de loc o fire slabă, simţea că-l apucă ameţeala. Sorbind cea de-a cincea ceaşcă de ceai şi sfredelindu-l cu o privire iscoditoare, Bogoslovski îl asaltă pe Volodea cu o grindină de întrebări care de care mai sîcîitoare. Răscolindu-i şi pipăindu-i în toate felurile cunoştinţele, îl încolţi pe tînăr cu atîta furie, că-l făcu să se îndoiască el însuşi de justeţea răspunsurilor pe care le dădea. Îl întorcea şi pe-o faţă şi pe alta, îl sucea, îl descosea, nu fără o anumită nuanţă de ironie, cu întrebările lui blestemate: „Dar dacă, să zicem, la simptomele date adăugăm...", încît, la capătul celor două ceasuri de discuţii, bietul Volodea se făcuse alb la faţă şi simţea greaţa aceea pe care o încearcă novicii atunci cînd lucrează la înălţimi mari sau cei care se urcă prima dată în avion.

— Ai obosit? îl întrebă Nikolai Evghenievici.

— Mi-i puţin greaţă — mărturisi Volodea.

— Cred şi eu. Cît am stat de vorbă, ai mîncat o strachină de dulceaţă — observă Bogoslovski. Era pe puţin un funt. Bea ceai... să te mai clăteşti...

„Auzi la el, dulceaţă! îşi zise înciudat Volodea. Dă vina pe dulceaţă! Acum face pe simpaticul! Ăsta-i diavol, nu om!"

Şi într-adevăr, i se păru chiar că vede ceva satanic în chirurgul acesta care opera cu mîna stîngă, privindu-l cum stătea aşa, cu pomeţii obrajilor proeminenţi, şi cum fornăia mulţumit, uitîndu-se pe sub sprîncene la Volodea. Dar Volodea cîştigase mica luptă ce se dăduse între ei. Simţea, înţelegea asta. De altfel, prima luptă cu Bogoslovski a fost doar o luptă verbală; abia de acum înainte aveau să urmeze faptele. Volodea clătină din cap, gîndindu-se la încercările pe care

i le rezerva soarta în contactul cu persoana tovarășului Bogoslovski Nikolai Evghenievici, medicul-șef al spitalului din Ciornîi Iar.

Acesta, aplecat peste pervazul ferestrei, o întreba pe Berta ce are de gînd să-i pregătească la masă doctorului și o sfătuia că trebuie să-l sileacă pe doctorul Vladimir Afanasievici care e un doctor bun, un doctor priceput, deși e încă tînăr — să-și îndrepte sănătatea șubrezită de învățătură, dîndu-i să bea cît mai mult lapte...

„Doctor! își zise Volodea. De mine vorbește! Nu-s încă medic, dar el îmi și spune doctor!"

Și iarăși îl cuprinse un sentiment de mîndrie, de care însă nu avu parte să se bucure prea mult, căci Bogoslovski i se adresă, cu un anume subînțeles pareă:

— Și acum, pe mîine. Te prezinți la opt, și pe urmă vedem noi!

Ce înseamnă oare acest „vedem noi"?

— Mulțumesc pentru atenție — răspunse sec Volodea. Nu era nici el un ageamiu și nu se lăsa dus la vale cu una cu două. „Bine, lasă că vedem noi — își zise în sinea lui, pășind pe dușumeaua care scîrțîia ușor. Vedem noi ce este de capul meu!"

Încerca un simțămînt ciudat: de admirație față de acest om, și totodată de furie. Admirația precumpănea însă ce-i drept.

„N-am mîncat eu chiar un funt de dulceață! se înciudă din nou Volodea. Cît să fi fost acolo? O nimica toată". I se făcuse iarăși foame. Greața îi trecuse. Numai gîndul la ziua de mîine îl cam speria. Era puțin neliniștit, dar în același timp și vesel. Prea bine, om vedea noi! își repetă el. Nici dumneata, tovarășe Bogoslovski, nu te-ai născut chirurg. Și dumneata ai fost odată ca mine!"

După ce mîncă pe săturate o cantitate uriașă de lapte cu fidea, apoi colțunași cu brînză și smîntînă, pe urmă smîntînă și încă o porție de brînză de vaci

cu miere, doctorul Ustimenko ieşi în grădină, aşeză în faţa lui, ca să-şi dea mai multă importanţă, volumul întîi din operele lui N. I. Pirogov, răsuci o vreme creionul în dinţi, apoi se apucă să-i scrie o scrisoare de dragoste Varvarei. Prin grădiniţă trecu în fugă, suflînd dintr-un fluier, un băieţaş bondoc şi bălai ; Berta îl ţiştui cu asprime :

— Ssst, Ţesar, sst, toctorul lucrează !

Ţezar, care din pricina vîrstei lui fragede nu purta pantaloni, se uită speriat, chiondărîş, la Volodea, apoi se afundă în nişte tufe de coacăză, unde se auzi cîtva timp un foşnet de crengi îndoite însoţit de icneli subţirele.

Volodea scria de istov. Nici nu-şi închipuise că o iubeşte atît de mult şi cu atîta putere pe Varia. De altfel, în starea de entuziasm în care se afla, totul i se părea mai frumos, mai neobişnuit, mai măreţ chiar decît era în realitate. Grădina aceasta, şi masa la care scria, şi fiica sau nepoata Bertei, o letoniană înaltă şi voinică, şi amurgul cald, şi gîndul că a doua zi urma să se prezinte la cabinetul medicului-şef — toate acestea erau neobişnuite, uluitoare, i se întîmplau pentru întîia oară în viaţă...

— „Noi, cavalerii roşii..." — fredona vesel. Iar creionul alerga nestrunit pe hîrtie. „Înţelegi tu, roşcato — scria el mai departe, uitînd că în paragraful precedent al scrisorii îi vorbea numai de-ale dragostei — înţelegi, poate că chiar mîine are să mă alunge de aici tiranul ăsta, dar eu n-am să plec. Trebuie să lucrez cu el şi să-mi dau seama în ce constă puterea acestui om. Oricum, să ştii că, atunci cînd va veni la mine, odată, un doctor tînăr..." Se opri din scris şi stătu o clipă pe gînduri. Apoi şterse cuvinte „un doctor tînăr" şi scrise : „un student". „Cînd va veni la mine, la practică, după anul patru, un student, am să-l primesc aşa cum am fost primit şi eu aici..."

Aşternu pe hîrtie, toată seara, toate năzbîtiile ce-i trecură prin cap. Mai tîrziu se întreba el însuşi, mi-

rat, ce va fi putut să înţeleagă Varia din noianul acela de sentimente, gînduri, ameninţări, îndrăzneală şi spaime din scrisoarea lui. Înainte de cină, doctorul Ustimenko dădu o fugă pînă la Iancia, un afluent al Unciei, ca să se scalde la lumina lunei. Înotă puţin craul, apoi se înbrăcă, încercă să prindă în iarbă o vietate pe care n-o mai văzuse niciodată şi se întoarse grav acasă. Patul era făcut. În odaie ţîrîia un greier. Trebuia să se reculeagă, „să-şi dea raportul", cum spunea Varvara, dar nu mai apucă s-o facă. Aţipi de cum puse capul pe pernă şi dormi buştean pînă a doua zi la şase dimineaţa.

În timpul vizitei în saloanele bolnavilor, Bogoslovski îl prezentă pe Volodea personalului medical:

— Ustimenko, Vladimir Afanasievici, student practicant — spuse el, fără nici o modulaţie deosebită în glas.

Volodea se înclină ruşinat, roşindu-se tot, şi se dădu după un dulap, pe sală. Vizita a durat două ore. A urmat apoi o discuţie aprinsă cu medicii. Ustimenko nu pricepea despre ce anume era vorba acolo, dar un lucru îl înţelese pentru totdeauna: cu Nikolai Evghenievici nu era de glumit. Lacrimile şi tînguirile de căinţă ale unei doctoriţe brunete şi drăguţe nu ajutară la nimic.

— Am să te dau afară! se răsti limpede şi chiar cu un ton triumfal Bogoslovski. Şi am să-ţi dau cea mai proastă referinţă. Poţi să te plîngi cui pofteşti. Medicul-şef al spitalului din Ciornîi Iar, un maniac cunoscut, fecior de popă, chiabur, etcetera, cum se obişnuieşte să se scrie despre mine în denunţuri, nu se sperie de nimic. Aşa să le-o şi spui. Cu asta am terminat! Vladimir Afanasievici, eşti aici?

— Aici! răspunse Volodea, cu vocea niţel sugrumată.

— Să mergem în sala de operaţii! Dumneata ai să mă asişti.

Bogoslovski mai zăbovi puţin pe sală. Cînd începu să se spele pe mîini, Volodea observă lîngă spălător un fel de scăunaş ca o şa de bicicletă ; îl trase cu genunchiul mai aproape şi se aşeză pe el.

— Oho ! făcu în spatele lui sora Maria Nikolaevna de la chirurgie, o femeie slăbănoagă care semăna cu o muceniţă dintr-o icoană.

Dar Volodea nu dădu nici o atenţie acestui „oho". Se aşeză mai comod şi continuă să se spele, fluierînd, pe mîini după toate regulile artei.

— Mai şi fluieră ! auzi deodată, la spatele său, glasul lui Nikolai Evghenievici, care tocmai intra. Şi doctorul adăugă : Eşti cam tînăr, frăţioare, ca să te speli şezînd.

La asta se referise, care va să zică, acel ironic „oho".

Volodea sări de pe scaun. Bogoslovski aruncă :

— Acuma lasă, termină...

Apăsînd pe pedala celuilalt spălător, Bogoslovski începu să-şi spele şi el, îndelung, mîinile-i uriaşe, acoperite cu un păr roşcat. Volodea se uita cu coada ochiului la dînsul. Nikolai Evghenievici se gîndea probabil la ceva, căci era încruntat.

Ziua de operaţii se sfîrşi la două după-amiază. Lui Volodea îi tremurau genunchii ; din pricina încordării îl dureau tîmplele, iar cămaşa i se lipise toată despinare. Cît despre Bogoslovski, acesta părea mai odihnit ca oricînd, de parcă nici n-ar fi început încă să lucreze. În timp ce se spăla pe mîini, fredona un cîntec :

Arzi cu lumina ta strălucitoare,
O, steaua mea, de-a pururi adorată;
Tu singură mi-eşti dragă, zîmbitoare.
Şi alta n-o să-mi fie niciodată...

N-a scos nici un cuvînt despre felul cum a lucrat Volodea. Te pomeneşti că medicul acesta care seamănă cu diavolul a şi uitat de el !

Agăţînd cu grijă prosopul în cui, Bogoslovski întrebă deodată :

— Ştii pe cine am operat noi adineauri ?

— Acela cu gastro-entero-anastomoză ?

— Nu, cel cu perforaţie. Sidilev, fost contabil la noi la spital. Îl ajuta pe Sutughin să scrie denunţuri împotriva mea. A făcut paisprezece denunţuri, în cele mai diferite locuri. În cele din urmă, moşneagul a fost mutat la Zarecie. Şi-acum uite ce renghiuri îi joacă soarta ! Nevasta lui Sidilev era convinsă că vreau să-l „tai" înadins. Încă de dimineaţă le-a şi spus-o deschis tuturor alor noştri. Cît despre mine, înainte de a-i da narcoticul, mărturisesc că nu mă simţeam tocmai bine. Se uita moşneagul la mine cu o privire mută, din care vedeam că era pe deplin încredinţat că a sosit ceasul răzbunării sîngeroase. Ah, Dumnezeule, ce porcărie !

Bogoslovski părea cu adevărat indignat, şi pe faţa lui apăru o expresie de amărăciune.

— Şi de ce făcea denunţuri ? întrebă încet Volodea.

— Parcă numai el făcea ? exclamă Nikolai Evghenievici. În comparaţie cu alţii, el e un copil, un îngeraş. S-au întîmplat aci, nu de mult, nişte lucruri!...

Trecură prin vestibul, străbătură un coridor, apoi altul şi ajunseră, precum îşi închipuia Volodea, la „coada" fanteziei arhitectonice a lui von Staube. Dincolo de ferestrele rotunde, deschise larg, fremătau mestecenii. O infirmieră se ridică în întîmpinarea lui Bogoslovski şi acesta îi făcu un semn scurt din cap. Volodea dădu şi el calm din cap, fără să se aştepte la ruşinea ce era cît pe-aci să se abată asupra lui.

Nikolai Evghenievici se aşeză lîngă un bolnav, pe un taburet vopsit cu email, îi luă mîna vînoasă, galbenă, grea şi neputincioasă şi numără bătăile pulsului. Fişa bolnavului era alături, pe măsuţa de lîngă pat. Ustimenko ar fi putut să-şi arunce ochii în gra-

bă peste fişă, şi atunci lucrurile ar fi luat altă întorsătură, dar corectitudinea lui înnăscută îl împiedică să facă aşa ceva.

— Egorov ! îl strigă Bogoslovski pe bolnav.

— Degeaba, Nikolai Evghenievici — spuse infirmiera — de cînd l-au adus, e prost de tot...

— Ia vezi dumneata ! îi ordonă Bogoslovski lui Volodea. Examinează-l, gîndeşte-te şi pronunţă-te !

Infirmiera îl ajută pe Volodea să observe mai bine ceea ce el luase drept un antrax. Totul era penibil de clar. La ce oare găsise de cuviinţă Bogoslovski să-i mai demonstreze un caz atît de elementar ?!

— Ei ?! întrebă după o vreme medicul-şef.

— Trebuie operat — răspunse Volodea.

— Eşti convins ? Ţine seama că Egorov lucrează la o cooperativă care produce pîslari...

Ah, n-ar fi trebuit să neglijeze observaţia asta în legătură cu pîslarii ! Dar tinereţea e avîntată, avîntată şi încrezută. „Ce-au de-a face pîslarii aici ? gîndi el. Glumeşti, doctore Bogoslovski !"

— Trebuie operat neapărat — rosti convins Ustimenko. Uitaţi-vă şi dumneavoastră ce umflătură ! Iar fenomenele generale sînt grave. O localizare la gît. Antraxul poate duce la meningită...

Bogoslovski se uita foarte urît la Volodea, cu ochii lui puţin piezişi, ca de tătar.

— Şi ? stărui el. Cum operezi ?

— Facem o incizie în cruce, pătrunzînd pînă la ţesutul sănătos, îndepărtăm buzele plăgii, secţionăm, fireşte, ţesuturile necrozate, deschidem edemul şi efectuăm drenarea largă a cavităţii...

Infirmiera scoase deodată un oftat amar.

— Nu crezi că este necesară o analiză bacteriologică a materiei extrase ? întrebă Bogoslovski, cu o voce şi calmă, şi ostilă. Ce zici ? Vezi că s-ar putea să faci o greşeală ireparabilă !

Bolnavul gemu slab şi se agită.

— Cercetează fișa bolnavului, doctore Ustimenko! spuse Nikolai Evghenievici fără sarcasm, dar apăsînd pe cuvîntul „doctore".

Apoi se întoarse spre infirmieră, pe care o trimise să-i aducă ceva. Volodea auzi totul ca prin vis, dar înțelese că Bogoslovski îl cruța.

BUBA NEAGRĂ

„Pustula maligna — buba neagră" — citi Volodea în fișa bolnavului. Pe frunte îi apărură broboane de sudoare. Fișa mai atrăgea atenția, subliniat cu roșu, asupra locului de muncă: cooperativa de pîslari din satul Razgonie.

— Ei? întrebă din nou Bogoslovski.

Cîtva timp, Volodea ezită să se uite în ochii lui Nikolai Evghenievici; iar cînd se uită, observă că expresia acestuia nu era de loc triumfătoare, ci mai curînd tristă și dezamăgită.

— Trebuie să fii mai atent, dragul meu — se auzi parcă foarte de departe glasul lui Bogoslovski. Atenția cere și ea energie. Înainte de a intra aici, am trecut printr-un vestibul unde se află o tăbliță cu inscripția: „Izolator". Am străbătut apoi două coridoare și am trecut pe lîngă altă tăbliță: „Intrarea la izolator". Afară de asta te-am prevenit că Egorov lucrează la o cooperativă de pîslari, adică vine în contact cu lîna de animale, care poate fi infectată... Și dumneata stărui totuși să-l tai! Eh, ce grăbiți sînt dumnealor la tăiat! Orice incizii sînt categoric contraindicate...

— Acum eu... — făcu Volodea.

— Sînt categoric contraindicate — repetă cu o voce metalică ce nu suferea nici o obiecție Nikolai Evghenievici. Sînt categoric contraindicate! spuse el

pentru a treia oară, amenințîndu-l pe Volodea cu degetul. Inciziile, sondarea, tamponarea, etcetera sînt contraindicate, deoarece traumatizarea focarului primar duce la rezorbția... cui ?

— Rezorbția bacililor, firește — adăugă ușurat Ustimenko. Rezorbția bacililor în sînge și condiționează evoluția unei stări septice grele...

Bogoslovski zîmbi larg :

— Ei, bravo. Băiat deștept ! Și ce tratament se aplică ?

Volodea indică un ser și recomandă injecții intravenoase cu salvarsan. Bogoslovski căzu iarăși pe gînduri, încruntat și posac.

Infirmiera se întoarse din nou în salon. Abia acum observă Volodea că ea ieșise și se întorsese pe o altă ușă, ceea ce însemna că salonul mai avea o ieșire care dădea în alt vestibul. Într-adevăr așa și era. Bogoslovski și Volodea se spălară bine pe mîini în celălalt vestibul și tot acolo își lăsară și halatele.

— Acum am să-ți dau o misiune nu prea amuzantă — spuse Bogoslovski cînd ajunseră în parc, așezîndu-se trudit și oftînd pe o bancă. Azi e sîmbătă ; mîine e iarmaroc la Razgonie. Localitatea trebuie declarată contaminată. Se impune să luăm toate măsurile necesare și să dezinfectăm, împreună cu serviciul veterinar, blestemata aceea de cooperativă de pîslari. Trebuie lichidat focarul de infecție, Vladimir Afanasievici. Trebuie să știi că Egorov e al treilea bolnav de bubă neagră de la întreprinderea aceea. Am avut cazuri mortale, o formă intestinală și alta pulmonară. Epidemiolog nu mai am, a trebuit să ne lipsim de ea (Volodea își aminti vizita medicală din dimineața aceea), e o muieruște fără voință, fricoasă, scandalagioaică ; un om de nimic ; iar eu nu pot să plec de aici ; am de făcut operații și, în general, nu pot lăsa acum spitalul. Dumneata trebuie să te duci acolo, să declari carantină, să interzici iarmarocul, să vezi cum stau lucrurile la fața locu-

lui şi să scapi oamenii de buba neagră. Haidem să-ţi scriu documentele, un memento, numele oamenilor de care s-ar putea să ai nevoie şi ce-o mai trebui...

În timp ce Nikolai Evghenievici scria, Volodea scotoci cu febrilitate prin biblioteca aflată alături de cabinetul medicului-şef. În genere ştia el destule în legătură cu profilaxia. Totuşi mai verifică o dată materialele, după Ascoli, spre mai multă siguranţă.

În curte, un sanitar mustăcios încărca într-o trăsură nişte bidoane prevăzute cu furtunuri, cîteva damigene învelite în împletituri de răchită, două topoare şi o cange, despre care Volodea nu prea îşi dădea seama la ce-ar putea folosi.

— Poţi să te bizui întru totul pe omul acesta — îi spuse Bogoslovski, uitîndu-se pe fereastră la sanitarul din curte. Am lucrat mulţi ani cu el, îl cunosc bine şi am încredere într-însul. Să-i asculţi sfaturile. Te previn, de asemenea, că printre mai-marii de-acolo e unul Gorşkov, un ticălos, o otravă şi un hoţoman. N-am ajuns să pricep totul, dar îl văd că umblă cu şoalda...

În mai puţin de o oră, Ustimenko obosit, necăjit că pleacă, totuşi mîndru de misiunea ce i se încredinţase, se urcă în trăsura la care era înhămat acelaşi căluţ sur ce-l adusese în ajun la Ciornîi Iar. Era o zi fără nici o adiere de vînt, cu o zăpuşeală prevestitoare de furtună. Apucînd bine hăţurile în mînă, sanitarul, unchiul Petea, cu mustăţile ca spicul de grîu şi cu faţa de soldat bătrîn, îi strigă portarului:

— Hei, Fomocikin, deschide poarta!

Căluţul o porni din loc, la trap. Volodea desfăcu un ziar. Rebelii atacau din nou oraşul Bilbao. „Teroarea aviaţiei fasciste. Nimicirea în masă a populaţiei paşnice" — citi el. „Junkers-urile au distrus oraşul sacru al bascilor, Guernica, şi se pregătesc să transforme Bilbao într-o nouă Guernica".

Volodea scrîşni cu putere din dinţi.

„Unde eşti, tată ? Mai trăieşti ? Ce greu trebuie să-ţi fie acolo ! Din luptă în luptă, din zbor în zbor! Căci tu nu eşti dintre aceia care să stea în cafenea, cînd se întîmplă asemenea lucruri pe lume !"

Unchiul Petea, sanitarul, era un om tare vorbăreţ. Abia ieşiră la cîmp, că şi începu să îndruge verzi şi uscate, oprindu-se din vorbă numai atît cît îşi aprindea cîte o ţigară groasă şi înmiresmată, pe care o răsucea cu mîna lui.

— Ba eu zic că Nikolai Evghenievici al nostru e un om de seamă — spuse el cu convingere, ca şi cum Volodea ar fi avut de gînd să-l contrazică. Apăi noi, personalul medical inferior, care ne-am deprins să lucrăm cu dumnealui, îl preţuim pe drept merit şi nu îngăduim nimănui să se lege de dînsul. Dumneata, de, eşti un doctor tînăr, azi vii, mîine pleci ; am văzut noi mulţi de-alde ăştia şi, la o adicătelea, putem să ne dăm cu părerea. Dumnealui, însă, e al nostru. Medicina, bunînţeles, nu poate încă să le facă pe toate, dar atît cît poate, he-he ! Nikolai Evghenievici ştiu că se pricepe ! Dumneata să nu te superi, eşti un doctor tînăr ; tinerei din ăştia mi se întîmplă des să-i duc înapoi la vapor...

— Dar ce-ai, mă rog, cu tinereţea mea ? se burzului pînă la urmă Ustimenko. Cît despre vapor, află cu eu nici nu sînt încă doctor ; sînt student şi mai am de terminat institutul.

— Treaba dumitale, noi nu ne amestecăm — urmă cu aceeaşi voce monotonă unchiul Petea. Numai că, de, vedem cum vine cîte unul, se învîrteşte cît se învîrteşte pe lîngă Nikolai Evghenievici, învaţă ce învaţă de la el, apoi nici nu-i mulţumeşte şi pleacă pe ici-încolo. Noi, personalul medical inferior, vedem toate astea. Tăcem, bunînţeles, că nu ne întreabă nimeni, dar de văzut vedem, că de la asta iar nu ne poate opri nimeni ! Şi cînd avem adunare de partid, ne spunem şi noi cuvîntul. Eşti membru de partid?

— Comsomolist.

— Înscamnă că nu eşti membru de partid. Atunci mai bine să nu vorbim de secrete de partid.

Volodea trase cu o răsuflare adîncă aerul în piept. Mersesera destul de mult. Iar unchiului Petea nu-i mai tăcea gura. Şi era o zăpuşeală cumplită, înăbuşitoare. Dincolo de un şir de rîpe se mistuiau în pîcla depărtării nişte căsuţe. În partea dinspre apus începuse să tune. Un nor plumburiu se ridica dinspre-acolo.

— Razgonie ? întrebă Ustimenko, arătînd spre căsuţele din zare.

— Îhî ! răspunse sanitarul, mîngîindu-şi mustăţile aurii. O s-avem de furcă cu Matvei.

— Cine-i Matvei ?

— Gorşkov, preşedintele. Dat fiind că e bîlci, de bună seamă că azi s-a îmbătat de dimineaţă.

Gorşkov era într-adevăr afumat bine. Şedea pe prispă şi cicălea un căţeluş clăpăug şi sfrijit :

— Na, Tobik ! Pil ! Stai aici ! Jos !

Avea privirea tulbure şi ochii îi erau injectaţi. Alături, după colţ, bocăneau nişte ciocane : se construia un scrînciob. Un cooperator cu părul vîlvoi şi cu ceafa groasă dădea indicaţii, lîngă un cort, unui om care prindea o tăbliţă cu inscripţia : „Gustări, vin şi alte produse". Un miliţian impozant mustruluia „sectorul particular" : o bătrînică cu un coş de seminţe.

O nevastă tînără, cu burta mare, îi aduse lui Gorşkov o strachină de lapte smîntînit ; acesta scoase cu degetele lui lungi o muscă din lapte, suflă peste el şi-l bău tot, apoi ridică privirile şi-l cercetă pe Volodea :

— Pe mine mă cauţi ?

— Dacă dumneata eşti Gorşkov, pe dumneata — spuse Volodea, cu repulsia lui dintotdeauna faţă de oamenii beţi.

— De la combinat ?

— Nu. Aici la cooperativă s-au constatat trei cazuri de bubă neagră.

— Iaca na ! mîrîi Gorşkov. Abia alungai un pisălog, şi-mi căzu altul pe cap ! Tobik, şo pe el !

Tobik mirosi cizma lui Volodea şi se lungi la picioarele lui.

— Mîine n-o să mai fie bîlci ! spuse Volodea, apăsînd pe fiecare silabă. Trebuie să punem pichete la marginea satului. Vom începe cu dezinfectarea cooperativei, adică a materiei prime care se află acolo. Pe urmă...

— N-ai brodit-o, neicuţule ! îl întrerupse Gorşkov.

— Cum adică, n-am brodit-o ?

— Aşa cum îţi spun. N-ai brodit-o şi basta ! Aici s-a luat o hotărîre : dăm foc la ateliere, focarul infecţiei. Am şi adus gaz, strujitură de lemn, butoaie cu apă şi celelalte. Babicev ! strigă el deodată către miliţianul acela impozant. Miliţianul se apropie, călcînd uşor să nu-şi murdărească de praf cizmele elegante de şevro. S-a hotărît să dăm foc ? îl întrebă Gorşkov.

— S-a hotărît — răspunse Babicev, uitîndu-se la Volodea cu ochii săi mari, ca de bou, spălăciţi şi mieroşi.

— Şi, auzi, ei vor să interzică bîlciul !

Miliţianul rîse cu un aer superior, arătîndu-şi dinţii foarte albi şi frumoşi.

— Focarul de infecţie trebuie distrus din rădăcină — se pronunţă el. Întrucît cadavrele animalelor se ard, de ce să nu ardem şi lîna, şi producţia care conţine bacterii ? Nu sîntem nici noi nişte inculţi ; ştim şi noi cîte ceva... Apoi, făcînd cu ochiul către Ustimenko, adăugă, despărţind silabele : Ne-am con-sul-tat.

— Cu cine ?

— Cu cine trebuie.

— Ascultă, Babicev — se oţărî unchiul Petea. ivindu-se din spatele lui Volodea — tu să nu-mi

umbli cu cioara vopsită. Las' că te știu eu cine-mi ești ; mă știi și tu pe mine...

Se măsurară cu privirea amîndoi și Babicev o lăsă mai moale.

— Cu cine v-ați consultat, spune ?

— Președintele a vorbit — răspunse Babicev, arătînd cu capul spre Gorșkov. Eu n-am vorbit cu nimeni.

Miliția nul dădu să se retragă.

— Stai puțin ! îl opri unchiul Petea. Ați făcut inventarul bunurilor din magazii ? Ați încheiat un proces-verbal ?

Volodea rămase cu gura căscată, uitîndu-se ca un copilaș la Gorșkov. Abia acum pricepu el cum stăteau lucrurile. Gorșkov își trase limba peste amîndouă buzele, vru să se ridice, se așeză din nou, apoi strigă :

— Ce, ești nebun, diavol mustăcios ? Cum pot eu lăsa oamenii să intre acolo, cînd totul e plin de bacteriile astea ale voastre ? Dacă-l mușcă o bacterie pe revizor, cine-i vinovat ? Gorșkov, nu ? Sau dacă intrați voi și vă molipsiți, cine poartă răspunderea? Tot eu, nu? Nu las pe nimeni înăuntru. Totul a fost sigilat cu sigiliul conducerii, de față cu tovarășul Babicev. O muscă nu poate să intre, darămite un om.

Babicev se retrase de-a-ndăratelea, pas cu pas, pînă în piață. Unchiul Petea îl petrecu cu o privire calmă, nepăsătoare chiar, apoi îi făcu un semn cu ochiul lui Volodea, cu subînțeles, după care i se adresă lui Gorșkov :

— Bine, noi sîntem mititei, nu noi hotărîm. Eu am să rămîn aici cu tine, la umbră, să mă mai odihnesc olecuță, iar Vladimir Afanasievici are să meargă să ceară instrucțiuni asupra modului cum trebuie să dăm foc la toate astea. Că e musai să ardă nu te miri cum, ci științific ; să nu fie o incinerare oarecare, ci o dezinfecție totală, „normalis". Vocabularul

științific al lui moș Petca îl cuceri pe Gorșkov, beat cum era acesta. Gorșkov începu să cînte ceva vesel cu gura lui cafenie, în timp ce unchiul Petea îi șopti lui Volodea : Aici miroase a Cod Penal și a proces judiciar cu delapidare. Vezi unde ajunge medicina ? Eu sînt om trecut prin ciur și prin dîrmon, așa că am mirosit numaidecît cum stă cazul și l-am dat gata pe tîlhar cu normalisul ăsta...

Dincolo de răchitiș, în dosul casei noi-nouțe, bine durate, a președintelui, bubui pe cer un tunet. Atmosfera se făcuse grea, înăbușitoare. De peste cîmp venea o furtună de praf, uscată și primejdioasă.

— Urcă în trăsură — îi șopti unchiul Petea lui Volodea — și ia-o pe Drumul vechi, peste pod, pînă la tabăra militară. Cum vezi pe mîna dreaptă niște corturi și conovățuri, te oprești. Întrebi de tovarășul Kudimov Stepanovici, medic militar. Luați cîțiva călăreți și veniți încoace. Altfel, ăștia au să dea foc la toate magaziile, așa pustii cum sînt, și pe urmă, poftim de mai caută buba neagră ! Iar marfa de mii de ruble au să se grăbească s-o dea ca pierdută. Să trimită un ostaș după procuror sau după judecătorul de instrucție. Și la miliție. Că avem și noi la Ciornîi lar miliție călare. Uite-așa, să moară dușmanii !

— Să nu-ți facă cumva bucata pe-aici, moș Petea! îl preveni în șoaptă Volodea.

În piață porni scrînciobul, de probă. Gorșkov urla cu gura cît o șură :

Oi, călin cu frunza verde,
O-oi, puicuța mea...

Nevasta cea tînără aduse un șip de votcă, o farfurie cu heringi și niște ridichi. Gorșkov spuse :

— Fă-te-ncoa, medicino ! Hai să-i tragem o dezinfecție normalis ! Să-i ardem cîte una, gînd la gînd cu bucurie !...

Moş Petea se aşează jos, îşi netezi mustăţile-i simandicoase şi luă cu mîna-i mare paharul de votcă. Volodea se mai uită o dată la el, apoi strînse cu stîngăcie hăţurile în mîini şi îndemnă cu familiaritate căluţul blînd :

— Haide, surule, cum ţi-o mai fi zicînd ! Dii !

Trăsura străbătu piaţa hurducăindu-se. Moş Petea îl întrebă pe Gorşkov :

— Ascultă, Matvei, Babicev unde-i ?

— S-a dus şi el cu treburile slujbei.

— Ie-te, na ! făcu moş Petea, ciocnind paharul cu Gorşkov. Auzi colo, treburi ! Ce să zic, are şi ăsta o funcţie ! Un tăinuitor şi pace !

— Cum vine asta ?

Lui Petea Semocikin îi plăceau discuţiile tari şi situaţiile pline de riscuri. Acum simţea că-şi ia avînt :

— Să dăm cărţile pe faţă, cetăţene Gorşkov, Matvei Pavlovici ! E ştiut lucru că hoţ nu-i cel care fură, ci acel care-i tăinuieşte pe hoţi.

Undeva, lîngă pod, răsună puternic un trăsnet scurt. Gorşkov se feri într-o parte, stropindu-se cu votcă din pahar. Surul, mînat cu stîngăcie de Volodea, se propti o clipă în vîrful copitelor, ciulindu-şi urechile, apoi porni la galop. Ustimenko se prăvăli pe spate, înfăşură hăţurile pe mîini şi strigă printre trosnetele fulgerelor :

— Ptruu, calule ! Ho, nebunule !...

Barem de-ar şti numele surului ăsta rotofei, cum se ştiu numele la cîini : Şarik, Bobik, Jucika !

Ceea ce urmă după aceea se petrecu într-un vălmăşag furtunos : Kudimov, mahmur, fiindcă fusese trezit din somnul de după-prînz în trosnetele necontenite ale fulgerelor, apoi o comandă prelungă : „Încă-le-ca-a-rea !“, apoi colbul gros, ca un nor galben, de pe drum, şi cavaleriştii în trap, şi trăsura sanitară, şi Kudimov, ras proaspăt, cu nasul coroiat, comandînd escadronul, călare pe un buiestraş negru — în fine, întoarcerea lîngă moş Petea, ameţit de

băutură, dar teafăr şi nevătămat... Apoi alte fulgere, ceva mai slabe, brăzdînd cerul, fără ploaie, şi zăpuşeala aceea, şi miliţienii călări, şi bidoanele cu gaz rînduite lîngă magazia sigilată a cooperativei de pîslari, şi ţăranii care lucrau la cooperativă urlînd în gura mare, foarte mîniaţi pentru cele ce se întîmplaseră, şi ranga cu care un miliţian spărgea o uşă închisă cu lacăt, şi ameninţările lui Gorşkov :

— O să daţi socoteală ! O să daţi so-co-tea-lă ! Auzi, dezinfecţie !

Şi Kudimov care rînjea, privind printre gene :

— Ia priveşte, Ustimenko, depozitul e gol. Au furat tot, ticăloşii. Ba uite c-au mai rămas nişte resturi împrăştiate, vreo zece kilograme... Dar producţia finită unde-i ? Unde-s pîslarii ? După documente ar trebui să fie peste patru mii de perechi. Aşa-i, tovarăşe procuror ?

N-au găsit nici o pereche de pîslari. Gorşkov şi Babicev au fost numaidecît puşi sub stare de arest. Împreună cu procurorul venise şi un împuternicit operativ, un om misterios, cu un pistol mare la şold. Avea nasul ca ciocul de raţă, ochii — cel puţin aşa i se păreau lui Volodea — sfredelitori, iar lexicul lui îi aminti lui Ustimenko de anii copilăriei, cînd îl citea pe Conan Doyle.

— Rog nu-mi stricaţi amprentele ! striga detectivul. Rog nu acoperiţi urmele lăsate de cizmele infractorilor !...

Se întunecase de-a binelea şi toţi umblau cu felinare de vînt, totul era senzaţional şi puţin sinistru, ca în lecturile din copilărie. Volodea se adresă procurorului, un tînăr cu şapcă de piele şi cu o scurtă gri :

— Trebuie să aflăm imediat unde au dus materia primă şi pîslarii. Sporii de bubă neagră sînt extrem de rezistenţi. Mor numai după ce sînt fierţi timp de zece minute. Înţelegi, tovarăşe ? Căldura uscată de o sută douăzeci de grade omoară sporii abia după o oră sau două...

— Păi ticălosul e beat! răspunse procurorul. Acum nu pot scoate nimic de la el. E beat turtă, vezi și dumneata...

Țăranii din jurul lor făceau gălăgie, cereau să se facă anchetă și președintele să fie judecat printr-un proces aspru. Babicev cel cu ochi mari plîngea ca o muiere și își ștergea lacrimile cu o batistă mică. Unchiul Petea stătea de vorbă cu călăreții, spunîndu-le că buba neagră e periculoasă nu numai pentru animale, ci și pentru oameni.

Era miezul nopții cînd Gorșkov își veni în fire și, dîndu-și seama că e arestat, începu să facă mărturisiri, vorbind repede și înghițind cuvintele. Marfa a fost ridicată alaltăieri noapte de doi negustori bătrîni din Zarecensk. Au încărcat-o în camioane. Banii sînt grămadă, la un loc, tovarășul procuror poate să-i ia pentru vistieria sovietică; sînt într-o donită veche, sub niște cuie. Procurorul se așeză la o masă, își șterse sudoarea de pe frunte și se apucă să numere banii; erau cîteva teancuri de bilete de bancă, cu banderole pe ele. Banii numărați îi punea în șapca lui. Dar greșea de fiecare dată numărătoarea și o lua mereu de la capăt. Pînă cînd Babicev strigă din ungherul unde stătea:

— Mai sînt două mii două sute la mine acasă. I-am primit pentru că am închis ochii la toată povestea asta. Rog notați, cetățene procuror, că am mărturisit de bună voie...

Totul era teribil de interesant. Deoarece Kudimov se dusese să se culce, comanda ostașilor ce trebuiau plasați în pichete pentru carantină fu preluată de Volodea. El explică fiecărui soldat în parte, foarte politicos, misiunea ce le revenea; pentru nimic în lume nu trebuie să lase țăranii să vie la bîlci, căci aici e acum carantină, un lucru cu care nu-i de glumit. Ostașii moțăiau în șei. Instrucțiunile înflăcărate ale lui Volodea erau prea amănunțite și cam lungi. El însă nu observa asta. Uitase cele ce citise mai

de mult într-o broşură despre buba neagră : „Această boală nu trebuie supraestimată". I se părea că are de-a face cel puţin cu o epidemie de ciumă.

În zori, doi miliţieni duseră pe arestaţi şi banii la Ciornîi Iar. Procurorul, împuternicitul operativ, care nu avea mijloc de locomoţie, şi unchiul Petea se urcară în trăsura spitalului, fiind escortaţi de şase călăreţi. Detectivul găsind în Volodea un ascultător atent, îi înşira verzi şi uscate despre nişte crime îngrozitoare, descoperite chipurile de el. Era un om de meserie, glumeţ de felul lui şi căruia îi plăcea să se amuze. Lui Volodea îi sclipeau ochii sub sprîncenele stufoase ; unuia ca el face să-i povesteşti, mai cu seamă cînd te prăpădeşti de somn. Procurorul sforăia, unchiul Petea fuma mereu şi din timp în timp ofta adînc. La Zarecensk trebuia să le mai vină şi alte întăriri de la miliţie.

— Să nu iasă vreun tămbălău ! zise detectivul.

— Asta ce mai înseamnă : un schimb de focuri ? se informă prevăzător Volodea.

Materia primă şi pîslarii s-au găsit abia a doua zi spre seară, şi nu la Zarecensk, ci în cătunul Glinişci. Încă două zile şi două nopţi, Volodea şi moş Petea n-au dormit aproape de loc. Miroseau de la o poştă a clor, se certară cu medicul veterinar din Zarecensk, pierdură, nu se ştie unde şi cum, un furtun al statului, şi abia marţi seară se întoarseră, în sfîrşit, la spitalul din Ciornîi Iar. După ce se îmbăie în apa rîului, după ce se schimbă şi îşi pieptănă părul îmbîcsit, Volodea se duse, cu un aer triumfător, să-i dea raportul lui Bogoslovski. Medicul-şef îl ascultă cu atenţie, după care îl întrebă :

— Şi cum a rămas cu magaziile şi cu atelierul din Razgonie ? Le-aţi lăsat aşa ? Fără nici o dezinfecţie ?

Ustimenko tăcea : uitase cu desăvîrşire de magaziile acelea goale ! Atît de captivantă fusese urmărirea hoţilor, aşa de tare străluceau fulgerele pe cer, aşa de plăcut fornăiau caii escorţei, era atît de pa-

sionant să-l asculte pe procuror şi atît de interesant să găsească pîslarii şi materia primă furată, încît...

— Că ai uitat dumneata, care la urma urmei nu eşti decît un ţînc, asta nu mă miră ; nu prea-mi puneam eu mari nădejdi în dumneata ; dar că sanitarul Semocikin, care are atîta experienţă, s-a dovedit a fi un gură-cască, s-o ia dracul de treabă ! se mînie Nikolai Evghenievici şi dădu dispoziţii să fie numaidecît trezit din somn moş Petea.

— Vinovat de toate sînt, în mod categoric, eu — începu Volodea.

Dar Bogoslovski îl întrerupse cu brutalitate :

— Încetează !

După vreo patruzeci de minute, plecară din nou la Razgonie. Noaptea era înstelată, caldă, liniştită. Moş Petea Semocikin căsca zgomotos, surul alerga în pas măsurat, arcurile trăsurii scîrţîiau monoton. Volodea tăcea mîlc, de teamă că dacă va spune ceva, unchiul Petea o să-l ia la rost. Dar unchiul Petea se arăta de data asta foarte prietenos :

— Ţi-am spus eu, Vladimir Afanasievici, că Nikolai Evghenievici al nostru e un fenomen ? Vede la trei arşini sub pămînt. Grozav om ! Batîr, acuma n-ai să te mai poticneşti. Bunînţeles că sînt şi eu vinovat. Am băut atunci ceva mai mult cu hoţomanul acela şi am scăpat din mînă hăţurile în misiunea mea specială... Moş Petea mai căscă o dată, apoi rosti gînditor : Uite aşa luptă sistemul sovietic de ocrotire a sănătăţii cu moştenirea ţarismului blestemat. Are dreptate Nikolai Evghenievici !

„COLEGA"

Şi iarăşi nici un cuvînt de laudă. Nici măcar nu şi-au mai adus aminte de tot ce făcuse el. Şedea la locul lui obişnuit, în dosul dulapului acela galben, şi razele soarelui îl loveau în faţă, iar tot ce se întîmplase în ultimele zile — descoperirea hoţilor şi ancheta, călăreţii şi bravul detectiv, beţivul de Gorşkov şi fulgerele acelea — toate erau un fleac, asupra căruia nu merita să te opreşti. Volodea se întristă, firește, dar ce putea să facă altceva? Să se scoale în picioare şi să le spună la toţi cît de greu a fost, că a fost chiar înfiorător? Să le spună că el şi unchiul Petea sînt nişte eroi? Nu, asta nu putea să o facă. În scurtă vreme, prins în ritmul obişnuit al vieţii de spital, uită chiar şi el de evenimentele din Razgonie.

De dimineaţă Bogoslovski îl însărcină să pregătească pentru operaţie pe un oarecare Roman Karpovici Ciuhnin, din salonul cinci. Huiduma de Romka, cum îi ziceau flăcăului acesta ceilalţi bolnavi, se temea de operaţie şi, ca să-şi facă singur curaj, dar mai ales ca să ascundă faţă de personalul spitalului că e un fricos, cicălea tot timpul îngrijitoarele, pe sora-şefă, pe vecinii din salon, ba chiar şi pe doctoriţa Nina Sergheevna, o femeie blîndă, cu cîrlionţi pe frunte, însă lucrul cel mai supărător era că Romka Ciuhnin citise fel de fel de broşuri de popularizare a medicinei şi afirma cu aplomb că aici, la spitalul din Ciornîi Iar, toţi sînt nişte neisprăviţi, nişte doctoraşi ignoranţi, rămaşi în urma

„realizărilor medicinei moderne". Furios, fălcos, mereu transpirat, umbla pe culoarele spitalului, își vîra nasul peste tot, căuta să afle cîte și mai cîte, denatura cele auzite și trăncănea tot timpul cu o plăcere sadică :

— Deunăzi l-au dus pe unul, un bătrînel, pe furiș, noaptea, la morgă. Diagnostic greșit ! Ar trebui dați cu toții în judecată și condamnați fără cruțare, fiindcă sînt o gașcă de escroci, nu doctori. Au nenorocit și o fetiță ; i s-a inflitrat din greșeală aer la inimă. În salonul trei au adus chiar acum o pernă cu oxigen. Pentru ce credeți ? Au să-i facă și-acolo de petrecanie vreunui pacient...

Critica mîncarea, debita despre sora Sonecika niște mîrșăvii groaznice, iar tovarășilor săi de salon le spunea că au să iasă toți de-aici numai cu picioarele înainte.

— Aici la dumneavoastră, nu se aplică de loc lisatoterapia, adică, pardon de expresie, tratamentul cu urină — îi reproșă el lui Volodea, care rămase trăsnit de această remarcă. Și în speță, tovarășe sanitar, sau ce-i fi dumneata, eu am o cantitate insuficientă de hemoglobină și de eritrociți ; se cer anumite măsuri urgente, dar dumneavoastră vreți să mă operați.

— Dumneata ești medic ? îl întrebă mirat Volodea.

— Sînt un intelectual sovietic ca oricare altul, răspunse Romka, cu un aer ironic și superior. Chipurile, știm și noi cîte ceva, de anamneză și de multe altele.

Îl măsura pe Volodea cu obrăznicie și foarte disprețuitor. Bolnavii din salon rîdeau. Un bărbat în vîrstă, care avea dureri mari din cauza unei fracturi grele la șold, îl sfătui, gemînd, pe Volodea :

— Ar trebui să-i dați un picior în fund și să-l alungați de-aici pe șobolanul ăsta, tovarășe. Nu mai e chip de trăit din pricina lui. Are și răbdarea

noastră o margine! Mi-e teamă că într-o zi o să-l linşăm ca pe hoţii de cai, şi n-o să fie frumos...

Romka oftă înfundat:

— Ei, poftim ce atmosferă! Dacă ar veni comisarul poporului de la sănătate şi ar vedea ce-i aici... Apoi adăugă mai în şoaptă: Cel puţin douăzeci şi cinci la sută sînt simulanţi. Treaba lor. În ce priveşte însă tubul meu digestiv, vă spun că e ceva în neregulă cu el. Cum vreţi, dar eu nu sînt de acord să fiu operat.

Volodea trimise o îngrijitoare să-l cheme pe Bogoslovski. În vreme ce îngrijitoarea îl căuta pe Nikolai Evghenievici, Romka îşi bătea neîncetat joc de Volodea: se lega ba de tinereţea lui crudă, ba de sprîncenele lui stufoase, ba de timiditatea lui. Volodea se făcea că nu ia în seamă nimic, dar în sinea lui suferea cumplit.

— Uite ce e, Ciuhnin — îl luă de scurt Bogoslovski, aşezîndu-se lîngă patul lui Romka. Dumneata ai venit aici nesilit de nimeni să ne rogi să-ţi facem o operaţie estetică la faţă; ne-ai spus că ai fost desfigurat într-o împrejurare secretă, dar eroică. Am aflat însă că n-a fost nimic secret. A fost o bătaie obişnuită la beţie, într-o zi de hram. Bogoslovski vorbea intenţionat tare, aşa încît îl auzea tot salonul. Amestecul dumitale în treaba aceea e cu atît mai condamnabil, cu cît dumneata eşti un un om oarecum citit, eşti contabil, porţi cravată şi pălărie şi le vorbeşti de sus oamenilor care se lipsesc şi de pălărie, şi de cravată. Te-ai vîrît în încăierare fără să te ameninţe nimeni, şi eu, care nu sînt nici pe departe un adept al bătăilor, socot că în cazul de faţă ai primit ceea ce ţi se cuvenea. Ţi-au rupt o ureche, şi dorinţa dumitale de a-ţi repara exteriorul este legitimă. Cît priveşte conduita dumitale în spital, aceasta e detestabilă. Azi, uite, nu te operăm, dar vineri, ori ai să fii operat, ori ai să fii scos din spital. Dacă provoci scandal, îţi facem ieşi-

rea chiar azi... Să mergem, Vladimir Afanasievici! Pe culoar îi spuse lui Volodea: Profesia noastră, Vladimir Afanasievici, e grea şi afurisit de ingrată. Cînd am început eu să muncesc, îmi închipuiam că noi, medicii, punîndu-ne la contribuţie toate puterile şi însuşirile noastre şi muncind, se înţelege, cinstit, se cuvine să ne bucurăm în aceeaşi măsură de cuvintele de recunoştinţă, de strîngerile de mînă şi alte manifestări sentimentale care fac viaţa mai veselă. Dar vezi că nu e întotdeauna aşa. Denunţătorul Sidilev, pe care eu şi cu dumneata l-am scăpat de o chestiune destul de neplăcută, uitînd de spaimele lui de-atunci — îţi minte, cînd se văicărea că am să-l „tai" — e supărat că „i-am scos prea multe degeaba". Iar cucoana lui a ţipat la mine adineauri, zicînd că aş fi putut „să-mi dau mai multă silinţă pentru un fost colaborator". Şi toate acestea eşti nevoit să le auzi şi să taci, fiindcă n-ai să te apuci să chemi miliţia. Uite, în salonul patru e o oarecare Liadova Aza Arkadievna, o femeie intelectuală. Fără să mă laud, noi am salvat-o dintr-un mare bucluc. Firește, suferă. Şi ce crezi dumneata? Nu ne scoate din căläi, din sadici şi chiar mazohişti, pe mine şi pe atît de blînda Nina Sergheevna; afară de asta, aruncă în îngrijitoare cu cănile, iar bărbatul ei, care e un om de treabă, un bun familist şi un soţ drăgăstos, cum se obişnuieşte să se spună, se uită la noi cu o căutătură de lup. Şi nu numai că se uită, dar mai şi spune unele vorbe, pe care de asemenea sîntem nevoiţi să le ascultăm şi să tăcem. Dar asta nu-i nimic! Nu de mult, o mamă zeloasă a sărit cu bastonul la bunul Vinogradov. Îţi spun toate acestea pentru ca dumneata, care te afli la început de drum în profesia pe care ţi-ai ales-o, să nu te aştepţi la lacrimi înduioşătoare din partea rudelor, la strîngeri de mînă şi la buchetele de flori de cîmp, culese de mînuţele copiilor recunoscători. Mai cu seamă atunci cînd medicina se arată a fi neputincioasă.

În cazul acesta trebuie să fii pregătit pentru orice. Dacă te vei pomeni că eşti chemat la procuratură, să priveşti totul cu calm şi să nu te superi. Inima unei rude iubitoare poate fi teribil de răzbunătoare şi se poate întîmpla ca dumneata, care ai făcut tot ce e în stare să facă un om cu cunoştinţele lui limitate, să apari chiar ca un criminal, necondamnat, evident, dar oricum „suspect". Fireşte, nu e de loc uşor. Desigur, se întîmplă şi altminteri — scrisori de recunoştinţă, uneori trimise şi la redacţiile ziarelor — ceea ce e foarte mişcător, foarte plăcut şi înduioşător pînă la lacrimi. Partea curioasă e că de cele mai multe ori ni se arată recunoştinţă tocmai atunci cînd în activitatea noastră un mare rol l-a jucat norocul sau atunci cînd a lucrat natura însăşi, şi asta fiindcă pacientul nostru cel recunoscător, nefiind medic, nu ştie ceea ce ştim noi. Prov Iakovlevici, bunul meu prieten şi mentorul dumitale, obişnuieşte să spună adesea, citîndu-l pe Gandhi, care, după părerea mea, avea perfectă dreptate : „Cunosc un singur tiran : vocea înceată a conştiinţei"... Nikolai Evghenievici oftă, sorbi cîteva înghiţituri de apă gazoasă dintr-un pahar cu pereţii groşi şi, citind parcă din nou gîndurile lui Volodea continuă : De altfel facem rău atunci cînd ignorăm conştiinţa, cinstea, probitatea, închipuindu-ne că acestea nu fac parte din lexiconul nostru. Dar aici, la noi, conştiinţa e ceva real, şi ea există numai aici, la noi, deoarece în lumea capitalului se întîmplă ca medicul să facă o operaţie nu fiindcă această operaţie ar fi necesară, ci fiindcă bolnavul e bogat şi poate fi „jumulit" de lire sterline, de franci sau de dolari. La ei mijloacele sînt patentate pe bani şi sînt comercializate, invocîndu-se numele oamenilor de ştiinţă. Ba tot aceştia le fac şi reclamă. Noi însă muncim într-o lume a cinstei, a conştiinţei şi a probităţii şi trebuie să luptăm împotriva acelora care înăbuşe în ei această „voce înceată a conştiinţei",

aşa cum luptăm cu tot ce ne e duşmănos. Ţi-aş da ca exemplu pe un oarecare Jovtiak, care îşi mai spune şi profesor... Aci însă Bogoslovski îi aruncă deodată o privire furişă lui Volodea, deoarece îşi aduse aminte că Jovtiak e totuşi profesorul acestuia; se intimidă pe neaşteptate, se fîstîci, fornăi pe nas şi încheie: Bine, să mergem, colega, la operaţie; noi doi avem azi o zi destul de grea!

„Colega"!

„Noi doi" — aşa a spus omul acesta îndesat, spătos, pîrlit de soare, omul acesta minunat. Şi tot timpul cît Bogoslovski operă, iar Volodea îl ajută, dînd bolnavului narcoticul, făcîndu-i o transfuzie de sînge, introducîndu-i soluţie fiziologică, luîndu-i pulsul, în tot acest timp în urechi îi răsunară cuvintele acelea rostite fără pic de afectare, cu o voce înfundată de ţăran: „Noi doi". Aşadar, i se recunoşteau anumite merite, era socotit o persoană apropiată, era un ajutor, nici pe departe cel mai de seamă, dar totuşi un ajutor căruia i se puteau împărtăşi unele gînduri amare, dintre acelea care, firește, nu se comunică chiar primului om care ţi-a ieşit în cale...

Ceasul din anticamera sălii de operaţii bătu ora unu cînd Nikolai Evghenievici îşi aprinse o ţigară subţirică, pe care o ţinea cu penseta. Volodea se spăla pe mîini, istovit, leoarcă de sudoare, sufocat de mirosul de eter cu care nu se obişnuise încă nici acum. Bătrînul doctor Vinogradov spunea, fără a se adresa în mod special cuiva:

— Ulcerele varicoase ale gambei sînt o mare pacoste. Îmi aduc aminte, Nikolai Evghenievici, de un caz...

Tocmai atunci uşa se deschise şi administratorul Rukavişnikov, un bărbat energic şi plin de viaţă, bun la suflet şi totdeauna cu zîmbetul pe buze, îşi vîrî capul înăuntru şi anunţă:

— Nikolai Evghenievici, secerătoarea a fost asamblată. Vahramcev şi Antoşka au s-o încerce. Cum s-ar zice, au să-i facă proba. Uite-o colo, drăguţa de ea...

Secerătoarea, vopsită în culori stridente, se tîra pe pămînt, dincolo de gardul spitalului. Volodea nu se pricepea de fel la treaba pe care o făcea ea, dar Bogoslovski, iritat, aproape că strigă :

— Nu înţeleg ce caută acolo Antoşka ! Ăsta întotdeauna strică ceva. Spune-i să nu se atingă de maşină...

O clipă, lui Volodea îi veni să rîdă : vedea bine că Nikolai Evghenievici ar fi vrut să dea fuga la secerătoarea lui, dar n-avea cum, fiindcă mai avea de făcut o operaţie, cea mai grea şi cea mai lungă din ziua aceea. La sovhozul „Drapelul muncii", un armăsar de rasă îl lovise în abdomen, cu copita, pe grăjdarul Bobîşev, un om în vîrstă, şi acesta tocmai fusese adus la spital. Nikolai Evghenievici îl cunoştea pe grăjdar şi ţinea la el, aşa cum ţinea la foarte mulţi oameni din împrejurimi, oameni muncitori, harnici şi pricepuţi. Făcînd o grimasă de durere (oricît de ciudat ar părea, dar, cu toată îndelungata lui experienţă profesională, Bogoslovski nu era totuşi lipsit de compasiune), Nikolai Evghenievici spuse :

— Mi-i teamă să nu aibă rupturi la splină. Observă, Vladimir Afanasievici : paloarea se intensifică, tensiunea arterială scade. Simţi cum pielea se răceşte ? Şi tot timpul îi e greaţă... Ei, să începem...

Lucrînd uşor, frumos şi cu pricepere, Bogoslovski făcu o rezecţie abdominală şi începu să demonstreze, cu o voce monotonă, cum a fost ruptă splina bolnavului. Maria Nikolaevna îi dădea repede instrumentele trebuincioase. În încăpere nu se mai auzea decît zăngănitul metalic al foarfecelor aruncate de Nikolai Evghenievici, al pensei, al sondei sau al scalpelului, cum şi respiraţia grea, cu gîfîieli, a lui Bobîşev.

— Pulsul ? întreba din cînd în cînd Bogoslovski.

Ustimenko răspundea încet, în tonul atmosferei care stăruia în sala de operaţie a spitalului din Ciornîi Iar. Vinogradov, o namilă de om, sforăia sub masca de la gură. În anticamera sălii de operaţie ceasul bătu ora două, apoi două şi jumătate. La ora trei şi treizeci şi două de minute, Bohîşev fu scos din sala de operaţie : Nikolai Evghenievici se lăsă pe un taburet, rămase cîteva momente nemişcat, apoi murmură :

— Oare să nu scape bătrînul ? În clipa aceea văzu secerătoarea, care se îndrepta cu botul chiar înspre gardul de fontă al spitalului. Antoşka ! sări Bogoslovski, înroşindu-se tot de mînie. Antoşka singur ! Fir-ar ei ai naibii să fie ! Au să-mi strice maşina ! De unde iau alta ?

Aruncîndu-şi din mers halatul şi masca, furios la culme, Nikolai Evghenievici ieşi ca din puşcă pe uşa spitalului, smuci portiţa şi, dînd din amîndouă mîinile, începu să ţipe cît îl ţinea gura la Antoşka, un flăcău albicios, cu părul vîlvoi, neînfricat. De la fereastra din sala de operaţie, Volodea îl văzu pe Nikolai Evghenievici aruncîndu-se în şaua secerătorii atît de dragă lui. Maşina îşi corectă direcţia şi-şi urmă drumul ei. Antoşka se ţinea în fugă după ea. Sanitarul Vahrameev, apărut ca din pămînt, proptit în picioroangele lui lungi, se uita uluit la medicul-şef şi aci îşi împreuna mîinile la piept, de parcă s-ar fi rugat, aci îşi făcea de mama focului cruci peste cruci.

— Doamne, ce om uimitor ! rosti Nina Sergheevna, care stătea alături de Volodea, lîngă fereastră. Şi adineauri, doar, era aproape leşinat ! Ai observat, Ustimenko ?

— Un smintit, doamne iartă-mă ! făcu smerită sora de la chirurgie. Dacă vreţi să ştiţi, a stat o

jumătate de noapte cu Vahrameev, ca să monteze secerătoarea asta.

Peste vreo douăzeci de minute, cînd Volodea ieşi din spital, Bogoslovski, în cămaşă şi bretele, se răstea la Vahrameev :

— Nu ţi-am spus eu că axul trebuia strîns mai tare ? Ce-ai făcut ?

Boneta albă, pe care Nikolai Evghenievici şi-o uitase pe capul ras, îi căzuse strengăreşte pe o ureche. Pacienţii lui Bogoslovski răsăriţi la toate geamurile spitalului, ca şi oamenii aflaţi în grădina de zarzavat se uitau la el şi zîmbeau. Doctorul îl mustra pe lunganul de mecanic, înfruntîndu-l pe un ton amărît, dar fără răutate :

— De unde să iau acum alt volant ? Spune-mi, de unde ? Să-l tai din Antoşka al tău ?

— Tăiaţi ! scînci jalnic Antoşka. Tăiaţi dacă sînt vinovat. Chiar dumneavoastră aţi pus axul acolo unde nu trebuia, şi acum daţi vina pe mine. Întotdeauna Antoşka-i vinovat ! Vai de păcatele mele ! Zău, dacă nu-mi vine să mă spînzur...

— Ţi-oi da eu ţie spînzurătoare ! mîrîi Bogoslovski.

Trasă de doi catîri zdraveni, secerătoarea fu dusă la reparat.

Nikolai Evghenievici îşi puse pe umeri haina-i veche, întoarsă, şi se îndreptă spre birou să semneze corespondenţa. De la fereastra micii rezerve unde fusese instalat Bobîşev după operaţie, Volodea îl văzu pe Bogoslovski stînd puţin de vorbă cu grădinarul Efim Markovici, apoi amenînţîndu-l cu degetul pe bolnavul Pauşkin, un cardiac, care trăgea cu lăcomie dintr-o ţigară enormă. Pe urmă, străbătînd curtea, medicul-şef intră în aripa stîngă a „aeroplanului".

La ușa rezervei plîngea încetișor fiica lui Bobîșev, o femeie drăguță, care se prăpădea cu firea. Tușa Klașka o îmbărbăta :

— Nu-ți pierde nădejdea, fetițo ! El are mîna ușoară, dătătoare de viață. Măcar că nu crede în Dumnezeu, dar nici un popă nu poate fi pus alături de dînsul. Popa cădelnițează, dumnealui însă slujește cu adevărat. Gîndește-te la ce-ți spun, fetițo, și nu-ți pierde nădejdea !

„Să slujești, iar nu să cădelnițezi — își zise Volodea, bucuros și cu convingere. Ce bine a vorbit tușa Klașa, ce bine a vorbit !“

De cealaltă parte a ușii se făcu tăcere. În rezervă intră Nikolai Evghenievici și, văzîndu-l pe Volodea că se ridicase de la locul lui, îi spuse :

— Stai jos. Se așează și el pe alt taburet. Ochii săi pătrunzători, puțin oblici, cercetau fața albă a lui Bobîșev. O cercetară îndelung, cu atenție, calm. Un om tare inteligent — spuse încet Bogoslovski. Original, șugubăț, o adevărată fire de rus. Am petrecut ceasuri foarte plăcute în tovărășia lui. De altfel trebuie să știi că la noi, în raion, sînt foarte mulți oameni remarcabili. Nu de mult, la oraș, un fost coleg de facultate, azi doctor și profesor, autor al mai multor lucrări medicale pe teme îndeobște cunoscute, însă un bărbat cu prestanță și cu un fizic impunător, mă compătimea : „Cred că te plictisești de moarte acolo, Nikolai, și-i tragi cu berea, nu ?“ Uluitor ! Sînt atîția ani de cînd s-a instaurat Puterea sovietică, s-au făcut atîtea, s-au împlinit atîtea visuri, și totuși un profesor în toată firea, judecîndu-ne după „Salonul nr. 6“ al lui Anton Cehov, își închipuie despre noi că ne plictisim și că ne înecăm urîtul în bere. În seara aceea m-am dus la fostul meu coleg, făcîndu-mi-se cinstea de a fi invitat la un soirée,

cum s-a exprimat el (observă că, deşi în taină, astfel de cuvinte mai circulă încă). Şi ce crezi ? Îi dădeau cu vistul.

— Adică cum ? întrebă Volodea, care nu cunoştea acest cuvînt.

— E un joc de cărţi, din cele aşa-zise inteligente. Jucau toţi cu pasiune, cufundîndu-se în îndeletnicirea asta a lor. Şi toată seara nu scotea nimeni o vorbă mai cu rost, nu exprima nici unul vreo idee. «Ah, momîia dracului, mi-am zis, ce cauţi tu aici ? Poftim : profesor, doctor, autor al mai multor lucrări ! Nu degeaba se spune : „Există toate elementele pentru gloria lui, numai el lipseşte pentru gloria noastră". La urma urmei, pentru ce o fi el profesor ? Nu, mi-am zis, e imposibil, mă înşel, îl judec greşit.» Şi am început să vorbesc cu fostul meu coleg despre endocrinologia chirurgicală. Ei bine, ce crezi că a făcut ? M-a bătut, uite aşa, protector, pe umăr şi mi-a spus : „Acum ne recreem, dar dacă vrei, vino la mine la clinică şi ai să stai de vorbă cu asistentul meu". Firește că nu m-am dus...

Nikolai Evghenievici rîse din toată inima, uşurîndu-se, apoi, după ce stătu puţin de vorbă pe culoar cu fata lui Bobîşev, se duse la dispensar.

În noaptea aceea, Volodea făcu de gardă pe spital, împreună cu Xenia Nikolaevna Bogoslovskaia, pe care o asistă la o naştere dintre cele mai grele. Mărunţică şi zveltă, cu codiţele ridicate sub boneta de doctor, cu faţa uşor îmbujorată şi cu o privire blîndă, dar totodată cu o anumită severitate în ochi, tînără încă, părînd aproape o studentă, Xenia, în timp ce lucra, îi dădea necontenit explicaţii lui Volodea, dar în aşa fel, încît acesta n-avea nicidecum impresia că-i vorbeşte un medic cu experienţă ; i se părea mai degrabă că are lîngă dînsul o colegă care ştie mai multe decît el.

— Vreau fetiţă — spunea cu o voce tînguitoare viitoarea mamă. Băieţii sînt toţi nişte derbedei. Mo-

tea, băiatul vecinilor noştri, a tras ieri cu arcul în vaca noastră...

Femeia scoase un ţipăt. Xenia Nikolaevna se aplecă deasupra ei, mîngîind-o cu blîndeţe. Volodea suferea el însuşi, cuprins de compasiune, şi-şi schimonosea îndurerat faţa.

Aproape de revărsatul zorilor, moaşa prinse plodul de picioruşe, îl lovi cu mîna ei mare şi roşie peste fese, îi ascultă scîncetul şi spuse :

— Ai născut un derbedeu. O să tragă cu arcul, ba poate şi cu praştia...

Volodea o ajuta pe Xenia Nikolaevna. Lehuza stătea în nesimţire, cu obrajii şi fruntea învineţite. Volodea îi luă pulsul. Mîna îi era jilavă de sudoarea lipicioasă a suferinţei.

— Să începem transfuzia ! dispuse Xenia Nikolaevna. Ridică fiola ceva mai sus. Aşa...

Turnară cinci sute de centimetri cubi. În zori, infirmiera aduse aparatul de introdus ser fiziologic. Neînţelegînd prea bine ce face, Volodea executa în tăcere ordinele Xeniei Nikolaevna. „Moare ! îşi spuse el. Moare ! Oare ce-i mai putem face ? De ce nu chemăm toţi doctorii ? De ce nu trimitem după Bogoslovski ?“

În jurul lui se auzea clinchetul vaselor de sticlă. Xenia Nikolaevna dădea, cu mult calm, dispoziţii. Oare nu înţelege încă ce se întîmplă ?

Cel care nu înţelegea însă era el. Cînd se lumină de ziuă, Volodea văzu obrajii mamei îmbujorîndu-se. Ochii deschişi ai femeii erau încă înceţoşaţi, nu-şi dădea seama de nimic, dar ceea ce se întîmpla cu ea nu era moartea, nu era sfîrşitul, ci era viaţa, începutul...

Undeva, departe, ţipau într-un cor sfîşietor noii-născuţi. Se făcuse ziuă, îngrijitoarele îi duceau la alăptat. Băieţii şi fetiţele aveau fiecare cîte un număr. În curînd, şi mama aceasta are să-şi mîngîie feciorul, are să-i cînte cîntece de leagăn şi are să se

laude față de toți cu deșteptăciunea lui... Și are să uite că voia fetiță. În noaptea asta, în ochii lui Volodea se săvîrșiseră două minuni : o femeie care — după toate canoanele moșitului de altădată — n-ar fi putut să nască și să rămînă în viață — a născut și trăiește, iar copilul — care, după aceleași canoane învechite, n-ar fi putut să se nască viu — trăiește și el. Și toate acestea le făceau oamenii, mulți oameni, oameni care cu siguranță nu jucau vist, nu organizau „soirée"-uri și nu-și aranjau titluri științifice numai ca să mănînce bine, să doarmă pe moale și să se distreze în clipele de mari nenorociri prin care trec popoarele...

Volodea făcea eforturi să-și imagineze în momentele acelea figurile unor oameni ca Secenov, Guborev, Feodorov, Kadian, Diakonov, London, Bogomoleț și Spasokukoțki. «De ce știm noi atît de puțin despre ei ? se întreba el, mîhnit. Toată noaptea asta ei au fost aici, au luat parte la luptă, au învins moartea — moartea însăși. Și totuși, despre ei se pomenește numai în manualele de specialitate, dar și acolo foarte puțin și într-un mod foarte politicos. „Biruitorii morții !" — iată cum ar trebui intitulat un capitol despre ei și despre alții ca ei.»

— Ce tot șușotești acolo ? îl întrebă Xenia Nikolaevna. Te aud șușotind mereu. Acum poți să te duci să te culci.

— Mă duc. La revedere ! murmură el.

— La revedere, Vladimir Afanasievici — îi răspunse ea, zîmbind.

Xenia Nikolaevna se spăla pe mîini, infirmiera îi ținea prosopul. Lui Volodea însă nu-i venea să se urnească din loc.

Cum putea să plece așa ? Prea fusese lungă noaptea asta, prea înțelesese multe în aceste ceasuri ! Era stăpînit de un nemărginit simțămînt de recunoștință.

— A fost greu de tot, nu ? o întrebă el pe doctoriță.

— Complicat.

— Foarte complicat ?

Xenia Nikolaevna schiță un zîmbet :

— Cred că da.

— Și acum ?

— Precum vezi și dumneata...

Ar fi trebuit să plece de mult. La ce mai stătea acolo ? Doar i s-a spus „la revedere !“ Drace, de ce nu se cară odată, nătîngul de el...

— Vă rog, dacă vă pot fi de folos cu ceva, chemați-mă — zise Volodea, ursuz și parcă stînjenit.

Xenia Nikolaevna dădu din cap. Volodea ar fi vrut să-i sărute mîna, mîna ei ce părea atît de slăbuță, cu vinișoare albastre, mîna ei atît de subțirică, atît de frumoasă. Dar nu îndrăzni. Retrăgîndu-se de-a-ndaratelea, bălăbănindu-și brațele lungi și mișcîndu-și anevoie picioarele lungi, în sandalele vechi și scîlciate, se furișă încet pe ușă. Afară, pe peronul clădirii, rămase deodată încremenit : în parcul spitalului, păsărelele cîntau cu foc, roua se ridicase, dar florile răspîndeau încă un miros tare, ca în puterea nopții. Un bondar mare și gros, bîzîind blajin, îl izbi pe Volodea în obraz și zbură mai departe, după treburile lui ce nu sufereau întîrziere.

„Viață ! exclamă Volodea, simțind un nod în gît. Viață dragă, grea și adevărată ! Salut ! Vezi, eu te ajut, viață dragă ! Nu sînt încă în stare să fac decît prea puține lucruri, deocamdată fac doar comisioane pentru tine, dar am să fiu, am să fiu neapărat ca ei. Și tu ai să mă respecți, viață dragă !“

În dimineața aceea îl mai vizită o dată, înainte de a pleca, pe Bobîșev. Bătrînul își agăță privirile de doctorul acesta tînăr și palid și se plînse că are dureri. Volodea îi luă pulsul și răsuflă ușurat. Dureri ! Ce cuvînt caraghios ! Dar trăiești, bătrîne Bobîșev ! Trăiești, și după cît se pare ai să trăiești încă mult și bine. Și cînd te gîndești însă că ai fost adus la spital aproape mort !

Dar Bobîșev nu pricepea nimic din toate acestea. Și nu era de mirare : el nu știa din ce cumpănă îl

scoseseră doctorii de aici. Acum avea dureri şi era amărît. Ar fi fost ridicul să cauţi să-l convingi că trebuie să se bucure de viaţă.

Volodea dormi pînă la amiază. În casa bătrînei Daune toţi umblau în vîrful picioarelor.

— Sst! ţistuia bătrîna Daune. Sst, tiavoli împieliţaţi! Toctorul toarme. Chind am se iau facaleţul, am să fă omor şi toctorul n-are să fă scape! Sst! Ţezar, lase fluierul aia!

„Fluierul — îşi zise pe jumătate adormit Volodea. Ţezar cîntă din fluier. Foarte bine!"

ÎN CE CONSTĂ FERICIREA?

În timp ce Volodea se ospăta cu prînzul îmbelşugat, bătrîna îi aduse o scrisoare de la Varia. Clămpănind din fălci, Volodea se apucă s-o citească. Brînzoaica i se opri deodată în gît. Volodea se înecă. Prov Iakovlevici Polunin a murit. A murit! Cum se poate una ca asta? Nu! Nu! Probabil că la mijloc e o eroare, o asemănare de nume. Ei, dar totul o să se lămurească îndată!

Lăsînd mîncarea la o parte, Volodea alergă la spital, tîrşindu-şi pe drum una din sandale (uitase să-şi încheie bareta).

În cancelarie se afla pe birou ziarul „Uncianski rabocii". Institutul „Secenov" anunţa „cu profundă durere" moartea prematură a profesorului-doctor şi exprima condoleanţe familiei celui decedat. În ziar mai era şi un necrolog, cu un portret cu chenar negru. Portretul nu semăna cu răposatul. „Profesorul Polunin P.I. — citi Volodea cu lacrimi în ochi — fiind..."

Dumnezeule, cît de puţin i se potriveau lui Prov Iakovlevici rîndurile acestea anoste, fade şi sforăi-

toare ! Judecînd după necrolog, profesorul părea a nu fi fost decît un slujbaş, şi atîta tot ; aşa le-ar fi privit de bună seamă şi el, dacă ar fi citit prostiile astea scrise într-un stil pompos, searbăd şi după şablon ! De ce aceste fraze despre „sensibilitate", despre „căldură", despre „chipul lui de neuitat", pe care Prov Iakovlevici le taxa totdeauna drept eufemisme ? „Scutiţi-mă de sentimentalisme femeieşti ; cît despre cei care mă înjură, mă descure eu şi singur cu ei", spunea el.

— A murit — rosti Volodea, cu buzele tremurătoare, cînd îl văzu pe Nikolai Evghenievici. A murit Polunin...

— Ştiu — răspunse Bogoslovski. Am citit în ziar. Strîngîndu-şi pumnul mare, cu faţa schimonosită de mîhnire şi durere, Bogoslovski vorbi : E stupid, neînchipuit de stupid ! Cum şi-a îngăduit el, ce drept avea el să se neglijeze cu atîta cinică nesăbuinţă, să nu-i pese de loc de sănătatea lui ! I-am spus : „Prov, nu mai face pe nebunul ! Ce-ai de gînd ? Tutunul, mîncarea grasă, plăcintele, nopţile petrecute la masa de scris"... Dumneata ştii cum îşi petrecea el concediul ? Se ducea pînă la Marile Praguri de pe Uncia, cumpăra o bărcuţă şi pornea prin şuvoaie singur. Mă auzi ? Singur ! Odată l-am văzut de pe mal, de pe stînca Plakun, şi zău, crede-mă că m-a luat cu fiori ! Pe urmă, focul de găteje, ciorba de peşte, tutunul şi veşnicele chinuri ale gîndului, veşnicele lui căutări, încordarea nepotolită a minţii, cruzimea faţă de el însuşi, o exigenţă de neînchipuit, o frămîntare continuă, fără nici o clipă de linişte lăuntrică... Ce-i mai trebuia oare ? Ajunsese doctor, profesor, era invitat în Capitală, dar dumnealui rîdea şi mai multe nu : „Ce profesor mi-s eu ? Sînt un cioroi în haine negre, nu profesor ! Orice om, frăţioare, dacă e să-l cîntăreşti, valorează exact atît cît a făcut el cu adevărat, minus vanitatea lui. Profesor ! Oare în istoria ştiinţei puţini au fost oamenii care în timpul

vieții erau socotiți niște dilctanți și n-au izbutit să capete titlul de profesor, pentru ca după moartea lor sute de profesori să trăiască răspîndind, și încă fără talent, părerile lor ? Auzi vorbă : profesor !“ Bogoslovski tăcu o clipă, după care adăugă îngîndurat : Acum vreo șase ani, cîțiva colegi am pus la cale sărbătorirea jubileului său de cincizeci de ani. Doamne Dumnezeule, ce scandal a mai făcut ! Chestiunea a fost lăsată baltă. „E stupid, zicea el, să stai într-un jilț și să asculți discursuri de îngropăciune ce-ți sînt adresate ție direct ! Au să se apuce să-mi enumere lucrările, dar trei pătrimi din ele sînt pur și simplu niște fantezii. Și eu, mă rog, să mă ridic din fotoliul jubiliar și să țin o cuvîntare despre greșelile mele ? Cînd toată medicina e o istorie a greșelilor săvîrșite de oameni ?“ Încearcă să stai de vorbă cu un astfel de om ! Ba m-a trîntit jos pe covor și m-a întrebat, zgîlțîindu-mă : „Vrei să trăiești, ori să mori, spune ?“ Și-acum, uite... Rămaseră tăcuți amîndoi. Nikolai Evghenievici tuși îndurerat, apoi vorbi din nou : E o pierdere uriașă, ireparabilă. Unde mai pui că era și foarte sincer în toate. Nu numai față de prieteni, dar și față de sine însuși. Era o fire mare, totul în el era larg, vast. Cînd îi spuneam nimicuri din acestea „stupide“, sfătuindu-l să se menajeze, Polunin îmi răspundea : „Pentru mine, Kolea, viața așa e mai interesantă“. Și uite că s-a dus într-o clipită. De altfel, o astfel de moarte și-a și visat. Fulgerătoare, fără mixturi, fără picături, fără prafuri și consilium-uri... Lui Nikolai Evghenievici îi tremura bărbia. Exclamă cu voce ascuțită : Dar poate că avea dreptate ! Poate că e, într-adevăr, mai interesant să trăiești așa ca el ! Poate că a fost un om fericit ! Sînt firi care nu pot, nu doresc, nu știu, în ultimă instanță, să se menajeze în viață... Bogoslovski își aprinse o țigară subțire, ieftină, trase cu lăcomie fumul în piept, își vîrî cu putere pumnii unul într-altul și întrebă încruntat : Poți să-mi spui, în definitiv, pentru ce trăiește omul ?

Volodea îl înfăşură, uluit, cu o privire aburită, pe Nikolai Evghenievici: „Uite, bătrînul acesta (la vîrsta lui Volodea, Bogoslovski i se părea, firește, un bătrîn), uite, doctorul acesta, după toate cîte a făcut în viaţa lui şi după cîte face încă, îşi mai pune totuşi această întrebare!..."

— Pentru ce? întrebă din nou, cu năduf, Nikolai Evghenievici. Dumneata nu te-ai gîndit niciodată la asta?

— Ba m-am gîndit...

— Korolenko, dacă nu mă înşel, spunea că omul se naşte pentru a fi fericit — urmă Bogoslovski. Pentru a fi fericit, aşa cum pasărea se naşte ca să zboare. E frumos, dar vag. Fericirea aceasta e înţeleasă şi va fi înţeleasă de fiecare în felul lui. Bunăoară, Polunin, pe de o parte, şi colegul acela al meu, pe de altă parte, care trăieşte acuma bine la Moscova şi despre care mi se pare că ţi-am vorbit. Care din ei a cunoscut adevărata fericire? Prov Iakovlevici, care a riscat totdeauna şi oriunde, sau jucătorul de vist Dmitri Borisovici? Polunin, cel care contesta şi distrugea, sau Dmitri Borisovici, autorul unor disertaţii ce nu servesc nimănui, decît numai autorului lor? Unde e fericirea: în vist, sau în bărcuţa purtată de vîltoarea cumplitelor noastre praguri şi pe care o mînă, fără temere, Polunin? În ipotezele incomode ale lui Polunin, sau în repetarea unor dogme care nu dăunează cu nimic, dar nici nu sînt de vreun folos cuiva? Era oare fericit Polunin care îşi dădea seama de tragica neputinţă a medicinei şi încerca să se răzvrătească împotriva acestei neputinţe, sau eşti mai fericit dacă recunoşti, supus, neputinţa, şi încă aşa fel ca, doamne fereşte, să nu te osteneşti cu reflecţii de prisos? E însă o vorbă înţeleaptă, care zice: „E viu, dar nu face nici cît un mort". Oare nu e adevărat? Înţelepţii din vremea Romei antice spuneau că nu există nefericire mai mare decît să-ţi pierzi rostul vieţii de dragul existenţei. Cum trebuie

înţeles lucrul acesta ? După toate probabilităţile, cred că în felul următor : poţi încerca adevărata fericire, şi chiar o fericire foarte mare, stînd culcat, să zicem, pe nisipul fierbinte de pe plaja mării şi ascultînd, nu-i aşa, cîntecul valurilor. Dar nu încearcă oare absolut aceeaşi fericire şi un viţeluş cînd zburdă cu coada ridicată băţ în sus pe izlazul verde ? Şi una şi alta e fericirea de a exista, iar fericirea aceasta o cunosc foarte multe fiinţe cărora li se spune oameni. Dar atunci, dă-mi voie să te întreb : de ce mai zicem că oamenii sînt stăpînii naturii ? Dacă eşti om cu adevărat, nu te poate mulţumi numai senzaţia fizică a fericirii de pe malul mării ; toate acestea nu te pot mulţumi îndeajuns şi încerci o nevoie imperioasă să mergi înainte, să lupţi, să pătrunzi în domenii ale cunoaşterii necunoscute pînă la tine, să simţi necesitatea rolului pe care îl reprezinţi tu, nu pentru tine însuţi şi nu pentru copiii tăi (asta e prea puţin pentru societate), ci să simţi nemijlocit senzaţia acţiunii, a creaţiei, a participării tale la munca de creaţie a tuturor...

— Cu alte cuvinte, fericirea constă în luptă ?

— În luptă ? (Nikolai Evghenievici rămase o clipă pe gînduri.) Da, fireşte, în luptă. Dacă vorbim de om în adevăratul înţeles al acestui cuvînt, de om nu numai ca consumator, ci de om ca forţă creatoare, atunci, desigur, lupta înseamnă fericire... Ei, dar să mergem, avem de operat...

Toată seara Volodea lucră la dispensar şi în sala de primire a bolnavilor, dar orice făcea, un singur gînd îi stăruia în cap : „Polunin nu mai e ! Nu mai e şi n-o să mai fie niciodată ! Nu. A murit şi n-o să mai rîdă niciodată cu vocea lui puternică de bas, n-o să mai intre în aulă cu pasul lui larg şi apăsat, n-o să-şi mai încreţească fruntea mare şi pistruiată. Prov Iakovlevici a murit !“

— Ceea ce e de asemenea uimitor — auzi iarăşi vocea lui Bogoslovski, care intră pentru o clipă în

sala de primire — ceea ce e nimitor la oamenii de felul lui Polunin, e că sînt cu totul lipsiți de vanitate. Omul acesta nu regreta nimic, nu scria și nu semna nicăieri : făcut de subsemnatul. Cînd constata un simptom, nu striga : priviți, acesta e simptomul lui Polunin. Puțin îi păsa lui. Era vast, avea un bagaj intelectual enorm. Dar în urma unor asemenea personalități, ceva se schimbă totuși în știință, se schimbă neapărat ceva, printr-un impuls, printr-un salt. Și asta e foarte important. Nu crezi, Vladimir Afanasievici ?

Abia în timpul nopții, Volodea citi pînă la capăt scrisoarea Variei și se minună, nici el nu știa a cîta oară, de Varvara lui : cum înțelegea ea întotdeauna totul, fără să spună o vorbă de prisos, nimic inutil, fără a se lansa în flecăreli deșarte cînd îi relata despre înmormîntarea lui Polunin, la care a asistat și ea, depunînd un bucheţel de flori „de la Volodea". «Căci ce altceva aș fi putut face ? scria Varvara. N-am legat, desigur, florile cu nici o panglicuță de condoleanțe. Dar cînd am depus bucheţelul pe catafalc, am șoptit : „E de la Volodea, de la discipolul dumitale, de la Ustimenko". Am spus asta, firește, încet și nu m-a auzit nimeni.»

Cu fiecare zi avea tot mai mult de lucru. Ochii lui Volodea, întotdeauna larg și cu lăcomie deschiși, dorința lui permanentă de a acționa, sinceritatea plină de respect cu care punea el întrebări atît lui Vinogradov, cît și Ninei Sergheevna sau Xeniei Nikolaevna, stăruința lui de a nu se afișa, ci de a fi modest și folositor, pasiunea de a cunoaște și de a acumula cît mai multe cunoștințe, lucru pe care ceilalți îl observau la practicantul Ustimenko, toate acestea au făcut destul de repede din Volodea un om de neînlocuit, într-un sens sufletesc, uman. Pînă și sora de la chirurgie, de obicei atît de severă, îl chema adesea la dînsa, ca să-i arate dibăcia cu care lucra ea în sectorul acela complicat și de foarte mare răspun-

dere. Teoretic, el ştia tot ce-l învăţa Maria Nikolaevna, dar de fiecare dată se mira şi se bucura de iuţeala, de precizia şi iscusinţa acestei femei.

— Iată, am pregătit trusa — spunea ea, zăngănind din instrumente. Acum o pun în sterilizator şi, observă, fără să pierd nici o clipă, mă duc la spălător şi mă spăl pe mîini „pentru asistenţă la operaţie". Fii atent la toate, nu lăsa să-ţi scape nimic. Va veni o vreme cînd o să trebuiască să dresezi şi dumneata colegi de breaslă. Nu te strîmba; am zis să-i dresezi, numai aşa... Mai departe. Mi-am pus halatul sterilizat. Sanitara a scos trusa din sterilizator şi eu am acoperit-o cu un prosop. Trusa a fost aşezată în partea stîngă a mesei cu instrumente. Urmăreşte cu atenţie, învaţă să economiseşti timpul. Ai în faţa dumitale o soră de clasă înaltă, demnă de un chirurg ca Nikolai Evghenievici...

Volodea era nelipsit de la prosectură, asistînd la toate autopsiile. O însoţea apoi pe Nina Sergheevna în vizitele făcute bolnavilor din satele Opolie şi Bolşoe Gridnevo. De patru ori a pus el însuşi diagnostic exacte: apendicită acută, colită renală, variolă, ateromă. A avut apoi în tratament doi bolnavi şi a fost lăudat odată chiar de Vinogradov, ceea ce l-a făcut pe Bogoslovski să murmure: „Hm!" Lui Romka Ciuhnin i-a secţionat el singur cicatricele vicioase de la ureche, ce-i drept însă, sub conducerea lui Nikolai Evghenievici. Acum Ciuhnin, marele cunoscător în ale medicinei din salonul cinci, îi vorbea lui Volodea pe un ton linguşitor. Afară de acestea, Ustimenko a mai făcut şi alte cîteva operaţii mărunte. În pofida interdicţiilor stricte ale lui Bogoslovski, la spital toţi îi spuneau „Volodea al nostru", sau „Volodicika", sau „doctorul Volodea". La rîndul său, Volodea se ţinea grav, în ciuda ironiilor, nu zîmbea aproape niciodată, vorbea puţin şi adesea îl auzeai spunînd fără falsă modestie, te miri cui şi de ce:

— Te rog fii bun şi fă-mi cutare serviciu...

Nu era însă de loc cazul să se roage. Dimpotrivă, el avea dreptul să ordone, şi chiar cît mai scurt. Şi, deşi nu era obligat să întoarcă faţa către persoana căreia îi dădea o dispoziţie, Volodea întorcea capul, ba îşi cerea chiar scuze că i se adresează cu ceva.

Uneori se vedea pus în situaţii jenante. Odată, o femeie pe care el o tratase la dispensar de mastită, l-a aşteptat pe o bancă lîngă ieşirea din spital şi, întinzîndu-i un coşuleţ nou-nouţ, i-a spus :

— Poftim, Volodicika, nişte miere în faguri. Mănînc-o sănătos, că tare bine m-ai vindecat. Îţi mulţumesc, băiatule ! Ai aicea castraveciori, cîteva roşioare şi nişte ridichi din alea dulci. Mănîncă-le sănătos !

— Pentru cine zici că sînt astea ? o întrebă Volodea, ţinînd în mînă coşuleţul.

— Pentru dumneata, Vladimir Afanasievici ; dumitale ţi le-am adus, în semn de mulţumire.

— Antonova, ţi-ai ieşit din minţi ? se răsti Ustimenko, făcîndu-se roşu la faţă.

Femeia dădu din mînă şi porni repede spre conovăţul de lîngă dispensar. Volodea rămase o clipă buimac, apoi, tîrşindu-şi sandalele scîlciate, se repezi după Antonova.

— Cum îndrăzneşti ? ţipă el, apropiindu-se de căruţă. Nu permit, am să te trag la răspundere...

Dar mult timp după aceea i-a fost ruşine de protestele lui stupide, de faţa bună şi speriată a Antonovei.

Altădată, un ţăran viclean, cu gura strîmbă, poreclit Kozodoi [1], i-a cerut în taină lui Volodea şase ruble.

— Ce să faci cu ele ? l-a întrebat Ustimenko.

— În ce zi sîntem azi ? l-a întrebat la rîndul lui Kozodoi.

— Vineri.

---

[1] Păpăludă (n.t.).

— Ce sfînt prăznuim noi azi, tovarăşe doctor, bunul nostru doctor ?

Volodea habar n-avea ce sfînt era în ziua aceea, iar timp ca să stea de vorbă nici atît, aşa încît Kozodoi s-a pricopsit cu banii ceruţi. Spre seară, afurisitul de magaziner era beat turtă. Bogoslovski făcu o anchetă severă şi se dovedi că vinovatul era Volodea. Kozodoi se jură că, pentru a-şi sărbători onomastica, a căpătat banii necesari de la doctorul Ustimenko. Şi din toată treaba asta, Volodea s-a ales cu o săpuneală zdravănă.

— Să mă ierţi mata — i-a cerut scuze mai tîrziu Kozodoi. Dar s-a legat şeful de mine, mi-a vîrît sula-n coaste, ca să-i spun cine şi cum. Eu, care sînt un om cu cugetul curat, n-am putut să-l mint pe Nikolai Evghenievici, aşa că i-am mărturisit şi i-am spus că dumneata mi-ai dat banii.

La dispensar, sau în timpul vizitelor zilnice în saloane, sau în sala de pansamente, Bogoslovski îl dăscălea într-una pe Volodea :

— Germanul Bier s-a exprimat odată aşa, cam grosolan, e drept, dar foarte just : „Oamenii operaţi prea des se prostesc". Înainte de toate, trebuie să te gîndeşti cum ai putea să-l tratezi pe om, iar nu la operaţia pe care ai vrea s-o propui în cazul respectiv. La operaţie nu trebuie să recurgi decît cînd e categorie necesară.

Altă dată Bogoslovski i-a spus :

— Ascultă, am impresia că te sfătuieşti cu bolnavii. Trebuie să înţelegi că omul bolnav e slăbit, năuc, obosit de suferinţe, şi are nevoie să fie condus. Dumneata însă faci aici un fel de cameră a lorzilor.

Într-un rînd, văzîndu-l pe Volodea stînd tolănit într-un scaun la dispensar, moleşit de căldură şi de aerul înăbuşitor, Bogoslovski se aprinse :

— Eşti bolnav !

— E aşa de cald...

— E chiar așa de cald ?! i-o trînti Bogoslovski, și fața lui arsă de soare se făcu stacojie. Dacă ți-i așa de cald, du-te acasă ! Medicul trebuie să fie nu o bucată de carne fiartă, ci un om energic și puternic, pentru ca bolnavului să-i facă plăcere să i se supună. Dumneata ești obligat să ai un moral de voinic legendar, nu să stai ca o peltea de ovăz. Bolnavul trebuie să-și dea silința să se facă bine, mai ales de dragul bravului său doctor. Ești obligat să acționezi și cu personalitatea dumitale, nu numai cu cuțitul, sau cu fizioterapia, sau cu mixturile. Du-te acasă și întoarce-te om !

— Eu nu pot fi un voinic legendar ! răspunse acru Volodea. Eu sînt Ustimenko.

— Fă o baie în Uncia și vino înapoi. Ai înțeles ?

— Am înțeles ! răspunse Volodea, supărat de-a binelea.

A doua zi, Bogoslovski îl întrebă :

— Ai citit vreodată Evanghelia ?

— Nu ! răspunse bosumflat Volodea.

— Eu, ca fecior de popă, am citit-o, firește. Scrie acolo și de dumneata.

— De mine ? se miră Volodea.

— În Evanghelia de la Luca se spune : «Vai vouă cînd toți oamenii vă vor zice : „Bine de voi !“» Acum ai priceput ? Și să știi că mie îmi vine mult mai lesne să operez singur, decît să stau lîngă dumneata cu kornzangul. Cît despre observațiile pe care ți le fac, să nu fi supărat pe ele, pentru că și acestea e mai lesne și mai ușor să nu le faci, decît să le faci... Așa că să-ți fie rușine pentru vorba pe care ai spus-o ieri, că nu ești un voinic legendar, ci Ustimenko. Eu vreau ca dumneata să devii un voinic legendar !

Bogoslovski plecă. Volodea bău două pahare de apă minerală și își zise : „Niciodată încă n-am fost frecat ca acum. Oho ! Asta nici Variei nu pot să i-o spun. Cît despre voinic, nu-i cu neputință !“

De cele mai multe ori, Volodea făcea de gardă noaptea cu Vinogradov. Pe la ora douăsprezece, bătrînul doctor îşi întindea aşternutul pe canapeaua din camera de gardă a internilor, făcea un duş şi, gemînd de plăcere, se culca. Ustimenko trecea prin saloane, avea grijă ca surorile şi îngrijitoarele de serviciu să nu doarmă, bolnavii să nu joace şah pe coridor după miezul nopţii şi să nu tulbure odihna altora cu discuţii tîrzii. De două-trei ori pe noapte îl trezea din somn pe Vinogradov :

— Savcenko tuşeşte — l-a strigat odată pe doctor.

— Ce ? întrebă supărat Vinogradov.

— Savcenko, din salonul trei, tuşeşte. A fost operat deunăzi, şi mă tem că...

Vinogradov se îmbrăcă docil şi se duse, căscînd, în salonul trei. Savcenko nu mai tuşea ; dormea. Vinogradov se opri atunci pe coridor şi ascultă atent, cu o expresie de îngrijorare pe faţă.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă jenat Volodea.

— Ascult.

— Ce anume, Konstantin Ivanovici ?

— Dacă n-a strănutat careva !

Volodea schiţă un zîmbet silit şi vinovat.

— Dacă strănută vreunul, să vii să mă trezeşti — spuse Vinogradov, îndreptîndu-se spre culcuşul lui. Atunci am să mă duc şi am să-i spun : „Să fii sănătos !“ Merită osteneala, nu ?

— Hi-hi ! chicoti fals Volodea. Numaidecît însă se mustră pentru chicotitul acesta stupid. Dar ce putea să facă el, dacă îl mîna din urmă blestemata aceea de conştiinciozitate ?

Cînd a căzut pentru a patra oară de gardă cu Vinogradov, acesta i-a atras atenţia lui Ustimenko să nu-l mai trezească din somn decît atunci cînd era de părere să-l scoale şi sora Anghelina Modestovna, o femeie în vîrstă, cu nasul mare, şi foarte taciturnă.

— Eu sînt un om vlăguit ! Pentru mine, frate, lucrul cel mai important e să dorm — spuse Vino-

gradov. Iartă-mă, te rog, dar am numărat pînă acum că m-ai trezit din somn de unsprezece ori absolut inutil...

— Dar dacă... — începu Volodea.

— Du-te la naiba, dar pe mine să mă laşi în pace! îi răspunse cu falsă asprime Vinogradov. Nu mai am mult şi împlinesc şaizeci de ani; înţelegi dumneata ce înseamnă asta? Şi doctorul se pregăti fericit de culcare, rîzînd şi mormăind ceva, ca un urs care trecuse prin multe şi ştia el ce ştia. Pe urmă, odată culcat în pat, căscă lung, cu desfătare, şi spuse: Ştiu ce gîndeşti acum despre mine: mă condamni, probabil. Eu însă am să te povăţuiesc, tinere, să n-o faci. Noi, medicii bătrîni, sîntem oameni buni, cinstiţi, în cea mai mare parte de treabă şi am văzut multe. Ehe, multe, multe de tot...

Volodea îl asculta în tăcere.

— Pe vremea ţarului, pe care dumneata, din fericire, n-ai apucat-o, fiecare din noi o duceam foarte greu. Mai ales dacă erai tînăr şi cu idei în cap. Din tagma asta, firește, nu făceau parte practicienii la modă, cu cabinet propriu, dornici să se pricopsească. Pînă la revoluţie am lucrat, frăţioare, mai bine de zece ani, la zemstvă, şi am gustat din plin amarul. Uite, dumneata te uiţi acum la mine şi îţi zici: „Konstantin Ivanovici e un egoist, are grijă numai de persoana sa, se cruţă". Da, mă cruţ, căci sînt bătrîn. Aş vrea să mai fac încă umbră pămîntului, să mai calc iarba în picioare, aş vrea să mai trăiesc aşa cum trăiesc acum: sînt stimat, mă bucur de consideraţie, nu sînt dintre cei din urmă în ţinutul nostru şi, la drept vorbind, am şi de ce! Am muncit, nu mi-am mîncat pîinea degeaba. Toată lumea o ştie. Şi trebuie să-ţi spun, tinere drag, că înainte vreme serviciul nostru era foarte primejdios. Şaizeci şi şapte la sută dintre medicii zemstvelor decedaţi mureau de pe urma a tot felul de boli infecţioase. Şaizeci şi şapte la sută! Serioasă cifră, nu? Dar noi,

cu toate că știam ce ne așteaptă, ne duceam la țară, la dracu-n praznic, și munceam fără a ne precupeți puterile. Ne înfundam prin niște coclauri cum azi nu mai găsești nicăieri, fiindcă nu mai există. Și în ce condiții crezi dumneata că lucram? Doctorul Sikorski a făcut socoteala că mai bine de zece la sută din decesele medicilor de la zemstve se datorau sinuciderilor. Mai mult de zece la sută! Așadar, dintr-o sută de morți, șaizeci și șapte mureau infectați de boli, iar alți zece la sută se sinucideau. Uite cum era viața în Rusia țaristă. Istovitoare, ca să mă exprim decent. Așa că am obosit și eu, tinere drag, și aș vrea să mai dorm, măcar atîta vreme cît pot s-o mai fac. Să nu mă condamni!

— Nici nu vă condamn.

— Minți, mă condamni! Așa sînteți voi, tinerii, pe toți îi condamnați. Noi însă, bătrînii, sîntem altfel. Noi ne-am trăit viața așa fel, încît n-avem de ce să ne căim prea mult în fața voastră. Ai înțeles, stimabile? Să fii sănătos!

Volodea ieși în vîrful picioarelor din camera de gardă, urcă scara în spirală, și se așeză pe o bancă din solariul de pe acoperișul plat al „aeroplanului". Pe cerul îndepărtat și negru, nespus de îndepărtat și de negru, stelele răspîndeau o lumină caldă, tremurată. Stelele acestea, aceleași stele, le privea poate și tatăl lui din Spania, și Varia din orașul lor, și mătușa Aglaia, de la Casa țăranului din cine știe ce sat, și Ganicev, și Pîci, și Rodion Mefodievici de pe puntea de comandă a navei sale...

Împreunîndu-și mîinile în jurul unui genunchi, Volodea își dădu capul pe spate și rămase multă vreme așa, singur, în liniștea nopții de vară. Inima îi bătea regulat și calm, mintea îi era neobișnuit de limpede, gîndurile clare, grave și fericite. „Oamenii sînt minunați — își zicea Volodea. Minunați! Nu-i nimic că Jenka Stepanov e un animal. Naiba să-i ia pe Dodik și pe Valentina Andreevna. Nu ei alcătu-

iesc poporul. Cei care alcătuiesc poporul sînt alţii : Bobîşev şi Vinogradov, Bogoslovski şi soţia lui, unchiul Petea şi detectivul cel curajos, tata şi Varia, Ganicev şi răposatul Polunin. Principalul e să fii necesar, să fii aşa fel, încît oamenii, oamenii cei buni, să nu se poată lipsi de tine. Restul nu contează !"

De-aici, de sus, auzi soneria de la poartă. Fusese adus un bolnav în sala de aşteptare. Probabil o operaţie urgentă. În camera de gardă s-a aprins lumina. Asta înseamnă că Anghelina Modestovna l-a trezit pe Vinogradov. Numaidecît se luminară şi geamurile mari, pătrate ale sălii de operaţie.

— Greu lucru ! opină Vinogradov, în timp ce se spăla pe mîini.

Dar cu toată situaţia desperată, Konstantin Ivanovici angajă lupta. Şi ce n-au făcut ei în răstimpul acelor două ceasuri ! Halatul de pe Vinogradov era leoarcă de sudoare. Anghelina Modestovna a trebuit să sterilizeze de două ori instrumentele. Volodea era şi el lac de apă sub mască. Totuşi nu i-au putut ajuta cu nimic omului. Atît doar că l-au mai ţinut puţin la hotarul dintre viaţă şi moarte, însă moartea a biruit. Bărbatul acesta frumos, cu fruntea înaltă şi senină, cu grumazul puternic, care se îngălbenea încet, cu gura ţeapănă, încleştată, cu braţele musculoase, a murit pe masa de operaţie.

— Gata ? întrebă Vinogradov.

— Gata — răspunse Volodea şi aşeză mîna tot mai rece a mortului pe masă, lîngă şoldul lui, ca pe un obiect oarecare.

Konstantin Ivanovici îşi scoase masca de la gură.

— La naiba ! murmură el, răsuflînd încă anevoie. Patru gloanţe în astfel de regiune ! Şi era un om foarte robust... Doctorul se uită lung, cu părere de rău, la faţa nemişcată a mortului, apoi se îndreptă spre uşă. Sonia îi turnă cîteva picături de valeriană cu esenţă de lăcrămioare. Vinogradov bău picăturile

cum ar fi băut un păhărel de votcă, tuşi şi spuse mînios : Păcat de el ! A fost împuşcat un om tînăr şi sănătos ! Ar fi putut să mai trăiască cincizeci de ani de-acum încolo...

— Ce-a fost cu el ? îl întrebă Volodea mai pe urmă, în camera de gardă.

— O femeie nu-şi iubea bărbatul, ci-l iubea pe omul acesta — îi explică Konstantin Ivanovici. Bărbatul însă îşi iubea nevasta şi şi-a ucis rivalul... Vinogradov deschise larg geamul şi trase adînc aerul în piept. Se auzi un geamăt înfundat. E ea — spuse Vinogradov. Du-te, Vladimir Afanasievici. şi o ajută. Îi e rău.

Volodea se apropie de banca pe care şedea femeia. În apropierea ei îşi făcea de lucru Anghelina Modestovna şi Sonia.

— Dumnezeule ! Dumnezeule ! auzi Volodea o voce joasă, sfîşietoare. Dumnezeule, Dumnezeule, pentru ce ? Pentru ce ? Lăsaţi-mă, lăsaţi-mă să-l văd...

— Lăsaţi-o ! ordonă Volodea şi o ajută pe femeie să se apropie de camera unde fusese dus mortul.

În prag, femeia se lăsă în genunchi şi se tîrî înspre el, înspre omul iubit, cu mîinile întinse, şoptind:

— Iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă, iartă-mă... Apoi îl chemă încet, în şoaptă : Igor ! Şi mai încet : Igor ! Se întoarse către Volodea : Nimic ? Nu se mai poate face nimic ?

Volodea tăcea. Faţa mortului se făcuse albă ca varul. Numai boarea nopţii îi mai flutura uşor părul bălai, parcă viu.

— Voi l-aţi tăiat, ticăloşilor ! răcni femeia. Eu l-am adus aici viu. Voi l-aţi ucis. nemernicilor ! Tu, mînzocule, ai făcut şcoală pe spinarea lui, porcule ! Da ! Ai făcut şcoală pe spinarea unui om care nu se mai putea apăra ! Vorbeşte !

— Să-ţi fie ruşine ! se răsti Volodea. Cum îndrăzneşti ?...

Anghelina Modestovna, Sonia şi sanitarul Nefedov făcură pavăză în jurul lui Volodea, ferindu-l de femeie. Altfel, ea şi-ar fi înfipt, de bună seamă, unghiile în obrajii lui.

— Pleacă! spuse Sonia. Pleacă, Vladimir Afanasievici, n-ai ce vorbi cu ea...

Şi Volodea plecă strivit, deprimat, istovit, nefericit. Crăpă puţin uşa de la camera de gardă, auzi respiraţia regulată a lui Vinogradov, închise uşa la loc şi se duse în grădina spitalului. Dar şi acolo se auzea cum ţipa femeia aceea:

— Ucigaşilor! Ucigaşi blestemaţi! Asta voi aţi făcut-o, voi, voi, voi!

Volodea văzu şi în vis faţa ei schimonosită, plină de ură, cu bale la gură. De ce îşi vărsa necazul pe doctori? Au puteau ei să-l mai salveze pe mort? Puteau ei oare să facă o minune?

A doua zi, Volodea urma să plece. Bogoslovski făcu o scrisoare pentru institut, o cetlui cu peceţi de ceară şi îl conduse pe practicantul său la vapor. Era umed, ploua mărunt, pe deasupra cupolei catedralei Sf. Petru şi Pavel pluteau nori joşi, de un cenuşiu spălăcit. Ca şi în ziua cînd Volodea venise aici, Nikolai Evgbenievici schimba mereu saluturi cu diferiţi oameni, îşi mijea ochii inteligenţi şi spunea:

— Nu lua în seamă ceea ce s-a întîmplat. Nu de mult am citit în ziarul „Izvestia“ că la Rîbinsk doctorul Nikolski a fost nu înjurat, ci maltratat. La Ivanovo-Voznesensk, un oarecare Feoktistov a aruncat cu acid azotic în medicul Wichman. Doctoriţa Narţisova era cît pe ce să fie omorîtă. Să trăieşti, Serghei Semionovici! La Kaluga, trei morfinomani s-au apucat să devasteze spitalul. Noroc, noroc, Aleksei Petrovici! Trebuie să înţelegi însă, Vladimir Afanasievici, că asemenea întîmplări sînt acum la noi mult mai puţine decît înainte de revoluţie. De opt ori mai puţine. Pricepi? Vor trece anii şi toate acestea au să fie cu totul şi pentru totdeauna date

uitării, au să dispară ca un vis urît. Bogoslovski strînse mîna tînărului şi se îndreptă spre trăsura lui. Avea un impermeabil vechi pe trupul adus de spate şi aceeaşi şapcă cu nasture, pe cap. Dar se întoarse deodată, rămase o clipă tăcut, se uită la Volodea cu privirea lui cocoşească şi-l întrebă: Ascultă, Vladimir Afanasievici, s-ar putea întîmpla să plec de-aici, undeva foarte departe. Bineînţeles, asta s-ar putea întîmpla nu azi, nici mîine. Ceva mai tîrziu. Ai merge şi dumneata cu mine?

— Şi Ciornîi Iar?

— Ciornîi Iar rămîne pe loc — răspunse rîzînd Bogoslovski. Eu, aici, ca să-ţi mărturisesc cinstit, nu mai pot face nici un pas înainte. Şi mie îmi place să împung, să sparg pereţii, să dărîm, ca să luăm totul de la început. Aşadar, mergi?

— Merg! răspunse hotărît, cu recunoştinţă şi bucurie Volodea. Vă rog să mă iertaţi şi vă mulţumesc.

— Deocamdată să ştii însă că e secret! spuse Bogoslovski. Dar chestiunea e interesantă. Ah, de-ai şti ce interesantă e! O să avem destul amar de îndurat, doamne, doamne!

Se răsuci pe călcîie şi se îndepărtă. Volodea privea cu încîntare cum medicul-şef apucă hăţurile voinicește, cu dibăcie, cum îşi îndemnă surul cu biciul, pornind spre spital, fără a mai întoarce capul, cufundat ca întotdeauna în gîndurile lui.

„La revedere, omule drag! îşi zise Volodea, uitîndu-se înduioşat în urma trăsurii, care dispăru după un dîmb. La revedere, om bun! Vă mulţumesc la toţi pentru toate! Şi pentru ultimele cuvinte mulţumesc. Se vede treaba că nu sînt eu chiar de lepădat, dacă m-a chemat el la o treabă atît de grea. E atît de important pentru tine să afli de la alţii că nu eşti un flecuşteţ, un om fără valoare!“

TATA TRĂIEȘTE!

Nu trecuse decît o lună și jumătate, dar Volodea se schimbase atît de mult, încît Varvara avu un moment de ezitare înainte de a exclama: „O, Volodea!", atunci cînd îl văzu în fața ei pe Ustimenko — un bărbat înalt, cu umerii largi, nebărbierit, cu trenciul de doc mototolit pe el, cu cizme tari în picioare și cu capul gol.

— Of, Volodea! strigă Varvara, fericită și totodată uimită.

Ploaia măruntă nu mai contenea. Era o toamnă timpurie, umedă. Pe fața Variei stăruiau picături de apă. Genele dese ale lui Volodea, trenciul, capul gol — toate erau ude. Doamne, ce uriaș s-a făcut Volodea ăsta!

— Drace, s-au udat cărțile! mormăi Volodea.

— Ei, haide odată, bună ziua! rosti Varvara, dînd în lături legătura cu cărți. Legătura aceea o împiedica să-l apuce pe Volodea de umeri, să-l tragă înspre ea și să-l sărute. Dar ea făcea totdeauna așa cum voia, astfel că nu se lăsă pînă nu-l sărută. Miroși a spital! spuse Varvara. Judecînd după scrisorile tale, ești doctor de-a binelea, nu? Lasă încolo zîmbetul ăsta superior și răspunde...

— Ce să-ți răspund? întrebă Volodea. Sînt un semidoct obișnuit și atîta tot. În orice caz uu te sfătuiesc să apelezi la tratamentul meu.

— Evgheni s-a întors așa de mîndru...

Urcau pe jos panta care cobora din oraș spre debarcader. Burnița continua fără încetare. De-a lun-

gul şoselei curgeau pîrîiaşe cu apă tulbure. Varia vorbea pe nerăsuflate. Volodea se uita la ea intrigat: înainte nu era atît de vorbăreaţă. Să-i ascundă oare ceva ?

— Scrisori de-acolo n-au mai venit de mult ? întrebă el.

— De-acolo ? Nu ! răspunse fata. N-au mai venit de mult. Ai citit ziarul de ieri ? Scrie cum au forţat Ebrul ! E acolo o brigadă formidabilă ! Brigada „Thälmann"...

— Ce-ţi tot turuie gura ? rosti noul sosit.

Varia mergea cu faţa întoarsă în altă parte. Volodea o apucă zdravăn de umeri şi o smuci către el. Firește, fata plîngea.

— A fost rănit ? o întrebă iar tînărul.

— Nu — răspunse apăsat Varia. Tatăl tău n-a fost rănit, iar al meu trăiește.

Volodea nu luă în seamă fraza aceasta care suna puţin sibilinic.

— Atunci n-ai de ce să boceşti ! spuse el. Ai luat-o razna în lipsa mea, asta e...

— Da — întări Varia. Mi-au slăbit nervii...

— Care nervi, puştoaico ? Eşti caraghioasă...

Pînă una alta s-au oprit la Stepanovici. Mătuşă-sa Aglaia urma să vină abia a doua zi din raionul Tişinski. Evgheni dormita pe canapea. Tocmai se întorsese şi el de la practică.

Pe o măsuţă rotundă erau puse la vedere mai multe referinţe despre activitatea „tov. Stepanov E. R. în calitate de lector". Volodea răsfoi referinţele, de diverse dimensiuni, toate prevăzute cu ştampile, unele scrise pe foi rupte din caiete de şcoală, altele pe dosul unor formulare tipărite, altele pe file din notesuri. Conferinţele lui Jenea erau foarte lăudate. Jenea ţinuse prelegeri despre profilaxia cancerului, despre igiena personală, despre infecţia anaerobă, despre lupta împotriva erizipelului, despre călirea copiilor.

„Perspectivele optimiste arătate de tov. lector..." — citi Volodea într-una din referinţe.

— Aşadar, în fiecare zi cîte o conferinţă ? îl întrebă Volodea.

— Păi cum crezi ? Ba s-a întîmplat să ţin şi cîte două. Ştii doar cîtă nevoie are poporul sovietic de ştiinţă !... Sînt frînt, nu alta, dragul meu ! obosit ca un cîine.

— Şi la spital ce-ai făcut ?

— Destule ! rosti vag Evgheni. Pe lîngă toate celelalte, mai pune la socoteală instructajul cu personalul medical inferior, convorbirile cu bolnavii în saloane şi alte manifestări cu caracter obştesc...

— Cum s-ar zice, ai făcut practică la ei ca un fel de organizator de distracţii şi jocuri în masă...

Era uimitor cît de bine ştia Evgheni să nu se supere şi să se prefacă a nu auzi lucrurile care nu-i conveneau !

— Ce ştii tu, băiatule, habar n-ai tu ce e viaţa ! atît se pricepu să spună.

Din curte veni fuga, tropăind vesel cu lăbuţele sale, Şarik. Căţelul, îngrijit de Varia, se îngrăşase, avea părul lucios şi ochii îi sclipeau umezi.

— Erns ! îi ordonă Varia. Fă frumos ! Fă pe mortul ! Haide, Erns !

Şarik, zis Erns, „muri", apoi aduse un pantof al Variei, apoi „vorbi". „A rămas tot o fetiţă !" îşi zise Volodea, uitîndu-se la Varvara cu o privire îngăduitoare de om matur.

— U-u, scumpule ! făcu Varia către Şarik. Am să te mănînc ! Şi într-adevăr îl muşcă pe Erns de-o ureche.

— O casă de nebuni ! se lamentă Evgheni.

Plimbîndu-se prin odaie şi tîrşindu-şi papucii, Jenea începu să-l laude pe profesorul Jovtiak. Din cele ce spunea el, reieşea că Ghenadi Tarasovici e „un bătrîn cumsecade", „simpatic", „tobă de carte", „bătrînul nostru". Reieşea de asemenea că numai

Volodea era vinovat de atitudinea nesănătoasă pe care a avut-o seria din anul lor față de Jovtiak. Oricum, s-ar cuveni să respecte vîrsta, experiența, inima bună și plină de compasiune a bătrînului.

— De cînd te-ai apropiat tu așa de el? îl întrebă Volodea.

— Stătea la o vilă la Zaimișce — răspunse Evgheni. Ne duceam la pescuit împreună, și nici nu știu cum ne-am apropiat.

— Ei, bravo! rîse Volodea. Voi doi vă potriviți.

— E stupid ceea ce spui!

— De ce? Ai să vezi că acum o să te ia în brațe. Tăticul Iraidei s-ar jena s-o facă, iar Ghenadi Tarasovici trebuie să aibă și el pe cineva pe lîngă el. O să-l mai trageți după voi și pe Mișka Șervud; ăsta însă nu-i ca tine, e băiat deștept, să știi...

Jenea strîmbă din nas, în felul său caraghios, iepurește, și conveni cu sinceritatea lui cuceritoare:

— N-ar fi rău! E o idee! Șervud e un băiat capabil, ba chiar talentat, și Tarasîci ar putea foarte bine să se bizuie pe el...

Între timp se întoarse de la piață bunicul Mefodi și se porni să vorbească despre prețuri, spunînd că poți să crăpi și n-ai să găsești o bucățică de ficat de vițel. Morcovi cît poftești, dar cui naiba îi trebuie morcovi?

— Ce, sîntem iepuri?! făcu înfuriat moș Mefodi. Poftim, am venit cu coșul plin, dar ficat n-am găsit în nici o gheretă, la nici o căruță.

— Dragă bunicule — zise Evgheni — ia să-mi spui, cînd erai țăran, înainte de revoluție, mîncai des carne? De bună seamă că numai la Crăciun și la Paști...

Moșneagul rămase descumpănit.

— Vezi, asta e! adăugă pe un ton de povață Jenea. Avem încă unele lipsuri, firește, mai ales în ramura comerțului, dar nu e cazul să beștelim

totul... Astea-s vorbe de clacă, manifestări filistine, mic-burgheze...

— Păi, pentru voi aş fi vrut eu să iau ficat — spuse Mefodi. Nu pentru mine. Nu-i vorba de mine. Uite, Varvarei îi place întotdeauna ficatul...

— Lasă-l în pace pe bătrîn — interveni Varia. Ce te legi de el? Şi i se plînse lui Volodea: S-a întors abia ieri şi nu ne mai slăbeşte cu poveţele lui. Varia se aşează alături de Volodea, îi apucă mîna şi se uită în ochii lui. Ştii — zise ea — am luat bilete la cinematograf. E un film nou; aud că e bun. Mergem, ce zici?

— Da, da — îi cîntă în strună binevoitor Evgheni. Luaţi-o cît mai repede din loc. Te-ai spălat, te-ai schimbat, întinde-o!

— Geamantanul tău e pe sală, lîngă baie — spuse Varia.

Jenea închise bine uşa în urma lui Volodea.

— N-ai să-i spui nimic? se adresă apoi Variei.

— Nu, nu pot.

— Atunci să-i spun eu?

— Nu te băga. Nimeni nu poate să-i spună, în afară de tata.

— Dar dacă tu ai să bîzîi tot timpul?

— Asta nu te priveşte!

Evgheni ridică din umeri.

— În orice caz ar trebui să-l ţinem cîtva timp aici — o sfătui Jenea. Între oameni e totdeauna mai uşor de suportat. Cît despre faptul în sine, ce să zic? Să mori luptînd împotriva fascismului, şi încă aşa cum a făcut-o Afanasi Petrovici...

— Taci!

Volodea scoase din geamantan un schimb de albituri spălate şi cîrpite de bătrîna Daune, apoi plicul cu peceţi de ceară, ciorapii, cravata, pe care nu şi-o pusese niciodată în timpul practicii, şi o cămaşă gri „moartea spălătoreselor". Se uită mîhnit la teancul

de cărți, legate cu un capăt de sfoară. La Ciornîi lar n-a avut răgaz să citească nici un rînd.

Jenea ieși pe sală, văzu plicul și fluieră :

— Oho ! Îmi închipui eu ce scrie acolo. Hai să-l deschidem cu atenție. Ai să spui pe urmă că peceţile s-au rupt singure. Hai, zău, să citim, trebuie să fie foarte interesant !

— Lasă-l acolo ! se răsti Volodea.

— Pfff ! Grozav mai miroși a spital ! făcu Evgheni. Și nu te-ai ales cu nimic ! Eu însă, trebuie să-ți spun, mi-am procurat pe sub mînă de la magazinul din sat o splendidă bucată de metraj pentru un costum. Le-am ținut o conferință, firește gratuit, și totul s-a aranjat. Gîndește-te, oricum, sîntem în anul cinci...

Volodea tăcu răbdător. Era hotărît să nu se mai ia la harță cu Evgheni, fiindcă tot n-ar fi folosit la nimic...

În baie, Volodea se bărbieri, dădu drumul la duș și se desfătă îndelung cu întregul ritual al spălatului, moștenit de la tatăl său. El l-a învățat să se clăbucească mai întîi cu buretele, să se spele apoi în apă „mică" și „mare", să se clătească „pe rupte", să încerce curățenia părului după „scîrțîit". Cîndva, de mult, se duceau împreună la baie și se bălăceau ceasuri întregi, gemeau de plăcere, stăteau la aburi, beau cvas, apoi o luau de la început. Tata a găsit, desigur, și în Spania o baie, una de marmură, cu cariatide și cu amoraşi trandafirii atîrnați deasupra...

— Te mai speli mult ? strigă Evgheni.

Varia îi legă cravata, lucru pe care el nu știa să-l facă, și-i netezi părul cu peria. Evgheni se parfumă cu pulverizatorul. Volodea îi ținu Variei trenciul.

— Să știi, bunicule, că nu luăm masa acasă ! anunță Jenea.

— Atîta pagubă ! răspunse bunicul din bucătărie.

Afară burniţa încă.

S-au dus amîndoi, ţinîndu-se de mînă, la cinematograf. Înainte de filmul artistic se prezenta un jurnal din Spania. Germanii din batalionul „Thälmann" cîntau „Carmagnola", tancurile rebelilor înaintau spre Garama, „erlicoanele" trăgeau de zor, în zona podului de la Segovia pătrundeau voluntarii, uriaşe „Junkers"-uri negre aruncau bombe asupra minunatului Madrid...

— Dar mai termină odată cu bocitul! o mustră Volodea pe fată.

— Nu pot, nu pot, nu pot! răspunse Varia, cu un suspin înăbuşit.

Filmul artistic nu l-au văzut pînă la sfîrşit: era prea banal şi prea dulceag.

— Simţeam la un moment dat că mă apasă ceva! se tîngui Varia, afară.

— De ce?! se miră Volodea.

Fata îi strînse cu putere mîna.

Acasă, Evgheni şi Iraida şedeau pe canapea, numai la lumina lămpii cu abajurul întunecat. Păreau nemulţumiţi, posomoriţi.

— Puteţi să ne felicitaţi — zise Jenea, cu o voce ironică. (Acum, de faţă cu Iraida, vorbea, nu se ştie de ce, cu o voce ironică.) Primim felicitări...

— Cu ce ocazie? întrebă Varia.

— Cu ocazia hotărîrii de a consfinţi relaţiile noastre prin căsătorie legală.

— Da — întări Iraida, zornăindu-şi lănţişoarele şi medalioanele de la gît. Chestiunea a fost hotărîtă în sens pozitiv, ca să mă exprim în limbajul birocraţilor...

Şi schiţă un rîs silit.

— Ceea ce vă dorim şi vouă — adăugă Evgheni plimbîndu-se prin odaie. Spune-mi, Varvara, e ade-

vărat că mutter[1] intenționează să se facă mare croitoreasă? După ce ascultă răspunsul Variei, dădu din cap: Croitoresele bune cîștigă în general bani mulți. Dar noi n-o să stăm cu ea, așa că nu ne amestecăm, chiar dacă are s-o dibuiască inspectorul financiar. Totuși, în ce mă privește, am de gînd să m-aleg și eu cu ceva bănuți din afacerea asta...

— O, doamne! exclamă Varia. N-am văzut încă niciodată un ticălos în stare atît de pură!

— Am plecat, Varia! spuse Volodea, ridicîndu-se.

— Du-te — răspunse ea, cu o voce obosită.

Ah, ce lungă, urîtă și istovitoare a fost ziua de azi! Cînd îi spusese ultimele cuvinte lui Jenea, Varia citise în ochii lui Volodea că el o condamna. Poftim, mai era și vinovată! Ah, Volodea ăsta, nu-i sărea niciodată în ajutor. Se retrăgea totdeauna disprețuitor, ca și cum ar spune: „Treaba voastră, pe mine lăsați-mă în pace, nu mă interesează ciondănelile voastre".

Și-a pus trenciul fără să se uite la ea, și-a luat geamantanul și legătura de cărți și a plecat. Fără să se mai uite înapoi! Și cît de mult ar fi vrut să se mai uite o dată la ea! Simțea că era foarte indispusă, și tocmai acum rămînea singură. El însă trînti ușa, fără măcar să facă un semn din cap. Ce om! Niciodată nu-l scoți dintr-ale lui! Și acum, de bună seamă că n-o să mai vină mult timp pe aici...

În zori sosi acasă și Aglaia, cu niște cizme înalte în picioare, cu o manta de ploaie încinsă cu o curea, cu basma pe cap. Lui Volodea i se păru că Aglaia, la fel ca și Varia, știe ceva și se ferește să-i spună și lui. În răstimpul acesta de o lună și jumătate, mătușă-sa a mai slăbit, la colțul buzelor ei roșii au apărut niște cute amare, ochii ei au parcă o privire încețoșată. Căpătase și un tic nou: muta mereu lucrurile de pe masă — ba chibriturile, ba o lingu-

[1] Mamă (în limba germană în text). (n.r.)

riță, ba solnița ; afară de asta, se tot ridica și îndrepta cîte o fotografie de pe perete. Dar se făcuse și mai frumoasă. Era de mirare cum de nu înnebuneau bărbații după Aglaia.

— Te văd agitată, mătușico ! își dădu Volodea cu părerea. Nu stai o clipă locului. Poate unde ești mare șefă ?

— Ei, asta-i ! răspunse ea, cu gîndurile împrăștiate.

— Te-ai făcut foarte drăguță. Ești tare frumoasă.

— Cui îi trebuie frumusețea mea ? Mai bine ai spune ceva, decît să trăncănești nimicuri. Povestește-mi ceva de Bogoslovski, de spital, de toate. Ai făcut operații ?

Volodea începu să-i povestească, dar se opri numaidecît : mătușă-sa nu-l asculta.

— Ce-i cu dumneata ? o întrebă el.

— Vorbește, nu-i nimic. Sînt puțin obosită.

— Să înnebunești, nu alta. Varvara are nervi, tu ești obosită. Sînteți cu toții, nu știu cum, schimbați...

Mătușă-sa însă nici nu-l auzi. Ea se gîndea la ale sale, ca și cum el nici n-ar fi fost în cameră. Buzele i se mișcau fără a scoate vreun sunet. Atunci Volodea înțelese totul, dar nu se putea hotărî să întrebe ceva, atît de îngrozitor era ceea ce bănuia el. În cele din urmă se albi la față și întrebă :

— A murit tata ?

Aglaia dădu din cap, tăcută.

— A fost ucis ? strigă Volodea, sărind în picioare.

— Da, a murit ! spuse Aglaia încet, cu o voce stinsă. Avionul lui a luat foc într-o luptă aeriană deasupra Madridului.

— Cum, a murit tata ?

— Da, Volodea, tatăl tău a murit.

— A murit în flăcări ?

— Nu știu, Volodenka. Tot ce știu e că Afanasi a murit și a fost înmormîntat.

— E precis ? Absolut precis ? întrebă Volodea, cu glas sugrumat, aplecîndu-se peste masă spre mătuşă-sa. E adevărat ?

Aglaia răspunse numai cu un semn din buze : „Da". Lacrimile îi curgeau pe obraji şi ea nu le mai oprea. Volodea stătea ca înţepenit. Aseară doar şi-l închipuia pe tatăl său căutînd o baie cu cariatide şi cu îngeraşi aplecaţi deasupra. Iar tatăl său era mort. Şi el citea ziarele care scriau despre Spania poate chiar în momentul cînd tatăl său se prăbuşca cuprins de flăcări.

— Unde l-au înmormîntat ? Acolo ? În Spania ?

— A murit pentru libertatea lor şi ei l-au înmormîntat — răspunse încet Aglaia. El, ştii...

Dar n-avu putere să-şi termine fraza, deşi se străduia s-o facă.

Muşca mereu franjurile şalului de pe umeri, ca să nu mai plîngă, însă lacrimile îi curgeau într-una pe obraji. Pe urmă începu deodată să horcăie, sufocîndu-se. Volodea aprinse repede spirtiera, puse la fiert seringa şi-i făcu o injecţie cu camfor.

— Acum, trebuie ca tu... — începu Aglaia, dar nu-şi sfîrşi vorba. Voia să spună că Volodea trebuie să fie aşa cum a fost Afanasi Petrovici, însă îşi dădu seama că el nu are nevoie de asemenea poveţe, că e un bărbat în toată firea, care înţelege totul singur. Murmură doar : Volodenka — şi îşi lipi obrazul de pieptul lui îngust.

În clipele acelea, Volodea era mult mai tare decît dînsa. Îi mîngîie tîmplele acoperite de părul ei negru, tăcea şi se uita în gol pe fereastra care căpăta nuanţe cenuşii. N-au mai vorbit nimic în dimineaţa aceea mohorîtă, ceţoasă, cumplită. Nu era de nici un folos să se chinuiască unul pe altul cu vorbe de prisos.

— Pleci ? întrebă Aglaia cînd ceasul deşteptător, pus de cu seară, sună şi cînd îl văzu pe Volodea pregătindu-se de plecare.

— Da, la institut — răspunse el, fără a întoarce capul.

Mătuşa lui era de bună seamă singura fiinţă de pe lume căreia nu trebuia să-i mai explice de ce se duce la institut. Ea înţelegea totul singură. Înţelegea că de azi înainte viaţa lui Volodea se va schimba, va fi alta: în aparenţă, poate că nu se va schimba prea mult, în fapt însă, undeva, în adînc, toate vor deveni altfel. El trebuia să preia ştafeta. În acele zile, Aglaia rosti de multe ori în sinea ei, fără să ştie de ce, cuvîntul acesta — „ştafetă". Aviatorul Afanasi Ustimenko, fiu de hamal din părţile Harkovului, nu se poate să fi murit pentru libertatea poporului spaniol, fără ca moartea lui să nu aibă o urmare. Şi, silindu-se să nu mai plîngă, însoţea cu privirea fiecare mişcare a lui Volodea, în timp ce acesta se pregătea să plece. De altfel trebuia să plece şi ea. Ieşiră din casă împreună, purtînd povara aceleiaşi dureri, pe care nu se cuvenea încă s-o împărtăşească şi altora.

„Mi-a murit tata!" va trebui totuşi să le spună celorlalţi Volodea, dacă va fi nevoie.

A murit. Da, a murit! Doar atîţia oameni mor în fiecare zi, de diferite boli. Trăieşte fiecare cît trăieşte, pînă cînd cade la pat şi se săvîrşeşte din viaţă, pe negîndite, deplîns de rudele şi prietenii săi.

RIGORIST ŞI TIRAN

— Ei, bătrîne, cum stai cu tinereţea? îl întrebă Evgheni cînd se întîlniră a doua zi pe culoarele institutului, privindu-l cu un aer compătimitor.

Volodea nu-i răspunse. Se uita nedumerit la faţa rotundă, blajină, cu obrajii rumeni, a lui Jenea.

Deşi ştia foarte bine ce s-a întîmplat cu Afanasi Petrovici, acesta nu găsise altceva de cuviinţă, ieri, decît să se gîndească la banii de care vor avea nevoie ei, noii căsătoriţi.

— Ce te holbezi aşa la mine? întrebă Jenea.

Pîci, în schimb, îi strînse mîna simplu, cu putere. Pesemne că Jenea le anunţase mai dinainte colegilor de la institut trista veste, fiindcă toţi îl priveau într-un fel aparte pe Volodea. Şi fiecare căuta să-i adreseze un cuvînt cald, de încurajare. Afară de Pîci. Acesta, de cum îl întîlni, începu să-i vorbească despre practică. Spunea că el a avut noroc, că a nimerit la un spital mic, foarte bine organizat. Ba i-a şoptit chiar şi ceva glumeţ, căci Volodea prinse a zîmbi. Ustimenko nu era nici palid, nici abătut, şi nu avea o mină tragică, aşa cum se cădea să fie fiul unui erou căzut pe cîmpul de luptă. Lucrul acesta l-a remarcat mai întîi studenta Alla Serşneva într-un cerc de prietene.

— În general nu e un om prea emotiv — i-a răspuns Niusia, studenta pe care Ganicev o sfătuise cîndva că ar fi mai bine să se facă stenografă. E o anumită cruzime în el...

— Se crede prea mult, asta-i tot! replică Svetlana Samohina, boţindu-şi guriţa rujată. O să vedeţi cîte o să mai înghiţim de la el.

Celelalte două prietene nici nu bănuiau ce adevăr rostise Svetlana, cît de bine îl caracterizase ea, care nu excela de loc prin perspicacitatea minţii.

Iar Mişenka Şervud spuse în concluzie:

— E un rigorist, un tiran şi, iertaţi-mi expresia, ceea ce se cheamă un încuiat. N-aş vrea să-l am şef, nu, zău că nu!

Într-adevăr, acum Volodea nu se mai mulţumea să-i ia doar în zeflemea pe studenţii leneşi şi chinlangii, n-o mai tachina pe Svetlana cea elegantă, nu mai trecea cu vederea micile ticăloşii ale lui Evgheni şi nu-i mai compătimea pe cei ce cădeau

la examene, oricare ar fi fost pricinile invocate de ghinioniştii aceştia.

— Afară cu ei! striga el acum în adunările de Comsomol de la institut. Afară cu ei, spre a nu face de ruşine titlul de medic pe care urmează să-l obţină. Să nu ne mărginim la jumătăţi de măsură, să nu mai credem în făgăduielile lor că se vor îndrepta, să nu-i luăm sub pulpana noastră. Afară, da, căci degeaba am dădăci nişte bebeluşi care se ţin de fusta mămiţichii. Din rîndul lor, din rîndul acestora pe care noi ne străduim să-i ajutăm s-o scoată la capăt, se formează pletora acelora care nu vor să se ducă să-şi facă stagiul la ţară. Din contră, ei se strecoară la adjunctul comisarului poporului cu bileţele şi cu diverse certificate medicale, şi cer să rămînă la oraş, preferînd să-şi tocească pantalonii în niscai instituţii ştiinţifice inutile, numai ca să nu se înhame la treabă...

Astfel se rostea el de la tribună, în sala de festivităţi a institutului, supt la faţă, cu părul răvăşit în jurul tîmplelor, cum îi stă bine unui adolescent, cu pupilele aprinse, strălucind mînioase şi sfredelitoare sub sprîncene. Şi nimeni n-avea ce să-i răspundă; cu tînărul acesta se mîndrea acum întregul institut, se vorbea despre el ca despre o viitoare somitate, şi lui nu i se putea replica vreodată: „Uită-te mai bine la dumneata!" În toamna aceea dureroasă pentru el, chipul i se subţiase, slăbise şi mai mult. Privirea i se făcuse mai tăioasă, ironiile mai răutăcioase atunci cînd se servea — şi foarte adesea — de ele. Îşi petrecea tot mai multe ceasuri în sala de disecţie, la Ganicev, căutînd să recupereze ceea ce nu ştia încă, să-şi explice ceea ce îi rămînea nelămurit, să angajeze lupta înarmat cu toate cunoştinţele necesare.

— Ştii, Volodea, că studenţii nu te prea au la inimă — i-a spus odată Ganicev.

Ustimenko continuă să ascută scalpelul cu gresia, reflectă o clipă, apoi răspunse :

— Oricît de trist ar fi, ei au mai multă slăbiciune pentru un anumit gen de oameni, pentru aceia despre care se spune, cu o expresie consacrată, că-s „băieţi buni". Eu însă cred că băieţii aceştia „buni" sînt în cea mai mare parte nişte insecte dintre cele mai dăunătoare. Ei se complac să bea votcă, să cînte şlagăre ca : „Fără dragoste, junia ţi-o pierzi", ba încă, pentru a avea mereu prilejuri să bea şi să cînte, se prostesc în fel şi chip, încep să facă ticăloşii şi se transformă pînă la urmă într-o tumoare malignă pe organismul omenirii.

— Ai început să te exprimi tare — observă Ganicev. Şi te-ai făcut, nu ştiu cum, rău.

— Eu mă fac mai rău, dumneavoastră vă faceţi mai bun — spuse Volodea, continuînd să disece o fascie din coapsa cadavrului aflat în faţa lui. În general însă, eu cred că oamenii aceştia buni ajută prea puţin statul nostru sovietic în lupta grea pe care o duce. De ce, bunăoară, chiar dumneavoastră înşivă i-aţi dat lui Evgheni Stepanov, pe care-l dispreţuiţi, o notă satisfăcătoare ? Fiindcă aşa a vrut Ghenadi Tarasovici ? Sau decanul ? Mă rog, dumneavoastră sînteţi un om bun, dar constat că sînteţi bun numai pentru dumneavoastră. Din cauza acestei bunătăţi a dumneavoastră, unii studenţi iau peste picior institutul, ştiinţa, spiritul de răspundere... Dumneavoastră însă nu vreţi să vă stricaţi relaţiile cu decanul şi cu Jovtiak. Eu nu sînt un copil, îmi dau seama...

— Ascultă, dumneata uiţi că sînt profesorul dumitale ? făcu Ganicev, iritat. Şi în sinea lui îşi zise : „Drace, e turbat ; spune adevărul fără să se teamă. Nu se teme de nimic !"

Au lucrat mai departe cîtva timp amîndoi, în tăcere. Ganicev nu se simţea în apele lui, Volodea se-

încrunta mereu. În cele din urmă, Feodor Vladimirovici nu mai putu răbda și spuse :

— Uite, dumneata te năpustești aici asupra lui Stepanov, dar sînt convins că în față nu-i spui nimic. E oare asta colegial din punctul dumitale de vedere ? Și se uită la Volodea, la capul lui plecat, la mîinile lui mari, iscusite și dibace.

— Degeaba vorbiți așa — răspunse Ustimenko după o clipă de gîndire. Chiar dumneavoastră ați spus adineauri că băieții nu prea mă au la inimă. Mai zace încă în unii din noi ticăloșia asta : învățăm ca să fim pe placul unui unchi sau al unei mătuși, iar nu pentru noi înșine. Umblăm cu fițuici și cu alte prostii. Halal de-așa colegialitate ! Fireşte, nu prea mă au la inimă. Dar cum m-aș simți cu oare dacă Stepanov, de pildă, m-ar socoti prieten ? Mai bine să crăp ! Eu sînt pentru el întotdeauna un dușman fățiș, el știe asta și, ca atare, nu mă poate suferi. Din fericire însă, nu chiar toți se uită urît la mine. Ogurțov, de pildă, Pîci, și mai sînt și alții care mi-s prieteni...

Volodea vorbea cu un accent trist și Ganicev schimbă discuția.

— Rămîi la catedra mea după ce termini institutul ? îl întrebă el. Și după felul cum îl privi Volodea, înțelese care era răspunsul.

— Pentru ce ?

— Cum adică, pentru ce ? ! se miră Feodor Vladimirovici, descumpănit. Catedra mea...

— Nu rămîn. Nu vreau să vegetez pe lîngă o catedră, vreau să fiu medic. Așa cum au început toți : și răposatul Prov Iakovlevici, de exemplu, și Postnikov, și Vinogradov, și Bogoslovski... Așa vreau și eu să...

Ganicev se simțea stînjenit, tulburat, ar fi dorit ca Volodea să aibă o părere mai bună despre el, de aceea îl întrerupse :

— Nu toţi au început la fel. Eu, de pildă, am început cu totul altfel. Dacă vrei, hai să ieşim de-aici şi am să-ţi povestesc. Vrei ? Volodea acoperi cadavrul cu cearşaful. Ganicev îşi luă preparatele, se întinse din toate mădularele şi căscă. Eu am început într-un chip amuzant — spuse el. Am părăsit, închipuie-ţi, Facultatea de filologie în anul patru...

Ieşiră în parc şi se aşezară pe o bancă. Ganicev scoase o ţigară, o turti cu degetele lui groase şi o aprinse.

Pentru nimic în lume nu şi-ar fi închipuit Volodea că Ganicev a studiat la Facultatea de filologie, că a scris versuri şi proză, că apoi s-a înscris la şcoala de pictură şi sculptură, pe urmă la conservator.

— Şi cînd aţi început să vă ocupaţi de medicină ? îl întrebă el.

— La vîrsta de douăzeci şi nouă de ani, iubitule — răspunse Ganicev. Am părăsit dintr-o dată totul : şi sculptura, şi compoziţiile de fugi, şi stihurile mele în stil cosmic care te făceau să adormi, şi chiar şi pe stăpîna inimii mele, care credea orbeşte în colosalele mele talente. Şi asta din cauza unui pompier, pe nume Skripniuk, Orest Leonardovici. În timpul războiului civil, după cum ştii, Kievul meu drag a simţit de multe ori pe propria lui piele năpasta invaziilor a tot felul de năvălitori, ca Skoropadski, Petliura, albii, nemţii şi alţii de felul ăsta. Ei, şi toţi cuceritorii ăştia trăgeau neapărat asupra oraşului cu tunurile, trăgeau, nu glumeau, incendiind frumosul nostru Kiev. Trebuie să-ţi spun că în vremea aceea eu locuiam lîngă o mică unitate de pompieri şi mă uitam adesea cu multă curiozitate cum postul nostru de pompieri, alcătuit exclusiv din bătrîni, ieşea să stingă uriaşele incendii, cu tulumbele sale cu roţi neunse, trase de nişte cai slăbănogi. Tunurile trăgeau de zor, dar bătrînii mei eroi, întotdeauna sub comanda lui Skripniuk — era un tip care înjura de mama focului şi-i plăcea să se răcorească cu votcă —

ieşeau pe poartă foarte impunători, cu căştile de alamă strălucind pe cap. Strădania lor, ce părea de prisos, mă intriga foarte mult. Pînă cînd, într-o zi, Skripniuk m-a lămurit : „Poate că nu peste tot unde oamenii ard de vii izbutim să salvăm vreun copilaş, sau n-avem destulă iuţeală ca să scoatem din flăcări pe un biet olog. Firește, contribuţia noastră nu e mare, totuşi sîntem şi noi de folos şi nu stăm aşa, aşteptînd să treacă timpul". În vocea lui Ganicev se simţea un tremur ciudat. Lui Volodea i se păru chiar că profesorul lăcrima. Mai tîrziu, Skripniuk al meu a fost ucis de o grindă în flăcări care căzuse peste el — adăugă încet Feodor Vladimirovici. E de-a dreptul uimitor cum obişnuia vechea intelectualitate rusă, de tristă memorie, să ia în derîdere profesiile. Ia gîndeşte-te însă ce inimă trebuie să fi fost în omul acela, dacă eu, un bărbat în toată firea, răsfăţat — părinţii mei erau oameni bogaţi şi nu-mi refuzau nimic — m-am hotărît, după ce l-am cunoscut pe el, să iau viaţa de la început. De-atunci mi s-a întipărit pentru totdeauna în memorie adevărul acesta simplu, pe care mi l-a relevat un om de asemenea simplu, despre folos şi despre trecerea timpului.

— Vedeţi ? exclamă Volodea, cu o uşoară aluzie ascunsă.

— Ce să văd ? se înfurie Ganicev.

— E vorba tocmai de folos şi de trecerea timpului. Înseamnă că nu vi s-a întipărit chiar pentru totdeauna în memorie...

— Ascultă, Ustimenko — rosti Ganicev, stăpînindu-se. De ce mă tot judeci ? Profiţi de faptul că sînt binevoitor cu dumneata şi ai faţă de mine nişte pretenţii cu totul nefireşti. La urma urmei, Stepanov a ştiut materia mulţumitor şi...

— Eu nu judec nimic — îl întrerupse cu mîhnire în glas Volodea. Mă gîndesc numai mereu, Feodor Vladimirovici, mă gîndesc şi iar mă gîndesc, şi îmi zic că omul trebuie să trăiască aşa cum trăieşte

Bogoslovski şi, în multe privinţe, nu în toate, aşa cum a trăit Prov Iakovlevici. Nimic nu se poate face pe jumătate, căci altfel eşti pierdut! Vă rog să nu vă supăraţi pe mine; n-aş vrea să vă învinuiesc cu nimic, credeţi-mă, dar de ce spuneţi despre Stepanov că a ştiut materia mulţumitor? Atunci ce părere aveţi dumneavoastră înşivă despre cursul dumneavoastră de anatomie patologică, dacă pentru dumneavoastră mulţumitor înseamnă de ajuns?

— Ştii ce? ţipă Ganicev, mîniat. Mi s-a făcut lehamite de dumneata! Nu vreau să primesc poveţe de la un băieţandru! Noapte bună!

M-AI OBOSIT!

Ganicev se ridică şi plecă furios. Volodea se duse-o caute pe Varvara, spre a-şi mustra cugetul în faţa ei. O vedea acum rar. Pe Varia începea s-o stingherească puţin viaţa lui lăuntrică încordată, tonul lui sever, ironiile lui răutăcioase cu privire la studioul de artă dramatică şi la Esfir Meşceriakova-Pruskaia. În definitiv, cu ce era ea vinovată că Afanasi Petrovici murise? Avea însă impresia că Volodea îi reproşează că ea trăieşte, se bucură, rîde, repetă spectacolele sale, că se scaldă în Uncia şi patinează.

Ce voia de la dînsa? De ce o măsura cu privirea aceea aspră a ochilor lui, ce continuau să-i fie totuşi atît de dragi? Adică ce, numai munca trebuie să inspire respect?

Varia era acasă, dar tocmai se pregătea să se ducă la repetiţie.

— Ei, cum merge treaba? îl întrebă Evgheni, de îndată ce dădu cu ochii de Volodea.

— Adineauri chiar am vorbit despre tine cu Ganicev — îi răspunse acesta. Am stăruit să-l conving că e o greşeală să-ţi dea o notă satisfăcătoare la anatomia patologică.

— Desigur că e o greşeală ! se învoi Jenea. Am tocit bine materia.

— Habar n-ai de anatomia patologică — replică Volodea. Ar fi trebuit să te trîntească, nu să judece sub influenţa lui Tarasîci şi a altora...

— Ce, eşti nebun ? îl apostrofă Evgheni.

În stradă, Varia îi declară lui Volodea că devine un om insuportabil, dificil, un sectant, un inchizitor. Jenea are dreptate : discuţia cu Ganicev nu a fost o faptă colegială. Volodea nu se supără, ci doar se miră şi răspunse necruţător :

— Ce tot spui, Variuha ? Oare nu e bine să fii exigent ? Degeaba mă acuzi că sînt sectant, şi încă inchizitor.

— Eşti un tiran.

— Acesta e punctul de vedere al lui Jenea.

— Nu numai al lui Jenea !

— Cu atît mai rău — zise cu asprime Volodea. Aţi început să priviţi toţi, de pe acum, în acelaşi fel lucrurile. E de aşteptat că în curînd vom asista la o emoţionantă uniune : Jenea, tu, speculantul Dodik. Formaţi cu toţii o gaşcă.

— Ce ? strigă Varia. Ţi-ai ieşit din minţi ?

— De loc ! răspunse dur Volodea. În viaţă, toate meschinăriile încep cu mici compromisuri. Cu compromisuri minuscule. Mititele, mititele, cum spuneai tu cînd erai şcolăriţă. Şi apoi urmaţi, în linie ascendentă sau descendentă, cum te aranjează mai mult, tu, Evgheni, Ganicev, maică-ta, Dodik...

Nu-şi mai dădea seama ce spune. Era năpădit de indignare. Venise la Varia după ajutor, după un sprijin, dar ea se dovedea a fi alături de ei, alături de duşmanii lui.

— În definitiv m-ai obosit — rosti în cele din urmă Varvara. Iartă-mă, sînt foarte obosită. M-au obosit mitocăniile tale. În afară de asta mi s-a făcut lehamite de predicatori; de bine de rău, am şi eu studii medii, ştiu că Volga se varsă în Marea Caspică. Tu, Volodicika, eşti mult prea pur. Mergi pe drumul tău, arzi, luminează calea altora; eu am să merg pe cărăruia mea. Să fii sănătos şi să te faci mare!

Varia pufni cătrănită; îi era milă şi de ea, şi de Volodea. El însă nici nu lua în seamă cele ce spunea ea: se vedea asta cît de colo. La drept vorbind, nici ea nu înţelegea prea bine sentimentele de care era stăpînită; se supărase, şi el ar fi trebuit să-i ceară scuze. Dar Volodea nu făcea decît să clipească din caraghioasele lui gene dese şi să tacă. Tăcea aşa cum numai el ştia să tacă. Apoi se întoarse şi porni spre bibliotecă, fără a mai privi de loc spre ea.

„Lasă! Ţi-arăt eu! îşi zise fata. Las' că te pun eu cu botul pe labe!"

Vîntul rece îi biciuia faţa. Aştepta să-l vadă întorcîndu-se. Oare nu va întoarce capul? Ce înseamnă, la urma urmei, toate acestea? O iubeşte oare cu adevărat, sau nu? A uitat oare de scrisorile înflăcărate pe care i le trimisese de la spitalul din Ciornîi Iar? Totdeauna se uită la ea ca un străin, n-o întreabă nimic, iar cînd se duce ea la dînsul, dumnealui învaţă cu Pîci şi parcă nici n-o vede. Ori nu-l găseşte acasă, ori doarme cu cărţile lui în braţe. Ce înseamnă toate astea, la urma urmei?

„Dacă întoarce capul, totul o să fie splendid! îşi zise Varvara, cuprinsă de deznădejde. Dar dacă nu întoarce capul?"

Volodea nu întoarse capul. Mergea în sus pe strada Gornaia, înspre biblioteca lui. Vîntul îi flutura pulpana paltonului vechi şi ponosit. O clapă a căciulii îi clămpănea la ureche, cu panglica desfăcută.

Omul cel mai apropiat şi cel mai drag inimii ei, omul acesta ciudat, cu mîinile lungi, pleca din pricina unei discuţii despre nişte compromisuri. Ce compromisuri ? Să strige ? Să fugă după el ? Ar trebui să-l oprească şi să-i explice ceea ce atîţia oameni nu înţeleg : că nu se poate să te cerţi pentru nişte fleacuri, atunci cînd la mijloc există dragoste ; că nu se poate să te superi ! Din pricina unor jigniri mărunte, oamenii se înstrăinează unii de alţii, apoi nimicurile astea se transformă într-o avalanşă de zăpadă căreia nu-i mai pot face faţă pe urmă ! Da, ar trebui să-l oprească chiar acum, în clipa asta, să-l cheme ! Dar nu putu. Strigă abia şoptit :

— Volodea ! Cum îndrăzneşti să pleci ?

Dar el n-o auzi. Atunci, sumeţindu-şi mîndră capul, Varia se îndreptă spre studioul „Scepkin", unde trebuia să repete un nou rol de spioană. De la o vreme încoace era pusă să înveţe numai roluri de spioane perfide, cam veştejite şi chinuite de astmă. Iar cînd Varia spunea că nu putea interpreta astfel de personaje, Meşceriakova-Pruskaia pocnea din degetele-i lungi şi-i răspundea cu vocea ei uniformă, întotdeauna obosită :

— Ah, draga mea, oare nu-ţi dai seama că pentru a-ţi dezvolta talentul e nevoie înainte de toate de trenaj ? Da, da, trenaj, la pătrat şi chiar la cub.

„Fie şi trenaj !" îşi zise acum indiferentă Varia. Apoi ieşi de după o culisă care înfăţişa o salcie plîngătoare şi rosti :

— „Aşadar, tovarăşe Platonov, mai bine zis domnule Platonov, dacă mă divulgi, află că viaţa dumitale s-a sfîrşit ! Dacă însă arunci în aer turbina, te aşteaptă un carnet de cecuri, luminile de noapte din Montmartre, mesele cu postav verde din Monte-Carlo, o odihnă binemeritată în Alpi, dragostea..."

— Stepanova, ce rost au lacrimile astea aici ? o întrerupse Meşceriakova-Pruskaia.

— Nici un rost! răspunse Varvara. Nici un rost, așa cum n-are nici un rost nici cel de-al doilea nume al dumitale — Pruskaia! De ce nu Belghiiskaia, de ce nu Franțuzskaia, de ce nu Amerikanskaia? De ce tocmai Pruskaia? Te rog să iei notă că eu plec. La dracu!

Varia sări de pe scena mică și joasă a clubului și porni fără să se grăbească spre ușă, ținîndu-și mîndră capul sus. Abia atunci Meșceriakova-Pruskaia își veni în fire și strigă cu o voce de precupeață:

— Afară! Obraznico! Am să te elimin! Să nu mai calci pe aici!

— De ce țipați așa? i se adresă Borea Gubin. Ce e aici: o antrepriză particulară capitalistă? Aici e un studio de teatru al studenților și noi nu vom permite nimănui... Apoi, Guzin o ajunse din urmă pe Varvara: Lasă, că acum o să cugete ea la sistemul acesta al biciului și al turtei dulci pe care-l aplică — îi spuse Variei. Slavă domnului. nu sîntem niște copii. Ne-am săturat!

Varia tăcea.

— Ai vreun necaz? o întrebă Boris.

Varvara nu-i răspunse. Gubin rămase și el o vreme tăcut, apoi își luă rămas bun, dar nu se îndura să apuce pe strada lui. Era de mult și fără speranțe îndrăgostit de Varvara, din ziua în care Volodea îl bandajase pe ciobănașul acela tăiat de tren. Își dădea însă întotdeauna seama că Volodea îl depășește și că e mai prețuit decît el. De aceea Boris nu le stătea în cale. Dar azi prinse curaj și întrebă:

— Te-ai certat cu Vladimir?

— Asta nu te privește pe tine! îl repezi Varia. Ai spus la revedere, șterge-o! N-am nevoie să fiu condusă.

Teribilă mai era Varvara asta uneori, cînd striga: „Șterge-o!" De ce oare?

SUNĂ GOARNA!

Se înserase. Rodion Mefodievici şi moş Mefodi şedeau în bucătărie, aşezaţi la masă, pe care fusese întinsă, în cinstea venirii lui Rodion, o faţă de masă trandafirie, cu franjuri. Puseseră şi şerveţele curate, atît de apretate, încît păreau de tablă. Şerveţelele acestea au constituit chiar un subiect de discuţie. Moş Mefodi oftă mîhnit: se văita că nu putea s-o scoată la capăt cu scrobeala; cea de calitatea întîi „o lua razna", cum zicea el, cea de calitatea a doua „nu ţinea".

— Mai dă-le-ncolo, tată, de şerveţele scrobite! spuse Rodion Mefodievici. Ce nevoie avem de ele?

— Ba să fie şi la noi ca la toţi oamenii — răspunse Mefodi, ridicînd un deget butucănos. Fosta ta consoartă mănîncă pe o faţă de masă scrobită; nici la tine nu trebuie să fie altfel. Vrei să zică: „Nimeni nu se mai gîndeşte la nenorocitul de bărbatu-meu". Vorbe de-astea ne trebuie nouă?

Moşneagul băuse de dimineaţă un pic de votcă şi acum „se dregea" puţin cîte puţin. O dată sau de două ori pe an îşi îngăduia şi el „să veselească dracii", cum spunea Varvara. Era îmbrăcat într-un costum nou, cu vestă, pe care i-l adusese fecioru-său, de la Leningrad. Mînca cu gîtul întins înainte, aplecat deasupra mesei, ca să nu-şi păteze cumva bunătatea de costum.

— Vă veseliţi, precum văd! li se adresă Evgheni, intrînd în bucătărie.

— Ne odihnim — răspunse Rodion Mefodievici. Ai face bine s-o chemi încoace pe Iraida, să mai stea şi cu noi.

— Imposibil, papa. Sîntem invitaţi într-o casă unde nu e permis să întîrzii.

Se uita pe sub sprîncene, cu băgare de seamă, la tatăl lui. Acesta sucea gînditor între degete păhărelul gol şi fluiera încet un marş. Lui Evgheni i se părea ciudat să-l vadă în tricoul vărgat de marinar; măcar în prima seară ar fi putut să stea cu vestonul pe el, împodobit cu cele două ordine noi şi strălucitoare! Şi de ce tot învîrteşte păhărelul acela în mînă?

— Ce face mama? întrebă pe neaşteptate Rodion Mefodievici.

— Aşa şi aşa — răspunse Evgheni. Acum e cea mai grozavă croitoreasă din oraş. Dodik a plasat-o chiar la teatru. A studiat istoria costumelor şi-i îmbracă acolo pe tot felul de Ludovici şi Ferdinanzi.

— Şi cum lucrează? În chip de întreprindere particulară?

Evgheni se întinse şi căscă plictisit:

— De ce particulară? Ţi-am spus că are angajament la teatru şi e foarte stimată acolo. Dodik nu e un prost! Dacă ar fi întreprindere particulară, ar apare imediat inspectorul financiar şi s-ar ivi tot felul de complicaţii...

— Da, da, am înţeles — zise Stepanov, dînd din cap. Spunea întotdeauna că înţelege şi dădea din cap chiar dacă nu pricepea absolut nimic. Şi tu cum o mai duci?

Jenea îl informă, cu jumătate de gură, că e aproape medic, că nu poate să se plîngă de căsătoria cu Iraida, că viaţa decurge destul de normal şi că tatăl Iraidei i-a garantat, în linii mari, posibilitatea de a rămîne pe lîngă institut.

— Te faci savant, care va să zică? întrebă Stepanov.

— Savant, nesavant, dar am avut și noi un cerc științific studențesc și am tratat și noi unele probleme. Avem și noi o lucrare tipărită în buletin.

— Care voi ?

— Noi, membrii cercului.

— Și cîți sînteți ?

— Șaisprezece.

— Așadar, un colectiv — zise Rodion Mefodievici. Înțeleg. Înainte era, să zicem, un Zinger, sau un Kiselev, sau un Mendeleev ; voi însă sînteți șaisprezece. A lucrat și Volodea cu voi ?

Evgheni coborî pleoapele, ca tatăl său să nu observe că turbează de furie. Ce tot vorbea tiranul ăsta neobrăzat ? De ce se leagă de el ? Ce e tonul acesta batjocoritor ? Foarte bine, s-a întors din Spania, a luptat acolo, și-a înmormîntat acolo prietenii ; dar aceasta era serviciul lui, obligația lui, datoria lui !

— Prin urmare, totul e în ordine ? îl întrebă încă o dată Rodion Mefodievici pe Jenea.

— În ordine ! răspunse acesta pe un ton înțepat.

— Atunci e bine...

— Așa zic și eu, că nu e rău. Mi-am ales specialitatea : am să merg pe linie administrativă. Nikolai Ivanovici Pirogov ne învață că la război medicul e înainte de toate un administrator. În domeniul acesta, tată, la noi lucrurile nu prea stau bine...

— În domeniul administratorilor, zici ? se informă Stepanov. După părerea mea, tocmai aici totul e în ordine.

Evgheni luă din farfurie o bucățică de brînză, o mestecă în gură și oftă :

— Eh, lucrurile astea nu sînt chiar atît de simple...

Chiar atunci sună, din fericire, telefonul, astfel că Jenea avu motiv să plece. Moșneagul și Rodion Mefodievici rămaseră singuri la masă. Pe coridor Evgheni îi spuse Iraidei :

— Tovarășul ăsta o să mă scoată din minți. El trăiește în deceniul al treilea ; noi însă trăim acum alte vremuri. Alte vremuri, alte cîntece. Și, în definitiv...

Dar se întrerupse și dădu din mînă.

— Arată totuși istovit — spuse cu un oftat Iraida... Ar trebui să organizăm un consiliu, să-l invităm pe tata, pe Ghenadi Tarasovici... Ah, doamne, simt că mi se urcă sîngele la cap din pricina acestui cîine — urmă ea înbufnată, la vederea lui Șarik, care ieșea din bucătărie. E de-a dreptul caraghios : într-o casă în care se află un copil, te izbești mereu de jigodia asta...

— Bine, hai îmbracă-te, că întîrziem — o grăbi Evgheni. Fă-ți o coafură ca lumea, că pletele astea nu te aranjează de loc. Și pune ceva mai puține lănțișoare, să nu prea frapezi ; sîntem, pasămite, niște studenți sovietici. Ai și tu un obicei : cînd te duci într-o vizită, vrei să-i epatezi pe toți...

— Ah, încetează ! gemu Iraida.

În bucătărie se auzi ușa trîntită. Dădaca, o intelectuală pe care au angajat-o fiindcă se numea von Herz, Paulina Hugovna von Herz, îi cînta micului nepot al lui Stepanov un cîntec de leagăn german. Lada cea mare a Paulinei Hugovna se afla pe coridor și bătrîna amenința că are să-i lase moștenire lui Iurocika toată avuția ei fabuloasă, din care numai o parte era păstrată în lada aceasta încuiată cu lacăt.

— Cum te împaci cu ea, tată ? îl întrebă Rodion Mefodievici pe bătrîn, tăindu-și o bucată de plăcintă.

— Cum să mă-mpac ? Bine — răspunse moș Mefodi. Ea mă face bădăran, cîine bătrîn și cum îi vine la gură, eu nu-i rămîn dator ; îi zic și eu ca la noi, la țară...

— Chiar așa ?

— Păi ce, să rabd ?

— Va să zică nu ți-i urît ?

Bătrînul rămase o clipă pe gînduri, după care răspunse cu explicații amănunțite :

— Cum să-mi fie urît ? Varvara trebuie hrănită, în casă trebuie să deretic, la piaţă mă duc, de lemne să am grijă... Hugovna e bună numai de gură, că treabă, ioc. Apoi vin Jenka şi cu Irka, flămînzi ; unde să mănînce şi ei o ciorbă ? La bunicul !... Mai tragem cîte una, ce zici, Mefodievici ?

Acum îi spunea lui fecioru-său pe numele patronimic socotind că aşa e mai onorabil. În ochii moşneagului stăruia o privire veselă. Şedea, mulţumit de sine, la masa pe care o întinsese cu prilejul venirii lui Rodion Mefodievici, plină cu plăcinte coapte după reţeta Aglaicei, cu carne prăjită, cu cîrnaţi rumeni, care sfîrîiau în tigaie. Castraveţii ieşiseră şi ei foarte buni, varza roşie arăta şi ea frumoasă printre celelalte mîncăruri. Totul era „pe cinste", cum îi plăcea moşneagului să se exprime cînd era cu chef.

— Va să zică ai venit decorat — spuse el, ştergîndu-şi mustăţile şi barba. Cu ordine guvernamentale, cu decoraţii înalte. Felicitările noastre, bunînţeles. Şi pe unde-ai umblat, feciorule ?

— Am umblat pe unde am umblat, tată, dar acuma să nu mai vorbim, sînt acasă.

— Mă superi, Mefodievici. Eu ştiu să ţin un secret.

— Ştii să ţii un secret de-aici şi pînă-n piaţă — replică Stepanov. Secretele dumitale le ştie toată strada noastră.

Oarecum descumpănit, moşneagul se duse pripit la plită, chipurile pe motiv că s-a răscopt în cuptor mîncarea poloneză, căreia îi zicea bigos. După ce scoase tava de lut, spuse de departe :

— Auzi, Mefodievici, ar trebui să facem socoteala. Au mai rămas destui bani din cei pe care i-ai lăsat pentru gospodărie. Cînd îi iei în primire ?

Rodion Mefodievici spuse că n-o să-i ia niciodată. Rupea cu un aer distrat plăcinta în bucăţele mărunte şi mînca cu ochii la peretele din faţa lui.

— Adică cum niciodată ? se burzului moşneagul. (Bătrînul economisea de mult şi cu grijă banii ; se

tocmea la piață, cumpăra lemne din cele mai ieftine, spăla singur cearșafurile și prosoapele, freca chiar și podelele, dacă Varvara n-avea timp s-o facă. Și cînd colo, poftim — „niciodată".) Nu, Mefodievici — spuse el, supărat — așa nu primesc. Eu nu vreau să-ți fiu o povară în gospodărie, din contră, îmi dau silința să fac așa cum e mai bine și nu e zi de la Dumnezeu să nu întocmesc cu ajutorul Variei socotelile, iar tu zici „niciodată" ?

— Uite, drept pedeapsă pentru socotelile dumitale, îți dau prisosul de bani ca să-ți cumperi o șubă — propuse Rodion Mefodievici. Mergem mîine la magazin și luăm o șubă și o căciulă.

Moșneagul se gîndi ce se gîndi și răspunse :

— Nu se poate. O să crape de ciudă Hugovna.

— Dacă crapă, o înmormîntăm.

— Nu, nu-i chip ! repetă moșneagul. Dacă e pe-așa, mai bine să-i luăm Varvarei o blană. Am văzut eu aici, nu departe o blană frumoasă.

— Variei îi luăm noi blană și fără banii dumitale. Dumneata însă tot ai să-ți iei șubă.

— Nu-mi trebuie mie șubă. Varia însă trebuie să se mai îmbrace. E fată mare, mîine-poimîine o să se mărite. S-ar cuveni să-i facem zestre : o plapumă, perne și cîte altele...

Rodion Mefodievici se încruntă. Întotdeauna îl tulbura gîndul că Varvara avea să se mărite într-o bună zi.

— Fie, să lăsăm asta ! spuse el. Hai mai bine să bem, să-l pomenim pe răposatul Afanasi...

Pe coridor zbîrnîi prelung soneria. Hugovna, deși se afla aproape de ușă, nu se duse să deschidă. Rodion Mefodievici trase zăvorul, îl măsură pe Volodea din cap pînă-n picioare și-l îmbrățișă numaidecît, acolo, pe platforma scării. În spatele lui Volodea stăteau Aglaia și Varvara.

— L-am scos din laborator, tăticule — spuse Varia. Să nu te mire că miroase așa de tare...

Rodion Mefodievici se sărută și cu Aglaia. Moș Mefodi așeză cu îndemînare pe masă farfurii curate și pahărele, turnă votcă într-o garafă în care pusese rădăcini de galangă, muguri de coacăză și paprică.

— Luați loc ! îi invită Rodion Mefodievici. Să bem un pahărel în amintirea lui Afanasi, pe urmă vă spun tot. Ridică pahărelul cu mîna dreaptă, tatuată, dezgolită pînă la cot. Ținea pahărelul în dreptul feței și rosti încet : În amintirea comunistului și a ucraineanului Afanasi Petrovici Ustimenko, părintele tău, Vladimir, fratele tău, Aglaia, și prietenul meu, căzut eroic în lupta pentru libertatea poporului spaniol. Să-i fie țărîna ușoară pe pămîntul Madridului !

Moșneagul își făcu cruce. Toți goliră paharele în tăcere. Volodea ciuguli dintr-o plăcintă, înghițind dumicatele anevoie. Hugovna începu să cînte iar cîntecul ei de leagăn. Rodion Mefodievici își aprinse o țigară. Privirea i se îngreună, i se înăspri.

— Pe scurt — începu el — șapte „Junkers"-uri veneau asupra Madridului în dispozitiv de luptă. Asta am văzut-o cu ochii mei. Restul n-am văzut, am auzit de la oameni. „Junkers"-urile sînt aparate cu trei motoare, grele ; piloții erau nemți, fasciști. Afanasi a angajat singur lupta. I-a fost probabil foarte greu pînă au decolat și ceilalți, pe care îi împiedicase ceva ca să pornească mai repede. De data aceasta, „Junkers"-urile nu și-au lansat, cum era de așteptat, bombele asupra Madridului. Afanasi a doborît două aparate. Pe urmă... Rodion Mefodievici se opri, zăbovi cîteva clipe, după care continuă încet, dar cu un glas limpede : Pe urmă, avionul lui a luat foc. El a vrut să stingă focul. Și a ars. Afanasi Petrovici al nostru a ars în aer, deasupra Madridului. L-au înmormîntat acolo, la Madrid. Au venit nu știu cîte mii de oameni. Mamele își duceau copiii în brațe. L-au petrecut și aviatori, și tanchiști, și infanteriști. Toți își dădeau seama că e rus. Purtau sicriul nu ca la noi, ci în picioare, deschis. Puteai crede că Afanasi pășește laolaltă cu spaniolii. Focul îi atinsese fața numai

puțin, mai tare îi atinsese doar părul... S-a cîntat „Internaționala". S-au mai cîntat niște cîntece spaniole, apoi „Varșovianka". La cimitir s-au tras trei salve. Pe mormîntul lui a fost pusă o lespede albă.

Volodea se uita la Stepanov, fără a clipi din ochi. Aglaia plîngea înfundat, cu o batistă la gură. Varvara se întoarse către fereastră, ștergîndu-și lacrimile cu degetele. Moș Mefodi asculta posomorît.

— Am avut niște fotografii — urmă Rodion Mefodicvici — dar a trebuit să mă despart de ele. Am avut și niște însemnări, și o scrisoare de la taică-tău pentru tine, Vladimir ; o scrisese pentru cazul cînd i s-ar întîmpla ceva. Dar nu mi-a mai rămas nimic... Am să ți le reproduc însă din memorie. În ultima vreme, Afanasi le spunea adesea spaniolilor : „Dacă ai obosit, înviorează-te ; dacă ai slăbit, întărește-te ; dacă ai uitat, adu-ți aminte : revoluția nu s-a sfîrșit încă". Citeam uneori cu el, în timpul liber, pe lordul George Gordon Byron, care, pe lîngă toate celelalte, mai are și meritul că a adus mult folos Greciei. Adesea, Afanasi recita unele versuri de-ale lui rîzînd, în glumă parcă, dar, firește, fără să glumească. Țin și eu minte cîte ceva :

Să dorm, cînd morții n-au odihnă-n lut
Și cînd tiranii lumea împilează,
Să-ntîrzii secerișul ce-a-nceput?
În pat de spini mi-i conștiința trează!
Mereu îmi sună goarna în urechi
Și inima-i răspunde...

— La fel mă întreba și el uneori : „Sună goarna, Rodion ?" Iar eu îi răspundeam : „Sună ! Mai cu seamă cînd intră pe mîna ta ; aici cîntă măslinii verzi, aici cîntă caracatița în sucul cernelii ei, aci, mai știu eu ce !" Asta-i tot. Mai mult n-am ce să vă spun.

Rodion Mefodievici fumă țigara pînă la capăt și rămase multă vreme tăcut, cum îi era în obicei, fără să

se intereseze de loc de musafirii săi. Căzuse, probabil, pe gînduri, îşi adusese poate aminte de mormintele lăsate acolo şi de cei vii care lîncezeau încă în lagărele din Franţa, în dosul gardurilor de sîrmă ghimpată, şi de femeile acelea în rochii negre care zăceau în piaţa colbuită a sătişorului Rambla din provincia Cordoba, strîngîndu-şi copilaşii morţi la piept. Rodion Mefodievici le-a văzut cu ochii lui, împreună cu Afanasi, pe acele neveste de antifascişti ucise acolo cu pietre. Atunci, schimbînd o privire cu Afanasi, a înţeles el că asupra lumii, care dănţuieşte nepăsătoare, senină şi fără griji, se abate ceva nou, ceva de o cruzime nemaivăzută şi neînchipuită. Această nenorocire încă nelămurită, încă tulbure, ce pluteşte în crepusculul sumbru, trebuie combătută cu înverşunare, din toate puterile, căci altfel lumea toată — lumea asta uşuratică şi care trăieşte numai de azi pe mîine, lumea asta care cîntă veselă şi citeşte foiletonaşe despre prezidenţii şi miniştrii săi, lumea luptei pentru pîine şi pentru spectacole — va fi prefăcută foarte repede în mormane de ruine fumegînde, pe deasupra cărora vor zbura, duduind victorioase, uriaşe bombardiere cu zvastică pe fuselaj. „A început!" spusese atunci Rodion Mefodievici. „Şi încă din plin!" răspunsese Afanasi.

— Am să-ţi mai povestesc o întîmplare — vorbi din nou Stepanov, fixîndu-l pe Volodea cu privirea lui pătrunzătoare şi puţin rece. Am trecut cu taică-tău prin satul Rambla. Acolo toate nevestele antifasciştilor au fost scoase, cu copiii lor şi chiar cu sugacii, în piaţă şi ucise ziua-n amiaza mare cu pietre. S-au strîns unele lîngă altele, s-au îmbrăţişat, iar ucigaşii aruncau în ele cu nişte bolovani, uite-aşa... Era oare de conceput să priveşti asemenea lucruri şi să protestezi numai cu jumătate de glas? se întrebă el. Pînă şi noi, eu cu Afanasi, care nu eram cine ştie ce oameni de stat, cine ştie ce oameni cu răspundere, neam dat seama că toate astea nu sînt întîmplătoare, că tragedia a început şi că a început din plin. Şi că

urmărește, așa cum își închipuie cei ce-au pus-o la cale, să facă să rămînă numai lumea lor, lumea capitalistă. Au făcut acolo o probă, să vadă, chipurile, ce hotărîre o să ia popoarele : împotriva noastră, sau nu ? Dacă n-o să ia nici o hotărîre, și-au zis ei, atunci să ne pregătim și să începem, iar șeful lor cel mare, adică Hitler, o să înceapă să lovească fiecare popor în parte. Ai priceput ?

— Am priceput ! spuse Volodea.

Rodion Mefodievici aruncă o privire neliniștită în jurul său și toți observară cît e de istovit omul acesta puternic, oțelit de vînturile mării, întotdeauna calm, surîzător în orice împrejurare, mereu proaspăt bărbierit — Stepanov acesta, cu adevărat „gloria Balticei, albatroșii vînturilor", cum îi plăcea lui să glumească atunci cînd își aducea aminte de stihurile stîngace din anii războiului civil.

— N-ai răcit cumva, tăticule ? îl întrebă încetișor Varia.

Rodion Mefodievici o cuprinse cu un braț, o strînse tare lîngă el și spuse mîhnit :

— Sînt sănătos, fata mea, sînt chiar foarte sănătos, dar atît că am obosit un pic și mă bat gînduri triste. Uite, de pildă, ni se pare la toți că fascismul o să treacă pe lîngă noi, așa cum trec ploile. El însă nu se mulțumește să treacă pe lîngă noi. De mult, încă înainte de-a fi plecat în Spania, urmăresc eu toate astea și stau pe gînduri. Bunăoară mă întreb de ce s-a dus aeronavigatorul german Hugo Ecknener în S.U.A. cu dirijabilul său „DR-3 Friedrichshafen" ? Ca să exercite o influență morală asupra americanilor, spunîndu-le : „Ia vedeți cît de puternici devenim noi !" De ce a cucerit vaporul german „Bremen" panglica albastră, și asta tocmai în portul New York, nu la el acasă ? Tot ca să intimideze. Și aviatorii lor, și boxerii, și filmele, pretutindeni se arată forța germană, victoria germană, superioritatea germană, pumnul german. Iar cei din Europa și de peste ocean dansează, țopăie, proștii de ei... Și Thälmann stă la închi-

soare! Asta ce înseamnă? Şi „Imperiul milenar"! Asta ce înseamnă? Delegaţia germană a părăsit Geneva; de ce? Acum a luat fiinţă la Londra „Asociaţia anglo-germană" care răspîndeşte printre englezi ideile hitleriste; l-au pus preşedinte pe lordul Mounttemple, care e cineva în industria chimică britanică... Chamberlain e un papă-lapte; ori a fost cumpărat, ori e un neputincios. Aşa că, după părerea mea, globul pămîntesc nu mai are pe cine să conteze, decît pe noi.

— Va să zică o să fie război? întrebă Varia.

— O să se petreacă evenimente importante — răspunse Stepanov, întorcîndu-se către Aglaia. Sarcina care ne revine e să ţinem poporul nostru, şi îndeosebi tineretul în stare de mobilizare. Tu, Aglaia Petrovna, care te ocupi cu învăţămîntul, ţine seama de sfaturile mele. Comisariatele militare n-au să poată face faţă acestei sarcini, dacă n-o să oţelim noi singuri, din punct de vedere ideologic, tineretul nostru. Mai sînt la noi unii care privesc lucrurile cu uşurinţă, care ştiu numai a striga „ura"; eu însă am văzut cu ochii mei şi am mirosit ce ne aşteaptă: o treabă serioasă... De aceea zic, să închinăm paharul pentru ca pînă la urmă să facem faţă la ceea ce eu am văzut, iar voi, din fericire, n-aţi cunoscut încă!

— Cui să facem faţă? întrebă moşneagul, clipind din ochi.

— Să-i facem faţă duşmanului, moşule! răspunse Stepanov, grav.

— Atunci, hai să fiu şi eu în rînd cu oamenii — spuse moşneagul, care de obicei se jena să „veselească dracii" de faţă cu Varvara. Şi adresîndu-se Aglaiei, cu o sclipire şireată în ochi: Pui floare de măceş în ceai? Bun lucru. E şi mai ieftin şi îi dă şi miros, miros curat de fîn.

— Ceaiul, tată, nu trebuie să miroasă a fîn — observă Rodion Mefodievici. Iar dacă vrei să fie mai ieftin, pune la fiert fîn, şi gata...

— Fîn ! fîn ! îl zădărî moşneagul. Halal secrete şi la tine ! Şi schimbînd numaidecît vorba : Las' că pricep şi eu cîte ceva. Ai fost în Spania, Mefodievici, acolo ai fost da ? Ştiu că e o ţară care se cheamă Spania. Tot mereu spune de ea la radio. E şi o poezie despre ea. O tot aud pe Varia : „O provincie Grenada în Spania e". Zici că nu ? Şi aruncînd o privire triumfătoare, pe deasupra celorlalţi, moşneagul începu să cînte cu un glas adormitor, de muiere :

Of şi-amar, dacă ştiam,
Fată mare cînd eram,
Cîtu-i viaţa blestemată
De femeie măritată...

Socotea că dacă oamenii stau la masă, beau şi mănîncă, e de datoria gazdei să întreţină veselia şi să înceapă să cînte. Dar Hugovna, intelectuala, bătu cu pumnul ei uscat în perete şi cîntecul a trebuit să înceteze.

— Iurka ăsta al lor e un băiat teribil de nervos — spuse Varvara. Îl tot consultă profesorul Persianinov, dar nu poate nicidecum pricepe de ce e atît de nervos.

— Auzi, profesor ! rînji moşneagul. Cum vine, hopa! îl şi pupă pe Egor pe poponeaţă. „Ah, drăgălaşilor ! Ah, băieţaşilor !"... Şi capătă pentru asta cincizeci de ruble. Eu aş face şi altele pentru o juma' de sută...

— Ei, lasă, bunicule ! îl contrazise Varvara. Profesorul Persianinov e o somitate. E la voi, la institut, nu, Volodea ?

— A fost, dar a plecat — spuse Ustimenko. Nu e nici o somitate ! Se omoară după el mămicile, fiindcă le spune tuturora că aşa copil ca al lor nu mai e altul pe lume...

— Adică un copil de calitate superioară ? zîmbi Stepanov.

Varia adăugă, cu un timbru trist în glas :

— E, oricum, foarte impozant, întotdeauna glumeşte, e vesel...

Volodea părea să nu mai audă ce se vorbeşte ; el se gîndea la ale sale. În tot cursul serii acesteia lungi şi grele lăsă mereu impresia că e absent cu totul, pentru ca apoi să întrebe deodată, buimac : „Poftim ? Cu mine vorbeşti ?“

Rodion Mefodievici ieşi să-i petreacă. Varvara rămase cu moşneagul să spele vasele. Stepanov aruncă o privire către fiica lui, apoi către Volodea, dar nu spuse nimic. În uşă se întîlniră cu Borea Gubin. Frumos şi bine făcut, Borea era cu paltonul descheiat şi avea pe cap o căciulă moale de lutru.

— Bună seara. Varia e acasă ? întrebă Boris, adresîndu-se, parcă într-adins, lui Volodea.

— Acasă — răspunse nepăsător Ustimenko.

Rodion Mefodievici se uită din nou la Volodea.

— Cine e băiatul acesta ? întrebă el.

— Gubin Boris ! Nu l-ai recunoscut, desigur. A devenit acum o persoană celebră în oraş. Scrie versuri şi recenzii la ziar. Cînd mergi cu el pe stradă, auzi mereu : „Uite-l pe Gubin. Băiat bun şi capabil“. Varvara îl laudă într-una. Spune că e un om agreabil, nu un tiran ca alţii.

— Adică tiranul eşti tu ?

— Probabil ! răspunse în silă Volodea.

Şi o luă înainte, cufundat în gînduri, cu mîinile vîrîte adînc în buzunare. Aglaia şi Rodion Mefodievici mergeau în urmă, vorbind amîndoi cu voci coborîte.

UNELE SCHIMBĂRI

Din seara aceea, Stepanov începu să vină aproape în fiecare seară la Volodea. Aşa cel puţin îşi închipuia acesta, pînă cînd a înţeles, mirat şi mîhnit, că, de fapt, el nu venea la dînsul, ci la mătuşa Aglaia. Îi

vorbea mult numai acesteia, iar ea asculta, cu capul ei frumos sprijinit în mîini şi cu privirea fixată la lampa veche de masă, cu abajur brodat de pînză. Îmbrăcat în vestonul lui de marinar, cu galoane de aur la mîneci, cu faţa puternic bronzată, cu fire cărunte la tîmple şi cu sprîncenele întunecate, Rodion Mefodievici se plimba de colo-colo prin odaia Aglaiei şi-i vorbea mereu, rîzînd din cînd în cînd, fără a o întreba nimic. Volodea ştia cît de plăcut e să-i vorbeşti Aglaiei şi cîtă bucurie îţi făcea lucrul acesta. Odată o auzi pe Aglaia cîntînd, pentru prima dată în viaţă, dar nu pentru ea cînta, ci pentru altcineva. Probabil că cei doi nu auziseră cînd s-a trîntit uşa de la intrare şi cînd s-a întors el. Volodea se aşeză pe marginea căzii din camera de baie, cu prosopul în mînă. Aglaia cînta încet, dar atît de simplu şi atît de sincer, atît de intim, cum numai femeile ruse ştiu să cînte.

De ce stai, noapte, încruntată
Şi nu-mi zîmbeşti cu nici o stea?
Cu cine-n ceasurile tale
Să-mpart singurătatea mea?
N-am tată, mamă, n-am pe nimeni.
Numai un om am îndrăgit.
Dar nici cu el nu m-am iubit...

După ce Aglaia sfîrşi cîntecul, Volodea deschise brusc robinetul şi apa începu să curgă cu zgomot în cadă. Dar n-apucă să se încuie în baie, că Aglaia ieşi în vestibul, într-o rochie nouă şi elegantă, şi întrebă cu ochii strălucind de fericire:

— De mult ai venit?

— Te-am auzit cîntînd! răspunse el, posac.

— Să nu mă condamni! se rugă ea. Să nu mă condamni, băiatule...

Volodea o privea cu uimire. N-o văzuse încă niciodată pe Aglaia aşa ca acum. Despre mătuşa lui se spunea că e frumoasă, observase şi el asta. Dar atît de minunată, atît de surîzătoare şi diafană, atît de tînără încă nu şi-o putuse închipui.

Apa gîlgîia în cada albăstrie. Volodea stătea în picioare, slab cum era el, cu claviculele ieşite în afară, în chiloţi, nebărbierit, iar ea, ţinîndu-l cu mîna-i fierbinte de cot, îi spunea în şoaptă, repede, blînd, că abia se auzea :

— De mult îl iubeam, de mult, foarte de mult. Atunci însă era greu şi pentru el, şi pentru mine. Dar acum sînt fericită, băiatule, pe de-a întregul fericită. Gîndeşte-te şi judecă singur : Grişa a murit în anul douăzeci şi unu, iar mai devreme sau mai tîrziu ai să pleci şi tu de la mine. El e singur acum ; de ce să ne pierdem unul pe altul ? Văd după ochii tăi că mă osîndeşti. Aşa-i ?

— Nu te osîndesc — răspunse Volodea, uitîndu-se în ochii strălucitori ai mătuşii sale. Mă gîndesc doar că... toţi mă părăsiţi... Şi Varia, şi tu, şi Pîci. Numai să nu mă părăseşti, mătuşico — se rugă el. Ce mă fac singur ? O să-mi fie urît...

Cada se umplu deodată şi apa se revărsă pe jos. Volodea alunecă pe lespedea de faianţă. Din cameră ieşi Rodion Mefodievici, murmurînd mîhnit :

— Toţi au fugit de mine. Îmi vine să plîng, nu alta !

— Îl auzi ? îi spuse Aglaia lui Volodea, făcînd un semn din cap înspre Stepanov. Ce să fac ?

La cină, Volodea îi supuse unui adevărat interogatoriu, iar Rodion Mefodievici şi Aglaia mărturisiră fără ocol şi chiar cu bucurie totul.

— Va să zică aţi şi corespondat ? întrebă Volodea.

— Ba bine că nu — răspunse mătuşă-sa. Vezi că asta-i brînză ; untul e în untieră.

— Şi atunci, cînd ai fost tu la Leningrad, v-aţi văzut, nu ?

— Ei ne-am văzut, ce mai încolo — spuse Rodion Mefodievici. Am fost la Ermitaj, şi la Muzeul Rus, ne-am căţărat şi în vîrful catedralei Sfîntul Isac.

— La vîrsta voastră ?

— Obraznicule ! replică mătuşa.

— Ştiai şi de Spania ?

— De Spania nu știam, dar bănuiam — spuse Aglaia, turnîndu-i ceai lui Stepanov. Rodion Mefodievici n-a procedat prea cinstit, ascunzîndu-mi această călătorie.

— Nu voiam să ai emoții de prisos...

— Și acum ce-o să urmeze ? întrebă Volodca. Eu personal, mă opun ca să vă mutați de aici...

— Tu cum stai cu Varia ? întrebă Rodion Mefodievici.

— În nici un fel — răspunse Volodea. E probabil adevărat că am un caracter dificil. Nu pot să sufăr ceea ce mi se pare stupid și neînsemnat în viață și le-o spun pe șleau tuturor, de aceea apar ca un tiran. Varia nici nu mă scoate din despot. De altfel e și mai tînără decît mine și, desigur, pentru ea toate sînt altfel. N-o condamn, Rodion Mefodievici, dar pur și simplu nu pot să fiu ca ea.

— Minți, o condamni ! zise Stepanov. Dar nu faci bine. Dac-o pierzi, alta ca ea nu găsești, să știi. Eu nu umblu cu peițul, eu... cum să mă exprim... te respect și de-aceea îți spun : fii exigent cu oamenii, dar omenește.

— Sînt exigent față de fiecare, așa cum aș fi față de răposatul meu tată — declară Volodea, pălind deodată. Și înainte de toate, față de mine însumi. Și față de toți. Altfel nu accept !

Rodion Mefodievici se uită la Aglaia, apoi la Volodea.

— Ai mîncat măseluriță ?

— Nu ! ripostă Ustimenko. N-am mîncat măseluriță, Rodion Mefodievici. Consider însă — și deodată se trezi vorbind întocmai cum vorbea răposatul Prov Iakovlevici Polunin — îmi îngădui să consider că rostul existenței omului stă în cea mai înaltă exigență față de el însuși, exigență în sensul în care a dat dovadă tatăl meu, cînd s-a ridicat singur împotriva a șapte „Junkers"-uri. Căci el n-a făcut aceasta doar așa, ca să se sacrifice, ești de acord, nu ? Și apoi, el nu și-a făcut numai datoria lui. Atunci, în clipele

acelea supreme, el purta de unul singur răspunderea pentru destinele revoluției mondiale...

— Fii mai calm ! îi spuse Aglaia. Ți-a pierit tot sîngele din obraz...

— Sînt calm. Cred numai că dacă toți oamenii ar fi așa cum era tatăl meu, poate că n-ar mai exista războaie și am trata cancerul așa cum tratăm guturaiul sau arsurile, iar de tuberculoză am uita cu desăvîrșire. Cei mai mulți însă se gîndesc la folosul lor personal, fără a înțelege de loc că folosul obștesc va aduce și folosul personal, dar în proporții atît de mari, cum nici n-au visat ei vreodată... Volodea bău dintr-o înghițitură ceaiul care se răcise și adăugă, clipind din genele-i dese : Vă rog să mă iertați. Uneori însă îmi vine tare greu, credeți-mă. Azi la institut, un porc, un dobitoc m-a făcut trădător și a spus că nu sînt un bun coleg, numai fiindcă am refuzat să-l rog pe Ganicev să-l reexamineze pe dumnealui, pe acest dobitoc. Dar cum puteam s-o fac ?... Am refuzat, deoarece știu foarte bine că acest individ vrea să rămînă cu orice chip în oraș, ba o să capete și un post de conducere, deși n-are destule cunoștințe și e tare de cap, e un mărginit...

— Vorbești de Evgheni ? întrebă Stepanov.

— Mă duc să mă culc ! zise Volodea, fără a răspunde la întrebare. Obosesc în ultima vreme. Închizînd bine ușa în urma lui, îi telefonă „Bătrînului", la cămin. Pîci părea supărat. Bagă de seamă — îi strigă Volodea în receptor — daca nici mîine nu vii să învățăm împreună, între noi totul se va sfîrși pentru totdeauna. Ogurțov mi-a și făcut unele aluzii și s-a oferit să-ți ia locul.

— Treaba ta !

— Vii mîine ?

— O să viu — răspunse Pîci și adăugă după o pauză : Într-adevăr ești un om dificil. Volodea !

— Așa sînt eu ! răspunse scurt Ustimenko.

Între timp, Rodion Mefodievici, umblînd încolo și încoace prin odaia Aglaiei, cu țigara în mînă, spuse

că Volodea are, firește, dreptate, numai că de data asta „a tras prea mult", cum se exprimă jucătorii de cărți. E vorba însă nu de fond, ci de formă.

— Asemenea oameni își trag uneori un glonte în cap ! opină cu mîhnire Aglaia.

— Asemenea oameni nu fac asta niciodată ! precizează calm Stepanov.

După ce-l conduse pe Rodion Mefodievici, Aglaia își scoase rochia cea nouă, își puse una mai călduroasă, ascultă respirația regulată a lui Volodea și ieși singură în stradă. Autobuzele mergeau încă. Sări sprintenă în numărul nouă, cu traseul „Gara-Ovrajki" și, lăsîndu-se pradă gîndurilor, ajunse la gară.

...Pe vremea aceea, aici se înșirau birjarii. Birjele miroseau a piele învechită și a dohot, iar colo, de cealaltă parte a grădiniței, transformată acum într-un parc rotund, se afla înainte piața gării, unde se vindeau ficăței calzi, pește prăjit, cîrnați de casă, castraveți murați, basamac galben. Iată piața, iată casa de piatră a fostului primar Kniazev, iată și căsuța „lor" de lemn, cu ateneană și terasă, cu obloane și cu un mesteacăn la portiță. Ce mult a crescut și ce frumos s-a făcut mesteacănul ! Bine că mai e și acum și că-i îmbobocesc mugurii, cu toată primăvara asta tîrzie și rece !

Deodată, Aglaia simți că ochii i se umplu de lacrimi, acolo, în dreptul mesteacănului, lîngă căsuța aceasta cu terasă, președintele Cekăi guberniale, Kondratiev, Grișa Romanovici Kondratiev, i-a spus, plecînd pentru cîteva zile la Moscova, că după ce se va înapoia au să facă — fie că ea vrea sau nu — o „nuntă discretă". Chiar așa se exprimase el atunci, cu aceste cuvinte stranii : „nuntă discretă", și adăugase imediat :

— Ai să te muți pentru totdeauna la mine. Nu chemăm pe nimeni. Mai dă-i încolo de oameni ! Au să se pună pe băut, au să ne ceară să ne sărutăm. Tu-mi ești nevastă și asta nu privește pe nimeni. Ai să vii ?

Aglaia înclinase ușor din cap.

— Ai să vii ! rostise el, fericit. Ai să vii şi o să trăim împreună. Dar o să ducem o viaţă după morala nouă, comunistă. Fără îngrozitoarele prejudecăţi ale trecutului. Căsătoria înseamnă dragoste, şi fără dragoste nu există căsătorie, ci numai făţărnicie burgheză.

Au zăbovit mult lîngă mesteacăn ; el, cu scurta de piele pe braţ şi cu pistolul în tocul galben de la şold ; ea, într-o rochie de tifon. Era rochia ei cea mai bună, o rochie adevărată şi tare frumoasă. Vopsise ea singură tifonul în albastru deschis, îl scrobise şi cususe la rochie un guleraş alb. Ieşise o rochie cu care se jena să apară în lume : era cu siguranţă cea mai elegantă rochie din oraş. Kondratiev se uita la Aglaia Ustimenko mirat şi fericit, clătinînd din cap :

— Oho ! Din ce material e ?

Grişa Kondratiev plecase cu trenul, iar în ziua înapoierii lui, Aglaia se scăldă multă vreme în apa caldă a Unciei. Înota şi îşi spunea : „De-acum, s-a sfîrşit cu fecioria ta, Aglaia..."

Într-un amurg înăbuşitor, prevestitor de furtună, şi-a luat bocceaua şi a venit la Kondratiev, aici, în căsuţa aceasta cu terasă. Grigori Romanovici o aştepta în mijlocul odăii, cu centura strînsă, într-o bluză soldăţească. Odaia era bine dereticată, din perete privea în depărtări Karl Marx, pe noptiera de lîngă patul îngust se afla un teanc de cărţi, pe o măsuţă de joc, cu încrustaţii, sfîrîia o lumînare. Kondratiev avea ochii larg deschişi, şi ochii aceştia au privit-o pe Aglaia, în tot răstimpul scurtei lor convieţuiri, ca pe o minune. Ea nu şi-a putut vedea bărbatul ucis. Era bolnavă de tifos cînd s-a întîmplat nenorocirea. Aşa că în memorie i s-a întipărit pentru totdeauna felul cum stătea şi o privea el atunci, sfios şi tăcut, în vreme ce tunetele uruiau pe cer, ameninţînd să dezlănţuie furtuna.

— Acum ascultă cc-am să-ţi spun în legătură cu viaţa noastră viitoare — îi vorbise Kondratiev, întorcîndu-şi puţin capul ca să nu vadă faţa Aglaiei, pe care se întipărise o expresie de naivitate feciorelnică. Eu duc o muncă grea, la mine vin tot felul de oameni,

căutînd să încalce legalitatea de fier a revoluției. Să nu primești de la nimeni și niciodată, Agașa, nici un fel de cadouri ; să nu uiți asta ! Și să mai știi că avem la Ceka gubernială un faeton operativ cu doi cai. Caii sînt frumoși, căci îi hrănim bine, ca să fie iuți. Faetonul nu-l folosim pentru treburi private, ci numai atunci cînd e cîte o chestiune urgentă. Dacă am să te văd în faetonul nostru, am să te fac de basm oriunde te-ai afla ! M-ai auzit ? Și numaidecît apoi o întrebase : Ai adus ceva demîncare cu tine ?

În seara „nunții discrete" s-au ospătat cu pîinea uscată adusă de Aglaia și au băut lapte. Abia la o jumătate de an mai tîrziu au văzut faetonul „operativ" oprindu-se în fața porții lor, să-l ia pe Kondratiev ; cekiștii plecau în județ, să-l prindă pe fostul baron Tadde, un ucigaș și un bandit. Din călătoria aceea, Grișa Kondratiev nu s-a mai întors : în încăierarea cu aghiotantul rotmistrului Tadde, acesta a făcut să explodeze o grenadă care l-a ucis și pe el și pe președintele Cekăi guberniale.

După ce a zăcut și a scăpat de tifos, Aglaia s-a pomenit văduvă. În amintirea soțului i s-a dăruit pistolul acestuia, cu numele lui gravat pe țeavă, pistol pe care și Kondratiev îl primise la timpul său ca recompensă. În memoria fostului cekist, văduva lui a fost trimisă la învățătură. A plecat curînd din căsuța aceasta cu mesteacăn la portiță, ducîndu-se tocmai la Moscova cea minunată. Și de-atunci n-a mai trecut pe-aici.

— Ce să fac ? se întrebă ea acum, aici, rezemîndu-se cu umărul de trunchiul vechiului mesteacăn. Ce să fac ?

În față îi apărea chipul lui Grișa, alături de al lui Rodion Mefodievici. Scurta vreme de fericire de altădată se amesteca, de asemenea, cu aceea de acum. Este ea, oare, vinovată față de Kondratiev ? Pe cine să întrebe ? Pe cine ? Cine-i va putea da un răspuns ?

Îi telefonă din gară lui Stepanov. Auzi, la capătul celălalt al firului, vocea guturală a lui Rodion Mefodievici, de îndată ce sună apelul, ca și cum el ar fi așteptat acest telefon :

— La aparat, Stepanov.

— Plecăm cînd vrei tu — îl vesti încet Aglaia. Eu pot să-mi iau concediu chiar de sîmbătă.

— Bine ! răspunse grav, fără să se pripească, Stepanov. Totul va fi pregătit. După ce puse receptorul în furcă, Rodion Mefodievici se întoarse în sufragerie — unde Varvara învăţa chinuită — îşi aprinse o ţigară, măsură de cîteva ori camera dintr-un ungher într-altul şi într-un tîrziu spuse : Varia, eu plec.

— Îhî — răspunse fata.

— Nu plec singur.

— Cu Aglaia Petrovna ? întrebă Varvara, fără a-şi ridica ochii din manualul de geologie.

— Da.

Varia zvîrli cartea, sări de pe scaun, se repezi la tatăl ei, îl cuprinse cu braţele de gît şi-l sărută apăsat de trei ori pe obraz.

În sîmbăta următoare, Varvara, Volodea, Evgheni cu Iraida şi Borea Gubin îi conduseră la gară pe Aglaia şi pe Rodion Mefodievici, care plecau la Soci. Era o seară caldă de primăvară, puţin umedă şi întunecată. Geamul de la compartimentul vagonului internaţional de culoarea şocolatei era ridicat ; pe măsuţa din compartiment, acoperită cu un şerveţel scrobit, zîmbeau, într-un borcănaş cu apă, cîteva mimoze mici de un galben deschis. Lîngă mimoze se afla o sticlă de şampanie.

— Dacă e să călătoreşti, apăi numai cu un tren internaţional să pleci ! spuse Evgheni, aruncîndu-şi cu o lăcomă curiozitate privirile pe geam. Ia uitaţi-vă, tovarăşi, cît de bine şi confortabil e organizat totul aici. Da, burghezii se pricepeau să trăiască !...

Rodion Mefodievici, întinerit, într-un veston bleumarin bine cusut, cu galoane de aur la mîneci, cu o mănuşă subţire şi elegantă pe una din mîini, stătea pe peron. Aglaia, la geam, în cămăruţa aceea drăguţă, plină de covoraşe, huse, alămuri şi cristaluri, dădea poveţe :

— Să mănînci neapărat ceva cald în fiecare zi, auzi, Volodea ? Nu fii leneş, înţelege că lucrul acesta este foarte important pentru tine ; eşti slab, dormi puţin, eşti istovit şi mai ai de dat şi examenul de stat. Trebuie să mănînci supă, auzi ? Vecina Slepneva o să-ţi cumpere şi o să-ţi gătească de toate, dar tu să nu uiţi de mîncare şi să nu te îndopi numai cu pîine. Auzi ?

— Ai face bine să te mai îngrijeşti şi tu de el, Varvara ! spuse în şoaptă Stepanov.

— Vladimir, poţi veni să ici în fiecare zi masa la noi ! propuse Gubin. La mama, latura menajeră a vieţii e tot ce poate fi mai bine organizat...

— Poate lua masa şi la noi ! se oferi mărinimos Evgheni. O să-şi dea partea băncască, şi gata treaba...

Varvara tăcea, muşcîndu-şi buzele : pentru omul acesta, ea există abia pe locul al treilea sau poate chiar pe locul al cincilea. Mai întîi venea ştiinţa, apoi institutul, apoi gîndurile, ideile, cărţile sale, orice vrei, şi abia după aceea — şi numai cînd era absolut liber — venea ea. Sau în orele de odihnă, cînd el n-avea altceva mai bun de făcut ori cînd n-avea pe nimeni căruia să-i împărtăşească reflecţiile sale.

Borea Gubin o luă de braţ şi ea nu făcu nici un gest de retragere : „Lasă, să vadă Volodea !" Dar el nu vedea nimic. Stătea iarăşi îngîndurat, de parcă s-ar fi aflat singur pe peron. La ce s-o fi gîndind, oare, şi acum ? La vreun cecum ?

— Mai avem timp să mergem la cinematograf ! spuse în şoaptă Borea.

— Bine ! încuviinţă ea, cu un semn din cap.

— Ei, la revedere, fraţilor ! spuse Rodion Mefodievici, cu vocea încordată. De pe malul Mării Negre am să plec direct la mine, pe Baltica.

— Aha ! făcu Varia.

Trenul de cursă lungă porni încet din gară. Fără a mai aştepta pe nimeni, Volodea se îndreptă spre ieşirea de la capătul peronului.

— Nu merg la cinematograf ! spuse Varvara.
— Dar unde te duci ? întrebă grijuliu Boris.
— Nicăieri. Sînt obosită.
— Poate bem un ceai la tine ?
— Nu bem nici un ceai. Ţi-am spus că sînt obosită.

Abia se scurseseră cîteva clipe, şi trenul internaţional trecuse de staţia Kapeliuhi. Rămas pe culoar, Rodion Mefodievici îşi scoase chipiul şi îşi tamponă tare, cu batista albă, fruntea. Însoţitoarea vagonului, întorcînd cu îndemînare somiera din compartiment, aşezînd-o cu aşternutul în sus, întrebă :

— Cetăţeana doreşte poate să schimbe locul ? În compartimentul de alături e o doamnă.

— Nu, cetăţeana rămîne aici, cu soţul ei ! răspunse pe un ton ferm, fără să zîmbească, Stepanov. Iar „doamna" din compartimentul de alături va călători singură. În afară de asta, doamnele şi cetăţenele sînt persoane diferite. Nu eşti de acord, tovarăşă însoţitoare ?

Însoţitoarea se uită la faţa lui Stepanov, văzu ochii lui ironici, decoraţiile de pe piept, galoanele de aur de la mîneci, şi se fîstîci. El o rugă blînd :

— Fii mata drăguţă şi adu-ne cîte un ceai.

Aglaia şedea pe scaunul din colţul compartimentului. cu capul sprijinit în mîini, ca acasă, foarte palidă, şi zîmbea. Pe geam răzbătea vîntul cald şi jilav cu iz de ogoare proaspete, mireasma începutului de primăvară, fumul amărui de la locomotivă. Mimozele galbene se legănau pe măsuţă.

— Cine doreşte sandvişuri, patcuri, vin, bere, sirop ? strigă o voce autoritară pe culoar.

— Aşa — rosti Rodion Mefodievici, aşezîndu-se pe marginea canapelei şi uitîndu-se adînc, cu evlavie şi gingăşie, în ochii întunecaţi şi misterioşi ai Aglaiei.

— Ce aşa ? întrebă ea.

Stepanov rămase tăcut.

— „Aşa, fără vorbe mari", nu ? îl tachină Aglaia. Nu te mai jena de tine însuţi. Nu te teme de cuvinte.

Mai ales de cuvîntul „iubire". Tu mă iubeşti, înţeleg prea bine. Nu mai sîntem tineri, acum ştim cît preţuiesc cuvintele. Poţi să-mi spui deci că mă iubeşti...

— Că mă iubeşti... — murmură ca vrăjit, cu vocea lui guturală, Rodion Mefodievici.

— Spune : te iubesc.

— Te iubesc, Agaşa — zise el. Nici nu ştiam ce înseamnă asta atunci. Dar chiar şi în Spania, cînd mă întîlneam cu Afanasi, vorbeam mereu despre tine. El îşi dădea seama cum stau lucrurile. Odată mi-a spus : „Însoară-te cu ea, Rodion, cu alta n-ai să te mai însori niciodată".

— Dar te-ai însurat oare cu mine ? întrebă Aglaia, cu un zîmbet ironic.

— Cum adică ?

— Mi-ai spus, oare, vreodată că mă iei de nevastă ?

— N-am spus ? se miră Stepanov.

— Am să redau exact, Rodion, tot ce mi-ai spus tu. Ai spus : „Aglaia, eu plec la Soci ; mergi şi tu cu mine ?" Pe urmă ai adăugat : „Fără vorbe mari". Aşa că, scumpule, am aflat că-ţi sînt nevastă abia din convorbirea ta de adineauri cu însoţitoarea vagonului... Aglaia se ridică uşor, se aşează alături de el, îşi vîrî mîna sub braţul său şi, lipindu-şi obrazul de umărul lui, zise : Tu nu te pricepi să vorbeşti.

— Nu mă pricep ! întări el. Dar tu să nu te superi, Agaşa. Cît despre oamenii care ştiu să vorbească, n-aş zice că mi-i teamă de ei, dar ai multă bătaie de cap cu dînşii. Răposatul Afanasi era bun şi pentru că ştia să tacă. E mare lucru să taci, ca să nu scapi vorbe de prisos. Şi tu ştii să taci.

— Şi cum, noi doi o să tăcem toată viaţa ?

— Nu — răspunse calm, cu convingere şi gingăşie Rodion Mefodievici. Noi doi o să ne trăim viaţa aşa cum trebuie, omeneşte. Ai să vezi !

Aglaia îi strînse şi mai tare braţul, lipindu-l de pieptul ei.

— La ce te gîndeşti ? întrebă el deodată.

— Sînt fericită — răspunse ea cu un aer parcă vinovat. Mă cam sperie numai gîndul că ai să pleci în larg...

— Ai să te muţi şi tu la Kronstadt sau la Oranienbaum...

— Nu mă mut — spuse Aglaia. Au nevoie de mine aici. Acolo o să trebuiască să intru într-un serviciu. Asta e sub posibilităţile mele, Rodion. Aici însă am să te-aştept mereu. Mereu. Ştii tu ce înseamnă să fii aşteptat mereu ?

— Nu, nu ştiu.

— Aia e. Acum ai să afli.

Aglaia căzu iar pe gînduri. Rodion Mefodicvici o întrebă din nou la ce se gîndeşte.

— La Volodea — răspunse de astă dată Aglaia Petrovna. Ce-o fi făcînd acum, singur, acasă ?

SÎNTEŢI EXTRAORDINARI !

Volodea nu era însă singur. La el se aflau Pîci şi Ogurţov, abătuţi şi deprimaţi. Cu o oră mai înainte îşi dăduse sfîrşitul, sub ochii lor, medicul Anton Romanovici Mikeşin, de la „Salvare", cel pe care Volodea îl însoţea, cu doi ani în urmă, în ambulanţă. Pîci şi Ogurţov erau de serviciu la clinica a doua de terapie, cînd Mikeşin a fost adus în sala de primire a bolnavilor. Era conştient încă, îi recunoscuse pe amîndoi studenţii, ba chiar glumise cu ei, spunînd că „nu mai sînt ce-am fost odată", dar în salon i s-a făcut mai rău, a început să se agite, să-şi piardă cunoştinţa. iar în amurg bunul doctor a murit. Pîci şi Ogurţov lucraseră şi ei cu Mikeşin, şi acum nu-şi mai puteau veni în fire nici unul, nici altul — atît de repede şi de stupid se petrecuse totul.

— Trebuie să dăm un anunț la ziar — spuse Volodea. Îl cunoștea tot orașul, a ajutat atîția oameni ! Nu, Pîci ?

Aveau să constate însă că nu era chiar atît de simplu să dea un anunț la ziar. În primul rînd, era tîrziu și ghișeul unde se primeau anunțurile era închis. În al doilea rînd, secretarul de redacție al ziarului „Unci-anski rabocii", un om care purta tolstovcă, cu niște foarfeci mari în mînă și — ceea ce lor li se părea curios în momentul acela — foarte vesel, le-a spus studenților că ziarul regional nu poate da anunțuri mortuare despre toți decedații, tot așa cum nu poate să-și fericească cititorii, anunțînd nașterea tuturor cetățenilor din lume. Spunînd asta, secretarul de redacție izbucni în rîs.

— Ați face bine să lăsați spiritele ! îl sfătui încruntat Pîci. Noi n-am venit aici ca să ne veselim.

— Eu sînt din fire un optimist ! îi informă secretarul. Și, afară de asta, știu că sîntem cu toții muritori. Așa că, dragi tovarăși, nu vă pot fi de folos cu nimic.

S-au văzut nevoiți să-l aștepte pe redactorul-șef. Secretarul vorbea mereu la telefon, pleca, venea, citea cîte o pagină udă de ziar, bău un ceai cu un sandvis. Studenții ședeau tăcuți pe o canapea tare. În cele din urmă, tîrziu de tot, se înfățișă și redactorul-șef, cel a cărui semnătură Volodea o vedea în fiecare zi în gazetă — „Redactor responsabil M. S. Kușelev".

— Da, vă ascult — spuse M. S. Kușelev, cînd cei trei studenți se opriră în fața uriașului său birou. După ce-i ascultă, clătină din capul lui pletos și declară : Nu vă pot fi de folos cu nimic, tovarăși. Regret mult, dar pe răposatul Mikeșin nu-l cunosc. Și nici n-am auzit de el vreodată.

—Mikeșin a salvat sute de vieți omenești, dacă nu chiar mii ! tună Volodea. Pe Mikeșin îl cunoaște tot orașul, și e foarte rău că dumneavoastră, redactorul-șef al ziarului nu ați binevoit să-l cunoașteți.

—Nu dăm nici un anunț ! răspunse M. S. Kușelev, adîncindu-se în lectura unei pagini ude de ziar, identică cu aceea pe care o citise cu puțin înainte secretarul

de redacție. Și vă rog, tovarăși, îngăduiți-mi să mă pot concentra, am un material oficial...

A trebuit să se ducă acasă la decanul Pavel Sergheevici, pe urmă la clinică, la Postnikov, apoi să colinde pe la locuințele profesorilor, la Ganicev și la alții, și, în sfîrșit, la Jovtiak. Singur în sufrageria vastă, Ghenadi Tarasovici ciugulea dintr-un vas de alpaca o mîncare al cărei miros îți lăsa gura apă, bea borviz și citea o revistă străină intitulată „Porțelanul și faianța". Pe masă, ceva mai departe de mîncare, Volodea observă cîteva statuiete prăfuite, probabil abia despachetate, un ulcioraș plesnit, o farfurie strîmbă și o cană.

— A, schimbul nostru de mîine ! exclamă Jovtiak. Îmi pare bine, vă salut, tineri tovarăși ! Bună seara, dragii mei ! Luați loc... Acoperindu-și mîncarea cu un capac strălucitor, Jovtiak luă un șervețel de hîrtie, se șterse pe buze și vorbi cu o voce de tenor, sătulă și binevoitoare : M-ați nimerit într-unul din rarele mele momente de odihnă. La fel ca toți muritorii, sînt și eu, profesorul dumneavoastră, supus unor mici pasiuni. Azi am avut o zi bună, am găsit cîteva piese și le-am adus aici, în bîrlogul meu. Colecționez obiecte vechi de porțelan și faianță.

— Cum vine asta ? se informă Pîci, cu totul străin de astfel de preocupări.

— Foarte simplu, colega. Eu sînt colecționar de lucruri frumoase. Sînt, de exemplu, oameni care colecționează mărci poștale, cutii de chibrituri, alții colecționează tablouri, obiecte de bronz, bani...

— Cei care pun banii la ciorap ? întrebă iarăși Pîci.

— Nu, dragul meu, aici e vorba de o pasiune inocentă, înaltă, platonică ; ei nu strîng bani, ci bilete de bancă. Eu fac colecție de porțelanuri și faianță de dragul frumuseții formelor, a artei, a grației, a spontaneității maeștrilor de altădată. Iată, de pildă, figurina asta... Jovtiak luă de pe masă, cu degetele lui groase, o statuietă mică, plină de praf, neștearsă de mult, suflă peste ea, o privi cu ochi fericiți și spuse :

Maienţa, mijlocul secolului al optsprezecelea. Vedeţi ? Doi cupidoni ţin un sfeşnic. Unul din cupidoni are mîna puţin spartă, dar nu-i nimic, nu-i nimic. Observaţi însă atitudinea lor ! Ce firească e ! Vedeţi ce firească e ?

— Văd, văd ce firească e ! murmură cu un glas greţos Ogurţov.

— Iar aici, iată ceva de la fabrica imperială de porţelanuri : o sticluţă de parfum. Cu flori de nu-mă-uita. Exemplar unic... Jovtiak le-ar fi arătat încă multă vreme proaspetele lui achiziţii, dacă Pîci n-ar fi scos din buzunar necrologul şi nu i l-ar fi pus lui Ghenadi Tarasovici sub nas. Acesta îşi aruncă ochii peste el, deveni deodată acru, îşi strînse buzele şi zise pe un ton nehotărît : De fapt, pentru ce aşa de solemn ? Nu era suficient un anunţ ? Mikeşin... Mikeşin... — făcu el, căutînd să-şi aducă aminte, apoi, probabil fără să-şi fi adus aminte cine a fost Mikeşin, întrebă : Unde îmi porunciţi să semnez ? Ultimul ? După docenţi ?

— Puteţi semna şi primul ! spuse aspru Pîci. Aici, înaintea lui Pavel Sergheevici, semnătura dumneavoastră începe tocmai bine. Numai să semnaţi mărunt : pentru tipografie, asta n-are importanţă, fiindcă toate numele au să fie culese cu aceeaşi literă.

— Aşa e ! se învoi Jovtiak şi căută loc ca să-şi pună numele în cap. Menţionă şi titlul său de profesor. Apoi se apucă să mai citească o dată necrologul, deoarece i se părea că observă în el unele „abateri de la modestie".

În timp ce Ghenadi Tarasovici citea şi semna, Pîci, Volodea şi Orguţov examinară sufrageria — obiectele de bronz, cristalurile, vitrinele mari şi mici în care se aflau obiectele „pasiunii platonice" a profesorului : farfurii, servicii, ciobăneşi, vaze vechi de porţelan albastru, platouri, ceşti şi ceşcuţe, aurite, albastre, trandafirii, şi cîte şi mai cîte. Între vitrine se aflau fotolii şi canapele cu brocarturi vechi, iar pe pereţi atîrnau tablouri în ulei, în rame poleite cu aur, reprezentînd

femei grase în pielea goală, un călugăr cu obrazul rumen, niște îngeraşi plutind pe cerul albastru...

— Aşa — încheie Ghenadi Tarasovici — am şters cuvîntul „ireparabilă", rămîne numai „pierdere". E mai serios...

Pîci dădu din cap. În stradă comentă indignat :

— Frumoasă pasiune, nimic de zis ! A strîns la vechituri în valoare de mii şi mii de ruble. Asta îmi aduce aminte de ceva : cînd am deschiaburit pe unul care avea şaisprezece vaci, nevastă-sa îmi zicea că el „adoră văcuţele". Aşa şi ăsta. Halal doctor !

Ogurţov nu era de acord cu el :

— Te înşeli, Pîci. Adevărul e că Jovtiak şi-a greşit cariera. Eu am văzut la Moscova un magazin cu obiecte de anticariat sau cam aşa ceva. Acolo ar fi locul lui. o astfel de ocupaţie i s-ar cuveni...

— Dar ce foloseşte statul din toate astea ? întrebă Pîci. Eşti un naiv ! Pasiunile cetăţenilor de tipul acestuia sînt îndreptate în cea mai mare parte spre satisfacerea poftelor proprii, să-şi umple buzunarul, crede-mă. Adună şi el pentru zile negre, fiindcă se teme de ziua de mîine. S-a cocoţat unde nu-i e locul şi de aceea n-are linişte.

Necrologul, avînd acum semnături „de vază", fu publicat de redactorul M. S. Kuşelev.

Anton Romanovici a fost înmormîntat într-o dimineaţă caldă ca de vară. S-au adunat vreo treizeci-patruzeci de persoane, nu mai mult, dar la cimitir n-au ajuns decît vreo zece. Mişa Şervud, Svetlana, Alla Serşneva şi Ninsia au stat numai pînă l-au scos din casă : Evgheni a mers cu ei cam jumătate de drum, pe urmă s-a urcat în tramvai şi a plecat în oraş. Bătea un vînticel domol. Osiile neunse ale dricului vechi scîrţîiau. Caii erau bătrîni, cu picioarele betegite. Alături de Volodea mergea cu paşi mari bărbosul Snimşcikov, fost vizitiu la „Salvare", care spunea întristat :

— Acum lucrez la societatea de transporturi hipo. „Salvarea" noastră nu mai foloseşte decît automobile. Merg repede, e drept, dar se şi împotmolesc zdravăn.

Şi se cheamă că sînt remorcate. Eu aşa zic : dacă răposatul ar fi umblat cu careta, ar fi trăit încă mult şi bine. Vezi că în automobil aerul e otrăvit, şi uite de-aia s-a prăpădit şi tovarăşul Mikeşin... şi iată-l la ultimul său drum...

Volodea nu-l asculta. Se uita la văduva lui Anton Romanovici, care păşea în urma sicriului, o femeie slăbuţă, tunsă scurt, cu fire cărunte în păr. Nu plîngea ; se ţinea dreaptă şi avea chiar un aer sever. Dar în faţa mormîntului proaspăt se muie deodată, picioarele i se tăiară şi se prăbuşi tăcută, fără nici un geamăt, cu faţa în jos pe pămîntul jilav. Studenţii se repeziră s-o ridice. Postnikov îi opri cu un gest poruncitor :

— Lăsaţi-o ! Nu vă atingeţi acum de ea.

Ogurţov icnea îndurerat, uitîndu-se în altă parte. Groparii schimbară cîteva vorbe între ei, cu vocile lor grosolane, strînseră cazmalele şi frînghiile şi se pregătiră de plecare. Unul dintre ei spuse :

— Ar mai trebui adăugat ceva, cetăţene tovarăş, că pămîntul aici e greu...

Şi iarăşi se făcu linişte. Numai în vîrful unui mesteacăn, ascunsă în frunzişul lui tînăr, ciripea veselă şi îndrăcită o păsărică. Ceva mai la o parte, Pîci umbla nervos încoace şi încolo, fumînd şi încruntîndu-se mereu.

— Ei, şi acum mai rămîi sănătos ! zise vizitiul Snimşcikov către Volodea. Vorba ceea, distracţia-i distracţie şi treaba treabă ; am să beau şi eu un păhărel pentru pomenirea răposatului şi apoi mă duc la lucru.

După ce izbutiră s-o urce pe văduva lui Mikeşin într-o birjă, Postnikov, Volodea, Pîci şi Ogurţov rămaseră să se mai plimbe prin cimitir. Mormîntul lui Prov Iakovlevici Polunin era acoperit cu o lespede grea de granit, iar la căpătîiul lui creştea un plop subţirel şi înalt. Alături se afla o băncuţă, pe care cei trei studenţi, istoviţi de alergăturile din ultimele zile, se aşezară să răsufle puţin. Postnikov se duse la mormîntul soţiei sale.

— Uite, nici nu scrie că a fost profesor — spuse Pîci, examinînd lespedea de pe mormîntul lui Polunin. Îți aduci aminte, Ustimenko, cum rîdea el de faptul că în Germania există gradul de consilier medical secret ?

— Mi-aduc aminte — răspunse Volodea. Despre el îmi aduc aminte totul. Țin minte cum s-a supărat odată, nu știu din ce cauză, și a spus că cineva poate să fie profesor, fără să fie însă și medic...

— Fraților, ce e moartea ? întrebă pe nepusă masă și cu un ton violent Ogurțov. Nu cumva...

— Da, nu cumva ! i-o tăie scurt Pîci.

Postnikov se întoarse tîrziu, trist și taciturn, își șterse fruntea și mustățile cu batista și se așeză lîngă Volodea.

— De ce, Ivan Dmitrievici, de ce n-a venit nimeni la înmormîntare ? îl întrebă Ustimenko. Noi știm doar ce medic a fost Anton Romanovici și cîte a făcut el... Postnikov rămase o vreme tăcut, își răsuci pe îndelete o țigară, o vîrî în țigaretul de chihlimbar și răspunse, fără a se grăbi, cu un aer gînditor :

— Cei la care se duce „Salvarea" nu se interesează aproape niciodată de numele medicului, afară de cazul dacă vor să-l reclame, ceea ce, firește, se întîmplă și asta pe planeta noastră. Dacă însă totul e în regulă, de ce, mă rog, să mai cunoști numele unui om care „l-a înțepat" pe pacient, „i-a dat niște picături" sau chiar l-a „tăiat" ? De Ginghishan știu toți ; de doctorul Guillotin, cel care a pus bazele științifice ale ghilotinării, știu, de asemenea, toți, ca de altfel și de un oarecare doctor Antoine Louis, care făcea probe cu cadavrele, căutînd cel mai bun mijloc de decapitare a condamnaților la moarte. Toți au auzit și de cel mai mare escroc al tuturor timpurilor și tuturor popoarelor : Talleyrand ; cine nu știe de Fouché, de Rasputin ? Cît despre Mikeșin... ei bine... era unul cu ochelari, dar acum nu mai e... Postnikov se uită de aproape, cu o privire tăioasă, în ochii lui Volodea și adăugă cu un oftat : Așa e, Ustimenko !

— Nu, nu-i așa ! rosti în aceeași clipă Pîci. Nu sînt de acord cu dumneavoastră, Ivan Dmitrievici. Așa a fost, desigur, dar nu mai trebuie să mai fie ! Căci nu pentru asta am luat noi puterea în mîinile noastre și nu pentru asta există aceste minunate cuvinte : dictatura proletariatului, ci pentru ca toate putregaiurile să nu mai otrăvească conștiința oamenilor. Fie că mă credeți sau nu, dar eu vă asigur că va veni o vreme, și va veni curînd — vine chiar, a și venit ! — cînd oamenii de felul lui Mikeșin vor fi considerați eroi naționali. Azi încă nu înțeleg toți asta, dar au s-o înțeleagă, au s-o înțeleagă, așa că să nu fiți necăjit...

Se opri tot atît de brusc cum începuse să vorbească și, fîstîcit deodată, tuși de cîteva ori. Ogurțov și Volodea tăceau. Postnikov răspunse repede, cu o voce aprinsă și voioasă, ceea ce nu-i era în fire :

— Ah, bolșevicilor, bolșevicilor, voi sînteți extraordinari ! Voi o să înfăptuiți cu siguranță totul, viața adevărată !

— Nu e-o să înfăptuim, dar am și început s-o înfăptuim ! îl completă cu gravitate Pîci. Și am înfăptuit multe. Iar ceea ce vom face de-acum înainte, în viitor, va fi ceva ce nici prin vis nu i-a trecut cuiva.

— Știu însă că vă vine greu ! spuse Postnikov.

— Nu ne plîngem. Și ne-ar fi, desigur, mai ușor dacă intelectualitatea ar elimina ea singură din mijlocul ei astfel de profesori ca, de pildă, Ghenadi Tarasovici al dumneavoastră. Ne-ar fi mult mai ușor. Pîci își trase pe glezne carîmbii cizmelor, care începuseră să se îngălbenească, se uită cu coada ochiului la Ivan Dmitrievici și-l întrebă : Nu v-ați supărat, nu-i așa ? Am spus-o din tot sufletul.

JURĂMÎNTUL

Totul s-a sfîrşit într-un chip oarecum ciudat, supărător de ciudat. Rectorul a fost chemat probabil la vreun for superior sau s-o fi plictisit să stea în prezidiu, pentru că l-a lăsat să prezideze în continuare pe decan, şi atunci a cerut cuvîntul Ghenadi Tarasovici Jovtiak. Acesta a vorbit mult, de o manieră pompoasă, comparînd iarăşi seria din anul 1911, la care ţinea în mod deosebit, cu aceea din anul în curs, apoi a amintit de „discipolii institutului nostru care au devenit oameni de ştiinţă", pe urmă a citat nume de profesori, uitînd să pomenească, firește, de Polunin. Din sală se auziră strigăte :

— Dar Prov Iakovlevici ?

— Menţionaţi-l pe Polunin !

— Să cinstim memoria lui Polunin !

— I-am citat numai pe cei în viaţă — se justifică Jovtiak. Cît despre profesorul Polunin, propun cu plăcere să-i cinstim memoria, ridicîndu-ne în picioare şi păstrînd o clipă de tăcere. Acest „cu plăcere" avea o intonaţie echivocă, şi sala de festivităţi fu străbătută de un vuiet. Ghenadi Tarasovici, luînd o înfăţişare solemnă, adecvată momentului, stătu tăcut lîngă catedră răstimpul cuvenit, după care spuse cu o voce tristă, dar numai atît de tristă cît se cerea în clipa aceea : Staţi jos, vă rog !

Se aşezară. Jovtiak mai vorbi vreo zece minute, apoi se retrase, petrecut de aplauze slabe. Decanul, tatăl Iraidei, declară, după un moment de ezitare, că

e timpul să se încheie festivitatea. Rectorul zăbovea să se întoarcă. Rectorul era un om inteligent şi, în prezenţa lui, desigur că altfel s-ar fi petrecut lucrurile. Pînă şi diplomele, decanul le-a înmînat în pripă, încurcînd numele şi făcînd glume, deşi în viaţă sînt momente cînd glumele nu-s de loc oportune. Glumele acestea îl indignară chiar şi pe Evgheni. De altfel, el avea socotelile lui cu tatăl Iraidei.

— Cu aceasta, îngăduiţi-mi să consider festivitatea noastră încheiată — spuse graseind Pavel Sergheevici. Şi acum, intraţi în viaţă, tinerilor !

— Mda-a — bîigui Ogurţov, frecîndu-se la ceafă. Bine-a zis Petru-cel-Mare : „Dacă slujeşti, să nu graseiezi ; dacă graseiezi, să nu slujeşti". Va să zică, asta-i tot ?

— De ce tot ? replică Ustimenko, sumbru. Acesta e abia începutul !

Sala de festivităţi se goli. Dînd scaunele la o parte, mătuşa Sima, femeia de serviciu, începu să spele pardoseala cu mătura. Pîci şedea pe pervazul unei ferestre şi răsfoia un caiet cu scoarţele răpănoase.

— L-am găsit — spuse el. Întrucît... întrucît am fost trataţi într-un mod mitocănesc, vom rosti noi singuri jurămîntul.

Niusia făcu o mină speriată. Ea era o fată disciplinată şi nu-i plăceau de loc cuvintele deplasate, frazele violente, acţiunile neaşteptate.

— Asta ce mai e ? zise ea, mirată, ridicînd din sprîncene. Ce jurămînt ?

Pîci se gîndi puţin, răsuflă adînc, apoi i se adresă :

— Şi să juri ţi-i frică, Niusia ? Crezi oare că sîntem masoni ?

Ca să nu se angajeze într-o discuţie, Niusia se lăsă păgubaşă şi părăsi sala de festivităţi. Se îndreptă spre uşă şi ieşi, bocănind din tocuri şi răspîndind în urma ei o boare de parfum fin, felicitîndu-se că şi de data asta a ştiut să fie, ca întotdeauna, deşteaptă.

— L-am scris de mult în caiet — spuse „Bătrînul". Dacă nu s-a gîndit conducerea institutului, hai s-o facem noi! E el cam învechit, dar merge! Sărind jos de pe pervazul ferestrei, Pîci enunță cu o voce autoritară, solemnă: Repetați după mine! Stimați colegi, acesta e un vechi „angajament universitar", consfințit, după cum se spune, de însuși tata Hipocrate. Repetați! Și Pîci începu să citească: „Primind cu adîncă recunoștință drepturile de medic, conferite mie de știință, conștient de toată importanța îndatoririlor ce-mi revin în virtutea acestui titlu"...

— „...acestui titlu!" rostiră tare, cu glasuri tremurate, cei șase noi medici tineri.

— „...făgăduiesc să nu pătez cu nimic, cît voi trăi, onoarea breslei în care intru..."

Lui Pîci, bătrînului Pîci, omul cel mai tare de fire din seria lor, i se frînse deodată vocea. „Bătrînul" își șterse o lacrimă și-i dădu caietul lui Ogurțov. Iar mătușa Sima, femeia de serviciu, cunoscută pentru năduful pe care-l purta studenților, îi împingea cu mătura la picioare, bodogănindu-i:

— Hai, plecați odată de-aici, cît trebuie să vă roage omul?...

— Zît! se răsti la ea, cu o voce repezită, Pîci.

Dar cu asta, toată dispoziția absolvenților se dusese de rîpă; nimeni nu mai avea chef să citească jurămîntul lui Hipocrate.

— Gata! spuse Pîci. Considerăm incidentul închis. Cînd am să ajung cineva în viață, am să-mi aduc totdeauna aminte de felul cum s-a desfășurat această festivitate. Dacă trăia Polunin, le-ar fi arătat el...

— Te referi la „fluierătură", cum zice Maiakovski! declară Ogurțov.

— Ba ne mai ia și cu mătura! adăugă pe un ton plîngăreț „Bătrînul". Eu nu sînt o coadă de cîine, sînt medic cu diplomă. Vreți să vă arăt?

În timp ce coborau scara, le veni tuturor să rîdă.

Volodea se opri în parc, singur. Nu pentru a-şi lua rămas bun de la clădirile clinicilor — nu era de loc sentimental — ci pur şi simplu voia să stea puţin jos, ca să-şi mai revină. Oricum, obosise mult în zilele din urmă. Dar abia coti pe aleea străjuită de arţari, că dădu cu ochii de Ganicev. Nu mai putea să-l ocolească, dar nici chef să intre în vorbă cu el n-avea, cu atît mai puţin cu cît Volodea ştia foarte bine ce-o să-i spună profesorul de anatomie patologică.

— Ai căpătat diploma ?

— Am căpătat-o.

— A fost frumos ?

— Dar dumneavoastră? îl luă din scurt Volodea.

— Ce ?

— Dumneavoastră de ce n-aţi fost acolo ? De ce staţi aici pe bancă ?

— Ascultă, Ustimenko ! răspunse furios Ganicev. Îţi dai seama ce vorbeşti ? Eu sînt un om bătrîn, obosit, iar acolo e un aer sufocant.

— Polunin, deşi avea inima bolnavă, ar fi fost neapărat acolo — îl întrerupse Volodea, cu asprime. Cît priveşte bătrîneţea şi oboseala, iertaţi-mă, dar nu-mi face plăcere să aud asta, Feodor Vladimirovici. Dacă vă aduceţi aminte, Polunin spunea că cel mai mare duşman al ştiinţei, al progresului, al civilizaţiei, şi în special al meseriei de medic, este indolenţa. Iar acum, dumneavoastră, prietenul lui Polunin, propovăduiţi tocmai această indolenţă. Eh, ce să mai vorbim !...

Şi Volodea făcu un gest din mînă.

— Naiba să te ia ! îngînă Ganicev, cu un accent vinovat, dar totodată şi jignit. Tineretul e necruţător...

— Şi socotiţi că dumneavoastră aveţi nevoie de milă ? Nu e oare prea devreme ?

Se uitau unul la altul, ochi în ochi.

— Pompierul acela al dumneavoastră, bătrînul Skripuiuk, despre care mi-aţi vorbit într-un chip atît de mişcător — rupse tăcerea Volodea — probabil că nu cerea milă. Dar nu de asta e vorba — urmă el, cu

mîhnire și durere în glas. Vă rog să mă iertați și să nu vă formalizați ; nu de asta e vorba, ci de altceva : spuneți-mi, de ce atît de mulți oameni îi osîndesc pe alții, se supără, dar ei înșiși stau, uite-așa, pe o bancă, în loc să lupte împotriva acelora pe care-i osîndesc și pe care se supără ? De ce ? Explicați-mi !

Ochii lui triști îl pironeau necruțători pe Ganicev. Feodor Vladimirovici nu putu rezista privirii sfredelitoare a tînărului și întoarse capul.

— La urma urmei, ai dreptate — spuse el blînd. Firește, nu în toate, dar în unele chestiuni ai dreptate. De altfel te-am oprit aci, nu ca să aflu părerea dumitale despre persoana mea. Eu am nevoie de un răspuns : rămîi la catedra mea, sau nu ?

— Se înțelege că nu !

— Perfect ! Dar dacă trăia Polunin, la el ai fi rămas ?

— Nici la el n-aș fi rămas — răspunse Ustimenko, după ce reflectă o clipă. Peste cinci-șase ani poate, poate că aș fi venit la el...

— Ai fi binevoit să vii ?

— Aș fi binevoit.

— Și de ce, mă rog ?

— Atît dumneavoastră cît și el ne-ați învățat altceva pe noi.

— Pe noi ! exclamă Ganicev. Pe „noi" într-un sens larg, nu pe dumneata personal.

— Serghei Ivanovici Spasokukoțki a fost la vremea sa medic de zemstvă — spuse Volodea, accentuînd fiecare cuvînt. Dumneavoastră înșivă ne-ați vorbit despre el. Si dumneavoastră înșivă ne-ați dovedit, prin activitatea dumneavoastră, că rădăcinile năzuințelor lui științifice pornesc din vremea cînd el a fost medic de zemstvă și se întind pînă în ziua de azi. Dumneavoastră, nu altcineva, ne-ați vorbit despre varietatea preocupărilor științifice ale lui Spasokukoțki, despre seriozitatea și profunzimea cu care pătrundea el esența

problemelor. Ei, dar ce să mai repet propriile dumneavoastră cuvinte...

— Știința... — începu cu o voce plicticoasă Ganicev, dar Volodea nu-l mai asculta: el era încredințat că Feodor Vladimirovici îi voia binele, dar că în același timp profesorul dorea să aibă și el un discipol. Iar dînsul, Ustimenko, nu voia să fie discipolul nimănui, el voia să facă treabă.

Fără să-l asculte, aștepta ca Ganicev să termine tot ce avea de spus. Se bucura de liniștea din jur, se simțea fericit la gîndul că acum nu-l mai zorește nimic și nimeni, contempla lumina caldă și înmiresmată, cu nuanțe de curcubeu, a razelor de soare ce pătrundeau printre copaci și urmărea cu ochii un vrăbioi bătăuș, zburlit și caraghios, care înfrunta un cîrd întreg de preopinenți de-ai săi, înaintînd falnic spre ei prin iarba de pe costișă.

— Și toate astea le spuneți ca să vă cerșesc mai tîrziu o temă pentru disertație? întrebă Ustimenko, după ce Ganicev sfîrși de vorbit.

— Dumneata n-ai s-o cerșești, ai s-o cauți singur!

— De ce să caut, Feodor Vladimirovici, dacă nu simt pentru asta nici o necesitate lăuntrică? Spre a construi un schelet, Spasokukoțki și-a meșterit singur scoabe din șuruburi de patine și din corzi de pian. Nu știu dacă aceasta e activitate științifică, dar ea era dictată de o necesitate vie, și nu de dorința de a avea un titlu. Sau spălatul mîinilor cu amoniac, sau clemele canelate pentru stomac, sau, în ultimă instanță, problemele transfuziei de sînge. Tot ceea ce se făcea sub conducerea lui pornea de la cerințele vieții clinicii, iar clinica era legată la el întotdeauna de tinerețe, de spitalul zemstvei. N-am dreptate? Sau să-l luăm pe Pirogov! Toată lumea știe că el era sever cu disertațiile chinuite și cu savanții-homunculuși. Rudnev, dimpotrivă, privea toate astea cu multă ușurință și îngăduință. Ei bine, eu personal sînt de partea lui Pirogov. N-avem nevoie să fabricăm oameni de știință arti-

ficiali. Costă scump, dăunează științei și, afară de asta, nu prezintă nici un folos. Așa cred și așa gîndesc eu.

— Dar cine ești dumneata, ca să crezi sau să nu crezi, ca să gîndești sau să nu gîndești ? îl măsură Ganicev, supărat de-a binelea și foarte indignat. Cine ești dumneata, lămurește-mă ?

— Un medic cu diplomă.

— Ești lipsit de modestie, Ustimenko.

— Și de ce trebuie să consider că în profesia mea modestia e un lucru neapărat bun ? Cînd m-oi duce undeva, în cine știe ce fund de provincie, am să fiu atît de modest, că am să chem pentru orice caz mai grav un consultant adus cu aviația sanitară. E bine ?

Ganicev se întinse plictisit, căscă și respiră adînc.

— Of, doamne !

— V-am obosit ? îl întrebă Volodea, prevenitor.

— Nu sînt obosit, dar mi se pare atît de stupid și de neobișnuit. Ești, doar, un om talentat...

— Știu asta ! exclamă Volodea. Nu mă îndoiesc de loc de asta, altfel aș fi părăsit de mult institutul, deoarece și dumneavoastră, și Polunin, și Postnikov ne-ați învățat că un medic trebuie să fie nu numai un bun cunoscător al profesiei sale, ci și un om talentat. Iar eu vreau să fiu medic...

— Bine, acum șterge-o — spuse Ganicev. O să am eu grijă să te strîng cu ușa.

Și, într-adevăr, l-a strîns cu ușa.

LA ZATIRUHI !

Numai după cîteva zile de luptă înverșunată izbuti Volodea să capete o numire în satul Zatiruhi, aflat la două sute de kilometri de linia ferată cea mai apropiată.

— Unde mai pui că trebuie să treci şi un rîu, cu bacul ! îl informă satisfăcut Ganicev.

— Trecem noi şi rîul ! îi răspunse Volodea.

De fapt, era măgulit că din pricina lui se stîrnise atîta zarvă la institut. Pîci „s-a repartizat" şi el la un spital dintr-un sat îndepărtat. Ogurţov a plecat la Kamenka. Mulţi însă alergau încoace şi încolo, băteau pe la uşi, cereau audienţe la instanţele superioare, se duceau chiar la Moscova, înarmaţi cu tot felul de scrisori.

Volodea nici nu găsi măcar pe harta regiunii satul Zatiruhi. Şi urma să plece peste o săptămînă. Mătuşa Aglaia nu se arăta de loc încîntată cînd Volodea îi vorbea despre viitorul lui post de medic.

— Şi te duci ? îl întrebă ea.

— Mă duc.

— Dar acolo nu e spital.

— E un dispensar. Spitalul am să-l construiesc eu.

— Singur ?

— Singur.

— V-au învăţat să construiţi ?

— Dar pe tine, o fostă spălătoreasă, te-a învăţat cineva să conduci statul ?

— Eu nu conduc statul...

— Nici eu n-o să trebuiască să construiesc personal. Voi conduce lucrările de construcţie şi voi da indicaţiile necesare.

Aglaia oftă adînc. Volodea se uita la ea cu o privire aprigă ; nu admitea să fie contrazis.

„Îmi place cînd aud că tineretul nostru e acum altul !" îşi zise Aglaia şi, după ce mai oftă o dată din toţi rărunchii, se duse să-i cumpere nepotului o pereche de cizme înalte, o scurtă îmblănită, o căciulă, pîslari. Iar Volodea, trezindu-se parcă dintr-un vis, aproape că se îngrozi : „Dar Varia ? Înseamnă să mă despart de ea ? Tocmai acum cînd am nevoie să mă sfătuiesc cu ea în orice clipă, acum cînd iau totul de la început ?

Cc-i de făcut ?“ se întrebă el, buimac şi melancolic, nemaigăsindu-şi liniştea.

Nu putu să mai stea în casă. Alergă la Stepanovi.

— Salve ! îl întîmpină Evgheni, deschizîndu-i uşa. Poftiţi, herr profesor. Avem unele noutăţi extrem de simpatice...

Deoarece era foarte cald, Evgheni avea pe el nişte pantaloni scurţi, cusuţi de maică-sa, Valentina Andreevna, dintr-un material special. Pantalonii aceştia se numeau „şort“, tot aşa cum Jenea numea trenciul său „mantilă“. Avea pe cap fileul de păr şi fuma dintr-o pipă dăruită de Dodik, cu care, după o serie de încăierări violente, Evgheni era din nou în relaţii prieteneşti, deşi se ironizau reciproc.

Varvara era şi ea acasă. Întinsă pe sofa, citea versuri dintr-o carte pe a cărei copertă era scris cu litere de aur : „Antologie“. Moş Mefodi gătea okroşkă [1].

— Ai picat taman bine la masă — îi spuse moşneagul, fără entuziasm. Ai să mănînci puţină okroşkă, băiatule...

— De ce eşti indispusă ? o întrebă Volodea pe Varia.

— Tu de ce crezi ? ! îi răspunse ea, cu răutate, şi ieşi din cameră.

— Asta e, amice ! zise Evgheni, lovindu-se cu palmele peste pulpe. Dacă Iraidocika mea nu m-ar fi părăsit aici de dragul vilei şi al odraslei, cred că aş fi înnebunit...

Evgheni se uita la Volodea cu un aer misterios.

— Ce noutăţi zici că ai ? îl întrebă plictisit Ustimenko.

— Şi pentru mine, herr doctor, şi pentru tine... Toată înfăţişarea lui Jenea arăta că e mulţumit de sine, de şortul lui, de picioarele-i scurte şi puternice, de muşchii săi, cam moi şi grăsulii, dar oricum muşchi, de dispoziţia în care se afla, de sănătatea sa, de viito-

---

1 Mîncare rusească : supă rece de cvas cu carne sau peşte tocat (n.t.).

rul apropiat, de okroşka pe care avea s-o mănînce.

— Aşadar, nu mai plecăm la Zatiruhi !

— Ce vrei să spui ?

— Simplu, Vladimir Afanasievici. Secţiunea sanitară orăşenească a cerut la organizaţiile corespunzătoare doi specialişti, indicîndu-i nominal : în consecinţă, tu ai să lucrezi ca intern la Spitalul orăşenesc numărul unu, „Comuna din Paris", iar eu, ca medic sanitar, intru în aparatul Secţiunii sanitare orăşeneşti. Ce zici ?

Volodea tăcea, cu un aer sumbru.

Uşa scîrţîi uşor. În prag se opri Varvara, în altă rochie, albă, plină de prospeţime.

— „Şi-naltă fruntea sa rămase încremenită sub îngheţ !" declamă Evgheni. Am impresia că eşti nemulţumit, tovarăşe viitor intern ! Ori socoţi poate că fiul unui om care şi-a dat eroic viaţa pentru libertatea Spaniei trebuie să plece la Zatiruhi, în timp ce Niusia, Alla, Svetlana şi Mişa al nostru cel atît de supus se vor aranja prin diferite oraşe ?

Volodea stătea cu capul plecat, fără să asculte ce spunea Evgheni. Acesta îşi luase avînt, făcea gălăgie. ba chiar începu să ţipe :

— N-am chef să dezbat tema asta acum, de faţă cu Varvara — adăugă el. De fapt, nici nu e tocmai decent, dar sînt nevoit s-o fac, cu oameni ca tine. Gîndeşte-te, sfîntă simplicitate, dacă nu şi mai rău, gîndeşte-te că la Zatiruhi nici măcar club nu e. Sau este ?

— Nu e ! răspunse Volodea, dînd din cap.

— Nici casă de cultură, firească, şi nici cerc dramatic, şi nici spectacole. Există toate acestea sau, în afară de dispensarul tău, nu se mai poate conta acolo pe nimic ?

— Probabil că nici nu s-a interesat ! strigă Varvara. Ce-i trebuie acestui mare om astfel de mărunţişuri ?

— Uită-te la ea cum arată ? urmă Evgheni, punînd mîna pe umărul Variei. Uită-te cu atenţie !... Dar inima ta de piatră nu poate fi mişcată de nimic, ţie puţin îţi pasă, tu eşti ocupat numai cu tine însuţi, cu „lumea

ta interioară", cum binevoieşte să-ţi îndreptăţească atitudinea, cu patetism, Varvara. Pe mine însă nu mă duci. Dacă tu ai de făcut ceva pe pămînt şi simţi o chemare pentru asta, să ştii că şi ea are ceva de făcut şi simte şi ea o chemare. Egoismul e un lucru sfînt, însă atîta vreme cît egoistul nu începe să calce pe cadavre. Dar tu, pe cît îmi dau eu seama, nu eşti o figură chiar atît de simplă. Tu eşti, ştim noi, cel mai deştept din seria noastră, şi numai în aparenţă arăţi ca o oaie. Iar călătoria ta cu socoteală la Zatiruhi e începutul unei cariere. Da, da, nu te holba aşa la mine! E începutul de drum mare al unui „medic de la ţară". Vrei să porneşti de jos de tot, fără a-ţi pierde vremea cu adaptarea la oraş. Ai să stai vreo doi anişori acolo, în schimb ai să te întorci ca un boier şi ai să te lansezi dintr-o dată. Iar în aceşti doi ani petrecuţi cu tine, Varvara o să se prăpădească în fundul acela de provincie... O să...

— Taci! îl rugă Varvara.

— O să i se prăpădească tot talentul! preciză Jenea. Şi cine o să poarte răspunderea pentru toate astea? Cine? Puşkin? Oare nu-ţi dai seama ce crimă comiţi de dragul considerentelor şi calculelor tale egoiste? Oare...

— Bine, ajunge! rosti Ustimenko, ridicîndu-se şi întorcîndu-se către Varvara, cu un zîmbet silit, strîmb. Am spus eu de mult că voi alcătuiţi cu toţii o familie: cu Valentina Andreevna a voastră, cu Dodik al vostru, cu tine şi cu Evgheni. Tu, Jenea, pe lîngă celelalte, mai eşti josnic şi pentru că bănuieşti că absolut în toţi oamenii se ascunde un ticălos. Ai folosit adineauri cuvîntul „carieră"; încarcă-ţi conştiinţa cu el. Dar tu, Varia, tu de ce taci? Buzele începură să-i tremure ca la copii, dar se stăpîni repede şi continuă mai încet, cu o voce surprinzător de calmă: Am să-ţi spun eu de ce taci. Nu-i răspunzi frăţiorului tău nimic, pentru că în adîncul sufletului judeci şi tu la fel. Iar

dacă judeci așa, atunci ce nevoie mai ai de mine? Ce nevoie ai de mine, un ticălos și un oportunist, care-și calculează dinainte viața pe considerente carieriste? Vrei să-ți legi viața de un ticălos? Vrei să împărtășești soarta unui ticălos?... Dar eu nu sînt așa, Varvara. Și nu se poate ca tu să nu înțelegi asta. Ba înțelegi foarte bine, dar Evgheni e mai puternic, mama ta e mai puternică. Uite, acum tu mă crezi și mă înțelegi, văd asta, dar ceva mai tîrziu ei au să-ți explice totul din punctul lor de vedere și lucrurile au să ți se pară altfel, numai că cel care se înșeală nu sînt eu, și nu alții ca mine, ci Jenea. Credeți oare că lumea e populată numai de oameni ca Jenea? Nu! Să nu plîngi, Varia, acum asta nu mai are absolut nici un rost. Nu vreau să te jignesc cîtuși de puțin, spun doar ceea ce gîndesc. Discuția aceasta este, desigur, ultima și, la urma urmei, voi doi trebuie să știți ce gîndesc eu. Adică, poate că nici nu trebuie. Da, cu siguranță că nu trebuie. În definitiv e o prostie să vorbești despre tine însuți, să cauți să te justifici, să argumentezi. Un singur lucru e clar, Varia, repet, un singur lucru: că dacă tu ești de acord cu el și taci...

— Nu sînt de acord cu el — spuse Varia. Atît că...

— Pentru mine și atît e mult! răspunse Ustimenko. Văd că te-ai lăsat de geologie, înveți mai mult de formă, ceea ce înseamnă că o iei razna în viață, asculți de niște cretini care te fac să crezi că ai avea talent; dar tu, Varia, talent n-ai: ai numai unele însușiri de a maimuțări, dar astea-s bune numai pentru o serată intimă, nu pentru muncă, nu pentru a răspunde îndatoririlor tale...

— Nu înțeleg de ce trebuie să asculți prostiile astea! făcu Evgheni, aprinzîndu-și pipa pe care i-o dăruise Dodik. La urma urmei, e jignitor!

— Îmi pare nespus de rău — spuse aproape în șoaptă Volodea, apropiindu-se de Varia. Îmi pare rău

şi cred că n-am avut o zi mai păcătoasă în viaţă ca asta, dar ce să-i faci ! La revedere !

— La revedere ! murmură ea, aruncîndu-i o privire scurtă.

Dar Volodea se uită înadins în altă parte, fiindcă îi venea greu să vadă mîhnirea aceea în ochii încă de copil ai Variei. Moş Mefodi îşi scoase capul din bucătărie şi o anunţă pe Varia să pună masa „pentru okroşkă".

— Pa ! strigă Evgheni în urma lui Volodea.

— Dobitocule ! scrîşni Varvara printre dinţi către fratele ei.

Îl ajunse pe Volodea din urmă cînd acesta tocmai se urca în tramvai. Volodea păru că nu se miră de loc auzindu-i vocea alături de el. Tramvaiul se zdruncina la îmbucăturile liniilor şi la cotituri şi amîndoi căutau să-şi ţină echilibrul. Privind într-o parte pe deasupra urechii mici, cu cercel, a Variei, Volodea spuse :

— Ai să pleci poate la Moscova sau într-un alt oraş mare, ai să intri poate la un institut de teatru, vei apare în faţa rampei, vei primi flori, etcetera. Spre fericirea tuturor, se va dovedi că eu n-am avut dreptate. Dar chiar şi aşa sau mai ales în acest caz, ce-ţi trebuie ţie Zatiruhi ? Adevărul e că noi doi avem acum o atitudine diferită faţă de viaţă şi, cu toate că a fost o vreme cînd mi se părea că tu mă înţelegi, ei bine, nu m-ai înţeles cîtuşi de puţin ; a fost numai un joc copilăresc de-a înţelegerea. Oare nu-i aşa ?

— Volodea ! exclamă ea, înăbuşit.

— Adio, Varia ! răspunse el. Adio ! Dacă o să ai timp liber, scrie-mi. Am să-ţi răspund. Încolo, să lăsăm parastasele astea...

Sări din tramvai în plin mers, mai alergă cîţiva paşi pe lîngă vagon, apoi se întoarse brusc cu spatele. Aşa era el : întorcea spatele chiar şi atunci cînd n-avea dreptate.

„În situaţia mea, probabil că acum ar trebui să mă îmbăt! îşi spuse Volodea, zărind o firmă pe care erau desenate o sticlă şi o halbă de bere. Sau să încep să fumez!" Dar numaidecît părăşi aceste gînduri, zdrobit de o durere apăsătoare.

ADIO, VARIA!

Cîteva zile n-a ieşit din casă. Stătea lungit în „cotlonul" lui, cufundat în gînduri. Noaptea nu putea dormi de loc. În două rînduri a învîrtit maneta telefonului ca s-o cheme pe Varia, dar cu ea tot n-a vorbit. Într-o zi, pe la amiază, pe o vreme de arşiţă, poştaşul îi aduse un plic cu cinci peceţi, de la Moscova, şi anume de la un comisariat al poporului. Factorul îi ceru să semneze de primire de două ori, şi nu cu creionul, ci cu cerneală.

În plic se afla o hîrtie mare, în care se spunea că Ustimenko Vladimir Afanasievici trebuie să se prezinte de îndată la Moscova, la dispoziţia Comisariatului poporului pentru ocrotirea sănătăţii, la tovarăşul Usolţev. La hîrtia cea mare era anexat un bileţel de la Bogoslovski. Nikolai Evghenievici îi scria că, „potrivit înţelegerii noastre", îl recomandă pe Volodea tovarăşului Usolţev, „pentru munca aceea de răspundere, importantă şi interesantă", despre care ei doi, adică Volodea şi Nikolai Evghenievici, „am vorbit la debarcaderul din Ciornîi Iar". Bileţelul purta data: „9 mai, anul curent."

Spre seară veniră împreună, acasă la Volodea, Postnikov şi Ganicev. Aglaia Petrovna pregătea geamantanul nepotului ei. Acesta scotocea printre cărţile din raft.

— Încotro pleacă ? întrebă Feodor Vladimirovici, mijindu-şi ochii şi privind şiret printre gene.

— Am primit chestia asta — răspunse Ustimenko, arătînd plicul de la comisariatul poporului. Nu pot să înţeleg despre ce e vorba.

— E foarte simplu — răspunse Ivan Dmitrievici. Pleci în străinătate.

— Care străinătate ? făcu Aglaia, plesnind din palme. E încă un copil...

— Copil, copil, dar de ispravă ! spuse Postnikov, netezindu-şi mîndru mustaţa. Pe el se poate conta. L-au recomandat nu mai puţin decît trei oameni : Bogoslovski, care lucrează deja acolo, profesorul Ganicev, care voia să facă din Ustimenko un anatomopatolog, şi cu, care văd în nepotul dumneavoastră — firește în viitor — un bun chirurg. Usoltev, care semnează scrisoarea, a fost cîndva elevul nostru, şi uneori ne cere sfatul... Sper că totul e clar, nu ?

— Şi unde anume în străinătate urmează să plec ? întrebă Volodea.

— În orice caz nu la Paris — răspunse Ganicev. Presupun că în Asia, undeva unde o să-ţi fie cam greu. Te aranjează ?

La despărţire se cinstiră cu şampanie. Volodea era trist şi absent. Postnikov tăcea. Întinzîndu-i mîna lui Volodea, Ganicev spuse :

— Ei, să fie într-un ceas bun ! Să ne scrii de-acolo. Şi, crede-mă, dragul meu, regret sincer că n-ai rămas cu mine.

Aglaia îl conduse pe Volodea la tren, intrînd cu el în vagon.

— Pe drum să te saturi de somn, auzi ? îl sfătui ea. Eşti istovit de tot, semeni a icoană, nu a om !

Volodea dormi neîntrerupt o zi şi o noapte. Pe urmă se sculă, mîncă la o singură masă toate sandvişurile pe care i le pregătise mătuşă-sa, franzela cu marţipan, cele patru ouă răscoapte, şi se culcă din nou. Dormea să-şi scoată pîrleala pentru cît nu se odih-

nise în ultima vreme. Nu visă nimic, dar nici nu simţi vreo bucurie cînd se trezi de-a binclea. Ceva foarte frumos, ceva foarte plăcut şi grozav de important din viaţa lui se încheia acum definitiv.

În gară, la Moscova, se bărbieri, se tunse, îşi făcu ghetele la un lustragiu, cumpără, ca să aibă la el, pentru orice eventualitate, o cutie de ţigări, şi porni spre tovarăşul Usolţev. Fu primit numaidecît. Fostul elev al lui Ganicev era un om bine legat, de vreo treizeci şi cinci de ani, cu o faţă simplă, ca de soldat, cu părul tuns scurt. Era îmbrăcat cu o cămaşă de pînză groasă.

— Intenţionăm să vă trimitem peste graniţă, în republica X — spuse Usolţev, cercetînd repede, cu un aer neprietenos, expresia de pe faţa lui Volodea. Sperăm că veţi îndreptăţi încrederea ce vi se acordă şi veţi depune toate eforturile, pentru ca, mai tîrziu, cei de-acolo să vă vorbească numai de bine. Atît pe dumneavoastră cît şi, prin dumneavoastră, ţara unde v-aţi făcut studiile şi care v-a format ca cetăţean. Usolţev rostea fraze oficiale, dar tonul lui nu era de loc oficial; ochii i se înveseliră deodată. N-aveţi cumva o ţigară? întrebă el, întrerupîndu-se pentru o clipă.

Volodea nu uitase că luase din gară o cutie de ţigări, dar răspunse că nu fumează; nu voia să rămînă cu impresia că a cumpărat ţigări numai ca să facă pe placul unui funcţionar superior.

— Acolo unde plecaţi dumneavoastră nu e nici pe departe aşa cum ne-am obişnuit noi să credem că e în străinătate — urmă Usolţev. Nu veţi găsi baruri, mă îndoiesc că o să găsiţi şi cinematograf, dar o să găsiţi în schimb şamani şi destule lepădături internaţionale de tot soiul. Viaţa o să vi se pară extrem de grea şi munca n-o să vă fie de loc uşoară. Ajutoare, în înţelesul de personal medical inferior, n-o să aveţi, cel puţin pînă cînd veţi dovedi că vindecaţi bolile mai bine ca şamanii şi cînd, ca atare, tovarăşii de-acolo,

dorind să învețe de la dumneavoastră, vor căuta să vă dea o mînă de ajutor. Îl scrută pe Volodea, fără a clipi din ochi, așteptînd să vadă ce are să răspundă el: V-ați hotărît?

— M-am hotărît.

— Și ce-ați hotărît?

— Plec.

— N-o să vă speriați acolo? N-o să scrieți mămichii și tăticului să vă ia acasă? Gîndiți-vă, sînteți foarte tînăr.

— N-am nici mamă, nici tată — răspunse sec Volodea. Cît despre tinerețea mea, sînt medic și restul n-are nici o importanță.

— Bine, atunci să facem formele! aprobă Usoltev. Contractul se încheie pe o durată de trei ani.

Formalitățile durară destul de mult, dar pînă la terminarea lor Ustimenko nu pierdu vremea, ci se echipă în vederea grelei sale misiuni, lucru ce i-a cerut diverse alergături și un mare consum de energie. Iar cînd truscle de chirurgie, medicamentele, cărțile și hainele au fost cumpărate toate, acestea erau atît de multe, încît Volodea nu mai avea loc să se miște în mica odaie a confortabilului hotel „Moscova", construit de curînd.

Mătușa Aglaia veni la Moscova să-și vadă nepotul înainte de plecarea lui în străinătate. O dată cu ea, apăru pe neașteptate, ca din întîmplare, venind de la Kronstadt, și Rodion Mefodievici. Acesta era acum căpitan de rangul întîi. Se plîngea pe un ton vesel că e ocupat zi și noapte și se rugă de Volodea s-o conjure pe mătușa lui cea încăpățînată să se mute în splendidul Leningrad sau la Rambov-Oranienbaum, dacă pe o insulă îi e frică să trăiască. Aglaia rîdea fericită și Volodea o vedea cum își săruta pe furiș soțul pe tîmpla căruntă. Rodion îi adusese lui Volodea un cadou: un aparat de radio și o rezervă de baterii anodice, ca să poată asculta emisiunile într-o regiune unde nu există încă electricitate.

— Acolo o să-ţi prindă foarte bine — îi spuse Rodion Mefodievici, învăţîndu-l cum să manipuleze aparatul. Acolo, frăţioare, departe de lume, chestia asta o să fie pentru tine lucrul cel mai preţios...

Volodea era puţin mîhnit şi încerca o uşoară stare de regret la gîndul că pleacă atît de departe, dar această mîhnire şi acest regret se mistuiau cu desăvîrşire în sentimentul acela suprem şi măreţ de răspundere care punea stăpînire pe el cînd îşi imagina cum o să treacă graniţa şi cum o să înceapă să lucreze acolo, în străinătate, în condiţii nebuloase, nedefinite şi, desigur, foarte grele. Uneori se înfiora chiar la ideea singurătăţii ce-l aştepta pe tărîmurile acelea depărtate, dar alunga numaidecît toate gîndurile acestea sîcîitoare. De vreme ce Bogoslovski are încredere în el, de ce n-ar avea şi el încredere în sine însuşi ?

— Făceţi şi voi o plimbare prin Moscova — spuse Volodea, adresîndu-se mătuşii sale şi lui Stepanov. De ce să staţi aici, să lîncziţi cu mine ?

Dar Rodion Mefodievici şi Aglaia nu se îndurară să plece nicăieri. După ce bău o sticlă de narzan, Stepanov îşi scoase vestonul frumos, cu un galon lat de aur, şi, rămas numai în tricou, îşi frecă muşchii puternici — se jena, totuşi, de tatuajele de pe braţe : şerpi, tigri, lanţuri, ancore şi diverse inscripţii albastre — cuprinse cu ochii „gospodăria" lui Volodea, cum se exprimă el, rămase o vreme pe gînduri, apoi începu să aşeze mai întîi fiecare lucru la locul lui, cu o pricepere surprinzătoare, după care se apucă să împacheteze „avutul" personal al băiatului, dimpreună cu cele ce aparţineau statului. Aglaia închidea lăzile, încuia geamantanele, înfăşura şi cosea baloturile în pînză de sac. În timp ce făceau toate acestea, soţul şi soţia cîntau cu mult haz un cîntec pe care Volodea nu-l mai auzise niciodată şi din care se vedea că ei aveau acum o viaţă a lor, nouă, proprie, nebănuită de nepot.

Rodion Mefodievici cînta pe un glas subțire și repede :

Oare asta ce să fie?
Dinspre crîng, pe la chindie
Se aude-un zvon ciudat,
Zvon de goarnă depărtat.

Aglaia, dîndu-și capul pe spate, cu sclipiri jucăușe în ochi, îi ținea isonul la refren :

Tra-ta-ta, tra-ta-ta,
Tra-ta-ta, ah, tra-ta-ta!

Ea cînta dinadins cu o voce groasă, de recitativ, pe cînd Rodion Mefodievici lua niște note înalte, așa cum făcea moș Mefodi cînd „veselea dracii" :

Instrunindu-și armăsarii,
Au intrat în sat husarii,
Chipeși toți și mustăcioși,
Cu gorniștii inimoși.

Și iarăși, rupînd cu dinții ei mici, albi și ascuțiți o ață groasă, Aglaia repeta refrenul :

Tra-ta-ta, tra-ta-ta,
Tra-ta-ta, ah, tra-ta-ta!

Apoi Stepanov îi zicea mai departe :

Stă prin case-ofițerimea
Și prin grajduri soldățimea,
Iar gorniștii, fără glas,
Într-o șură fac popas.

Și Volodea, zîmbind, mai asculta o dată :

Tra-ta-ta, tra-ta-ta,
Tra-ta-ta, ah, tra-ta-ta!

— Îți place ? zise Stepanov.

— Asta unde-ați mai învățat-o ? întrebă Volodea, cu mirare în glas.

— Acolo unde-i fericire și voie bună, Vladimir — răspunse Aglaia, roșindu-se. E un cîntec pe care l-am făcut noi singuri...

Se duseră să ia masa toți trei într-un restaurant mare, nou, pe jumătate gol. Cu toate că în sală erau foarte puțini clienți, ospătarul zăbovi mult și Rodion Mefodievici începu să-și piardă răbdarea și să strige. Ospătarul-șef, cu o față nepoliticoasă și cu o bărbie îmbuibată, proptită pe gulerul scrobit, demonstră că acum în localul lor e mare aflux de străini și că : „a" (aici își îndoi degetul arătător, un deget gros) bucătăria nu prididește, și „b" (aici îndoi degetul mijlociu, tot atît de dolofan) în acest local sînt serviți în primul rînd turiștii străini. Apoi se ploconi la spatele unui domn gras, străin după toate aparențele, cu o haină dintr-o stofă scămoșată.

— Puncți atunci firmă că cetățenii sovietici sînt serviți în al doilea rînd ! îl bîrîi Stepanov. Chiar așa să scrieți : „în al doilea rînd !" Aglaia își lipi ușor palma peste mîna lui smeadă și Rodion Mefodievici, clipind din ochi, se potoli deodată. Dar tu nu te întrebi pentru ce, oare, toată slugărnicia asta la ei ? adăugă marinarul către nevastă-sa, apoi, ca și cum ar fi uitat de Volodea, începură să vorbească amîndoi între ei.

Între timp, Volodea își mînca ciorba de potroace și se gîndea la Varia. Se gîndea că ar fi putut sta și ei doi aici, așa, unul lîngă altul, ar fi putut să vorbească și ei despre tot felul de lucruri, pe urmă ar fi putut să plece împreună în misiunea aceea grea, atrăgătoare și misterioasă care-l aștepta pe el.

— Încă un coniac ! porunci străinul cu haină scămoșată.

— Exagerezi, Rodion — auzi Volodea, venind parcă de departe, glasul mătușii lui. De altfel, totdeauna cînd te enervezi devii grozav de nedrept...

Volodea, după ce termină de mîncat și pîrjoala, căscă a plictiseală și spuse :

— Între noi fie vorba, mai sînt şi eu pe aici. Aţi venit fiecare din cîte un capăt al ţării ca să mă petreceţi, şi acum aţi uitat cu totul de mine. Nu-i frumos !

Stepanov şi Aglaia rămaseră în gară pînă la plecarea trenului. Aglaia avea pe ea un balonzaide alb şi o basma de mătase aruncată pe umeri. În părul ei negru lucea, foarte frumos, un pieptene ciudat. Aglaici îi plăceau uneori podoabe din acestea ţigăneşti. Rodion Mefodievici stătea ţeapăn, iar cînd trenul se urni din loc, duse repede mîna la cozoroc, ca la paradă. Volodea o mai văzu cîteva clipe încă pe Aglaia alergînd pe peron, înghiontind oamenii şi fluturîndu-şi braţele prin aer. Razele puternice ale felinarelor electrice îi luminau faţa bronzată, cu umerii obrajilor puţin proeminenţi, cu ochii strălucind de lacrimi...

Apoi Aglaia se pierdu în mulţime. O rafală de vînt năvăli pe culoarul vagonului, agitînd perdelele. Luminile capitalei rămîneau în urmă — rămînea în urmă Moscova, oraşul care îl trimitea pe Vladimir Afanasievici, pe medicul Ustimenko V. A., să lucreze în străinătate.

VOLODEA A AJUNS ÎN STRĂINĂTATE!

După şase zile de drum, obrajii lui Volodea se acoperiseră cu o barbă ţepoasă. Nu voia să se bărbierească, dintr-un motiv binecuvîntat, cu toate că avea şi el un brici şi cu toate că vecinul lui din compartiment, un militar în vîrstă, cu o chelie rotundă, îi oferise de cîteva ori briciul său. Nu se bărbierea, fiindcă la graniţă, îşi spunea el, se cuvenea să aibă o înfăţişare mai impunătoare, cu barbă !

Dar la graniță, înfățișarea medicului Ustimenko nu atrase atenția nimănui. Grănicerii controlară actele, vameșii — baloturile și geamantanele. Era noapte tîrziu, bătea un vînt năprasnic și se lăsase frig. Undeva, în apropiere, se auzea vuind un rîuleț de munte. În restaurantul gării, Volodea sorbea, dintr-un pahar gros de sticlă, un ceai tare și aștepta să treacă timpul. Trenul, ale cărui ferestre erau luminate de o lumină galbenă ce vestea confortul dinăuntru, stătea încă tras la peronul gării Medvejatnoe. În sala restaurantului se mai aflau un japonez scund, cu ochelari, cu fața zbîrcită, exprimînd inteligență, și niște englezi înalți, cu părul roșcat, însoțiți de o femeie frumoasă, de asemenea înaltă, bine făcută, dar fardată violent...

Se auziră două bătăi de clopot, urmate, după o secundă, de încă una. Conductorul-șef fluieră prelung. Făcînd să se cutremure pămîntul, garnitura lungă porni prin bezna nopții ploioase, trecînd pe sub arcada care demarca granița dintre cele două state. Volodea își sfîrși de băut ceaiul și plăti consumația — pentru ultima oară cu bani sovietici. După puțin, veniră patru oameni, se plecară adînc înaintea lui și începură să-i încarce avutul în coșul unui camion mic. Oamenii aceștia vorbeau altă limbă, ei erau „de dincolo". La urmă, după ce totul fu încărcat, acoperit cu o prelată și strîns bine cu sfori, un grănicer cu trei romburi la petlițe îi strînse mîna lui Volodea și-i spuse, cu accentul oamenilor de prin părțile Reazanului :

— Să fie într-un ceas bun, tovarășe doctor !

— Să trăiți ! răspunse Volodea, cu aceste două cuvinte de salut pe care le auzise adeseori în gura lui Rodion Mefodievici.

Camionul porni încet și, după vreo cincisprezece minute de mers, se opri. Niște oameni cu felinare de gaz, cu mantale fără mîneci și cu chipie cu cozoroace lungi — grănicerii din partea cealaltă — con-

trolară îndelung hîrtiile noului sosit, apoi vameşii pipăiră şi cercetară baloturile. Volodea moţăia. Rîuleţul acela de munte părea să clocotească chiar deasupra capului său. Nu ştia cît timp trecuse pînă cînd un ofiţer din grupul grănicerilor se apropie, îl salută cu două degete la cozoroc — altfel decît cum salutau militarii sovietici — îl examină curios pe medicul rus, îşi arătă dinţii galbeni, afumaţi de tutun, cu strungăreaţă, apoi înălţă în sus, de două ori, felinarul pe care-l ţinea în mînă. Şoferul aprinse farurile. În noaptea umedă se ridică încet, scîrţîind, o barieră. Maşina, duduind din greu din toate încheieturile trupului său bătrîn, urca la deal, în silă parcă, brăzdînd bezna jilavă, fără stele. Dimineaţa era frig, dar spre seară se făcu mai cald. Însoţitorii lui Volodea dormeau în coşul camionului, printre bagaje, şi tot acolo jucau un joc necunoscut lui, iar la popasuri mîncau, sfîşiind hartanele cu dinţii, nişte carne de berbec pe jumătate crudă. În cea de-a doua zi de drum, Ustimenko văzu plutind lin pe cer, pe deasupra drumului şerpuitor, un vultur uriaş ce semăna în zborul lui cu un avion. Pe urmă, în timpul nopţii următoare, camionul trecu albia secată a unui rîu, dar nimeri apoi într-o mlaştină adîncă, de unde abia ieşi din nou la un drum de ţară. Volodea a împins şi el, cot la cot cu ceilalţi, camionul care patina, a pus scînduri sub roţi, a săpat făgaşuri în faţa maşinii sau a împins-o îndărăt de botul ei bont. Şi a învăţat să strige şi el, laolaltă cu tovarăşii lui de drum :

— E-iii ! Hop !

În zori trecură pe lîngă o tabără mare de nomazi. Din iurte se ridicau fuioare de fum. Înaintea camionului alergau speriaţi nişte cai cu coamele pletoase, cu cozile lungi fîlfîind în vînt, cu ochii de jeratic. Într-o altă tabără de nomazi, Volodea mîncă o zeamă ciudată, amară şi sărată, însă foarte gustoasă, în care

plutcau bucăţi de seu de berbec. În altă tabără i s-a servit ceai. Oamenii de-aici, cu pomeţii obrajilor turtiţi, îl cercetau cu multă curiozitate ; unii se apropiau şi atingeau cu mîna cizmele lui trainice de iuft şi nu se mai săturau să se minuneze şi să le laude. Volodea nu zîmbea şi nu se înclina în faţa nimănui, nu mîngîia copiii pe creştet şi nu rostea nici un cuvînt din cele pe care apucase să le înveţe. I se părea cel mai înjositor lucru să se linguşească dinaintea cuiva, fie acesta şi un popor nou pentru el. Se comporta cu felul lui dintotdeauna, ba chiar puţin mai sever parcă. Asculta cu atenţie cum vorbeau oamenii aceştia, se uita îndelung la ei, căuta să reţină felul lor de a mînca, de a bea, de a saluta, de a mulţumi. Se străduia să cunoască acele trăsături graţie cărora avea să stimeze mai tîrziu ţara aceasta şi oamenii ei, să afle caracterul poporului, însuşirile lui specifice. Deocamdată îi era greu, ba chiar cu neputinţă să definească şi să înţeleagă toate acestea, dar asupra unui lucru era de pe acum lămurit : anume că, atunci cînd misionarii şi cărturarii spuneau despre oamenii de aici că ar fi nişte „copii mari", ei minţeau. Faţă de aceşti oameni, nu prea vorbăreţi, aspri, dar primitori, se cuvenea să adopte o atitudine de egalitate, de la om la om, să fie calm, serios şi respectuos.

Către sfîrşitul celei de a treia zile de drum, în timp ce se odihnea pe o pătură de lînă în faţa unei iurte, văzu în jurul lui cîţiva şamani. Aceştia stăteau retraşi ceva mai la o parte şi se uitau la medicul rus, vorbind încet între ei. Vîntul înserării ce adia dinspre stepă le clătina ustensilele vrăjitoreşti prinse la cingătoare — pielicele de veveriţe, rădăcini uscate, labe de urs, gheare de pajuri. Un şaman bătrîn cînta dintr-o dairea murdară, mai bine zis jegoasă, scoţînd nişte sunete melodioase, ca clinchetul unui clopoţel.

„Aceştia sînt duşmanii mei — gîndea Volodea. Cu ei o să am de luptat de-acum încolo."

— Pi-ra-mi-don ! rosti pe neașteptate un șaman mai tînăr și făcu o plecăciune în fața lui Volodea.

— Ce ? exclamă Volodea, foarte surprins, părîndu-i-se cu totul nefiresc să audă cuvîntul acesta rostit aici, printre nomazi, în bătaia vîntului de stepă.

— Pi-ra-mi-don ! repetă șamanul și, luînd o expresie de suferință, își duse o palmă la tîmplă : Piramidon !

Volodea dădu din cap — „Da, da..." — și se îndreptă spre camion. A trebuit să scotocească mult pînă izbuti să scoată dintr-o lădiță de zinc un flacon cu tablete. Totodată scoase și un pliculeț de farmacie. Ținîndu-l în bătaia vîntului și ascultînd urletele sinistre ale unui cîine jigărit, scrise pe pliculeț, în latinește : „Pyramidoni 0,3". Șamanul se ploconi adînc, vîrî dintr-o dată două tablete în gură, apoi se apucă să-i explice îndelung ceva șoferului. Acesta îi tălmăci lui Ustimenko că șamanul nu-l sfătuiește să stea pe o pătură, fiindcă, zicea el, cel care șade pe o pătură e un șaman mic, pe cîtă vreme un șaman mare trebuie să se așeze numai pe o piele albă de cal. Cel ce stă pe o piele albă cîștigă mult mai mult decît cel care se umilește șezînd pe o pătură de lînă. În felul acesta îi mulțumi șamanul lui Volodea pentru piramidon...

În noaptea aceea au mas în stepă, pe malul rîulețului Kzîrla-Haa. În zori, Volodea văzu turme nesfîrșite de oi, și fumul ce se ridica din focurile ciobanilor, și contururile vagi, pierdute în ceață, ale unor munți depărtați.

Ceva mai tîrziu ajunseră la un drum neobișnuit, făcut din pietre turtite și crăpate. La marginea drumului se zărea un pitic cenușiu de piatră, cu urechi mari, cu gura strînsă, fără buze, cu ochii oblici înfundați în orbite, singuratic, ce moțăia parcă.

— Ginghishan ! zise șoferul către Volodea, explicîndu-i, mai mult prin semne, că drumul acesta a fost

construit de oamenii lui Ginghishan, dar nu acum, ci de mult, de mult de tot...

Volodea dădu din cap şi îşi aduse deodată aminte de Postnikov, care îi spusese cîndva că omenirea a cunoscut în lunga ei istorie tot felul de asemenea ginghishani.

În faţa călătorilor se înălţau crestele uriaşe, abrupte, ale unor munţi. Pe deasupra cuşmelor lor de zăpadă se învolburau şiruri lungi de nori. Volodea ştia că în ziua aceea camionul lor va trece peste lanţul acesta de munţi şi ei vor ajunge în capitală.

DRUMUL LA KHARA

Petrecu noaptea la hotel, într-o cameră cu baie, cu o fereastră mare şi cu ventilator. Cînd se trezi dimineaţa, nu-şi putea da seama unde se află, ce oraş e acesta, ce caută el aici.

La departamentul sănătăţii fu primit de un funcţionar uscăţiv, avînd ochelari cu rame de aur, în dosul cărora sclipeau mărgelele unor ochi întunecaţi şi mici, pătrunzători, inteligenţi şi neprietenoşi. Funcţionarul vorbea cursiv ; interpretul, un bărbat greoi, cu un halat pe umeri, peste haină, traducea însă în fraze scurte, tăiate :

— Domnule reprezentant, departamentul este dezolat. Medicul rus va avea de străbătut un drum greu şi în munca lui va avea de întîmpinat nenumărate dificultăţi. Deosebit de mari. Mult prea mari. Foarte mari chiar. Ne pare extrem de rău. Va trebui să meargă patru sute de kilometri călare. Sau să aştepte pînă se face pîrtie pe gheaţa rîului şi să treacă apoi cu săniile trase de cîini. Acolo e ger mare. Şi nu-i uşor. Vara se poate circula călare prin taiga şi prin Pasul Vînătorilor.

Funcţionarul se înclină ; degetele lui subţiri, cu încheieturile noduroase, răsuceau cu repeziciune nişte mătănii de culoarea laptelui.

— Primăvara şi toamna e imposibil de mers ! continuă interpretul. Rîurile se revarsă, mlaştinile nu pot fi străbătute. Înţelegeţi ? Pasul Vînătorilor devine inaccesibil, iar Khara e departe. Înţelegeţi ? La Khara

n-a mai fost niciodată medic. Medicul rus va avea foarte mult de lucru acolo...

Apoi vorbi iarăşi funcţionarul cu glasul lui domol, mişcîndu-şi buzele ca de pergament, dar interpretul nu mai apucă să traducă nimic. O mînă energică deschise larg uşa. În birou intră un bărbat de vreo treizeci de ani, cu o flanelă largă, cu cizme înalte de cauciuc, cu o expresie aspră pe faţa gravă, brăzdată de zbîrcituri timpurii.

Scuturînd scrumul ţigării pe jos, fără a răspunde la plecăciunile pline de zel ale funcţionarului şi interpretului, noul venit se aşeză şi începu să vorbească domol, cu o voce plăcută, puţin răguşită :

— Bună ziua, tovarăşe. Mi se pare că dumnealor te sperie, nu ? Dar dumneata să nu te temi, tovarăşe. Eu am studiat în marea Moscovă şi ştiu că pe dumneata, tovarăşe, asta nu te sperie... Bărbatul acesta rostea cu vădită satisfacţie cuvîntul „tovarăş" şi, din cînd în cînd, atingea, cu mişcări scurte, cotul lui Volodea. E complicat şi e greu, da, însă nu înspăimîntător. Ba, la drept vorbind, poate că e şi puţin înspăimîntător, dar nu pentru voi, care aţi înfăptuit o asemenea revoluţie... Interpretul tuşi sec. Bărbatul cu flanelă se oţărî deodată : Dumneata poţi să pleci, nu mai e nevoie de prezenţa dumitale. Domnul inspector al departamentului va sta şi fără dumneata. Poţi nici să nu mai vii.

Interpretul se ploconi adînc, îşi duse mîinile la piept, dar nu plecă. Funcţionarul uscăţiv continua să stea în picioare. Pe geamul deschis larg pătrundeau razele soarelui. Din stradă se auzea tropotul leneş al cămilelor, strigătele guturale şi puternice ale oamenilor care le mînau şi clinchetul melodios al clopoţeilor atîrnaţi la gîtul animalelor. Bărbatul cu flanelă începu să vorbească iar, încruntîndu-şi sprîncenele groase şi privind drept în faţa lui, prin şuvoiul razelor fierbinţi ale soarelui :

— Mai înainte, aici în capitală, am avut un singur medic ; de fapt, el era singur pe toată ţara. Mai tîrziu, tovarăşe, am fost nevoiţi să apelăm la serviciile unui felcer din Legiunea străină, un aventurier, desigur, şi, ca să spun lucrurilor pe nume, un spion, da, un ticălos ! Umbla călare numai pe cai, dimpreună cu slujitorii şi mercenarii lui, toţi înarmaţi cu puşti Winchester. Vindea leacuri pentru orice fel de boli, cerînd în schimb piei de samur şi de veveriţe. Un vaccin contra vărsatului costa o piele de samur. Oamenii săi luau cu japca tot ce le cădea în mînă, tovarăşe, da, şi asta numeau ei onorariu. La Moscova am învăţat că exită o medicină a şamanilor, o medicină a preoţilor lama, numai că o medicină ca asta a lui, tovarăşe, nu era cunoscută în Rusia. Poporul nostru a cunoscut-o însă din plin. Morrison acesta a adus aici opiu, a adus şi morfină, şi oamenii lui strigau în dreapta şi în stînga că marele tămăduitor vinde visuri fericite. Un astfel de vis fericit costa trei blănuri de samur, da, tovarăşe, trei, iar două vise fericite costau cinci blănuri de samur. Morrison era mai cumplit decît un şaman şi mai rău decît cel mai rău lama. Spunea că e un tămăduitor, dar, în realitate, el era moarte pentru poporul nostru. Uitc-aşa, tovarăşe dragă. Morrison a deprins poporul nostru să caute vindecare la şamani şi la călugări, şi să vină după visuri fericite la medicii ruşi. Din fericire însă, medicii ruşi nu vînd visuri fericite, şi asta e bine, nu ? Ei nu cer blănuri de samur şi veveriţe, ba ei nu cer chiar nimic. Puternicul nostru vecin e dezinteresat, iar oamenii lui sînt dezinteresaţi şi ei si învaţă şi pe alţii să fie dezinteresaţi, tovarăşe, da. Fiecare din oamenii voştri veniţi aici ne învaţă cum să ne făurim viitorul. Marele nostru vecin ne ajută în lupta noastră împotriva ignoranţei, tovarăşe, în lupta împotriva întunericului şi a bolilor. Iar noi... Bărbatul cu flanelă îşi aprinse altă ţigară, rămase o vreme tăcut, uitînd parcă despre ce vorbea, apoi se întărîtă atît de tare,

încît pe fruntea lui gălbuie apărură pete roşii : Nouă ne este însă greu din pricina noastră înşine. Înţelegi, tovarăşe ? Sîntem fel de fel de oameni aici. Cred că asta se observă numaidecît. Şi nu toţi privesc încă în direcţia în care ar trebui să privească. Unii privesc către lumea în care a plecat ticălosul acela din Legiunea străină ; unii, cărora le convine asta, fireşte. Dar, tovarăşe, cu cît poporul nostru vede mai multe lucruri bune şi mai multe fapte folositoare primite de la voi, cu atît îşi întoarce ochii mai mult către partea voastră. Ţi-am spus puţine lucruri, tovarăşe, dar cred că m-ai înţeles, nu ?

— Da, am înţeles ! răspunse Ustimenko.

— Şi încă ceva : cu medicina lamaistă şi cu şamanii lucrurile nu stau chiar aşa de simplu, dar nici nu se poate spune că treaba e chiar cu neputinţă de făcut, tovarăşe. Trebuie să te previn că o să ai multe de îndurat, dar vei învinge. Uneori se poate să fie şi periculos. Dar tovarăşul nu trebuie să se sperie, pentru că, dacă ai să te sperii, toţi lama, şamanii şi alţii au să se bucure. Da, da, tovarăşe. Ai înţeles şi asta ?

— Am înţeles ! răspunse din nou, fără şovăială, Ustimenko şi întrebă : Unde aş putea să-l văd pe doctorul Bogoslovski ?

— Pe doctorul Bogoslovski ? întrebă la rîndul său bărbatul cu flanelă şi, pentru prima oară, pe faţa lui apăru un zîmbet larg, plin de bucurie. Pe doctorul Bogoslovski îl vede toată ţara noastră, toţi oamenii noştri, toate iurtele, dar el nu poate veni la departament, el lucrează fără răgaz. Umblă peste tot şi lucrează mereu. Îi vizitează pe toţi medicii, îi ajută, le e de mare folos tuturor. O să venim noi şi pe la dumneata, nu chiar aşa curînd, dar o să venim. Da ?

— Veniţi ! zise Volodea. Acum aş mai avea o întrebare : cui trebuie să predau medicamentele ?

— Medicamentele le va lua în primire un funcţionar de la departament. Dacă va fi nevoie, ai să-mi

scrii aici. Mă numesc Tod-Jin. Să-mi scrii în ruseşte despre tot ce-ţi trebuie. Tod-Jin, ai să ţii minte ?

Îi întinse lui Ustimenko o mînă subţire, fierbinte şi foarte uscată, dar plină de forţă. Inspectorul se înclină de trei ori, mult mai adînc decît s-ar fi cuvenit. Retrăgîndu-se de-a-ndăratelea, interpretul deschise uşa în faţa tînărului doctor.

Pînă seara tîrziu, Volodea a fost ocupat cu predarea medicamentelor. A doua zi fu sculat din somn, în zori. În curtea hotelului, călăuzele încărcau nişte cai mici şi puternici de povară, vorbind tare şi înjurînd. O cămilă pleşuvă împroşca cu bale în jurul ei. Cîţiva oameni raşi în cap şi murdari şedeau pe vine şi jucau arşice. Un bătrînel scund i se adresă în şoaptă lui Volodea, întrebîndu-l dacă nu vrea să cumpere aur în lingouri. Totul era aidoma ca într-un vis...

În momentul cînd caravana tocmai se pregătea să pornească, apăru pe neaşteptate Tod-Jin. Era îmbrăcat cu o scurtă ponosită de piele. La şold îi atîrna un pistol. Cînd îl văzură, călăuzele se opriră din lucru, într-o atitudine de supunere. Soarele rece abia răsărea. Aerul era străveziu. În liniştea ce se lăsase, Tod-Jin le ţinu călăuzelor o scurtă cuvîntare, făcînd de cîteva ori semn cu capul în direcţia lui Volodea. De fiecare dată cînd arăta spre el, călăuzele întorceau ochii şi se uitau la Ustimenko.

— Şi acum, mergi sănătos, tovarăşe ! spuse Tod-Jin, după ce Volodea se urcă în şa pe cămila lui.

Se uita de jos în sus în ochii lui Volodea, cu o privire luminoasă şi înviorătoare ca apa de izvor. Caravana porni încet pe lîngă Tod-Jin şi Volodea îşi aduse aminte, nici el nu ştia cum, de o paradă militară de 1 Mai.

Au străbătut cei patru sute de kilometri în şase zile. În cursul celei de-a doua zi, Volodea şedea în şa într-o rînă, a treia zi sta întins pe burtă. „Nu e înspăimîntător, tovarăşe, dar e greu“ — îşi aminti

el vorbele lui Tod-Jin. Călăuzele făceau haz pe socoteala lui, îi dădeau tot felul de sfaturi pe care Ustimenko nu le pricepea, se opreau la popasuri mai des decît era nevoie. Şi apoi, pe lîngă toate celelalte, îl mai necăjeau şi nişte gîngănii blestemate. Iar el nu putea să ţină mereu pe cap sacul care-l ferea de ţînţari, fiindcă simţea că se înăbuşe. De asemenea, cînd aprindeau focul, nu putea să stea prea aproape, fiindcă fumul ce se ridica din vreascurile ude îl îneca. Faţa i se umflă astfel îngrozitor din pricina pişcăturilor de ţînţari. Cît despre hrană, îi era scîrbă să mănînce numai carne aproape crudă. De aceea bea la nesfîrşit apă din bidon şi înjura mereu în gînd.

Într-o trecătoare, unul din cai căzu în prăpastie şi Volodea se gîndi îngrozit că a pierdut autoclava şi că n-o să mai aibă unde steriliza instrumentele. Tot atunci s-au mai pierdut două damigene cu amoniac, precum şi o masă de operaţii de campanie, foarte necesară.

MARELE MEDIC

Înspre seara celei de-a şasea zile de drum, Ustimenko zări iurtele şi casele din Khara, localitatea unde trebuia să organizeze un dispensar şi un staţionar. Deodată fu cuprins de neîncredere în sine şi o teamă de neînţeles. Cum are să se descurce, oare, el aici ? Primul medic ! Privea cu un simţămînt confuz, neliniştit, clădirile joase, risipite pînă hăt departe sub norii grei, îmbibaţi de umezeală. Trăgea cu urechea la lătratul răguşit al cîinilor jigăriţi şi coltoşi şi se uita cu alean la locuitorii Kharei. Iar aceştia, la rîndul lor, întîmpinau respectuoşi, cu pri-

viri mirate, caravana lungă și pe medicul rus, a cărui venire o vesteau cu glas tare, fără a se da jos de pe cămile, călăuzele.

— Hei, iată-l pe cel mai iscusit tămăduitor! strigau ei pe felurite glasuri, dar cu vioiciune. Hei, bucurați-vă!

— Bucurați-vă și uitați-vă la dînsul!

— Priviți cîte leacuri vă aduce! Și toate leacurile astea are să le dea celor bolnavi. Nu va lăsa pe nimeni să sufere, nu va lipsi pe nimeni de îngrijirea și leacurile lui și nu va obijdui pe nimeni!

— Hei, toți cei care vă aflați în suferință, veniți la marele tămăduitor!

— Cei ologi!

— Și cei surzi!

— Și cei orbi!

— Nu-i boală pe care să n-o tămăduiască marele doctor!

Doamne, dacă ar fi știut Ustimenko Afanasievici Vladimir, care abia se mai ținea în șaua lui înaltă, ce strigau călăuzele, dacă ar fi știut! Dar de unde putea el să știe? El nici nu bănuia că flăcăii aceștia, în tovărășia cărora dormise și mîncase, suferise și tăcuse atîtea zile, începuseră să prețuiască tăria lui sufletească, simplitatea lui, inima lui cutezătoare — la fel cum nu știa că Tod-Jin dăduse dispoziții ca sosirea lui Volodea la Khara să fie anunțată așa cum se cuvine. Și călăuzele s-au străduit să-i îndeplinească porunca. Tod-Jin nu era dintre aceia ale căror ordine să fie executate numai pe jumătate. Dacă e să vestească, atunci să vestească! Și călăuzele au vestit sosirea lui Volodea așa cum ar fi anunțat venirea acolo a cine știe cărui lama faimos...

Amurgea și ploua...

Caravana înaintă prin mijlocul mulțimii, pînă ajunse într-o piață.

Aici se opri. Cămila lui Volodea începu să muște cu gingășie greabănul cămilei pe spinarea căreia se

afla căpetenia călăuzelor. În jurul lor, mulțimea încremenise tăcută sub ploaia rece. Oamenii îl cercetau într-un chip curios pe Volodea, cîntărindu-l din ochi, se uitau la pufoaica lui, la cizme, la pușca din spinare, la șa, la căpăstru, la cămila sa...

— Bine ai venit la noi! i se adresă doctorului, făcîndu-și loc prin mulțime, înghiontind oamenii cu umerii lui puternici, ploconindu-se cu sclipiri vesele în ochi, o matahală cu barbă, cu înfățișare de țigan, cu părul creț, îmbrăcat într-o podiovcă aidoma unui personaj dintr-o piesă de Ostrovski. Vino cu mine, doctore, să te primesc cu pîine și sare, oaspete drag și așteptat!... Hai, nu te uita așa bănuitor! Markelov mă cheamă, Egor Fomici. Noi sîntem de credință veche și am fugit încoace nu de voi, ci de țar, arde-l-ar focul gheenei să-l arză!

Volodea îmboldi cu călcîiele coastele aburinde ale cămilei și caravana se urni din loc. O fată zveltă și frumoasă, cu ochi mari, îi ieși în cale și-i oferi lui Ustimenko pîine și sare: făcînd o temenea adîncă, îi întinse o tavă așternută cu un ștergar alb, pe care se afla o pîine mare, rotundă, și o solniță. Neștiind ce să facă și clipind din genele lui dese, Volodea murmură cu un zîmbet rușinat:

— Ei, asta-i! Zău! Pentru ce?

Din spatele lui, Markelov îl îndemnă:

— Ia-o! Se poate? Ia-o și sărută-mi fata!

Volodea o sărută pe Pelagheia Markelova pe obrazul ei tare, îi spuse stăpînului casei că „e un deranj cu totul inutil" și întoarse capul, căutînd din ochi călăuzele. Oamenii ședeau în șei și zîmbeau obosiți.

— Nu sînt singur, tovarășe Markelov, sînt cu niște prieteni...

— Nu-i nimic, îi hrănim și pe ei, că avem pentru toți — îi răspunse Egor Fomici. Numai să nu fie cu supărare, dragul meu: ei sînt de altă credință, ia niște dobitoace, în casă nu pot să-i las.

În zarva dezbrăcatului şi a temenelilor din tinda casei bogate şi largi, cu acoperiş de tablă, fîstîcit de acest „ritual al primirii", care-l aştepta după şase zile de mers călare, Ustimenko se aşează pe scaun, la masa încărcată cu murături, fripturi, afumături şi plăcinte, fără să înţeleagă ce voise să spună la început Markelov, atunci cînd îi vorbise despre cei „de altă credinţă". Dar după ce bău primul păhărel de wshisky care te ardea pe gît, se miră că-l vede la ospăţ numai pe Markelov cu nevastă-sa, o femeie burduhănoasă, pe fiica lui şi un vecin foarte sfios. Ghicind însă din privirea întrebătoare a lui Ustimenko ce gînduri îl frămîntau pe acesta, Egor Fomici îi spuse cu multă bunăvoinţă :

— Las' că-i hrănim noi, nu-i lăsăm să rabde. Vezi, nevastă, ce vecin bun ne-a trimis Dumnezeu : are grijă de călăuze, măcar că-s nişte băştinaşi...

Între bunătăţile de pe masă ardea, răspîndind o lumină şi o căldură plăcută, un petromax, pe piciorul cărui Volodea citi inscripţia „St. Petersburg". Cu toate că mîncarea era foarte grasă, gazda mai punea în ea unt, seu, jumări şi smîntînă. La ferestre atîrnau perdeluţe de mătase sau de brocart ; Volodea nu-şi putea da seama bine din ce material erau. Pe pereţi şi în scoarţele de pe pereţi erau prinse fotografii de familie. La mijlocul celei mai mari şi mai împestriţate scoarţe se afla o reproducere după tabloul „Un cot al Volgăi" ; pictura era fixată într-o ramă aurită şi colorată de o mînă nepricepută.

— Trăim şi noi, mulţumim lui Dumnezeu, şi n-avem de ce să ne plîngem — spuse stăpînul casei, asudat din pricina mîncării îmbelşugate, clefăind de zor cu fălcile-i puternice, înfulecînd ba o bucată de plăcintă, ba un peşte fript, ba o coşcogea blinî. Nu s-au plîns ei, nu-i vorbă, nici părinţii, nici părinţii părinţilor noştri. Bunînţeles, ne apucă uneori dorul de Rusia, dar ne-am obişnuit şi aici, cu sălbaticii ăştia ; le sîntem ca nişte părinţi, iar ei ne cinstesc

ca niște copii. Ar fi cu păcat să zic că nu-i așa. Și nu numai aici; ne cunosc toți și-n capitală, căci sîntem binefăcătorii lor, trag mare folos de la noi, de la tagma noastră, de la capital, că le plătim impozite cinstit, fiindcă, de, să trăiești necinstit e, de bună seamă, un păcat...

Volodea mînca în tăcere și privea cu luare-aminte la cele din jurul său. Și-ar fi putut închipui el oare vreodată că are să se vadă într-un interior ca acesta, cu perdelușele și scoarțele astea, cu un gramofon din acelea vechi, cu pîlnie, cu flinte de cînd lumea atîrnate pe pereți? În aceeași cameră, pe o măsuță acoperită cu un șervețel brodat, se afla un aparat fotografic marca Zeiss, din cele mai noi; ceva mai încolo putea fi văzută o splendidă pușcă Sauer, nouă-nouță, iar deasupra unei canapele atîrnau două carabine automate, între care era plasat, într-o ramă bogată, bustul unui bătrîn a cărui mutră urîcioasă semăna cu fotografiile lui Rasputin.

— Și cu ce te ocupi dumneata? întrebă în cele din urmă Ustimenko.

— Noi? Noi, scumpe oaspe, facem negoț, negoț cu blănuri. Casa noastră, care se chema înainte casa „Markelov și fiii", e cunoscută pretutindeni, chiar și peste ocean, în Statele Unite; facem negoț și cu Marea Britanie, ba încă și cu domnii blănari din Japonia. Lucrăm cinstit și am ajuns la un dever mare. Nu de mult a venit la noi procuristul-șef al firmei fraților Guritsu. A stat aici. A mers cu mine la vînătoare, a făcut baie de aburi aici, cu mine, și a luat cu el o încărcătură bună de samuri...

Fără a-și lua ochii de la Volodea, Pelagheia răsucea cu degetele ciucurii unui șal bătrînesc și nu mînca aproape nimic. Numai arareori ducea la buze stacana cu cvas rece și spumos.

După ce terminară masa, Egor Fomici rosti o scurtă rugăciune, se șterse cu un ștergar mare, își luă șapca din cui, aprinse un felinar și se duse să-i

arate lui Volodea locul unde o să fie spitalul şi dispensarul. Ustimenko, neînţelegînd absolut nimic din această ciudată „străinătate", îl urmă docil. În bezna din curte li se alăturară călăuzele şi se îndreptară cu toţii, plescăind prin noroi, spre un şopron de nuiele dărăpănat, ca vai de el. Poarta se deschise cu un scîrţîit lugubru. Într-unul din ungherele şopronului se năpustiră în gaură, chiţcăind, nişte şobolani graşi. Ridicînd sus felinarul, Markelov zise :

— Aici ! Pentru sălbaticii ăştia e prea de ajuns. Nu merită ei să le porţi de grijă şi nici să te osteneşti pentru dînşii. Cînd s-o facc frig, ai să pui o sobă ; am eu una de tuci ; ce e drept, nu e nouă, dar pentru ei nici nu-i nevoie de una mai bună. Dumneata ai să stai la mine, în casa mare, şi ai să mănînci tot la mine. Ai văzut mîncare ! O să te îndrepţi bine. În afară de asta, e mîncare rusească, nu ca aceea de pe-aici.

Călăuzele prinseră să vorbească deodată repede, cu un aer de nemulţumiţi. Cel mai pirpiriu dintre oameni, pe care Volodea îl botezase în sine sa Iura, îl apucă de mînecă pe Markelov şi începu să-i spună ceva, dînd să-l tragă înainte. În acelaşi timp, omul încerca să-i explice şi lui Volodea probabil ceva foarte important pentru ei toţi, căci vorbea cu multă însufleţire.

— Hai, pleacă de aici, maimuţoiule ! se smuci Egor Fomici, rînjind. Dar Volodea observă că rînjetul lui era destul de măsurat.

— Ce vrea ? întrebă Ustimenko.

— Vorbeşte şi el cai verzi pe pereţi — spuse Markelov, căutînd să scape de stăruinţele călăuzei.

Acum însă oamenii se porniră să vorbească toţi deodată, cu glas tare, furioşi. Cel căruia Volodea îi spunea în sinea sa Iura îl apucă de poala pufoaicei şi-l trase afară din şopron, în bezna şi în noroiul din curte. Vîntul sufla în rafale, o ploaie torenţială vuia înfundat. Markelov strigă cu un glas răguşit la

călăuze, dar oamenii nu se potoliră. Volodea auzea tot mai des numele lui Tod-Jin, rostit din ce în ce mai stăruitor. Ei demonstrau, se vede treaba, ceva în legătură cu Tod-Jin, un lucru despre care Volodea nu ştia nimic şi pe care, din anumite motive, ale lui personale, Markelov nu voia să-l accepte.

Luminîndu-şi drumul cu lanterna sa electrică, Volodea îl urmă în tăcere pe Iura, fără a mai ţine seamă de strigătele lui Markelov. Ceilalţi oameni se luară toţi după el; în spatele lor venea bosumflat, fără a se mai uita unde calcă, Egor Fomici.

Deodată Volodea înţelese totul: călăuzele îl conduseră la o clădire într-adevăr foarte potrivită şi pentru dispensar şi pentru un mic staţionar. Era o casă lungă, bine construită, cu ferestre largi, cu o intrare principală şi una de serviciu, cu bucătărie şi cu două încăperi pentru magazii.

— Tod-Jin! rosti Iura, uitîndu-se cu o privire încordată şi triumfătoare la Markelov şi la Volodea. Tod-Jin!

— Vorbesc prostii, Vladimir Afanasievici. Sînt nişte sălbatici. Curat maimuţe, zău aşa! spuse Markelov, dîndu-şi silinţa să pară cît mai blajin. E păcat de Dumnezeu să-i asculţi. Auzi, o întreagă factorie să fie dată pentru spital, şi pentru cine, mă rog?

— Asta e factoria? întrebă Ustimenko.

— A fost factoria unui blănar, pe care însă l-am pus cu la locul lui — explică Markelov repede, de data asta fără nici un pic de blîndeţe în glas, holbîndu-şi ochii lui negri, injectaţi, într-un mod înspăimîntător. Era unul dintre-ai lor, dar s-a vîrît unde nu-i fierbe oala, şi atîta şi-o luase în cap, că şi-a durat, precum vezi, palate. Numai că l-am pus cu botul pe labe şi s-a întors la şatra lui...

— Şi acum a cui e factoria? întrebă Volodea, întunecîndu-se.

— Pînă una alta, nu-i a nimănui, dar are să fie a mea! răspunse Markelov pe un ton fără echivoc.

Am pus ochii pe ea, şi firea noastră, a Markelovilor, aşa e : pe ce ne-am pus noi ochii, punem şi mîna. Poate că am dat şi o arvună pentru ea, mai ştii ?

— Dar Tod-Jin mi-a indicat tocmai această clădire pentru spital.

— S-o ia, dacă are acte !

— Şi atunci ce-i de făcut ?

— Eu zic să m-asculţi pe mine, oaspe drag, şi să faci spitalul într-o magazie. Să ştii că am să te-ajut. Factoria, însă, nu pot să ţi-o dau, scumpule. La noi, aici, proprietatea n-a fost încă desfiinţată, slavă domnului...

— N-nu ştiu, Egor Fomici — replică Volodea, încruntîndu-şi sprîncenele. Nu ştiu. Chestiunea proprietăţii nu mă priveşte, dar cred că dacă ai dat arvună, cum zici, atunci departamentul sănătăţii o să ţi-o restituie. De altfel, în privinţa asta ai să te înţelegi dumneata cu cine trebuie. Eu nu-s decît un medic şi am venit aici numai ca medic. Aşa că noi ne instalăm aici, iar restul te priveşte.

— Va să zică, abia sosişi, şi te şi pui contra mea?

— Eu n-am nevoie de dumneata, am nevoie de spital.

— De spital ? Apăi dacă-i aşa, crezi dumneata, domnule, că se face ceva aici fără Markelov ? Cu firea mea, dacă m-ai fi luat cu binişorul, poate că ţi-aş fi dat toată factoria în seamă. Poate că de mult vreau să fac şi eu un act de binefacere. Ba poate că ţi-aş fi dat şi leafă, ca să-mi îngrijeşti familia...

— Ştii ce ? i-o tăie Volodea. Te poftesc să mă laşi în pace, domnule Markelov. N-am nevoie nici de binefacerile, nici de pîrlita dumitale de leafă. Pleacă te rog ! Îţi mulţumesc pentru că m-ai ospătat. De altfel, cît am de plată ? Vîrînd mîna în buzunarul pantalonilor murdari, stropiţi de noroi, Volodea scoase portmoneul pe care-l cumpărase la Moscova : Cît îţi datorez ?

— Da' iute mai eşti, flăcăule ! făcu Markelov, cu o uşoară ironie în glas. Foc ! Repede te-ai mai aprins, zău aşa ! Nu e bine. Dar să ştii că mie asta îmi place. Poţi să te instalezi în factoria mea şi poţi să te foloseşti de ea. Şi, aşteaptă, poate că o vcni şi Markelov să se trateze la dumneata. Da, aşteaptă mult şi bine !

Îl bătu cu putere pe Volodea pe umăr, îl trase pe Iura cu două degete de nasul cîrn, dădu un genunchi în spate altei călăuze şi plecă, pasămite prieten, simulînd buna dispoziţie.

În casă se făcu linişte.

Linişte şi întuneric.

Volodea aprinse din nou lanterna sa, lumină încăperea de jur împrejur, trase cu urechea la ploaia care răpăia pe acoperiş şi porunci oamenilor, prin semne, să aducă baloturile în factorie.

Două zile mai tîrziu, dulgherii şi tîmplarii din Khara scoteau podeaua şubredă şi tocită, umpleau cu pămînt golurile de sub ea şi puneau o duşumea nouă, din scînduri albe. Un sobar începu să zidească sobele. Un meşter bătrînel şi şchiop dregea încuietorile de la uşi, balamalele, cuptorul plitei. Magazia fu umplută cu lemne multe, căci iernile erau aici lungi, geroase şi cu zăpadă din belşug. Volodea, mînjit cu vopsea din cap pînă-n picioare, şedea în tindă şi desena pe o bucată de tablă, cu stîngăcie, aşa cum desenează copiii, nişte omuleţi : erau bolnavii care intrau în clădirea renovată. Se desena şi pe el în halat alb, stînd în prag şi zîmbind cu gura pînă la urechi. Fiindcă n-avea un model după care să deseneze zîmbetul, făcu gura din două linii, ca secera lunei, brăzdînd faţa de la un capăt la altul. Cît timp a desenat el, n-a mai lucrat nimeni ; toţi se uitau şi se minunau. Dar Volodea nu se putu hotărî să pună firma aceasta deasupra uşii de la intrarea principală a spitalului şi dispensarului său.

De vreo două ori trecu pe acolo şi Markelov, însoţit de un cîine mare şi lăţos. Se oprea, se uita, îşi ridica uşor şapca dacă-l vedea pe Volodea, apoi se îndepărta fluierînd.

Pînă la 7 Noiembrie, Ustimenko termină toate lucrările de reparare şi amenajare a primului său spital adevărat, cu dispensar, sală de operaţie, o odăiţă pentru el, bucătărie, cămară şi alte încăperi de trebuinţă. Avea acum şi un tălmaci, un localnic pe nume Madî-Danzî, un om supus şi priceput la toate, întotdeauna vesel. Avea şi o bucătăreasă, o chinezoaică bătrînă şi tare sfioasă, rătăcită nici ea nu ştia cum pe aici încă în veacul trecut. Danzî îi spunea, fără nici un fel de ironie, „madam bucătar". Avea şi un infirmier : pe acelaşi Danzî.

În seara din ajunul zilei de 7 Noiembrie, Volodea îşi adună „personalul" în bucătăria bine încălzită, deschise o sticlă de porto de Massandra, dădu dispoziţie să se gătească frumos masa şi turnă vinul în pahare. Ceasul din perete, adus şi el de la Moscova, ticăia regulat şi cu putere.

— În ziua asta, cu mulţi ani în urmă — le vorbi Volodea — muncitorii şi ţăranii din patria mea au răsturnat pentru totdeauna, sub conducerea lui Lenin, puterea capitaliştilor şi a moşierilor. Să bem pentru poporul muncitor care a făcut aceasta !

Danzî traduse şi „madam bucătar" izbucni deodată în lacrimi ; plîngea de fericire.

— Ce are ? întrebă Volodea, apucînd-o cu blîndeţe pe bătrînă de mîna zbîrcită, care semăna cu o labă de găină. „Madam bucătar" începu să plîngă şi mai avan.

— Ştiu şi eu de ce plînge ? zise Danzî. Pesemne că şi-a adus aminte de ceva. O fi fost şi ea, la vremea ei, tînără, o fi avut copii, bărbat. Acum e singură pe lume, şi dacă dumneata, doctore Volodea, nu

m-ai fi ascultat pe mine şi n-ai fi luat-o, s-ar fi prăpădit pe aici. Ea vrea puterea muncitorilor şi a ţăranilor, asta e.

— Dar tu o vrei ? întrebă Volodea, şi numaidecît se sperie, surprinzîndu-se că face propagandă şi agitaţie.

Bătrîna continua să plîngă. „Nu e înspăimîntător, dar e greu“ — spusese Tod-Jin. Iată, aşadar, ce însemna „greu“, îşi zicea Volodea, sucind mereu paharul cu vin care sta pe masă, înaintea lui. Eh, nu-i nimic ! Puţină răbdare ! O să le arate el la toţi cum e un om trimis de o ţară a muncitorilor şi ţăranilor. Să vadă şi ei. Ba o să vadă şi poporul : vînătorii aceia cutezători şi posaci din taiga, nomazii cu feţele bătute de vînt, pescarii cu mîinile degerate. Au să vadă toţi. Şi atunci au să-şi dea seama ei singuri cîte parale fac cei de teapa lui Markelov ! Au să-şi dea seama, dacă nu şi-au dat cumva pînă acum.

— Noapte bună ! spuse în cele din urmă Ustimenko, ridicîndu-se.

A doua zi dimineaţă, Danzî intră în odaia lui şi-l anunţă că în pridvor s-a instalat un lama, care zice că o să stea acolo toată ziua, să nu lase nici un bolnav să vină la spital.

— Tu l-ai adus ! îl luă din scurt Volodea.

— Eu ?! făcu Danzî, cu uimire.

Toată ziua a nins cu fulgi mari, apoşi. Călugărul şedea nemişcat în pridvorul spitalului. La amiază, „madam bucătar“, miloasă din fire, i-a dat şi lui să mănînce o supă caldă. Furios, Volodea a chemat „personalul“ şi l-a mustrat aspru. Lama se hrănea cu supa spitalului, în timp ce vorbea cu Markelov, care se ţinea ceva mai departe, sprijinit într-o bîtă groasă, şi se uita la fosta clădire a factoriei cu ochii lui afurisiţi. Orice s-ar zice, asta era prea din caleafară...

Cînd începu să se lase amurgul, Danzî îi spuse lui Volodea, ce-i drept, cu multă sfială, că lama do-

reşte să intre în casă pentru a sta de vorbă omeneşte şi că, pe deasupra, mai e şi bolnav. Volodea îl ocărî în gînd, dar îl lăsă pe călugăr să intre în odaia denumită „sala de primire". Danzî se înclina adînc în faţa călugărului, iar acesta, fără a-l lua în seamă pe infirmier, se ploconea înaintea lui Ustimenko. Pe măsuţa acoperită cu muşama albă ardea în sfeşnic o lumînare. În dulăpioarele închise şi nevopsite din încăpere se aflau medicamente. Lama bănuia asta. De aceea îşi trecu privirea lacomă peste uşiţele încuiate, mirosi vata dintr-un pahar, atinse cu degetele nişte palete de lemn şi oftă lung şi amar.

— Ei ? întrebă Volodea.

Danzî îşi scărpină glezna cu talpa desculţă a celuilalt picior, punîndu-i repede întrebări călugărului, care-i răspundea tot aşa de repede, cu un glas piţigăiat. Lama avea puţine de spus şi totul era simplu : dacă Volodea i-ar da o leafă lunară, el, lama, nu i-ar mai îndemna pe bolnavi să nu vină la spitalul acesta. Atîta tot. Se mulţumeşte cu o leafă mică, dar plătită la timp, fără întîrzieri. Ceva mai mult, lama ar fi chiar dispus să-i trimită lui Ustimenko toţi bolnavii pe care el şi ceilalţi călugări nu-i pot face bine.

Volodea îl ascultă cu un aer sumbru şi îşi aduse aminte de ceea ce-i spusese odată Bogoslovski despre sinuciderile medicilor din zemstvă. Apoi îşi ridică ochii şi se uită la faţa de muiere, spînă, tîmpă şi foarte serioasă a călugărului. Danzî mai vorbi puţin şi lui Volodea îi veni să rîdă.

— Bine, poate să plece ! rosti el. Şi trînti cu putere o uşă, apoi alta, după care se încuie în odaia lui, cu patul îngust lipit de perete, cu soba încinsă şi cu o măsuţă în dreptul ferestrei, de pe care îl priveau din fotografii Varia, tatăl său şi mătuşa Aglaia...

Aşa a început iarna aceea grea, stupidă şi absurdă.

O dată cu căderea nopții, se lăsă un ger de treizeci de grade. Prin unghere apărură dungi de promoroacă argintie. Bîrnele fostei factorii trosneau din încheieturi. Mercurul din termometrul de afară continua să scadă.

Madî-Danzî, în calitatea lui de om de serviciu, aprinse în silă focul în toate sobele uriașe ale spitalului. În saloanele întunecate, paturile albe, cu așternuturi curate și cu pături și plăpumi pe ele, se rînduiau trist și goale.

— Cred că am făcut destul focul, nu ? întrebă Danzî.

— Ba mai trebuie.

— Nu mai trebuie !

— Ai să faci așa cum îți ordon eu, Madî-Danzî ! se răsti Ustimenko. Altfel te dau afară. Să știi că nu-i de glumit cu mine.

— Au să vină mîine bolnavi ? se înmuie Danzî. Mulți bolnavi ? Pentru ei să fac foc în toate sobele, da ?

„Omul are limbă ca să-și ascundă gîndurile !“ își aminti Volodea această frază spusă de cineva și se retrase în camera lui.

A doua zi, termometrul arăta treizeci și trei de grade sub zero. În spital nu era nici un bolnav.

— Mai fac foc ? întrebă Danzî.

— Da, mai faci !

— În toate sobele ?

— Da, în toate sobele !

— Au să vină bolnavi ?

Ustimenko nu răspunse.

„Madam bucătar“ gătì pe plita ei mîncare pentru trei bolnavi. Dar n-aveau nici măcar trei. La spitalul echipat cu toate cele de trebuință, încălzit și curat nu venea nimeni. Dimineața, Volodea își punea hala-

tul şi se plimba timp de două ore dintr-un colţ în altul al camerei de primire, în aşteptare. Pînă la urmă trebuie să vină ei, ce naiba!

Dar bolnavii nu apăreau.

Oamenii zăceau în iurtele lor, în bordeiele exploatării aurifere, în şatrele cu pereţi din coajă de mesteacăn. Mureau acolo în tînguielile şamanilor, în zdrăngănitul dairelei, în bodogănelile vreunui lama fanatic, în bocetele nevestelor şi ale copiilor. Mureau răpuşi de boli pe care Volodea le-ar fi putut birui. Iar el, sănătos, tînăr şi puternic, se agita singur în camera de primire, măsurînd-o nervos de la un capăt la altul. Pentru ce toate acestea?

Madî-Danzî îi povesti cu un zîmbet straniu:

— Ieri, Sagan-ool n-a venit la noi la spital, aşa-i? „Mă duc să-l aduc pe doctorul rus; doctorul o să te facă bine", i-am spus eu. Dar Sagan-ool nu putea vorbi; în locul lui răspundea şamanul Şarma: „Să iasă sufletul din doctorul tău!" Azi, Sagan-ool a murit. Cînd am intrat, Şarma şedea lîngă răposat, punînd la căpătîiul lui o cană cu unt topit, un sac de tutun, o trăistuţă cu mei şi o altă cană cu rachiu de lapte. Pe urmă i-a poruncit: „Tu ai murit! Uite-ţi darurile. Ia-le şi du-te!" Ce oameni, ce oameni proşti! Nimic nu înţeleg, nu-i aşa?

Volodea îl asculta îngîndurat: prin urmare, nu numai că nu te cheamă, dar nici nu te lasă să intri, dacă te duci! Şi cine face toate astea? De ce? În timp ce oamenii mor, se prăpădesc!

Danzî îşi urmă povestirea, de astă dată pe un ton vesel şi ironic:

— Au adus sicriul: un buştean. L-au legat de buştean pe răposatul Sagan-ool, cu o sfoară bună, trainică, din păr de cal, căci, pasămite, mortul nu trebuie să se desfacă din legături. Au făcut o gaură în pîsla iurtei şi l-au scos afară, nu pe unde se intră, nu, ci prin gaura aceea. Morţii nu trebuie să ştie unde-i uşa, căci vin înapoi şi atunci o să fie rău.

Pe urmă l-au suit pe un cal şi l-au dus în munţi, dar nu de-a dreptul, ci aşa, aşa... Danzî arătă cu mîna cum a fost dus mortul, în zigzag, în munţi, cum a fost lăsat acolo şi cum după aceea oamenii s-au întors înapoi, cu băgare de seamă, ca să încurce urmele. L-au dus peste hăuri, aşa ! adăugă Danzî. Dacă l-ar fi dus pe drum drept, Sagan-ool ar fi putut să se întoarcă. Nu e bine ceea ce fac ei. Iar dumneata, doctore, stai aici şi aştepţi... Dumneata eşti, mi se pare, de vină. De ce-ai vorbit urît cu lama acela ? Acuma au să ne alunge pe toţi de aici, şi pe dumneata, şi pe madam bucătar, şi pe mine. Madam bucătar o să moară, că e bătrînă, dumneata ai să pleci departe şi ai să fii sătul. Dar eu ? N-o să-mi mai dea nimeni leafă, şi atunci cum am să mai trăiesc, spune ?

Danzî izbucni chiar în plîns, rupîndu-i-se inima de milă cînd se gîndea la soarta ce-l aşteaptă.

Dimineaţa, Volodea făcea gimnastică ; la început făcea zece minute, apoi cincisprezece. Înainte de micul dejun îşi punea un pulover uzat şi mănuşile şi ieşea afară să spargă lemne. Lemnele îngheţate se spărgeau greu. Volodea zăbovea îndelung, înfigînd furios, cu înverşunare, penele în butucii răşinoşi ; fornăind şi drăcuind, izbea de istov cu toporul, pînă le venea de hac. După ce mînca, se aşeza pe scăunel şi stătea aşa multă vreme. În gura sobei lacome, lemnele groase pîrîiau plăcut. Uitîndu-se la tăciunii purpurii, Ustimenko făcea în gînd operaţii uluitoare ca tehnică şi îndrăzneală, lucrînd în condiţii potrivnice, aşa cum l-au învăţat Bogoslovski şi Postnikov. În acest răstimp a citit nespus de mult. Teoretic ştia şi putea să vindece, de bună seamă, orice boală. Dar bolnavii nu veneau la el, spitalul aştepta pustiu. Pe zi ce trecea, lui Volodea i se părea tot mai îngrozitor să trăiască în această trîndăvie sufletească, fără a face nimic, numai cu gîndurile lui, lucrînd în gol, operînd în închipuire, vindecînd în vis.

„Nu e chirurg, e un casap!“ citise el odată despre un anumit doctor care era pus numai pe tăiere. O, cît de prudent ar fi Volodea, cît de chibzuit ar fi el, dacă ar veni la dînsul primul bolnav mult aşteptat! Cît de atent ar fi el cu omul care şi-ar încredinţa viaţa în mîinile lui! Casap! Nu, el n-ar face pe casapul în sala de operaţie.

Şi, ceea ce punea vîrf la toate, mai primea şi scrisori de la Postnikov, de la Ganicev, de la Pîci şi de la Ogurţov.

Ivan Dmitrievici îşi aducea aminte de uncle cazuri din practica lui de la ţară, de pe vremuri; Pîci se lăuda că are foarte mult de lucru; Ogurţov se îndoia cu încăpăţînare de propriile sale forţe; Ganicev îl avertiza pe Volodea să nu-şi generalizeze experienţa înainte de vreme. „Acum, această tendinţă a devenit o modă periculoasă — îi scria Feodor Vladimirovici. Unii întocmesc lucrări, ca să arate lumii că s-a făcut o descoperire, alţii — ca să-şi asigure prioritatea, alţii — ca să amintească omenirii că în oraşul X trăieşte Piotr Ivanovici Dobcinski, alţii — ca să aibă un „stagiu ştiinţific“.

Volodea le răspundea scurt, sec, fără amănunte, lăsîndu-i pe toţi să creadă despre el cele ce-or vrea.

De Crăciun, Markelov l-a invitat la dînsul. Ustimenko nu s-a dus, invocînd motivul caraghios că ar fi foarte ocupat. Atunci Egor Fomici veni în persoană la spital, cu părul pomădat, cu cămaşa scrobită, bine parfumat; era vesel, ironic, căuta chiar să pară binevoitor.

— Vai de mine, ce de-a treabă ai, şoimule! spuse el, aruncînd o privire în saloanele goale. Ce de-a lume mai vindeci, ce mai lucrezi! În toate încăperile e cald, toate paturile au aşternuturi, din bucătărie miroase a ciorbă, numai sălbaticii noştri nu s-arată. Nici să nu-i aştepţi, doctore, nici să nu-i aştepţi, scumpule, să nu-i aştepţi degeaba, naivule ce eşti, că n-au să vină. Au ei medicina lor şi nu se su-

pără pe ea. Markelov se așează ca la el acasă în salonul trei, își întinse picioarele lungi și turui: Iată, care va să zică, unde se duc impozitele noastre, agoniseala noastră trudită din greu. Pe niște pierdevară de-alde voi! Noi muncim, batem tundra, și taigaua, și toate coclaurile, facem negoț, civilizăm, și cu ce ne-alegem? Cu nimica. Cu palate călduroase pentru trîntori și alți băștinași nepricopsiți. Nu e bine, nu, nu e bine... Markelov stătu mult, răsfoi prin cărțile lui Volodea, și într-un tîrziu își înfipse pumnul în așternutul lui: Dormi pe tare! Să-ți dăruiesc o saltea de puf, ce zici, doctore?

Madî-Danzî chicotea bucuros lîngă ușă, frecîndu-și mîinile și ploconindu-se.

— Va să zică, nu vii? întrebă Markelov. Cum vrei! Eu te-am poftit din toată inima, dumneata fă cum te taie capul.

Rămas singur, Volodea se apucă să-i scrie lui Bogoslovski. Cu buzele strînse, sorbind din timp în timp cîte o înghițitură de apă rece dintr-o cană de lut ars, scrise pînă la ora unu din noapte. Era o scrisoare plină de furie, de amărăciune și reproșuri. De ce l-a chemat Bogoslovski aici? Pentru că a vrut să fie binevoitor față de el? Dar el n-are nevoie de bunăvoința nimănui, căci e și el acum un om în toată firea. și încă un om care nu va îngădui ca banii poporului să fie cheltuiți fără nici un rost cu întreținerea personalului, cu încălzitul, cu hrana. Sau poate că totul e o batjocură pusă la cale de acele elemente de dreapta, de acei noioni și bai care mai conduc încă în guvern? Ori poate că el, Ustimenko, e necesar aici din considerente pur birocratice, pentru a se putea raporta că la Khara s-a deschis un staționar și funcționează un dispensar? Ei bine, el raportează în fiecare lună despre rezultatele așa-zisei sale „activități", dar nimeni nu ia act de asta, absolut nimeni. Pe scurt, el n-are de gînd să mănînce pîinea degeaba, nu intenționează să stea și să se în-

mormînteze aici. Cere să fie rechemat. Şi dacă foloseşte un limbaj nu tocmai diplomatic, roagă să fie iertat şi dă asigurări...

Scrisoarea se întinsese pe patru pagini şi Volodea n-o mai reciti. Fie ce-o fi. Aşa nu mai putea să continue.

În februarie primi felicitările de Anul nou trimise de bravul Jenea Stepanov. Cartea poştală era veselă, vioaie, cu vorbe de duh şi mărturisea dorinţa vădită a expeditorului de a avea pe lumea asta numai prieteni : „Tu ai fost mai deştept decît noi toţi, doctore de la ţară, doctore cu idei — îi scria Evgheni. În loc de Zatiruhi, ai ajuns în străinătate. La drept vorbind, să ştii că sînt invidios : oricum, trebuie să fie interesant acolo, tot felul de caravanseraiuri, muezini, mirodenii orientale, fete frumoase cu feregele. Orice-ai zice, exotismul e exotism ! Bănuiesc că de cum se înserează, îţi pui fracul şi te duci la club. nu, şmechere ?"

Ce putea să-i răspundă Ustimenko ?

De altfel, Evgheni n-a fost niciodată tarc la geografie.

Un singur gînd îl chinuia : că poate Varvara crede la fel, că el, Volodea, a fost „mai deştept decît toţi" şi că se duce seara, în frac, „la club".

Volodea punea uneori aparatul de radio : oricît de ciudat ar părea, se simţea parcă răvăşit cînd auzea, de la mii de kilometri vocea liniştită a crainicului : „Aici, radio Moscova". Avea impresia că vocea pornea chiar de acolo, de lîngă el, şi-l întreba : „Cum îţi merge, prietene ? Ţi-e cald, ţi-e bine, ai lumină, nu te trage curentul ? Noi te-am trimis să munceşti, şi tu ? Ai greutăţi ? Ai dificultăţi obiective, tovarăşe doctor ?"

Seara citea.

Dar iată că într-o seară, tocmai cînd era cufundat mai adînc în lectură, se petrecu un eveniment care avea să schimbe cu totul viaţa lui la Khara. Madî-Danzî, cu ochii holbaţi, în izmene şi cu papuci moi în picioare (Volodea apucă să observe că izmenele şi papucii erau ale statului, cu ştampila spitalului pe ele), dădu buzna în odaia lui şi strigă :

— Vin bolnavi ! Doi ! Repede, hai !

Volodea împinse la o parte scăunelul pe care şedea, numără pînă la zece, cum făcea de obicei ca să-şi păstreze cumpătul şi să nu pară prea surprins, îşi puse halatul şi boneta şi ieşi pe coridor. La uşa de la intrare stăteau tăcuţi doi oameni pe care nu-i cunoştea ; amîndoi erau albi de promoroacă, cu ţurţuri de gheaţă pe şube, cu nişte scurte, numite „hurme“, trase peste şube, cu cizme de blană în picioare, albe şi ele de gheaţă. La lumina slabă a lămpii ce tremura în mîna lui Danzî, Volodea le spuse bolnavilor să se dezbrace şi să treacă în sala de primire. Drept răspuns, el auzi un rîs reţinut, caracteristic, şi i se păru că mai auzise cîndva acest rîs, dar în dîrdora momentului nu mai dădu importanţă la nimic şi voi să-i ajute :

— Daţi-mi voie...

— Ce să-ţi dăm voie sau să nu-ţi dăm voie ? auzî din nou acel glas ghiduş, tărăgănat, de ţăran, şi abia atunci Volodea îl recunoscu pe Nikolai Evghenievici

Bogoslovski, care își scotea încet din cap căciula cu clape și se descotorosea de toate blănurile acoperite cu țurțuri. Ce să-ți dăm voie ? repetă el, strîngîndu-i mîna lui Volodea și măsurîndu-l cu o privire insistentă, autoritară, totuși foarte prietenoasă. Ai face bine să-l recunoști pe tovarășul Tod-Jin, că doar n-a trecut prea mult de cînd l-ai văzut ultima oară, ca să-l fi dat uitării. Și dă poruncă să ni se aducă niște rachiu. Am nimerit într-un ochi de apă. Uf, salturile astea de pe gheață, în apă, și naiba mai știe unde ! Uf, ce ți-e și cu vînătorii ăștia care zic că știu ei pe unde te duc !... Și se porni să vorbească repede, repede de tot, încît Volodea avu numaidecît impresia că se află încă la Ciornîi Iar, că n-a plecat niciodată de acolo și că în curînd totul va fi minunat, perfect, desăvîrșit. Cît despre Bogoslovski, acesta cerceta saloanele goale, clătina din cap, își freca mîinile cu putere și comenta, adresîndu-i-se lui Tod-Jin : Gol, gol... O adevărată pustietate : nici țipenie de om...

„Madam bucătar" se ivi și ea de undeva, plesni din palmele sale mici și fugi cu pași mărunți să gătească o cină de gală. Danzî aduse îndată halate de molton, rufărie curată și uscată, ciorapi, papuci, încovoindu-se mereu înaintea lui Ustimenko. După felul cum l-a salutat Tod-Jin pe doctorul Volodea, Danzî înțelese că spitalul nu va fi închis, că el, Madî-Danzî, n-o să fie izgonit și c-o să primească leafă mai departe, ca și pînă acum.

— Îți gătește o chinezoaică ? Splendid !

— Așadar, ați primit scrisoarea mea, Nikolai Evghenievici ? spuse Volodea, clipind fericit din ochi.

— Despre scrisoare și despre treburi o să vorbim mîine. Acum nu sîntem decît niște musafiri, și încă niște musafiri uzi pînă la piele, înghețați și foarte obosiți. Poruncește să ni se pregătească așternuturile și culcă-te și dumneata, iar mîine ne punem de dimineață pe lucru...

— Sper că nu v-a supărat scrisoarea mea ?

— Pe mine, nu. Mi-a părut însă rău de dumneata. Scrisoarea dumitale, scumpule, părea că e scrisă de o femeie, era nițel cam isterică. De altfel, despre asta o să vorbim noi mîine...

— Vă rog, spuneți-mi acum de ce părea scrisă de o femeie ?

Bogoslovski rămase o clipă pe gînduri, își trase ceaiul mai aproape și zise :

— Bine, să-ți spun cîteva cuvinte și acum. Vezi dumneata, tinere dragă, în partidul nostru, în partidul bolșevic, au fost încă înainte de revoluție destul de mulți medici. Te-ai gîndit oare vreodată ce anume îl făcea pe un medic să se înscrie în partid în anii aceia grei ? Eu, personal, cred că pe doctori îi aducea în partid conștiința că în Rusia munca medicală era cu desăvîrșire lipsită de sens, atîta vreme cît nu se va produce o explozie revoluționară, atîta vreme cît nu se va trece la lichidarea stăpînirii capitaliștilor, moșierilor și chiaburilor. Orice doctor cu judecată își dădea seama că eforturile lui proprii, ca și eforturile a sute de oameni cinstiți, nu duceau și nu puteau să ducă la nimic în orînduirea monarhistă de pe atunci a statului. Azi, noi sîntem convinși cu toții că viitorul aparține medicinii profilactice, preventive. Dar ce fel de medicină preventivă putea să existe în vremurile acelea, cînd pînă și genialul organizator care a fost Pirogov n-a putut face nimic sau mai nimic ? E vorba, așadar, de sistem. Dumneata, pornind din familia partidului, din statul sovietic al muncitorilor și țăranilor, ai nimerit aici, unde situația e cu totul alta, și... ți-ai pierdut cumpătul. Așa îmi vine să cred, cel puțin. Din pricina tinereții dumitale n-ai băgat de seamă că există și aici unele elemente progresiste care încep să-și afirme prezența și, din mîndrie, nu i-ai scris imediat, de pildă, tovarășului Tod-Jin...

— Da, ar fi trebuit să-mi scrii numaidecît — spuse Tod-Jin pe un ton cam rece. Aş fi înţeles şi aş fi venit...

— Iar mie mi-ai scris abia după ce ai luat foc — urmă Bogoslovski. Şi mi-ai scris, uitînd de mediul, de locul unde ai fost trimis să faci treabă, şi de structura socială a unei colectivităţi în care medicul e o figură necunoscută...

— Puţin cunoscută ! preciză apăsat Tod-Jin. A mai fost la noi un medic, care venise însă nu din Uniunea Sovietică, ci...

— Cu atît mai mult. Situaţia nu e de loc simplă. Chiar şi la departamentul sănătăţii forţele sînt diferite. Oare dumneata credeai că aici o să fie aşa cum e la noi în Uniunea Sovietică : cum e ceva în neregulă, dai fuga la secretarul comitetului raional, sau la inspecţia sanitară, sau şi mai sus, la regiune ? Trebuie să înţelegi, scumpule, că metodele acestea nu există decît la noi, unde statul nu numai că sprijină ocrotirea sănătăţii, dar e şi răspunzător de sănătatea şi viaţa fiecărui cetăţean al său, deoarece statul nostru este un stat al oamenilor muncii, şi nu al acelora care folosesc munca cetăţenilor, ca în statul capitalist, pentru a-şi atinge scopurile lor. Şi acuma, hai la culcare, Vladimir Afanasievici ! Caută şi dormi bine, fiindcă, de mîine, vacanţa noastră se va sfîrşi pentru totdeauna...

Volodea se retrase în camera lui, se aşeză pe marginea patului şi începu să se descalţe. Aşadar, Bogoslovski l-a scuturat zdravăn, de bine ce-a venit. Dar avea, oare, dreptate s-o facă ?

— Bun om ! îi spunea în acelaşi timp Tod-Jin lui Bogoslovski. Curat la suflet. Nu-i aşa ?

— Ca sticla ?

— Nu, încă şi mai curat. Ca...

— Ca cristalul...

— Da, ca cristalul. I-a fost greu, tovarăşe Bogoslovski ! Ar fi trebuit să vin aici mai devreme. Imediat...

— E băiat bun — spuse Bogoslovski, după o clipă de reflecţie. Dar, ştii, e totuşi încă un copil. Nu e călit. Înţelege însă ce înseamnă „bătălia vieţii". Hai să-i vedem spitalul...

Madî-Danzî mergea cu lampa înainte. „Madam bucătar" lipăia în urma lor.

— Îmbucăturile bîrnelor le-a lipit cu lut — constată Bogoslovski. Inteligent. Le-a umplut cu cîlţi şi pe urmă le-a lipit cu lut. Observă că frigul nu trece de loc. Şi paturile văd că le-a aranjat cu chibzuială ; ah, bietul de el ! Noptierele sînt ca la mine, la Ciornîi Iar, cu policioară ; a ţinut minte, şmecherul, cum erau făcute. Ba le-o fi şi schiţat pe hîrtie. Ia să vedem acum sala de operaţie... Ei bine, ia priveşte ce-a născocit, ca să înlocuiască autoclava ; observi ? Nişte găleţi zincate, cu capace duble de tablă : sterilizare prin umezire. Foarte raţional şi chiar ingenios ! Vezi, orificiile celor două capace nu se suprapun. E clar. Pune găleata pe plită, apoi o lasă şase ore să se răcească. Priccpi ?

— Nu prea ! zise Tod-Jin.

— Trebuie să stea şase ore, da — interveni Danzî. În şase ore, sporii care au rezistat la prima fierbere dau naştere iar la bacterii...

— Asta el te-a învăţat ? îl întrebă Bogoslovski, încruntat.

— El — făcu speriat Danzî. Mă învaţă cîte două ceasuri în fiecare zi... Pe urmă — continuă infirmierul — pe urmă se fierbe o jumătate de oră, adăugînd unu zero carbonat, la unu trei de zero apă. Dar n-a venit nimeni — adăugă Danzî, cu glasul trist. Pot să spun şi mai departe...

— Nu-i nevoie. Bravo ! îl lăudă Bogoslovski.

— Va să zică e bine ? se informă Tod-Jin.

— Hai la culcare ! hotărî Nikolai Evghenievici.

Dimineaţa, cînd Volodea se trezi, Tod-Jin nu mai era acolo ; plecase undeva. Bogoslovski îşi bea ceaiul la măsuţa din coridorul larg. Stînd în picioare, lipit

de perete, Madî-Danzî se uita înduioşat la Nikolai Evghenievici. Avea el un fel al lui de a se uita cu duioşie la oamenii pe care-i socotea şefi.

— Ia spune, aşa-i că aseară n-ai putut să adormi prea uşor ? îl întrebă Bogoslovski pe Volodea.

Ca şi altădată, ghicea cu exactitate totul.

— Da.

— Te-ai supărat pe mine ?

— Nu, dar...

— Ei vezi, îl iei numaidecît în braţe pe „dar". Gîndeşte-te însă că dumneata n-ai făcut absolut nimic ca să te asalteze bolnavii. Aici, colega, se cere să devii un militant pe tărîm obştesc, un ostaş, un pionier, şi nu un ales al domnului, care aşteaptă să-i pice totul din cer. Uite, de pildă, la Monguş, oamenii noştri nu mai prididesc cu bolnavii, cu toate tertipurile călugărilor şi ale şamanilor. La spitalul din Badan construim încă un pavilion. Melnikov, care lucrează acolo, a înţeles din capul locului uriaşa însemnătate politică a muncii sale şi nu s-a limitat numai la „omenia", la „umanismul" acesta, cum ne place nouă să ne exprimăm... Aici nu e destul să faci o faptă bună ; aici, Vladimir Afanasievici, trebuie să sileşti oamenii să creadă în medic, şi lucrul acesta e un lucru mare, colosal... Bogoslovski rămase o vreme tăcut, sorbi cîteva înghiţituri de ceai, îşi aprinse o ţigară, apoi adăugă : La timpul său, ţara asta a fost colindată în lung şi-n lat de tot soiul de ticăloşi internaţionali care-şi ziceau medici. Ai auzit despre aşa ceva ?

— Cîte puţine...

— Tot felul de negustori, samsari, speculanţi şi aventurieri, şi toţi tîlharii ăştia de drumul mare au mirosit cu nasul lor blestemat că crescătorii de reni şi de vite, pescarii, plugarii şi ceilalţi oameni ai muncii de pe-aici credeau, nu se ştie de cînd — dacă e să cercetăm istoria, această credinţă a lor dăinuie totuşi de mult — în foloasele vaccinării contra vărsa-

tului de vînt ; şi asta din pricină că epidemiile secerau oamenii pe capete, sau poate din alte motive ; fapt este că ei credeau în vaccin. Ei bine, aventurierii aceia internaţionali profitau de credinţa lor, îşi procurau detrită şi, pentru fiecare vaccin, luau un preţ „creştinesc" : numai cîte o oaie. Vaccinarea o făceau nişte slujbaşi oarecare, ba adesea nişte băieţandri nepricepuţi şi, desigur, nu se interesa nimeni dacă detrita e proaspătă sau ba ; poţi să-ţi închipui singur în ce stare ajungea ea aici, adusă tocmai din marile oraşe ale Europei. În chip firesc, dat fiind amploarea pe care o luase negustoria asta, detrita, chiar dacă era stricată şi nu folosea la nimic, nu le ajungea „doctorilor". Ca atare, o diluau cu glicerină sau pur şi simplu făceau vaccinuri numai cu glicerină. Într-o singură zi de asemenea treabă, consumînd doar un borcănel de glicerină, „mister"-ul sau „monsieur"-ul respectiv se pricopsea cu o turmă de oi de vreo trei sute de capete. Partea cea mai tragică era că instrumentul cu care se făcea incizia nu era dezinfectat niciodată ; reţine, niciodată. În consecinţă, prin aceste false vaccinări, infecţia se răspîndea în proporţii de neînchipuit...

— E cu putinţă ? întrebă Ustimenko, crispîndu-se şi nevenindu-i să creadă cele ce auzea.

— Da, da, era cu putinţă. Gîndeşte-te că pentru bestia de colonialist contează numai dumnezeul lui — fie el catolic, protestant sau budist ; şi dumnezeul lui e Banul. Iar localnicul e pentru el, pentru colonialist, un om de altă rasă, un sălbatic, un băştinaş creat pentru îmbogăţirea lui, a colonialistului. Noi, şi eu, şi dumneata, Vladimir Afanasievici, şi alţii, oricît de ciudat ar părea lucrul acesta, căutăm să îndreptăm acum fărădelegile săvîrşite de cavalerii rătăcitori ai Banului ; sarcina noastră este să facem poporul de-aici să vadă în noi ceea ce sîntem cu adevărat. Misiunea noastră, pe care o slujeşti acum şi dumneata, e, firește, grea, dar e o misiune de o-

noare. Cuvintele sovietic şi cumsecade, sovietic şi bun, sovietic şi compătimitor, sovietic şi drept, sovietic şi dezinteresat trebuie să devină sinonime prin mijlocirea muncii pe care o ducem noi aici. Mă înţelegi, Vladimir Afanasievici ?

Volodea nu-l mai văzuse niciodată pe Bogoslovski atît de înflăcărat şi atît de mînios. Cît de bine îi şedea aşa ! Şi iarăşi, ca la Ciornîi Iar, Volodea îl invidia pe Nikolai Evghenievici pentru structura lui lăuntrică, spirituală şi morală, pentru înălţimea şi realismul gîndirii lui, pentru tăria cu care îmbrăţişa el o cauză, scumpă tuturor, şi pentru felul cum ştia să se dăruiască, bucuros, şi pe de-a-ntregul, muncii sale : iată, chirurgul acesta strălucit nu mai operează acum aproape de loc. De ce ? Fiindcă s-a consacrat unei munci mai necesare, unei munci foarte necesare, şi importanţa pe care o prezintă această muncă pentru societate este singura lui răsplată pentru faptul de a fi părăsit vremelnic chirurgia mult iubită.

Nu-şi sfîrşiră încă ceaiul, cînd se întoarse, vesel şi cu o privire jucăuşă în ochi, Tod-Jin. Îşi scoase şuba îngheţată, se aşeză lîngă fereastră, primind razele soarelui drept în faţă, şi căzu pe gînduri, cu ceaşca în mînă.

„Iată ce e ! îşi zise deodată, în sinea lui, admirativ, Volodea. Omul ăsta are ochi de vultur, se uită drept în soare !"

— Ei ? îl întrebă Bogoslovski.

— Mergem acuşi, acuşi ! răspunse Tod-Jin. Să vină şi Madî-Danzî... Multora le e teamă că o să li se ia vîrsta : aşa numesc ei moartea — spuse, rîzînd, Tod-Jin. Asta le-au băgat-o în cap călugării şi şamanii. Noi însă trebuie să arătăm că aici nu numai că n-o să li se ia vîrsta, dar au să fie vindecaţi de boli, nu-i aşa ? Iar tovarăşul — Tod-Jin se întoarse spre Volodea — să înceapă treaba chiar de azi...

Tod-Jin rămase din nou pe gînduri, cu ochii ţintă spre discul alb, rece şi strălucitor al soarelui.

În dimineaţa aceea, Volodea n-a mai spart lemne, n-a mai făcut gimnastică, n-a mai citit, n-a mai aşteptat în sala de primire a bolnavilor. În dimineaţa aceea aspră şi geroasă a pornit să cutreiere prin Khara, intrînd din casă în casă, nechemat de nimeni şi consultîndu-i pe bolnavi cu sila. Împreună cu el păşeau prin zăpada care scîrţîia sub picioarele lor Bogoslovski, Tod-Jin şi alţi trei oameni de prin partea locului, cunoscuţi de-ai lui Tod-Jin. Vîntul rece şi şfichiuitor îl izbea pe Volodea în faţă, năvălea în iurtele în care intrau ei şi spulbera pe pămîntul bătătorit al acestora fumul înecăcios şi zgura din vetrele unde ardea focul fără să dea nici un pic de căldură. În ocoalele de pe lîngă căsuţele şi cocioabele troienite behăiau, degerate, caprele, oile şi berbecii. Călugării lama şi şamanii care-l terorizau pe Volodea se fereau din calea lui Tod-Jin, făcîndu-se nevăzuţi în furtuna de zăpadă viscolită. Prin ogrăzi mîrîiau cîinii, răi şi flămînzi. Tîrziu zăriră scînteind în umbra amurgului ochii de lup ai lui Markelov. Acesta era înfăşurat într-o şubă lungă pînă la pămînt şi mergea sprijinindu-se în bîta lui groasă. Salută, chipurile binevoitor, pe doctori şi pe Tod-Jin şi-i întrebă, cu glasul îngheţat, de ce nu poftesc în ospeţie şi pe la dînsul. Tod-Jin se opri să schimbe cîteva vorbe cu el, aşa cum cerea obiceiul.

— Ce mai faci? Vitele ţi-s bine sănătoase? îl întrebă el.

Aşa se salutau pe aici oamenii, atunci cînd se întîlneau pe drum.

— Vitele mele sînt bine — răspunse Markelov. Dar vitele dumitale sînt sănătoase?

— Şi ale mele sînt sănătoase, mulţumesc — spuse Tod-Jin. Ai casei sînt şi ei sănătoşi? După ce se sfîrşi protocolul acesta, Tod-Jin rosti rar, înfigîndu-şi ochii săi de vultur în ochii de lup, duşmănoşi, ai lui Markelov: Să nu mai tragi nădejde la factoria în care s-a instalat spitalul. Factoria, iartă-mă, nu e a dumi-

tale. Dumneata, iartă-mă, eşti un hoţ, da. Ai vrut s-o furi, dar acte n-ai...

— Păi, noi... plătim impozite, noi sădim civilizaţia... — ţipă Markelov, dar Tod-Jin i-o tăie repede :

— Aşa o să fie, precum îţi spun ; dumneata ai să capeţi hîrtie în regulă. Acum urez vitelor dumitale iernat uşor şi nutreţ bun...

— Şi alor dumitale ! bolborosi Markelov, întorcîndu-i spatele.

Volodea nu se putu stăpîni să nu chicotească. Tod-Jin îi aruncă însă o privire mustrătoare şi-l făcu să tacă.

Intrară, temenindu-se, aşa cum se cuvenea, într-o iurtă. Din pricina fumului dinăuntru te usturau ochii. Vorbiră şi aici mai întîi despre sănătatea vitelor, apoi despre sănătatea gazdelor. De altfel, despre aceasta din urmă orice întrebare era cu totul de prisos : stăpînul iurtei se afla alături şi lumina lanternelor se abătu din plin asupra lui : o plagă cumplită îi mîncase buza de jos şi bărbia. Era un om scund, larg în umeri, se pare foarte robust.

Tod-Jin începu să vorbească ceva cu stăpînul iurtei, în limba acestuia. Nevasta omului se lăsă încet pe pămîntul acoperit cu pături şi cu piei de oaie, frîngîndu-şi mîinile şi bocindu-se. Dar Tod-Jin nu lua în seamă văicărelile ei. Bolnavul se uita atent la el. Nevasta se tîrî lîngă Volodea, îi apucă mîna, o lipi de obrazul ei şi începu să urle şi mai tare. Tod-Jin vorbea iute, fără întrerupere, arătînd din cînd în cînd cu capul către Ustimenko şi Bogoslovski.

— Kol-Zal şi dumneaei merg la spital, tovarăşe — îi spuse în cele din urmă Tod-Jin lui Volodea. Ai să-i vindeci, ce zici ?

Volodea dădu din cap : cunoştea boala şi ştia cum s-o trateze.

— În cît timp ? întrebă Tod-Jin.

— Repede.

— Cît de repede ?

— În două luni, cel mult.

— Şi-o să dispară buba ?

— Buba o să dispară. Numai că pe urmă o să trebuiască să se îngrijească încă multă vreme.

— Dacă dispare buba, omul ăsta o să-ţi fie cel mai bun agitator, tovarăşe, înţelegi ?

Tod-Jin începu să discute din nou cu gazda. Nevasta bolnavului nu mai urla ; stătea şi asculta. Danzî îi traduse încet lui Ustimenko subiectul discuţiei, spunînd că e vorba de vite : cine o să aibă grijă de ele ? Tod-Jin făgăduia că în privinţa asta o să vorbească el cu vecinii.

Stăpînul unei alte iurte îl cunoştea pe Madî-Danzî. Era un om în vîrstă, cu ochii duşi în fundul capului şi cu faţa vînătă de suferinţă ; se numea Sain-Belek. Nu se mai putea mişca de loc şi sărăcise cu totul de cînd se trata la lama Uia, cel mai scump vraci de prin partea locului. Mai umbla el şi pe la şamani, dar în aşa fel ca să nu afle călugărul, care s-ar fi mîniat foc. După cum spunea Sain-Belek, era tratat foarte bine, mai cu seamă de către lama Uia. Sain-Belek bea în fiecare zi fiere sfinţită de urs şi se oblojea cu fiertură de furnici. Fără iscusinţa înţeleptului Uia, de bună seamă că Sain-Belek „şi-ar fi pierdut vîrsta“ de mult.

Tod-Jin îşi aprinse lanterna puternică. Bogoslovski se aşeză pe laviţa de lemn a bolnavului ; îl palpă cu mîinile lui dibace şi descoperi repede ceea ce lama numea „trimis de aza“, adică „trimis de dracul“, precum şi o pungă mare de puroi.

— Hernie inghinală — spuse Nikolai Evghenievici, cu vocea lui de ţăran. Trebuie operat.

— N-o să moară ? întrebă Tod-Jin.

— Sper că nu.

În bocetele familiei, Sain-Belek fu dus pe targă la spital. Danzî dădu fuga înainte, să pregătească baia şi s-o prevină pe „madam bucătar“, care putea să se sperie văzînd că spitalul devine cu adevărat spital. La drept vorbind, şi Danzî era oarecum emoţionat, gîndindu-se la cele ce aveau să urmeze. Una e să

faci focul în sobe, şi alta să tratezi oamenii; pe deasupra, s-a mai rostit şi cuvîntul acesta: „operaţie".

Privirea lui Tod-Jin rămînea de nepătruns atunci cînd el îi poruncea unuia sau altuia să se ducă la tovarăşul doctor. Oamenii însă îi dădeau ascultare. Cu el nu era chip să stai la tocmeală. El nu ţinea seamă de nici o tînguire. Şi se uita drept în ochii omului, aprig şi hotărît.

Într-o altă iurtă dădură de un moşneag speriat de-a binelea, care nu mai auzea aproape de loc. Bogoslovski rîse şiret şi spuse că mîine-poimîine o să-i redea lui moş Abatai auzul. Volodea pricepu foarte uşor despre ce era vorba, dar nu zise nimic. Era vesel, teribil de vesel, aşa cum era în copilărie. Desigur că ceea ce făceau ei acum, Bogoslovski şi cu dînsul, ba chiar şi Tod-Jin, nu era o treabă potrivită cu persoana lor, dar acesta era începutul, un mare început, de al cărui succes era cu neputinţă să te îndoieşti. Moşneagul îşi puse şuba şi se duse singur la spital. Tod-Jin le explică zîmbind celorlalţi din casă că nora lui Abatai nu-l lăsa pe bătrîn să se ducă nici măcar la cel mai prăpădit şaman, pe cîtă vreme doctorii îi făgăduiesc că într-o zi-două totul are să fie în ordine, fără să-l coste nimic.

IATĂ, AŞADAR, CUM TREBUIE LUCRAT

În seara aceea, Volodea făcu prima vizită cu adevărat în saloanele spitalului. Bolnavii stăteau întinşi pe paturi, îmbăiaţi, bosumflaţi şi înfricoşaţi. „Madam bucătar" le dăduse la toţi cîte o farfurioară de lapte condensat cu zahăr, dar nici unul nu se atinsese de ea. Care era cauza? S-a constatat că vicleanul lama Uia îi aţinuse calea lui moş Abatai şi îi strigase în ureche cum că el ştie foarte precis că la spital toţi

au să fie otrăviți, chiar azi, cu cumplita otravă „mgnu".

— Pentru ce ? se mirase moș Abatai.

— Au nevoie de carne proaspătă de om ! strigase lama, fără a clipi din ochi. Ei își vindecă rănile lor, punînd pe ele carne bună de om. Ba mai pun carne de om și la uscat.

Moș Abatai dăduse să se întoarcă acasă, dar, ca un făcut, se întîlni pe drum cu Tod-Jin și cu medicii. Firește că bătrînul, dintr-o pornire de compătimire cu ceilalți, le-a împărtășit tuturor bolnavilor „vorba înțeleaptă" pe care i-a spus-o lama Uia, și acum toți erau speriați.

Dar iată că, după cină, bolnavii văzură înfăptuindu-se sub ochii lor o minune. Cine n-o cunoștea la Khara pe bătrîna Opai cea bună și grasă ? Și cine nu știa că ea „își va pierde vîrsta" de pe o zi pe alta, fiindcă nu avea cu ce să răsufle ? Se învinețea, zgîrîia pămîntul cu degetele, ochii îi ieșeau din orbite, iar lama Uia o ocolea, pentru că luase de la bătrînă patru cai și nu-i ajutase cu nimic. Acum însă doctorii au vindecat-o în cîteva clipe. N-au făcut decît s-o înțepe cu un ac, și totul i-a trecut pe loc. Bătrîna părea „să-și fi pierdut vîrsta" pe coridor, dar s-a apropiat de ea doctorul cel tînăr, cu o drăcie de sticlă în mînă, din care ieșea un ac, a înțepat-o pe Opai cea bună, ea a țipat, mai mult așa, ca să se afle în treabă, dar pe urmă a zîmbit. Zîmbetul bătrînei se lărgea din ce în ce, ajungîndu-i pînă la urechi. Iar după ce zîmbi îndeajuns și respiră pe săturate aer, Opai se porni să vorbească. Nici Bogoslovski, nici Volodea nu pricepeau ce spunea bătrîna Opai ; un lucru însă era limpede, și anume că aici, la spital, va începe o altă viață, o viață cu totul nouă.

— Totuși, asta aduce puțin a șarlatanie ! îi spuse Volodea lui Bogoslovski. Astmă bronchială, adrenalină, numai că...

— Ia mai taci ! îl întrerupse Bogoslovski.

În acelaşi timp se petrecu ceva şi mai interesant încă. Trăncănind necontenit, bătrîna se ridică şi luă farfurioara cu lapte condensat de pe măsuţa lui moş Abatai. Avea acum o faţă foarte încruntată. Toţi cei din salonul bărbaţilor se uitau la ea cu groază. Pe urmă, bătrîna Opai linse farfurioara şi părăsi spitalul, cu o sclipire victorioasă în ochi. „Madam bucătar" îi aduse lui moş Abatai altă farfurioară, plină ochi, deoarece bătrînul era cît pe ce să izbucnească în plîns atunci cînd Tod-Jin se apucă să-l facă de ruşine pentru vorbele acelea nesocotite despre otravă şi carnea de om.

— Mîine o să mai facem cîteva mici minuni — spuse Bogoslovski, rîzînd discret. Mai tîrziu însă, dragă Vladimir Afanasievici, o să trebuiască să lucrezi fără minuni. De lucru o să ai berechet, ţi-o garantez eu...

Tod-Jin stătea în dreptul ferestrei întunecate, îngheţată tun, de pe coridor, şi fuma ţigară după ţigară. Deodată se întoarse către Bogoslovski şi-i spuse cu o voce încordată, guturală :

— Vreau să-ţi mulţumesc, tovarăşe, da, să-ţi mulţumesc pentru bucuria mea, pentru prilejul pe care mi l-ai dat ca să mă bucur. Pentru că te bucuri şi dumneata. Şi nu eu îţi mulţumesc, îţi mulţumeşte poporul nostru, da, îţi mulţumeşte, măcar că nu înţelege încă ; dar va înţelege. Îţi mulţumesc şi dumitale, tovarăşe — Tod-Jin se întoarse către Volodea şi acesta văzu, uluit şi fericit, cuprins de un simţămînt de dragoste, că în ochii vulturului străluceau lacrimi — îţi mulţumesc pentru că te pricepi şi ai să mai faci şi altele...

Tod-Jin se întoarse şi se retrase în fundul coridorului. Volodea şi Bogoslovski rămaseră cîtva timp tăcuţi.

— Bun ! zise în cele din urmă Bogoslovski. Pe ziua de azi ajunge. Porunceşte-i lui Sancho Panza al dumitale să sterilizeze instrumentele pentru mîine. O să începem să operăm cît mai devreme...

— Cu cine începem ?

— Știu și eu ?... Cred că cu hernia...

— Dar dacă înainte de a începe să operăm, am să-i scot ceara din urechi lui moș Abatai ; ce ziceți de asta, Nikolai Evghenievici ? O să audă mai bine și starea de spirit din saloane o să se îmbunătățească mult.

Bogoslovski rîse.

— Bine, încearcă !

La ora șapte dimineața, Volodea îl chemă pe Abatai în camera de primire a bolnavilor. Nikolai Evghenievici dormea încă. Danzî, istovit de muncă (toată noaptea sterilizase instrumentele), stătea alături, solemn, în halat alb și cu boneta pe cap, ca un doctor adevărat și mai multe nu ! Pe o măsuță ardeau cu flacără albăstrie cîteva spirtiere. La început, bătrînul nici nu cuteză să se uite la Volodea, atît de impunător era medicul acesta rus, cu halatul și boneta lui și cu oglinjoara aceea rotundă și strălucitoare, neînchipuit de frumoasă, prinsă în mijlocul frunții, de bună seamă în cinstea sa, a lui Abatai. Dacă l-ar vedea acum noră-sa, eh ! s-ar pătrunde de un mare respect pentru tata-socru !

— Ce fac vitele dumitale ? începu prietenos Abatai.

Danzî îi traduse că vitele doctorului rus o duc foarte bine. Dar cum se simt vitele bunicului Abatai ?

Abatai se fîstîci. Să spună că vitele lui se simt și ele bine, era primejdios : te pomenești că medicul rus îi cere plată, ca șamanul sau ca lama. Și cu ce să plătească ? Să spună în gura mare că n-are vite, bătrînul socotea că ar fi umilitor pentru el. De aceea se mărgini să tușească politicos. Nu se lasă el prins cu una cu două ! Nimeni nu poate să zică acuma că moș Abatai are vite.

— Bine ! spuse Volodea. Să începem !

Bătrînul se așeză pe un scăunel fără spetează. Gîtul îi fu înfășurat într-un ștergar alb, foarte curat. Marele doctor rus scoase cu dibăcie, cu un clește, dintr-o cratiță strălucitoare, o vergea fermecată și,

cît ai bate din palme, în urechea lui moș Abatai se făcu cald și bine, atît de bine, încît bătrînul închise ochii. Pe urmă se făcu cald și în cealaltă ureche. Iar spirtiercle ardeau mereu și părea că sînt niște focuri sacre, dar mult mai frumoase ca acelea, iar marele șaman sovietic își tot purta oglinda strălucitoare de ici-colo, gonind, pesemne, din preajma moșneagului spiritele rele, pe dracii „aza" și „kai-bîn-ku".

O singură mîhnire îl apăsa pe bătrîn : că nu vede nimeni cum îl vrăjește doctorul rus. Nici un lama nu știe să facă așa, nici un șaman ! Dacă rusul ar țopăi un pic și ar bate în dairea, atunci poate că ceilalți bolnavi s-ar trezi și ar veni să vadă.

— Batem daireaua ? se adresă bătrînul către Danzî.

— Taci, moșule, acum taci ! îl certă acesta cu asprime.

— Măcar un pic — se rugă cu glas plîngăreț moșneagul. Un piculeț, zău. Am să împușc o veveriță și am să v-o aduc în dar.

— Nu-l stînjeni pe doctor, moșule !

— Aduc un samur.

— Lasă gura, am zis !

Din una în alta, bătrînul prinse de veste că aude mult mai bine ca înainte. Danzî nu striga, ci vorbea numai, și vorbea destul de încet, dar bătrînul îi descifra toate cuvintele.

— Aii ! exclamă moșneagul. Aud ! O-o !

Volodea meșterea cu migală și băgare de seamă la cealaltă ureche. Iar cînd scoase vata, moșneagul începu să audă și mai bine.

Madî-Danzî îi spuse foarte mîndru de sine :

— Mîine, după ce tovarășul medic și cu mine o să te mai doftoricim, ai să auzi așa de bine, ca un copil sănătos. Acum du-te, moșule ! Du-te și te odihnește !

Volodea își scoase de pe frunte oglinda cea fermecată și bătrînul se minună : care va să zică, într-adevăr, doctorul și-a pus oglinda aceea numai pentru el ? Danzî a stins spirtierele : înseamnă că spirtierele au ars pentru Abatai. Oho ! Nu, firește, ase-

menea lecuire miraculoasă nu se poate să fi fost făcută pe degeaba. Moşneagul îi preveni :

— Sînt un om sărac !

— Nu ne interesează ! spuse cu un aer plin de importanţă Danzî.

— Nu pot să vă răsplătesc cu nimic !

— Poţi să te închini înaintea doctorului ; mai mult nu ţi se cere.

Abatai se ploconi icnind. Apoi totul i se învîrtcji în faţă ; dacă e să se ploconească, atunci să se ploconească... Şi nu mai contenea cu temenelile, pînă cînd Volodea îl apucă de umăr şi strigă la el că nu îngăduie una ca asta. Bătrînul scoase un oftat, uitîndu-se la faţa îngîndurată şi furioasă a lui Volodea. De bună seamă că vrea totuşi un cal, ori nişte pui de reni, ori niscaiva oi. Şi de bună seamă că acum au să-l dea pe moşneag afară din spital. Dar nu-l izgoni nimeni. Dimpotrivă, i se dădu gustarea de dimineaţă : o caşă minunată, nişte turte cu ceva lipicios şi dulce pe ele, o cană de ceai cu lapte. Vecinii de pat, care între timp se treziseră, îl descoseau cu întrebările, îngrijoraţi, cu glasuri scăzute, iar el înadins le răspundea grav, fără să se grăbească. Las' să se mai perpelească şi ei ; nu tot deodată, cîte puţin...

La ora nouă, Nikolai Evghenievici începu să se spele pe mîini. Şi el, şi Ustimenko, şi Danzî îşi puseseră acum nişte surtucuri lungi de muşama, născocite de Volodea şi cusute de „madam bucătar", peste care îşi traseră halatele umede. După sistemul de sterilizare al lui Volodea, halatele şi toate cele necesare pentru operaţie rămîneau mereu jilave.

— Ai să operezi dumneata — îi spuse Bogoslovski. De data asta, eu voi fi doar asistent şi infirmieră.

Sain-Belek şedea lungit pe masa de operaţie, cu inima cît un purice. Strîmba din nas, mormăia şi i se plîngea lui Madî-Danzî :

— De ce nu şi-a înşurubat doctorul, la cap, oglinda aceea rotundă ? De ce nu s-au aprins şi pentru

mine luminile verzi ? Ce, eu sînt mai prejos decît moş Abatai ? Moş Abatai e sărac, doar că nu umblă cu cerşitul ; eu, dacă vreau, pot să le dăruiesc doctorilor şi nişte berbeci. Spune-le să-şi înşurubeze oglinzile !

Hernia era bilaterală, colosal de mare şi, firește, imposibil de îndreptat. Volodea stătea pe gînduri. Bogoslovski făcea o anestezie locală.

— Ei, cum procedezi ? întrebă el.

— După Spasokukoţki.

— Se înţelege — zîmbi Bogoslovski. Alah e Alah şi Mahomed e profetul său.

— Ei, da ! răspunse înţepat Volodea. Pentru mine Spasokukoţki e un adevărat miracol, şi ca clinician, şi ca chirurg, şi ca medic practician, pur şi simplu.

Ustimenko luă din mîinile lui Bogoslovski scalpelul şi făcu o incizie, cu un deget mai sus de cutia inghinală. Ieşi la iveală o aponevroză a muşchiului exterior. Madî-Danzî suspină încet la vederea sîngelui şi începu să se dea îndărăt către uşă.

— Treci la loc ! îi ordonă Bogoslovski. Auzi ?

Volodea despică ţesutul celular subcutanat şi fascia lui Cooper. Nikolai Evghenievici îl asista în tăcere, fără a-l îndruma, ci doar privind cu atenţie. Îndepărta sîngele, repede şi cu o îndemînare neobişnuită. Sain-Belek gemea uneori, alteori îndruga cine ştie ce bazaconii, dar numaidecît uita despre ce vorbea...

— Ţin minte şi acum fraza asta din manual — spuse Nikolai Evghenievici : „Se aplică pe fîşia din mijloc a aponevrozei, ca cutele unei haine, una peste alta, şi se coase“...

— Şi se coase — repetă Volodea, întinzînd cu multă băgare de seamă ligatura.

Simţea că operaţia a fost făcută bine şi încerca o stare de bucurie. Trebuia totuşi să se ţină „în limitele cuvenite“, cum spunea Varia. Faţă de un chirurg de talia lui Bogoslovski ar fi fost ridicol să se creadă un maestru.

— Bravo, te descurci bine! îl lăudă Nikolai Evghenievici.

— În prezența dumneavoastră nu mi-e teamă de nimic! răspunse cu sinceritate Volodea, în timp ce-și spălau amîndoi mîinile în vederea operației următoare.

— Ți-e teamă, nu ți-e teamă... — bombăni Bogoslovski și luă kornzangul.

Au operat apoi o femeie destul de tînără, pe nume Kuk-Bosta. Femeia nu mai putea umbla, abdomenul i se umflase grozav de mult și lama Uia îi prezisese că o să-și „piardă vîrsta" foarte curînd. Bogoslovski presupuse un chist uriaș. Volodea i-a incizat peritoneul pînă la simfioza pubiană, apoi cu un trocar gros punctionă chistul. În găleata emailată așezată lîngă bolnavă începu să curgă numaidecît un lichid, litru cu litru. Dar, cu toate măsurile de precauție, Kuk-Bosta era cît pe ce să moară din pricina șocului. În vreme ce Bogoslovski făcea tot ce se cerea făcut în astfel de cazuri, blestematul de Madî-Danzî se furișă afară din sala de operație și împrăștie vestea că Kuk-Bosta „și-a pierdut vîrsta".

Între timp, Volodea prinse chistul prin rana din peretele abdominal și-l elimină. Bogoslovski îi întinse acul și Ustimenko cusu rana cu catgut. Kuk-Bosta respira acum uniform, adînc și liniștit.

— Bravo! îl lăudă încă o dată Nikolai Evghenievici.

— Elevii dumneavoastră! răspunse Volodea.

O duseră amîndoi pe Kuk-Bosta în salon și o întinseră pe pat. (În aceste zile de muncă încordată și de victorii trebuiau să facă și pe sanitarii.)

Bolnavii șușoteau pe coridor: Madî-Danzî a mințit, uite ce frumos șade Kuk-Bosta și ce bine răsuflă, iar burta nu-i mai atîrnă: nu, doctorii sovictici sînt oameni mari și Kuk-Bosta nu și-a „pierdut vîrsta".

După ce se spălară (pentru ziua de azi terminaseră, așa cel puțin credeau), Bogoslovski își aprinse o țigară subțire. Volodea stătea pe gînduri alături de el.

— Un doctor inteligent susţine — spuse Bogoslovski — că femeile sînt mult mai curajoase decît bărbaţii. Desigur, bărbaţii sînt curajoşi pe cîmpul de luptă, dar acolo nu orice glonte loveşte în frunte, unele mai nimeresc şi prin tufişuri. În sala de operaţie însă te aşteaptă neapărat cuţitul, de care nu scapi... Din spate se apropie Danzî, aducînd tava cu paharele de ceai. Halal viteaz ! rîse Bogoslovski. Acesta ţi-e omul în care ţi-ai pus toată nădejdea, Vladimir Afanasievici ?

Danzî zîmbi şi făcu o plecăciune.

— Încă o poveste ca asta, Vladimir Afanasievici, şi o să trebuiască să-ţi dai ajutorul afară în brînci — adăugă de astă dată serios, cu glas tare şi desluşit Bogoslovski. Ţi-e şi silă să te uiţi la el : un bărbat în toată firea, dar fricos ca un iepure. Mai face şi panică în spital. Porcărie ! A fugit din sala de operaţie şi s-a apucat să spună că Kuk-Bosta a murit...

— Atunci murise ! replică, oarecum cu îndreptăţire, Madî-Danzî.

— Dar acum trăieşte ! strigă la el Nikolai Evghenievici, trăgînd din ţigara care se stinsese. Pe scurt, să nu se mai întîmple !

Nu sfîrşi încă ţigara, cînd apăru Tod-Jin, cu un aer sfios, aducînd alte două bolnave : pe tînăra văduvă Tuş, cu apendicită, şi încă o femeie, cu mastită. Tuş era într-o stare foarte gravă şi Bogoslovski, aruncîndu-i o privire piezişă lui Ustimenko, o operă cu mîna lui. Tuş delira. Era aproape o adolescentă văduva aceasta, n-avea decît şaptesprezece ani. Apendicele se afla ascuns după nişte aderenţe groase şi, cînd dădu de el, chirurgul constată că era perforat. Nikolai Evghenievici clătină din cap şi scoase un oftat.

Femeia cu mastita, pe nume Ruda, şi încă un bolnav, Kun-Cen-Dodzib, suferind de guşă, fură lăsaţi pe-a doua zi. În timp ce se spăla, Bogoslovski spuse :

— Oare o s-o pierdem pe Tuş ? Ar fi păcat ! Drace, nu trebuie s-o lăsăm ! Drace, ce să-i facem ?

Tuş fu dusă într-o rezervă. Deocamdată făcea de gardă lîngă ea Danzî ; peste noapte aveau să facă de gardă Bogoslovski şi Volodea. În vreme ce luau masa împreună cu Tod-Jin, în odaia lui Volodea se strecură moş Abatai şi începu să spună ceva. uitîndu-se la Tod-Jin. În loc de plată pentru tratament, bătrînul se oferea să facă diferite servicii la spital : bunăoară, să aprindă focurile în sobe. Madî-Danzî a ajuns acum om mare, e şi el doctor (Tod-Jin schiţă un zîmbet), e toată vremea ocupat, dar focurile trebuie să fie aprinse în sobe ? Trebuie. De măturat, trebuie să mătură cineva ? Fireşte că trebuie. Pînă acum moş Abatai n-a mai măturat niciodată, dar iscusit şi dibaci cum e, o învăţa el cumva şi treaba asta. Ar putea da o mînă de ajutor şi la bucătărie, că om mai harnic ca el nu găseşti în toată Khara, se recomandă singur bătrînul, cu modestie. Păi ştiţi ce deştept este el ? Nu-i nimic că nu e tocmai tînăr. În schimb ştie multe poveşti frumoase, pe care ar putea să le spună bolnavilor. De pildă, despre pasărea cea isteaţă Şişkiş, care a păcălit vulpea, sau despre bătrînul Tecikci, care a dezgropat o pungă mare cît gîtul unei cămile, sau despre ursul cel viclean şi ticălos, care...

— Bine ! îl întrerupse Tod-Jin. Am să mă sfătuiesc cu tovarăşul doctor. Aşteaptă !

Volodea îl ascultă pe Tod-Jin în tăcere şi la urmă răspunse :

— Cum crezi dumneata, aşa o să facem. Eu tot o să mai am nevoie de oameni.

Tod-Jin se întoarse spre bătrîn.

— Rămîn ? întrebă Abatai.

— Rămîi.

— Şi ce-am să fiu ?

— Ai să fi un om mare ! spuse solemn Tod-Jin. O să ai multe îndatoriri grele şi care au să-ţi facă multă cinste.

— Am să fiu funcţionar ? întrebă Abatai, care din ziua aceea se obişnuise să nu se mai mire de nimic.

— Nu, moşule, ai să fii portar.

— Nădăjduiesc că munca aceasta nu e mai prejos ca celelalte.

— O, nu ! răspunse grav Tod-Jin. E o muncă mult mai onorabilă decît aceea de funcţionar !

Abatai ieşi din odaie, urînd sănătate vitelor şi familiilor celor ce se arătau atît de buni cu el. În salon se culcă în pat, îşi pipăi cu amîndouă palmele burta suptă şi spuse că în scurtă vreme el, moş Abatai, o să fie atît de gras, că toţi au să se uite la el cu mirare şi încîntare. Abatai mai spuse, spre a-i lămuri pe cei de faţă, că ruşii şi Tod-Jin însuşi s-au rugat de dînsul să rămînă în slujba statului. Iar funcţia pe care o s-o aibă el o să fie mai grea decît a oricărui funcţionar.

— Lasă-te de minciuni ! i-o tăie cu un geamăt Sain-Belek. Cine are nevoie de un sărăcan ca tine ? Dacă le trebuie un funcţionar, atunci să mă ia pe mine !

Şi, totuşi, tînăra Tuş a scăpat cu viaţă.

Prima noapte petrecută lîngă ea a fost grea, neînchipuit de grea pentru Volodea. Iar ziua care a urmat a fost de asemeni foarte grea, cu două operaţii dintre cele mai dificile. Apoi a urmat încă o noapte, în care n-a dormit iarăşi decît pe apucate. Abia în zorii celei de a treia zile — o zi foarte geroasă — tinerei Tuş i-a fost mai bine. Serul fiziologic şi serul glucozat au readus-o la viaţă de pe pragul morţii. Apoi compresele fierbinţi cu care Volodea alergase tot timpul în noaptea aceea, de la „madam bucătar" la rezerva numărul trei, şi felul în care el şi Bogoslovski o ridicau pe Tuş, uşoară ca un fulg, ca să stea numai pe jumătate culcată, şi sonda — toate laolaltă au salvat-o pe Tuş. A patra zi, femeia a băut lapte şi a dormit liniştită. Volodea stătea aplecat deasupra ei şi-i urmărea respiraţia. Iar alături de el, lipit de umărul lui, Tod-Jin se uita şi el la bolna-

vă. O privea cu ochii lui de vultur, ficşi, neînfricaţi, cărora nu le era teamă de soare.

— O să lucreze la dumneata la spital, tovarăşe, da — spuse Tod-Jin. E o fată deşteaptă şi iute la treabă, da. L-am cunoscut pe bărbatul ei; era un soţ bun. A murit pentru că dumneata nu erai încă aici, tovarăşe. L-au dus pe cal, departe, şi a murit, iar cînd i s-a făcut autopsia, s-a constatat că ar fi putut fi foarte uşor vindecat. Era membru al partidului nostru, primul de-aici, da. Cînd Tuş se trezi, Tod-Jin şedea singur pe scăunelul de lîngă patul ei. Femeia îl privi mirată. Tod-Jin îi vorbi încet: Aici, la spital, ţi s-a păstrat vîrsta, Tuş. Acum, tu eşti singură, Tuş. Dar dacă rămîi aici, n-ai să mai fii singură. Omul trebuie să facă fapte bune. Tu ai să le faci aici. Pe urmă, cu timpul, dacă ai să te arăţi demnă de această cinste mare, o să te trimitem la Moscova, ca să înveţi carte. Eşti încă tînără de tot, mai poţi să te faci doctor, să devii un om care dăruieşte oamenilor vîrsta. Bărbatul tău trăgea nădejde să plece împreună cu tine la învăţătură. Tu trebuie să-i împlineşti dorinţa.

— Da, murmură Tuş.

— Ai înţeles tot?

— Da.

— Rămîi cu bine, Tuş.

— Mergi sănătos, Tod-Jin.

În ziua aceea, Bogoslovski şi Tod-Jin au plecat din Khara. Strîngîndu-i mîna lui Volodea, Bogoslovski îi spuse:

— La revedere, Vladimir Afanasievici! Mi-a făcut plăcere să te revăd. Cred că o să ne mai întîlnim. Mă gîndesc ca, mai tîrziu, indiferent unde mă voi afla, dacă n-ai nimic împotrivă, să te aduc la mine... Rămase o clipă tăcut, apoi adăugă apăsat: Am impresia că pot să mă bizui pe dumneata.

Volodea îl asculta roşindu-se: pesemne că e într-adevăr un doctor destul de bun, dacă Bogoslovski îi vorbeşte astfel. Tod-Jin îl sfătui la rîndul său:

— Ai toată încrederea în Tuş. O să te-ajute mult, da. Şi bătrîna Opai mai poate să te-ajute. Mulţi pot să te-ajute dacă ştii să te-apropii de ei. Da ?

— Da ! spuse Volodea.

Cei doi oaspeţi plecară şi Ustimenko rămase singur cu el însuşi, în spitalul său, cu bolnavii săi. Şi cu începutul gloriei sale.

Tare i-a mai fost teamă în seara aceea.

DIN NOU SINGUR

Moş Abatai auzea acum tot aşa de bine ca în tinereţe, şi această mică minune stîrni o mare vîlvă în Khara. Toţi surzii, nu numai cei din Khara, ci şi cei din taberele îndepărtate ale nomazilor, începură să vină la „doctorul rus". Iar cînd Ustimenko spunea că nu poate să vindece pe cutare sau pe cutare dintre surzi, aceştia nu-i dădeau crezare şi-i făgăduiau „să-l mulţumească" cu un ren, cu o oaie sau un cal. Ba un moşneag albit de tot, văduv de mult, i-a făgăduit chiar „o cămilă bună-bunicică". Bătrînul acesta avea de gînd să se însoare şi se simţea oarecum stînjenit să se însoare, fiind surd. Iar moş Abatai, care avea o încredere oarbă în puterea tămăduitoare a lui Volodea, îl povăţuia :

— Îl rogi prea puţin, bre. Trebuie să te rogi de el mult, trebuie să plîngi, să te ploconeşti pînă la pămînt. E un mare şaman !

Cu surzii însă nu prea o scotea el totdeauna la capăt.

În schimb, Kuk-Bosta, din care Volodea şi cu Bogoslovski extrăseseră trei găleţi de lichid, şi Opai cea bună şi grasă, şi Tuş cea iute la treabă, toate îl proslăveau pretutindeni pe doctorul sovietic Volodea, spitalul rus şi pe ruşi, despre care ziceau că sînt oameni

noi, nu ca ăştilalţi. Ăştilalţi însemna Markelov şi cei de teapa lui. Aici toţi se temeau de Markelov şi-l urau; de ce anume îl urau, Volodea nu-şi putea da încă bine seama.

Îl întîlneau deseori pe Egor Fomici, cînd se ducea să facă vizite pe la iurtele îndepărtate din Khara. Markelov îi arunca o privire aspră şi îl saluta cu răceală, apoi se uita îndelung după el, cu ochii lui răi. Într-un rînd, lui Volodea i se păru că Markelov vrea să-i spună ceva şi se opri. Dar Markelov îşi văzu de drum, sprijinindu-se în bîtă şi tîrîndu-şi piciorul după el.

De cînd oamenii îl chemau tot mai des pe Ustimenko să vie să vadă bolnavii, treburile lui lama Uia şi ale şamanului Ogu începură să meargă din ce în ce mai prost. Şiretul lama a trebuit chiar să plece din Khara. Ogu însă a rămas pe loc şi umbla înadins prin Khara împopoţonat cu toate veşmintele lui de vrăjitor : ştia că aşa arată mai impunător şi mai cumplit. Dar moş Abatai trînti într-o zi o minciună : cică i-a auzit pe onorabilii doctori ruşi spunînd că Ogu i-a vrăjit dinadins pe mulţi oameni, făcîndu-i să se îmbolnăvească, printre care şi pe Kuk-Bosta, pentru că nu-i dădeau cîte un berbec. Minciuna se prinsese : treburile lui Ogu mergeau acum şi mai prost. Era arătat cu degetul ca un vrăjitor rău, nu ca un tămăduitor, iar oamenii nu au nevoie de vrăjitori răi, decît cel mult atunci cînd vor să abată vreo năpastă pe capul cuiva. Dar cu veniturile dintr-o îndeletnicire ca asta n-ar putea să se hrănească nici măcar un cintezoi, darămite Ogu, căruia îi plăcea să bea şi rachiu şi nu putea să mănînce o dată fără carne la masă.

— Blestematul de Ogu o duce acuma rău de tot ! îl căina moş Abatai.

Pînă şi copiii îl luau pe şaman cu huiduieli, cînd acesta apărea printre iurte, sunînd din dairea, cu căciula-i înaltă, pe care era cusut un cap de mort, cu cîrja lui împodobită cu panglici şi de care erau

atîrnate trei săculeţe : în cel dintîi se afla „piatra cerului", în cel de al doilea, „piatra pămîntului", iar în cel de-al treilea, „hrana" pentru aceste pietre „vii".

— Să ne dai oaia înapoi, cîine ! striga la şaman cîte un drac împielițat.

— Să nu umbli pe lîngă iurta noastră, vraciule ! ţipa altul.

— Nu ne temem de tine, zgaibă ! îl suduia al treilea.

Numai că de temut se temeau cu toţii de el ; şi încă cum ! Era destul ca Ogu să-şi întoarcă spre copii faţa lui colţuroasă, ba să mai facă şi o strîmbătură din aceea cumplită sau să-şi scuture cîrja cu panglici, pentru ca toţi vitejii aceştia s-o rupă la fugă care încotro şi pe urmă să tremure multă vreme ca varga, cerînd să li se descînte de deochi spre a îndepărta farmecele hainului vrăjitor ; că vezi, doamne, dacă o să pună el ochii pe tine, te pomeneşti cu trei găleţi de apă în burtă, ca la Kuk-Bosta, şi apoi poftim de taie şi scoate apa afară ; atunci să te ţii durere !

Volodea avea foarte mult de lucru, iar acum nu se mai simţea ruşinat cînd asculta radio Moscova, Moscova cea îndepărtată, deoarece ştia că îşi face datoria şi, se pare, destul de bine. La urma urmei nu e tocmai rău că l-au trimis aici. Poate că ar fi făcut faţă situaţiei şi Pîci, şi Ogurţov ; cît despre Svetlana şi Niusia, însă, slabă nădejde...

Într-o seară, după ce ascultă Moscova, prinse Viena, ca să audă puţină muzică. Se întinsese în pat şi închisese ochii. Dar numaidecît sări de pe pernă ; în loc de muzică, la Viena vorbea cancelarul Austriei, Schuschnigg, abia reîntors de la Berchtesgaden, reşedinţa lui Hitler.

Se auzea neobişnuit de bine, şi pînă la miezul nopţii Volodea află şi înţelese totul : fascistul Seiss-Inquart declara că, luînd locul fostului cancelar, l-a rugat pe Hitler să trimită trupe în Austria. Valsuri

nu s-au mai transmis ; în locul Simfoniei neterminate a lui Schubert, pe care Volodea o ascultase de multe ori mai înainte, porni să cînte o fanfară militară, iar la urmă niște voci de stentori urlară un cîntec nazist. Iată deci că în lume a început ceea ce prevăzuse tatăl său atunci cînd spunea că războaiele „au să țină oleacă în loc știința asta a voastră", ceea ce și Rodion Mefodievici prevăzuse că are să se întîmple.

Volodea mai zăbovi puțin în fața aparatului de radio. Toate posturile transmiteau muzică. „Dansează ! gîndi cu amărăciune Ustimenko. Și Parisul dansează, și Londra, și Roma"... Eh, acum dacă ar putea el să stea de vorbă cu mătușa Aglaia, măcar o oră, măcar o jumătate de oră...

Vru să se culce, dar la ușa lui bătu „madam bucătar" ; fusese adus de la o exploatare minieră un băiețandru cu tot trupul plin de arsuri...

Adeseori, din pricina unor astfel de cazuri urgente, nu mai dormea de loc nopțile.

O dată cu primele vînturi calde, dispăru din Khara și șamanul Ogu. Umbla vorba că, înainte de a pleca în taiga, făcuse farmece în fața spitalului și oamenii se temeau că spitalul „o să intre în pămînt", ori că o să moară doctorul Volodea, ori că o să izbucnească un mare incendiu. Dar timpul trecea și nu se întîmpla nimic.

Buba cea rea a lui Kol-Zal se vindecă aproape cu totul. Cînd locuitorii din Khara l-au văzut pe Kol-Zal întorcîndu-se teafăr în iurta lui și cînd au înțeles că boala aceasta se lecuiește, bolnavii dădură năvală la spital. Erau destul de mulți care sufereau și de alte boli. Acum fuseseră puse paturi chiar și în galeria principală a spitalului, și în vestibulul cel mare, și pe micul coridor care ducea la bucătărie, la „madam bucătar". Iar cele două cazuri mortale care au survenit n-au speriat pe nimeni. Volodea nu-și precupeți timpul și le explică oamenilor că cei doi sărmani au lăsat bolile lor să avanseze prea mult, așa

fel că nici un fel de ştiinţă nu mai putea face nimic.

— Trebuie să veniţi la mine din timp — îi ţinea el din scurt — şi atunci n-o să-şi mai piardă nimeni vîrsta.

Dar nu degeaba se spune că chirurgul moare cîte puţin cu fiecare pacient al său. Volodea încercă el însuşi acest simţămînt, atunci cînd făcu autopsia cadavrelor celor doi decedaţi. Deşi nu era vinovat de moartea lor, totuşi se întreba: făcuse el oare totul ca să-l salveze pe tînărul păstor, adus aici cu o peritonită din cele mai grele, şi pe vînătorul acela mai în vîrstă, sfîşiat de un urs? „Amîndoi au murit după operaţie, deci ca urmare a operaţiei". Nu-i vorbă, vînătorul zăcuse unsprezece zile în iurtă, înainte ca rudele să-l fi adus la spital. Ah, cît îl chinuia fraza asta blestemată: „După, ceea ce înseamnă: ca urmare".

Potrivit obiceiului, morţii au fost încărcaţi pe cai şi duşi undeva, în munţi. Volodea nu îndrăznea să se uite în ochii rudelor acestor doi răposaţi. Atunci îşi aduse aminte din nou de colegele şi colegii săi de la institut: „Svetlanocika, Jenecika Stepanov, Mişenka Şervud! Voi, internilor, viitoare „somităţi" ale ştiinţei, voi, lingăilor, care trăiţi pe seama altora, voi oare cum o mai duceţi pe acolo?" Zvîrcolindu-se în patul îngust, fără să închidă ochii toată noaptea, îşi spunea: „Nu-i nimic, las' că ne-ntîlnim noi şi-am să vă povestesc eu totul, nătîngilor!"

„În general" — cum îi plăcea lui Evgheni Stepanov să se exprime — Volodea lucra atît de mult şi obosea atît de tare, încît, după o zi de muncă, nici nu mai putea să adoarmă. Dimineaţa şi seara primea la dispensar, unde nu mai prididea cu bolnavii. Apoi făcea obişnuita vizită în saloane, dădea consultaţii, se ducea acasă la bolnavii la care era chemat. Putea oare să nu se ducă, atunci cînd era chemat la un bolnav? De două ori pe săptămînă opera. Opera fără ajutoare, fără soră medicală, fără asistenţi. Fricosul de Danzî nu putea fi socotit nici măcar o parodie de aju-

tor ! Ah, ce chin, ce tortură, cîte forţe îşi irosea cu operaţiile ! Şi cum se învăţase să reziste, să nu-şi îngăduie nici cea mai mică slăbire a nervilor, pe care constatase că-i are totuşi...

„Ai să te surmenezi, băiatule drag ! îi scria Aglaia. O să cazi de oboseală. Ia-ţi concediu şi vino să mergem pe litoralul Mării Negre !"

Volodea zîmbea amar. Cum ar putea să înţeleagă cei din Uniunea Sovietică situaţia de-aici ? Cum ar putea să înţeleagă chiar nişte oameni inteligenţi, ca mătuşa Aglaia şi Rodion Mefodievici ? Pe mîna cui să lase el spitalul ? Dacă ar lăsa acum ceea ce a fost făurit cu atîta trudă, ar însemna să dărîme totul, să părăsească poziţiile ocupate, să semene din nou neîncrederea. De altfel, Rodion Mefodievici îl înţelegea : „Tatăl tău ar fi mîndru de tine, crede-mă — îi scria, la rîndul lui, Stepanov. Şi dacă mă gîndesc bine, tu ai luat ştafeta de la Afanasi Petrovici şi te comporţi aşa cum s-a comportat el acolo, unde am fost şi eu cu dînsul. Totuşi, cruţă-te ; în privinţa asta, Aglaiuşka are dreptate".

Volodea începuse s-o iniţieze puţin cîte puţin în munca de soră medicală pe femeia aceea drăguţă cu numele Tuş. Atribuţiile ei erau grele, fără îndoială, dar Tuş îşi dădea atîta silinţă, voia atît de mult să înveţe, plîngea atît de amar cînd se întîmpla să mai ţipe uneori Volodea la ea, se uita aşa de tristă în ochii lui, dorind să-i ghicească gîndurile şi să nu-i iasă din vorbă, încît, cu timpul, Volodea nu se mai supăra pe ea, ci doar îi spunea cu blîndeţe :

— Să n-ai emoţii, Tuş, şi totul o să meargă perfect.

Tuş era foarte perspicace, umbla uşor şi repede, mîinile ei arămite de soare, mici şi harnice făceau cu îndemînare tot ceea ce trebuia făcut pentru un bolnav, pentru o operaţie, pentru munca pe care abia o învăţase. Bolnavii o chemau întotdeauna pe Tuş, ea devenise acum indispensabilă. Îndatoririle cele mai grele şi mai neplăcute le executa şi le ducea la bun

sfîrşit cu bucuric şi voioşie, ca şi cum acestea nici n-ar fi fost o muncă, ci o fericire ce i se hărăzise pe neaşteptate.

La rîndul ei, Tuş îl învăţa pe Volodea limba poporului de aici. Îi explica fiecare cuvînt în parte, veselă şi plină de vioiciune, cu străluciri în ochii ei întunecaţi, care parcă aveau pupilele tivite cu aur, şi zîmbind discret cu gura ci mică şi trandafirie.

Către primăvară, Volodea ajunsese să înţeleagă, deşi anevoie, graiul păstorilor şi plugarilor (al celor care „adapă pămîntul cu apă", cum li se spunea acestora din urmă, pentru că săpau canale), şi nu numai că-l înţelegea, dar chiar îl vorbea el însuşi puţin, ştiind să spună pe nume lucrurilor celor mai obişnuite şi mai necesare în relaţiile zilnice cu oamenii. La salutul tradiţional, răspundea acum, fără a-i mai veni să zîmbească, că vitele lui sînt sănătoase şi întreba şi el ceea ce se cuvenea să întrebe, potrivit formulelor de politeţe statornicite de veacuri. Iar Tuş, lăsîndu-şi sfioasă ochii în jos, îl corecta cu modestie atunci cînd el făcea cîte o greşeală.

Madî-Danzî n-o privea cu ochi buni pe Tuş, dar se ferea s-o arate pe faţă. Tuş devenise repede mai pricepută decît Danzî, ba încă şi moş Abatai se găsea să-i dea uneori dispoziţii lui Madî-Danzî. În mai toate problemele, Abatai şi Tuş se interpuseseră între doctor şi Danzî, împiedicîndu-l pe acesta să fie cea mai importantă persoană din Khara şi omul cel mai necesar pentru doctor.

„Madam bucătar" ţinea foarte mult la Tuş. Moş Abatai era şi el de partea lor. Danzî nu putea să lupte de unul singur împotriva a trei, de aceea se mulţumea să rabde şi să aştepte prilejul cînd se va întoarce din capitală el, şi Danzî o să-i spună lui că aceştia trei sînt cu toţii de-ai bolşevicilor. Aşa o să-i şi spună: „de-ai bolşevicilor!" Şi tustrei au să fie daţi afară. Lui Madî-Danzî nu-i păsa ce-o să mai urmeze după aceea.

Serile, cînd larma din spital se mai potolea, Volodea se gîndea îndelung, cu amărăciune şi duioşie, la Varvara. Sîngele îi zvîcnea în tîmple, faţa îi ardea, îi venea să strige „Variuha !“, cu nădejdea că ea o să-i răspundă, c-o să se apropie de el şi-o să-l întrebe ca altădată : „Ce e, Volodea ?“

Dar nu-i răspundea nimeni. Ustimenko îşi strîngea atunci cu putere buzele şi deschidea o carte de medicină. Imaginea Varvarei nu dispărea însă, ea îi stăruia cu încăpăţînare în faţă. Volodea scutura din cap, drăcuia şi se silea să se gîndească la Varia cu aversiune. Treaba ei ! El îşi are viaţa lui, ea o are pe a ei ! Fiecare îşi urmează drumul său ! În mintea lui Volodea se învîrtejeau lumini, flori, chipuri voioase, valsuri. Pe frunte îi apăreau broboane de sudoare, mîinile îi tremurau, simţea că se înăbuşe. Deschidea oberlihtul şi se aşeza din nou la masă. Făcea eforturi extraordinare să se concentreze asupra celor ce citea, căci mereu trebuia să citească.

Tod-Jin făcuse abonamente la cărţi şi reviste în diferite limbi pentru toţi doctorii săi, şi asta îl ajuta foarte mult pe Volodea, dat fiind că el nu avea cum să frecventeze clinicile, să asiste la conferinţe ştiinţifice ; el nu putea decît să citească, să muncească şi să reflecteze.

Şi să scrie scrisori.

Îi scria adesea lui Bogoslovski, cîte puţin şi cu plăcere. Scrisorile lui erau totdeauna ciudate. De obicei, Volodea cerea sfaturi, dar uneori aşternea pe hîrtie adevărate prelegeri, directive sau referate. Aşa, de pildă, într-un rînd i-a scris lui Nikolai Evghenievici despre marea greşeală care se face primindu-se tineretul în institutele superioare direct de pe băncile şcolilor medii. „De exemplu — scria Volodea — dacă persoane ca Niusia şi Svetlana ar fi lucrat trei, patru sau cinci anişori ca infirmiere ori ca surori medicale, atunci domnişoarele respective şi-ar fi putut da seama dacă vor să devină medici, sau doresc numai să facă

studii superioare pe socoteala statului. N-am dreptate ?"

Bogoslovski îi răspundea la fiecare scrisoare, combătîndu-l uneori, dar ferindu-se să-i dea poveţe. În ceea ce priveşte chestiunea acelor „persoane ca Niusia şi Svetlana", el nu era de acord cu Volodea, răspunzîndu-i că, după părerea lui, în această direcţie trebuie procedat de la caz la caz. „În cazul dumitale, bunăoară — îi scria Bogoslovski — n-ar fi avut nici un rost să-ţi pierzi cei mai buni ani lucrînd ca sanitar, fiindcă dumneata ştiai şi aşa ce şi cum, nu ? Îndrăznesc să cred că nici eu n-ar fi trebuit să lucrez cîţiva ani ca infirmier."

Iată însă că, tocmai în aceste zile de reflecţii grele în legătură cu munca sa, în zilele acestea de oboseală şi de extremă iritare împotriva „lingăilor şi linguşitorilor" de tot felul, care trăiesc, cum spunea Maiakovski, prea rentabil şi prea bine, primi pe neaşteptate o scrisoare de la Varia. Prin tonul ei, prin hîrtia de bună calitate şi chiar puţin parfumată, prin plicul pînzat şi prin micile glume pe care le cuprindea, scrisoarea Varici îl jigni şi mai mult. Varia îi scria că a absolvit, în fine, cu chiu, cu vai „scîrboasa" aceea de şcoală tehnică de geologie, că acum are mîinile dezlegate şi, cu toate că Rodion Mefodievici nu e de loc de acord, ea s-a hotărît definitiv şi irevocabil să intre în teatru. După toate probabilităţile, la toamnă cel tîrziu, dacă nu şi mai devreme, o să plece la Moscova, la studioul unui teatru ; la care anume, Volodea n-a înţeles. Varia îi mai scria că ei doi se vor revedea probabil la bătrîneţe, cînd Volodea va fi o somitate la vreo clinică din Moscova, că doar n-o să umble toată viaţa prin străinătăţi ; toţi marii profesori se reîntorc în cele din urmă în patrie. Ei bine, atunci s-o caute — va fi o mică actriţă undeva, la Moscova — şi poate că el n-o să aibă nimic împotrivă să-şi amintească împreună cu ea de vîrsta stupidă a copilăriei...

Volodea citi de două ori scrisoarea şi se hotărî să-i răspundă.

De bună seamă că niciodată n-a mai scris o scrisoare atît de lungă, atît de crudă şi categorică. De fapt nu căuta să fie cu tot dinadinsul crud, dar aşa s-a brodit, fără voia lui. I-a scris despre viaţa sa de la Khara, iar felul cum trăia, singur, aici, era el însuşi un reproş la adresa ei şi a tuturor celor ca ea. Aşa i-a şi scris : „Nu tu, ci voi, voi toţi sînteţi aşa cum eşti tu ; voi, adică Evgheni, Svetlana, Niusia, Varvara ! Vă închipuiţi că-mi pun seara fracul şi mă duc la petreceri, nu ? Ei bine, citiţi cum trăiesc eu !" Era o cruzime plină de mîndrie. Nu se plîngea : dimpotrivă, le cerea tuturor să muncească la fel ca el şi îşi arăta indignarea faţă de dezertori, îşi bătea joc de ei, îi condamna cu cele mai aspre cuvinte. I-a scris Variei şi despre viitoarea lui soră medicală Tuş, spunîndu-i că ei toţi laolaltă nu fac două parale pe lîngă Tuş ; i-a mai scris despre operaţiile pe care le face singur, despre viscolele iernii şi despre şamani, despre gerurile cumplite de cincizeci de grade, despre Tod-Jin, despre tristeţea pe care o încerca în vremea cînd nu venea la el nici un bolnav, şi încheia declarînd că e pe deplin fericit, cu toate că ea l-a trădat.

„Tu m-ai trădat, da, şi nu mi-e teamă să rostesc acest cuvînt — îi scria el. Ai fi putut să vii cu mine aici şi să-mi fii un ajutor credincios în munca aceasta modestă, dar necesară, pe care o fac eu. Ai fi dat narcoze şi m-ai fi asistat, mi-ai fi fost soţie şi tovarăşă. Dar aşa, stai rîvnind la nişte flori şi la nişte lumini stupide. Crede-mă, toate acestea n-au nici o valoare pe pămînt. Ceea ce contează e numai satisfacţia muncii tale. Şi ce eşti tu acum ? Geolog ? Nu ! Artistă ? Cu atît mai puţin ! Cum poţi, oare, să trăieşti liniştită, ba încă să mai faci şi glume, purtînd totuşi insigna de comsomolistă ? Fă bine şi ieşi din Comsomol, tu, care te gîndeşti numai la tine însăţi !"

Naiba să știe ce scrisoare mai era și asta, dar Volodea n-a mai recitit-o. Prea grea era viața și munca lui de-aici, în pofida celor ce-i scria Variei despre fericirea cea adevărată. Prea lungi erau nopțile în care se frămînta cu gîndul la operația ce-l aștepta a doua zi dimineața. Prea mare, aproape insuportabilă, era răspunderea pentru viața bolnavului „încredințată lui". Pe de altă parte îi venea tare greu să se împace cu ideea că e la datorie, că își împlinește menirea lui pe pămînt, că are dreptul de a sta aici, cînd Armata Roșie dădea asaltul Liniei Mannerheim!

De două ori i-a cerut în scris lui Bogoslovski să fie trimis în armata operativă și de două ori Nikolai Evghenievici i-a răspuns, fără ocol, că, împărtășind întru totul sentimentele lui Volodea, nu are posibilitatea de a lichida spitalul din Khara.

În serile de primăvară începu să-l chinuie dorul. Îl cuprinse deodată o poftă cumplită să meargă la teatru, la un teatru mare, frumos, decorat festiv; și neapărat cu Varia. Ea să trăncănească drăgălaș, iar el să-i răspundă: „Nu mai vorbi prostii". Și să nu miroasă a spital. Să se plimbe apoi pe o stradă largă și scăldată în lumini, după ploaie, cu bălțoace în care se reflectă lampadarele cu sticle mate. Și să nu mai sară noaptea din somn, cînd bate Tuș la ușă: „Au adus pe unul. E rău de tot. Mă tem că o să-și piardă vîrsta... Nu-i așa?" Dar Volodea își înfrînse toate aceste visuri; nu i-a fost, firește, ușor, dar le înfrînse. Și s-a hotărît ca de acum înainte să nu se mai gîndească la lucruri la care n-avea rost să se gîndească.

VRĂJITORUL

În martie, cînd iarna începu să bată în retragere şi zilele deveniră mai însorite, la Khara sosi un ajutor pentru Volodea ; era un tînăr medic din Leningrad, pe nume Vasenka Belov, cu buzele cărnoase, de adolescent şi foarte simpatic. La fel cum păţiseră mai înainte şi Bogoslovski cu Tod-Jin, Belov făcuse şi el, pe drum, baie într-un ochi de apă şi văzuse o haită de lupi flămînzi ; în schimb, el aducea cu sine o armă bună — „a tatii, ştii ?“ — dimpreună cu o mulţime de tuburi, dopuri şi cîlţi pentru cartuşe, provizii de praf de puşcă, alice, sfori şi cîrlige de undiţe, precum şi cîteva îndrumătoare de medicină. Mai avea un bidon cu coniac, portretul unei fete — „o prietenă, ca să zic aşa, din copilărie“ — şi o pipă, din care fuma — „aşa, ca să mă aflu în treabă“. Vasenka se uita la Volodea de jos în sus, cu bolnavii se purta cuviincios pînă la evlavie, iar despre Tuş spunea că vede în ea „demnitatea naţională ce se trezeşte astăzi la milioane de oameni minunaţi“. Volodea vorbea cu Vasenka pe tonul potolit al unui bătrîn care a văzut multe şi ştie totul. Altfel nici nu se putea, cu acest doctor cu buzele cărnoase, care-l sîcîia într-una cu tot felul de întrebări. Bunăoară întreba :

— Spune-mi, Vladimir Afanasievici, pe-aici sînt tigri ?

— Eu personal n-am avut onoarea să-i întîlnesc.

— Dar rosomac ?

— Întreabă-l pe moş Abatai.

— Dar șerpi veninoși sînt ? Și dacă sînt, spune-mi, te rog, cum lupți dumneata împotriva veninului de șarpe ?

— Nu știu să existe șerpi, Vasea — răspunse Volodea. Dar, aducîndu-și aminte de felul cum îl întîmpinase pe el altădată Bogoslovski, se corectă numaidecît : Pardon, Vasili...

— Ivanovici — îl completă sfios Vasea.

— Vasili Ivanovici, n-am auzit să existe șerpi și n-am avut prilejul să lupt împotriva veninului de șarpe.

— Păcat ! Și eu care am adus special monografia „Șerpii veninoși"...

— În direcția asta nu pot să-ți fiu de nici un folos.

— Bine. Atunci spune-mi, ați avut ceva cazuri extraordinare pe aici ?

— Aici, Vasili Ivanovici, totul e extraordinar.

— La altceva mă gîndesc, Vladimir Afanasievici. Vezi dumneata, eu am o delegație de corespondent la un ziar de tineret și aș vrea, dacă, firește, dumneata n-ai nimic de obiectat, să scriu din cînd în cînd cîte o notă, cîte un reportaj, cum s-ar zice, să prezint viața noastră de toate zilele...

— Prezint-o sănătos ! Numai nu în dauna îndatoririlor dumitale directe ; pentru că, să știi, aici o să ai destul de multe de făcut...

Locuiau amîndoi în aceeași cameră. Seara, Vasea începea să scrie unul și același reportaj, intitulat „Din viața spitalului din X", sau umplea pagini întregi cu scrisori lungi și amănunțite. Odată, Volodea dădu întîmplător peste o foaie de hîrtie și citi următoarele : „...un om colosal. Voința lui de fier și perspicacitatea lui științifică, devotamentul lui față de munca sa îmi dau dreptul să cred, dragostea mea îndepărtată, că V. A. Ustimenko este tocmai acel caracter pe care eu trebuie să-l iau, o dată pentru totdeauna, drept model..."

Volodea se jenă să citească mai departe. Deodată simţi o mustrare de cuget, ca şi cum l-ar fi înşelat cu ceva pe Vasea. Dar nu-l înşelase cu nimic!

Vasea se împrieteni şi cu moş Abatai. Bătrînul o rupea acum binişor pe ruseşte, iar Tuş le venea în ajutor la amîndoi, astfel că Vasea asculta cu plăcere poveştile simple, dar foarte caraghioase ale moşneagului, şi chiar le nota într-un caiet, pentru viitoarea sa „broşură" despre spitalul din Khara.

De lucru era foarte mult, ca şi înainte, însă, o dată cu venirea lui Belov, Volodea se simţea mai uşurat, iar el îi spunea asta, satisfăcut, aproape în fiecare zi colaboratorului său, care se roşea ca un copil şi răspundea scărpinîndu-se la ceafă:

— Ei, prea mă lauzi şi dumneata, Vladimir Afanasievici.... Dacă n-ai fi dumneata...

Şi muncea cu şi mai multă rîvnă, cu şi mai multă energie, fără a se da îndărăt de la nici o treabă. Laudele îl făceau şi mai harnic, iar observaţiile, chiar şi cele mai inofensive, îl mîhneau adînc şi atunci ochii lui veseli şi vii se întunecau deodată.

Acum, Ustimenko putea să mai lipsească şi el din cînd în cînd de la spital, deşi nu pentru multă vreme. Într-un rînd s-a dus călare la exploatările aurifere de la Urcium, unde a consultat bolnavii şi a examinat pe toţi oamenii sănătoşi. A fost o muncă lungă şi migăloasă, dar necesară. Altă dată a poposit la pescarii din Ostiu-Be şi a vizitat numeroase aşezări nomade din Djişcea. De obicei, în aceste deplasări îl însoţea Madî-Danzî. În samare luau cîteva din instrumentele mai necesare, medicamente, un cort, saci de dormit. Volodea era atît de fericit cînd calul înainta cu pas sigur pe vreo potecă aproape nevăzută din taiga sau pe marginea prăpastiei de piatră de lîngă Taa-Hao, sub care vuiau pragurile rîului vijelios, în timp ce deasupra încălzea cu putere soarele dulce al primăverii. Îi plăcea să vadă zarva şi veselia din iurte, cînd îi ieşeau înainte cîrduri gălăgioase de copii, urmate de părinţii şi bunicii lor, toţi bărbaţi gravi şi

calmi, conştienţi de valoarea lor; se simţea măgulit cînd i se închinau prietenoase femeile şi cînd fiecare gospodar sau gospodină îl pofteau în iurta lui, la masă, la cină, sau numai aşa, ca să mai schimbe o vorbă. Îi plăcea îndeosebi să pună obişnuita întrebare de politeţe despre sănătatea vitelor şi să audă la rîndu-i aceeaşi întrebare, rostită cu scînteieri jucăuşe în ochi, deoarece oamenii ştiau că doctorul rus n-are vite; dar cum puteau ei să înceapă altfel discuţia?

Adevărul e că în iurtele acestea, la vetrele acestea, în locuinţele de la exploatările aurifere şi în aşezările pescarilor găsea destui păduchi şi destule cazuri de conjunctivită. Erau privelişti îngrozitoare, tablouri în faţa cărora lui Volodea, cu toate că era obişnuit cu aşa ceva, i se întorceau măruntaiele pe dos. Dar, suflecîndu-şi mînecile halatului şi spălîndu-şi mîinile mari, se apuca numaidecît de treabă, iar dacă găsea vreun bolnav mai grav, îl aşeza pe o targă, pusă într-un chip special pe şeile a doi cai, şi-l trimitea la spitalul său, cu un bileţel pentru Vasea. Spitalul era în permanenţă arhiplin, şi era un spital cu adevărat, de unde oamenii ieşeau de regulă sănătoşi. Peste tot, din tabără în tabără, pînă departe, se răspîndea vestea că la Khara se află un doctor minunat, cum nu s-a mai văzut. Nomazii dădeau din ce în ce mai puţin crezare şamanilor şi călugărilor, care se retrăgeau rînd pe rînd, tot mai adînc, în taiga şi în tundră. Iar acolo, departe de Khara, aceştia îşi sporeau şi mai mult ura lor împotriva lui Volodea şi a spitalului său, împotriva noului doctor Vasea şi a lui Tuş, care lucra împreună cu ruşii veniţi să-i izgonească pe ei, vracii, de pe aceste meleaguri, ba chiar şi împotriva lui moş Abatai.

De altfel, toate acestea îl lăsau deocamdată rece pe Volodea. Călugării şi şamanii nu-i mai tăiau drumul şi el uită de ei, aşa cum uită şi de Markelov. Era prea ocupat cu ale sale, avea prea mult de lucru şi era totdeauna concentrat asupra problemelor lui,

ca să-şi mai aducă aminte de cei ce dispăruseră la un moment dat din calea sa.

Abia în toamnă, prin septembrie, fu sculat odată din somn, în zori. Din vorbele încîlcite ale unui băiat care fusese trimis la dînsul înţelese doar atît : că se întîmplase ceva rău şi că trebuie să-i ajute pe nişte oameni care se află departe de-aici, dar cît de departe, anume, băiatul, istovit şi speriat, nu putea spune.

Madî-Danzî puse repede şeile pe cai şi strînse legăturile samarelor. Era o dimineaţă foarte rece. Volodea căsca înfrigurat şi cu greu izbuti să gonească somnul ce-i îngreuia pleoapele. Abia către amiază află că aveau de străbătut peste o sută de kilometri, dar cît anume peste sută, băiatul nu ştia ; mai află că era vorba de trei răniţi, dintre care unul se prea poate să-şi fi „pierdut vîrsta" pînă la sosirea lor, dar ceilalţi doi vor avea poate norocul să mai apuce venirea doctorului.

Drumul era anevoios. La început au ţinut albia unui rîu, mergînd pe marginea apei, printr-un loc pe unde Volodea mai fusese odată, apoi, ca să scurteze din drum, o luară de-a dreptul prin taiga. Crengile le biciuiau feţele şi le sfîşiau hainele, caii răsuflau din greu, abia mişcîndu-şi obosiţi şoldurile. Într-o poieniţă din apropiere de Djem-Ciu, sat în care Volodea poposise mai înainte, cu alt prilej, întîlniră zece călăreţi. După panglicile împletite în coamele şi în cozile cailor, lui Ustimenko nu-i fu greu să înţeleagă că răniţii încăpuseră pe mîinile unui şaman. Danzî începu să vorbească foarte agitat cu unul dintre călăreţi, un bătrîn care se uita duşmănos la Volodea. Din discuţie aflară că, în locul unde se aflau răniţii, poruncea peste oameni şamanul Ogu, care fugise din Khara. Băiatul plecase după doctor de capul lui, fără să-l trimită nimeni, şi bătrînul îl ameninţa acum că are să-i tragă o bătaie zdravănă.

Abia în amurg, Volodea, Danzî şi băiatul, care se numea Lamza, ajunseră pe o colină înaltă, năpădită

de cedri, din apropierea rîului Taa-Hao, ale cărui ape curgeau cu zgomot la vale. Pe partea bătută de vînt a colinei ardeau șase focuri. În dreptul flăcărilor ce fumegau, siluetele oamenilor păreau uriașe. Vreo cincizeci de călăreți îi ațînură calea lui Volodea, stînd în loc și așteptîndu-l. Toți, pînă și niște copilandri care se aflau cu ei, aveau puști. Danzî își dădu cu părerea că oamenii s-au îmbătat, se vede treaba, cu rachiu de lapte și îl sfătui pe Volodea că ar fi bine să plece de acolo, atîta vreme cît mai sînt încă teferi.

— Sînt tare beți, da — spuse Madî-Danzî. Nu-i a bine, nu-i a bine de loc !

Dar Volodea descălecă, îi aruncă frîul lui Danzî și, călcînd cu pași mari, porni de-a dreptul spre călăreți. Aceștia nici nu se clintiră din loc. Stăteau cu țevile puștilor de vînătoare îndreptate spre el. Deși simțea cum îl furnica teama ce-l cuprinsese, dar știind că altceva n-are de făcut, Volodea împinse în lături botul unui cal, atinse cu umărul scara unuia dintre călăreți, scoase o înjurătură și începu să urce colina. În spatele lui, scheunînd de frică și căutînd să se țină cît mai aproape de doctor, venea cu pași mărunți Lamza, feciorul aceluia care, la ceasul acesta, probabil că „își pierduse vîrsta"...

În fața focurilor fumegînde stăteau întinși pe pămînt doi oameni, iar al treilea era sprijinit în niște cîrje de forma unor furci, proptite la subsuorile lui. Ochii acestuia priveau în depărtare, mistuiți de nostalgie. După toate aparențele nu mai vedea însă nimic, deoarece nu l-a recunoscut nici măcar pe propriul său fiu. Lîngă tatăl lui Lamza ședea șamanul Ogu. Volodea uită dintr-o dată de orice teamă, cînd își dădu seama de cele ce se petreceau aici.

Alături de muribund fuseseră pregătite toate cele ce puteau să-i prindă bine în viața de dincolo, care urma vieții celei dintîi, cum îi plăcea să se exprime lui Danzî : tutun și chibrituri, rachiu de lapte și carne, o pereche de ghete noi și o biciușcă. Deși viu încă, omul

era trimis de pe acum pe lumea cealaltă. Prin apariția și intervenția sa, Volodea încălca legea morții, pe care șamanul Ogu o decretase cu de la sine putere. Ca atare, împlinirea legii morții era întărită de călăreții puși de strajă de către șaman : pasămite, dacă tatăl lui Lamza va rămîne în viață, înseamnă că se va termina cu Ogu, deoarece el nu va mai putea trăi și înșela oamenii, ca șaman.

— Totul e gata, totul e pregătit, nimic n-a fost uitat ; pleacă, du-te, tu nu mai ai vîrstă — boscorodea șamanul Ogu, care nu-l văzuse încă pe Volodea și nu-i auzise pașii, din pricina vreascurilor ce trosneau în foc. Du-te, hai, du-te !...

— Marș de-aici, vrăjitorule ! strigă Volodea.

Ogu întoarse încet capul, văzu cizmele doctorului și se ridică în picioare. Acum însă el nu mai era Ogu acela care se ferea de Volodea la Khara ; era altul — un stăpîn neînfricat al taigalei, ba pe deasupra era beat și avea în mînă un cuțit, un cuțit mare, cu care tocmai tăiase carne pentru tatăl lui Lamza, ca să aibă pe drumul lui cel lung. Ținea cuțitul cu tăișul în sus, gata să-l împlînte în burta nesuferitului doctor rus și să-l răsucească iute. Ogu știa să ucidă, deși nu știa să vindece !

Cîteva clipe stătură unul în fața altuia, în bătaia flăcărilor ce le luminau chipurile. Cu mîna stîngă șamanul zdrăngănea daireaua. Pe căciula lui țuguiată era cusut un înfiorător cap de mort. Șamanul Ogu se afla aici ca să împlinească legea morții și el apăra moartea ; Volodea venise ca să-l readucă pe om la viață și el apăra viața ; o apăra, uitînd cu totul unde se află și ce primejdie îl paște. Deodată se repezi, apucă brațul șamanului, puțin mai sus de încheietura mîinii, și-l strînse atît de tare, încît vrăjitorul scăpă cuțitul, se smuci și o zbughi în întuneric, de cealaltă parte a focului, țipînd și bătînd în dairea.

Volodea se aplecă deasupra tatălui lui Lamza. Desigur, moartea era aproape, dar se mai putea încă lupta împotriva ei.

Scoţîndu-şi pufoaica, Ustimenko se puse pe lucru. Ceilalţi doi vînători, care zăceau lîngă focuri, începură să-i spună, gemînd şi vorbind amîndoi deodată, ce s-a întîmplat. Volodea n-avea timp să-i asculte, totuşi prinse cîteva frînturi de fraze, din care află că oamenii avuseseră o vînătoare izbutită, că li s-au terminat apoi cartuşele şi că dracii taigalei, Zumbr şi Kar, care le poartă duşmănie vînătorilor, i-au tăiat, pesemne, calea tatălui lui Lamza, cel mai bun dintre cei mai buni vînători. Un cartuş a făcut explozie — iată, asta s-a întîmplat ; a făcut explozie tocmai în timp ce tatăl lui Lamza pregătea cartuşele. Şedeau cu toţii aproape de el, dar tatăl lui Lamza era aplecat chiar deasupra cartuşului cu pricina şi toată încărcătura l-a izbit pe el în piept.

— Păzea ! strigă cu un glas sugrumat feciorul lui Lamza, şi în aceeaşi clipă Volodea auzi la spatele lui un ţăcănit.

Întoarse capul.

La vreo zece paşi de el, şamanul Ogu, alb la faţă, ţinea în mîini o puşcă cu două ţevi. Ogu ridicase amîndouă cocoaşele, dar, din fericire, puşca tatălui lui Lamza nu era încărcată. Numai aşa se face că Volodea „şi-a păstrat vîrsta". Căci oamenii taigalei ştiu să tragă cu puşca, şi Ogu nu şi-ar fi greşit ţinta.

Volodea dădu să facă un pas spre şaman, dar Ogu aruncă puşca din mînă şi începu să se tîrască spre dînsul. Se tîra şi se prosterna cu faţa la pămînt. Acum căuta apărare la omul pe care cu o clipă mai înainte voise să-l ucidă. Şi numai Ustimenko putea să-l scape, deoarece Ogu încălcase legea morţii, vrînd să tragă în spatele unui om teafăr. Cuprinzîndu-l de-o cizmă, şamanul îşi lipi obrazul de ea şi porni să se tînguie şi să se milogească, scîncind şi gemînd...

— Luaţi-o ! Auziţi ? strigă Ustimenko. Luaţi puşca, încărcaţi-o şi staţi la spatele meu, fiindcă trebuie să lucrez ! Ia-o tu, Lamza. Cred că tatăl tău n-o să-şi piardă vîrsta. Dar eu n-am să-l pot vindeca, dacă trage

cineva în mine, de la spate. Şamanul să se ducă la dracu' !

Volodea era peste măsură de înfuriat şi îşi aduse iarăşi aminte, fără să-şi dea seama de ce şi cum, de Niusia Iolkina şi de Svetlanocika.

Lamza vîrî două cartuşe în ţeavă şi se postă la spatele lui Volodea. Călăreţii, care între timp descălecaseră, se apropiau pas cu pas, ca să vadă mai bine pe omul despre care Ogu spunea că nu ştie să vindece, ci ştie numai să ucidă ; a ucis doi oameni, acolo, la spital, şi pe urmă şi-a mai bătut şi joc de ei, spintecîndu-le trupurile fără viaţă, ca să le fure inimile zdravene de vînători.

Ustimenko nu vedea însă pe nimeni. El îşi făcea datoria. La lumina roşiatică şi pîlpîitoare a focurilor ce trăgeau să se stingă, Volodea cercetă rana, care emana o miasmă înăbuşitoare de putrefacţie. Rana se afla în dreapta sternului şi marginile ei se atrofiaseră. Volodea nu găsea orificiul prin care ieşise cartuşul.

— De cîte zile stă în furcile astea nenorocite ? întrebă Ustimenko.

— De cinci zile ! răspunse Madî-Danzî. Da, de cinci zile. Ei nu ştiu nimic, sînt nişte proşti, da...

Continuînd să examineze rana, Volodea îi porunci lui Danzî să aducă instrumentele, să mai arunce cîteva vreascuri în focuri şi să-i pregătească cele de trebuinţă ca să se spele pe mîini pentru operaţie...

Şamanul Ogu vîrîse în răni smocuri de piele şi păr de vulpe, muiate în bale de lup şi în grăsime topită de veveriţă. Omul trebuia operat imediat. Dar tatăl lui Lamza leşină de cum îl întinse pe spate. Şi n-avea cine să dea narcoticul.

Volodea turnă spirt într-o cană, pînă la jumătate, îl dilună cu apă şi duse cana la buzele arse ale bolnavului.

— Bea, prietene ! îi spuse doctorul, tare şi răspicat. Tu eşti viu, tu nu ţi-ai pierdut vîrsta. Bea pe nerăsuflate şi o să-ţi fie mai bine. Auzi, prietene ? Nu

te lăsa pradă bolii. În curînd ai să mergi din nou la vînătoare.

Ochii plini de suferinţă ai rănitului se deschiseră puţin.

— Bea ! îi porunci Ustimenko.

Iar cînd bolnavul răsuflă uşurat, îi făcu o injecţie cu morfină.

Începu să cerceteze cu de-amănuntul rana, la lumina focurilor care dădeau căldură şi răspîndeau mult fum. În jurul lui făcuseră zid vînătorii, interpunîndu-se între doctor şi Ogu, care se văicărea şi se tînguia alături. Tatăl lui Lamza horcăia. Băiatul tremura, scuturat de sughiţuri, lîngă umărul lui Volodea. În coroanele cedrilor vîjîia vîntul. Departe, jos la poalele colinei, clocoteau apele zbuciumate ale rîului Taa-Hao. Ceilalţi doi răniţi, uitînd de propriile lor dureri, se ridicară în capul oaselor şi se uitau la mîinile lui Volodea, la penseta strălucitoare, la faţa mînioasă şi iritată a doctorului rus.

Rana era adîncă de vreo unsprezece centimetri. Cercetînd-o cu degetul, Volodea descoperi în fundul ei nişte alice mari, apoi smocuri de piele şi păr de vulpe şi dopul de cîlţi al unui cartuş. Scoase toate acestea afară.

După ce se odihni timp de un minut, Volodea puse un tampon umed şi răsuflă uşurat. Tatăl lui Lamza respira acum regulat ; pulsul îi era încă slab, dar mult mai bun ca înainte.

Cu ceilalţi doi vînători, Volodea avu de furcă mai bine de o oră. Blestematul de şaman se ocupase şi de ei. În afară de asta, răniţii aveau multe arsuri.

În sfîrşit, Volodea se ridică. Inima îi bătea cu putere, la şold îl ţinea un junghi, picioarele îi amorţiseră. Focurile uriaşe răspîndeau, ca şi mai înainte, căldură şi mult fum. Vînătorii, cu scurtele lor din blană de cerb, cu capetele descoperite, cu feţele lor smeade şi totodată galbene, stăteau strînşi ca un zid. Nu se aşteptaseră ca doctorul să se întoarcă atît de brusc către ei.

— Ei ? îi întrebă Ustimenko în graiul lor. Ei, ce ziceţi ? De ce m-aţi întîmpinat adineauri ca pe un duşman ? Ce rău v-am făcut eu ? Şamanul vostru, Ogu, a vrut să mă împuşte, iar voi, care vedeţi ce voia să facă el, nici nu v-aţi mişcat.

— N-am îndrăznit ! rosti o voce groasă. Ne temeam de şaman. Putea să ne facă de petrecanie la toţi.

— Nu e în stare să facă nimic ! spuse Ustimenko. E un prost şi un fricos ! El nu munceşte ca voi ; din contră, vă jefuieşte, şi vouă vă e teamă de el.

— Nu — zise alt vînător. Acuma nu. Acuma o să-l ucidem.

— N-o să faceţi una ca asta ! strigă Volodea. Şamanul n-o să fie ucis ; aţi auzit ? Eu n-am să v-o îngădui !

Către dimineaţă, cei trei răniţi fură aşezaţi pe o plută, adusă peste noapte din aşezarea nomadă. Şamanul Ogu se smiorcăia şi se tîra mereu la picioarele lui Volodea, pînă cînd acesta îi porunci să se urce şi el pe plută ; dar Ogu trebuia să arunce mai întîi în Taa-Hao căciula lui ţuguiată, daireaua şi cîrja cu „pietre vii". Şamanul începu să se tînguie în gura mare. Vînătorii izbucniră în rîs. Volodea stătea în picioare, pe plută, cu buzele strînse, tras la faţă, neras.

— Iartă-mă ! Iartă-mă ! se milogea Ogu.

— Ori mergi cu mine, aşa cum am zis, fără marafeturile alea, ori rămîi aici — spuse Ustimenko. Ai înţeles, Ogu ?

Tremurînd şi plîngînd cu sughiţuri, Ogu aruncă în apele învolburate ale rîului Taa-Hao toate insemnele demnităţii lui de şaman. Oricît de fantastic ar părea, el credea totuşi în căciula, în daireaua şi în cîrja lui. Credea în ele, însă atunci cînd îşi văzu căciula plutind prin şuvoaie, se resemnă pentru totdeauna. Îl întrebă doar atît pe Volodea :

— Şi acum ce-am să fac ? Cum am să-mi cîştig o bucată de pîine ?

— Ai să vii la mine la spital și ai să spargi lemne. Pentru asta ai să capeți demîncare.

— Dar eu nu știu să sparg lemne ! replică jignit Ogu.

Volodea ridică din umeri. Tot timpul drumului n-a mai schimbat o vorbă cu nimeni ; își simțea sufletul năpădit de mîhnire și era cumplit de necăjit. Mulți ani mai tîrziu în urechi îi răsuna mereu țăcănitul acela sec al cocoașelor pustii, la spatele său. Pluta era condusă de un colon bătrîn din partea locului, pe nume Hidjik. Răniții vorbeau încet între ei și se uitau cum apariția lor stîrnea panică printre rațele și gîștele din preajmă, cum un cocoș de munte fugi într-un desiș de pe mal, înspăimîntat. Spre seară se auziră vuind pragurile. Tatăl lui Lamza, fostul șaman Ogu și ceilalți doi răniți se traseră ceva mai sus. pe un fel de pat larg, dar pe urmă îl lăsară acolo numai pe Lamza. iar ei trecură la locurile lor, să îmblînzească pragul cu ofrande, aruncînd în apă bani și pesmeți cu sare.

— Țineți-vă bine ! strigă Hidjik.

Pluta se lăsă mult într-o parte, vîrful ei se afundă în apă, cîrma se săltă în sus, scrijelind bolovanii. Un talaz înspumat se rostogoli peste ea, pluta se întoarse spre stînga, apoi spre dreapta și pragul rămase în urmă. Tatăl lui Lamza întrebă cu glas stins dacă au aruncat în ape și ofranda lui, un cartuș vechi de alamă. Apoi, răsuflînd greu, îl întrebă cu sfială pe Volodea :

— Ai să mai mă vindeci, doctore ?

Volodea trase adînc aer în piept și zîmbi : putea el oare să se supere pe oamenii aceștia care îmblînzeau pragul cu ofrande ?

În noiembrie, Volodea îi extrase tatălui lui Lamza porțiunea de stern în care se oprise un nasture de metal și două alice.

...Era noapte. Moș Abatai ședea pe vine în coridor și juca dame cu un bolnav, vînătorul Kuri, la lumina lemnelor ce ardeau în sobă. În salonul patru ge-

mea Khem, un băiat de zece ani, care fusese operat peste zi. Volodea se duse la el, îi luă pulsul şi-i pipăi un picior, ca să vadă dacă e cald. Piciorul era cald. Khem n-o să rămînă schilod. Cînd ieşi din salonul patru, Volodea o văzu pe Tuş. Cu ochii strălucitori, uşoară şi subţirică, tînăra femeie venea repede în întîmpinarea lui.

— Ei, cum rămîne cu Moscova ? o întrebă Volodea. Ai să te duci acolo, Tuş ?

— Nu ! răspunse ea, veselă, uitîndu-se drept în ochii lui.

— De ce ?

— Sînt încă prea întunecată la minte — răspunse ea. Au să rîdă toţi de mine acolo. Am să mă duc mai tîrziu. Cînd ai să-mi spui dumneata : „Pleacă, Tuş, a sosit vremea". Atunci am să plec. Nu-i bine aşa ?

Volodea nici nu putea să se uite în ochii ei, atît de tare străluceau şi atît de mîngîietoare şi de caldă era dogoarea lor.

MOARTEA NEAGRĂ

În primăvară fu construit cel de-al doilea pavilion al spitalului. Chiar în ziua cînd se punea piatra fundamentală, sosi încă un ajutor, o doctoriţă, Sofia Ivanovna Soldatenkova, o femeie ceva mai în vîrstă, cam molatică de felul ei, dar impunătoare. Înainte de toate, noua venită ceru, într-o formă categorică, să fie îndepărtat din spital şamanul Ogu.

— E de-a dreptul curios ! exclamă Sofia Ivanovna. Un fost preot, sau un şaman, cum i se zice pe-aici, sparge lemne pentru bucătărie ! Am văzut eu cu ochii mei. E de-a dreptul uluitor ! Foarte, foarte curios !

— Dar nu se mai ocupă cu descîntece în spital, replică posomorît Ustimenko. Omul acesta nu mai e şaman. N-are nici dairea, nici cîrjă...

— Curios ! Tocmai dumneata spui asta ? Un slujitor al unui cult e întotdeauna un slujitor al unui cult, cu sau fără cîrjă. Şi, pe urmă, sînt informată că a comis un act terorist împotriva dumitale.

— Ce act ?

— Un act terorist. Iar dumneata te-ai arătat indulgent faţă de tieălos şi nu l-ai dat pe mîna justiţiei. În acţiunile duşmanului de clasă trebuie să răspunzi dur, înţelegi sau nu ?

— Dar nu e un duşman de clasă, e un nenorocit care îşi greşise calea — susţinu Volodea, cu glas aspru. N-ai să mă înveţi dumneata ce să fac ; eşti aici abia de cîteva zile, pe cînd eu...

— Aşa reacţionezi dumneata la critică ? zîmbi rece Soldatenkova. Dar ce mă mai mir, era şi de presupus : autolinişţire, culcare pe lauri, cocoloşire reciprocă...

Era uimitor cît de repede găsea femeia asta argumente pentru a răspunde la orice ; desigur că se descurca uşor în viaţă !

— Pe scurt, Ogu a lucrat aici şi va continua să lucreze ! declară Volodea, ridicîndu-se. Dacă nu-ţi convine, scrie-i lui Tod-Jin, care cunoaşte situaţia. Şi cu asta, gata. Pe cine mai consideri element inoportun ?

Sofia Ivanovna scoase un oftat :

— Trebuie să văd. De bună seamă, nu totul e rău aici, sînt şi unele realizări, sînt şi oameni de-ai noştri, devotaţi nouă.

Soldatenkova lucra mult, cu sîrguinţă, însă de o manieră cam agasantă. Din punctul ei de vedere, la spital fişele bolnavilor se completau mult prea succint şi în general scriptologia lăsa de dorit. Sofia Ivanovna schimbă „radical" această situaţie. Ea scria tot timpul, amănunţit, cu răbdare, scria dimineaţa, scria ziua, scria seara ; degetele sale, ba chiar şi o-

brajii îi erau veşnic pătaţi de cerneală. Îşi încreţea mereu fruntea mică şi se tînguia :

— Mai sînt încă multe de îndreptat în metodică, tovarăşe medic-şef, multe, foarte multe. E de-a dreptul curioasă debandada asta, foarte curioasă. Deocamdată caut să văd cum i-am putea pune capăt, însă cu timpul o să stăm noi de vorbă, şi o să vorbim deschis, pe faţă, fără menajamente...

Într-o seară tîrziu, Ustimenko se pomeni cu Pelagheia Markelova. Avea ochii umflaţi de plîns. Cîteva minute n-a putut spune nimic, dar în cele din urmă îşi regăsi glasul şi se rugă :

— Luaţi-mă la lucru, aici, domnule doctor. Ştiu să fac orice, n-o să vă pară rău...

— Dar tata ce-o să zică ?

— Eh, ce să zică ! răspunse cu năduf Pelagheia. Parcă el mai e om acum ? A slăbit rău de tot, bea de dimineaţa pînă seara, citeşte fără nici un rost nişte cărţi şi înjură într-una...

— El n-o să te lase să vii să lucrezi !

— Aş sta aici, la spital, într-o cămăruţă, unde mi s-o porunci. Aici mi s-ar împlini şi mie soarta. Luaţi-mă, domnule doctor, că dacă nu, mă spînzur şi-o să m-aveţi cu toţii pe suflet. Luaţi-mă !

Fata dădu să-i cadă în genunchi.

— Încetează ! strigă Ustimenko. Auzi ? Încetează imediat...

În acel moment, Sofia Ivanovna intră în cameră, cu un registru în mînă. Se interesă despre ce este vorba. Volodea îi explică totul. Încreţindu-şi fruntea, doctoriţa zise :

— Aha, e vorba de Markelov, Rockefeller-ul local ! Am auzit de el, cum să nu...

Întorcîndu-se către Pelagheia, Volodea îi spuse pe un ton răstit :

— Mîine vii la lucru de dimineaţă. Dar te previn că aici avem mult de lucru, e o muncă grea şi nu ne trebuie domnişoare... După ce se închise uşa

în urma fetei, Volodea se adresă doctoriței : Dă-mi registrul !

Semnă în el, apoi răsuflă adînc, măsură de cîteva ori camera în lung și în lat, se uită o vreme la fereastra întunecată, fără perdea, pe urmă puse aparatul de radio. Aștepta de-o lună baterii noi ; cele vechi erau pe sfîrșite. În eter stăruia o hărmălaie cumplită. Nu era chip să prindă Moscova ; deodată însă auzi un post de limbă slavă și încremeni : Hitler a atacat Uniunea Sovietică ! Așadar, izbucnise războiul, acolo se dădea o luptă uriașă, avea loc o bătălie nemaivăzută în istoria omenirii.

Intră Vasea, cu mînecile halatului suflecate, fredonînd o melodie. Volodea strigă la el să tacă. Apoi dădu buzna Soldatenkova, albă la față, buimacă. În spatele ei, pe coridor, se zăreau Tuș, Danzî și bătrînul Abatai. Prin trosnetele și șuierăturile din eter, Volodea înțelese ceea ce era esențial : la douăzeci și două iunie, orele trei și treizeci de minute, fasciștii au trecut la ofensivă pe un front uriaș, de la Marea Neagră pînă la Marea Baltică. În momentul de față, un oarecare mareșal von Bok, un anume Guderian, și unul Strauss, și unul Both se năpustesc spre orașele sovietice de frontieră, dar numele acestor orașe nu izbuti să le prindă. Apoi o orchestră începu să cînte un tango, pe care-l acoperiră îndată pîrîiturile din văzduh. Vasea rosti :

— E ceva de neconceput ! O provocare ! O nelegiuire !

În zori, Volodea îi telegrafie lui Tod-Jin, rugîndu-l să-l numească medic-șef pe Vasea Belov. Răspunsul veni după vreo două ore, și Ustimenko înțelese că poate să plece în Uniunea Sovietică, cu atît mai mult cu cît Bogoslovski și plecase ieri, pe calea aerului, la Moscova.

Caravana care pornea din Khara se pregătea de plecare a doua zi. Volodea fu înștiințat despre asta de către Tuș, care, foarte mîhnită, se oferi să-l ajute să-și facă bagajul.

— Ce bagaj ? răspunse Volodea. Îmi umplu rucsacul, şi gata. Du-te, Tuş ! Ai, şi aşa, destule treburi.

Tuş se retrase.

Ustimenko încercă să mai prindă vreun post la radio, dar nu auzi decît lătratul unui fascist, unul dintre sateliţii lui Hitler, şi neputînd să înţeleagă nimic, închise aparatul. „Bine ! se consolă el cu gîndul. N-am de ce să mă sperii ! Peste o lună, cel mult, am să fiu pe front. Principalul este să nu-mi fac nervi !"

În clipa aceea zări faţa îngălbenită a lui Madî-Danzî. Acesta stătea nemişcat în pragul uşii. Maxilarul inferior îi tremura tare şi, cînd începu să vorbească, frazele i se transformară în nişte bîlbîieli încîlcite.

— Nu înţeleg de loc ce spui ! Vorbeşte mai clar ! făcu Ustimenko, supărat.

— Deasupra unei iurte s-a ridicat steagul negru — şuieră Madî-Danzî. Boala tarabaganilor o să vină curînd la Khara. La Djavan-Ilir umblă moartea neagră. Du-te, tovarăşe doctor, lasă totul şi du-te acolo ! Nu i-am dat voie bătrînului să intre aici, căci a adus o veste cumplită şi e osîndit şi el să moară. O să păţim cum s-a mai întîmplat cu mulţi ani în urmă, cînd la Khara au murit toţi, pînă şi copiii de ţîţă, da, au murit toţi cei ce n-au fugit la vreme.

„Boala tarabaganilor" şi „moartea neagră" erau denumirile care se dădeau aici ciumei. Ultima epidemie, foarte puternică, s-a înregistrat în anul 1916. Volodea auzise, şi nu o dată, de la localnicii mai în vîrstă cum a fost atunci. Cîrmuitorul provinciei fugise, oamenii îşi pierduseră minţile, cadavrele rămîneau neridicate...

Bătrînul cel pleşuv, cu obrajii supţi, cu trupul istovit şi numai cu doi dinţi în gură şedea pe vine în faţa porţii spitalului şi povestea lui moş Abatai, lui Ogu, Sofiei Ivanovna şi doctorului Vasea despre „boala tarabaganilor". Tuş traducea.

Astă-primăvară, reieşea din spusele lui, s-a zvonit printre vînătorii de tarabagani — nişte animale mici,

cu blană pufoasă — că achizitorii de la factorii vor plăti blăniţa de tarabagan de cinci-şase ori mai mult decît în anii trecuţi. Zvonul acesta s-a iscat de dincolo de cordon şi l-au adus vînătorii din Pes-Va, reşedinţa guvernatorului din Ţara Soarelui. Acum este obiceiul ca blana de tarabagan să se vopsească, şi se lucrează în aşa fel, că negustorii de blănuri iau mulţi bani pe ea. Din pricina asta, vînătorii au vrut să se îmbogăţească dintr-o dată şi s-au apucat să prindă toţi tarabaganii, chiar şi pe cei care tac, măcar că e ştiut că dacă tarabaganul tace, nu e îngăduit să te atingi de el, fiindcă e bolnav. Tarabaganul sănătos mormăie : „Nu te teme, nu te teme !“ — asta o ştie orişicine...

Bătrînul bău puţină apă dintr-o cană albă smălţuită şi îşi aprinse luleaua.

— Să spună ce a văzut el, cu ochii lui ! porunci Ustimenko.

Dar bătrînul nu se grăbea de loc. Vînătorii — relată el mai departe — nu se mulţumiră numai să omoare tarabagani bolnavi, dar le mai mîncau şi carnea. Primul s-a îmbolnăvit cel mai mic dintre fraţii Mung-Vo. Amîndoi fraţii, şi cel mare şi cel mic, erau iscusiţi în punerea laţurilor la vizuinile tarabaganilor şi erau socotiţi ţintaşi buni. Mung-Vo cel mic s-a îmbolnăvit în stepă şi acolo a şi murit. Cel mare a făcut o groapă şi l-a îngropat.

— Formă bubonică ! opină Soldatenkova.

— După ce l-a îngropat, el a mai vînat încă multă vreme — traducea Tuş. Vîna, fiindcă avea noroc la vînătoare. Dar peste cîteva zile, iată-l că se întoarce în aşezare, clătinîndu-se de parcă ar fi fost beat. Cînd un om se clatină aşa, are fără îndoială boala tarabaganilor şi foarte curînd îi e dat să-şi piardă vîrsta.

— Cel mai mare a contractat o formă pulmonară, cum se întîmplă de obicei — explică Sofia Ivanovna. În astfel de situaţii trebuie dusă muncă de lămurire cu activul populaţiei.

— Activ, pasiv ! bombăni mînios doctorul Vasea.

Bătrînul își urmă relatarea : Mung-Vo cel mare nici n-a mai ajuns să intre în tabără și n-a apucat decît să poruncească să se înalțe deasupra iurtei sale, într-o prăjină, un steag negru, o cîrpă. Oamenii din stepă știu că, dacă deasupra unei iurte flutură o cîrpă neagră, înseamnă că acolo e moartea. Și nimeni n-are voie să se apropie de ea.

— Întreabă-l pe cetățean dacă a venit în contact cu bolnavii ! îi ordonă Sofia Ivanovna lui Tuș.

Tuș nu înțelese întrebarea.

— Întreabă-l dacă el a văzut doar steagul cel negru, sau a fost chiar acolo, la fața locului, în iurtă — o lămuri Vasea.

Bătrînul zîmbi trist : nu, el e destul de deștept ca să nu se apropie de boala tarabaganilor. Atunci, cu mulți ani în urmă, i-au murit toate neamurile de boala asta, așa că el știe bine acum ce înseamnă molima tarabaganilor.

Apoi reluă firul povestirii : în dimineața zilei următoare, Mung-Vo a început să scuipe sînge. Cîteva zile mai tîrziu, cîrpele negre fluturau în toată așezarea ; boala tarabaganilor cuprinsese tot Djavan-Ilir-ul. Bătrînul a pus șaua pe armăsar și a venit aici, la marele șaman sovietic. Despre el se spun multe vorbe bune. Dacă șamanul rus e într-adevăr atît de mare cum zic oamenii, să-i ajute. Dacă nu, s-o spună de la bun început și n-o să mai fie tulburat.

— Dac-ai intrat în horă, trebuie să joci ! observă Sofia Ivanovna, care dispăru apoi în spital.

Volodea îi spuse lui Tuș să-i traducă bătrînului că el nu poate deocamdată să facă nimic, dar va căuta să cheme doctori mulți, un detașament întreg, care, desigur, îi vor ajuta pe cei molipsiți. După ce dădu dispoziții lui Vasea și lui Tuș cu privire la izolarea bătrînului, Volodea se duse la cîrmuitorul provinciei Khara, Zdaba.

Cîrmuitorul îl primi pe Ustimenko cu răceală. În imediata apropiere a Kharei trecea granița și dincolo

de ea stăpînea guvernatorul Ţării Soarelui. Dacă Hitler va înghiţi Rusia, Ţara Soarelui va ocupa Khara şi atunci cîrmuitorul va fi tras la răspundere pentru relaţiile lui cu medicul sovietic. De aceea, Zdaba nici măcar nu l-a poftit pe Volodea să stea jos. Dar de îndată ce auzi de boala tarabaganilor, cîrmuitorul îşi schimbă atitudinea. Strigă să i se aducă lui Volodea un ceai şi ordonă să fie pus imediat în legătură telefonică cu departamentul sănătăţii. La departament nu răspundea nimeni. Volodea, gîndindu-se că ar putea profita de această împrejurare ca să vorbească el însuşi cu Tod-Jin, îl sfătui pe cîrmuitor să telefoneze acasă la Tod-Jin.

Din fericire, dintr-o mare fericire, la telefon răspunse chiar Tod-Jin în persoană şi Volodea îl informă despre toate cele ce s-au întîmplat în regiunea Djavan-Ilir. În receptor nu se auzeau decît ţăcănituri şi şuierături. Tod-Jin tăcea.

— Cereţi ajutor la Direcţia antiepidemică din Moscova — spuse Volodea. Au să vă ajute.

— E război ! răspunse Tod-Jin.

— Au să v-ajute ! repetă Volodea. Au să v-ajute, negreşit ! Vă garantez că au să v-ajute ! Mă auziţi, tovarăşe Tod-Jin ? Acolo sînt oameni inteligenţi, care îşi dau seama de calamitatea ce s-a abătut asupra republicii dumneavoastră şi au să vă ajute neapărat.

— Bine, da — rosti Tod-Jin, rar şi gînditor, apoi îi ceru lui Volodea să-l dea la telefon pe cîrmuitor.

Un sfert de oră mai tîrziu, cîrmuitorul ordonă comandantului garnizoanei, un locotenent slăbănog, cu fire cărunte în păr, să pună pichete, ca să nu iasă şi să nu intre nimeni în regiunea Djavan-Ilir. Locotenentul îl ascultă în tăcere, lovind din călcîie şi ducîndu-şi mîna la cozorocul lung al caschetei albe, tivite cu argint. În vremea asta, în curtea din dos a casei cîrmuitorului se încărcau cămilele, caii, harabalele ; femeile — fiicele şi nurorile cîrmuitorului — plîngeau ; dar mai avan se jeluia nevasta lui : era

groaznic să lase palatul acesta cu şase odăi, fără a mai pune la socoteală cele două iurte de iarnă din curte, şi să fugă în munţi...

În cursul nopţii, Volodea primi o telegramă lungă, pe cîteva formulare. Tod-Jin îl înştiinţa că Moscova le vine în ajutor, că au şi decolat avioane cu medicamente, cu utilaj medical şi cu doctori. În fruntea expediţiei se află profesorul Barinov. Tod-Jin şi secretarul C.C. al Partidului Muncii vor sosi mîine cu avionul. Urmau apoi o seamă de instrucţiuni şi sfaturi pentru Volodea, comunicate de Barinov de pe bordul avionului.

În timp ce citea şi recitea telegrama fulger, Ustimenko o auzi, în camera vecină, pe Sofia Ivanovna învăţînd-o pe Tuş cum să-şi pună costumul de protecţie împotriva ciumei.

— Da, ştiu că e plicticos — spunea cu vocea ei tărăgănată Soldatenkova — dar măsurile de profilaxie personală joacă un foarte mare rol în munca noastră. Nu e de loc eroic să te molipseşti de ciumă şi să mori din pricina propriei tale neglijenţe. Mai întîi se pune salopeta, uite aşa, vezi? Şireturile pantalonilor trebuie legate strîns...

— Ca să nu intre puricii? întrebă cu voce subţire Tuş.

— După moartea celor ce-i poartă, puricii rozătoarelor părăsesc cadavrele şi cuiburile acestora şi caută alţi proprietari — urmă Soldatenkova, vorbind ca din carte. Puricii liberi, ca să zicem aşa, trec la oameni... Acum uite ici, tovarăşă Tuş: marginea de jos a glugii trebuie petrecută pe sub gulerul salopetei. Şi, în sfîrşit, respiratorul. Spaţiul gol din ambele părţi ale nasului se umple bine cu vată, cu ghemotoace...

Volodea ieşi pe coridor şi bătu încet la uşa camerei ocupată de Soldatenkova. Amîndouă femeile — şi Sofia Ivanovna, şi Tuş — se aflau în mijlocul odăii, cu salopetele pe ele.

— Ce faceţi aici? întrebă Ustimenko.

— Trebuie să ştii că eu sînt specialist epidemiolog — spuse Sofia Ivanovna. Mi-a venit o idee : eu şi cu Tuş să plecăm la faţa locului, să facem o autopsie, să vedem cum stau lucrurile. Costume avem, microscop avem, dispunem de lisol, fenol şi sublimat corosiv... Desigur, sînteţi medicul-şef, dar presupun...

— Puteţi pleca ! încuviinţă Ustimenko.

— E nevoie, probabil, de o delegaţie ? întrebă Soldatenkova.

— Nu, Sofia Ivanovna, nu e nevoie. Acolo n-aii cui s-o prezinţi.

— Ce sălbăticie ! exclamă Soldatenkova, ridicînd din umeri. Curat ca-n evul mediu. Feudalism. Şi eu, care intenţionam să ţin o consfătuire cu activul sanitar, ba am conceput şi o serie de măsuri...

În uşă bătu Vasea, somnoros, şi întrebă :

— Se poate să merg şi eu ?

— Pentru ce ? răspunse Soldatenkova. Cadavrul autopsiat o să-l îngropăm noi şi singure. Şi-apoi nu avem decît două costume. Pe de altă parte n-avem dreptul să lăsăm spitalul fără personal. Nici n-ar fi logic. Şi întotdeauna trebuie procedat în mod logic. Firește că pînă nu se sfîrşeşte toată povestea asta, eu nu mă întorc. Dacă o fi să ne căutaţi, cred că o să trebuiască să ne căutaţi în regiunea Mung-Vo.... Înainte de plecare, Soldatenkova îi aduse lui Volodea o scrisoare şi-i spuse : Dacă mi se întîmplă ceva, te rog să transmiţi plicul ăsta fiicei mele. E unicul meu copil. Tatăl ei ne-a părăsit, acum are altă familie. Eu şi cu Niusia am rămas singure. Dar nu-i nimic ! Căsătoria trebuie să se bazeze pe dragoste reciprocă ; dacă dragostea reciprocă lipseşte, nu mai e căsătorie. La revedere, Vladimir Afanasievici.

Şi cele două femei — Tuş, mică, subţirică şi negricioasă, Sofia Ivanovna, voluminoasă — plecară. Porniră la drum călare, iar în urma lor veneau caii încărcaţi cu corturi, cu o pompă de mînă, cu cazmale, medicamente şi alimente puse în nişte borcane spe-

ciale, închise ermetic. La plecare, Soldatenkova atrase atenţia :

— Ai grijă, te rog, Vladimir Afanasievici, de ceea ce numeşti dumneata birocraţie. Abia am apucat să fac puţină rînduială, dar vezi că a trebuit să las totul baltă...

— Ce zici de asta ? făcu Volodea către Vasea, după ce mica lor caravană nu se mai zări.

— N-aş fi crezut aşa ceva pentru nimic în lume ! exclamă doctorul Vasea.

CAUZA PE CARE O SLUJEŞTI

Spre seară, populaţia din Khara zări pe cer primul avion. Volodea observă că era foarte asemănător cu acela cu care venise cîndva acasă, în oraşul lor, tatăl său, Afanasi Petrovici. Fiindcă la Khara nu era aerodrom, avionul căută multă vreme un teren de aterizare.

Zbîrnîitul avionului avea, după cum i se păru lui Volodea, tonalităţi neliniştite şi interogative ; aparatul se apropie de cîteva ori de pămînt, dar de fiecare dată lua din nou înălţime.

În cele din urmă a aterizat. În avion se aflau trei persoane : pilotul, un tinerel cîrn, cu un moţ de păr bălai căzîndu-i pe frunte, Tod-Jin şi secretarul C.C. al Partidului Muncii, un bărbat corpolent, de vreo cincizeci de ani, cu părul ţepos, tuns arici. Secretarul C.C. nu dădu mîna cu cîrmuitorul provinciei, dar se retrase cu el mai la o parte şi începu să-i vorbească pe un ton grav, foarte furios. Zdaba scotea un fel de scheunături şi se ploconea mereu în faţa lui. Tod-Jin îi spuse lui Volodea :

— Tovarăşul secretar al C.C. o să lucreze acum aici cîtva timp. E un tovarăş minunat. L-au ţinut

mulți ani în lanțuri, într-o cușcă de lemn, da. Poporul îl cunoaște bine, oamenii muncii au încredere într-însul ; ăștia însă se tem de el. Treaba lor !

Secretarul C.C. încălecă pe cal și porni să inspecteze pichetele, însoțit de locotenent. Locuitorii Kharei munciră apoi toată noaptea, la lumina făcliilor, ca să pregătească aerodromul pentru avioanele acelea grele de transport despre care aflaseră că zburau de mai multe ore, fără întrerupere, venind tocmai de la Saratov, ca să stăvilească „moartea neagră". În zori, aviatorul cel cu moț pe frunte, pe nume Pașa, se așeză să mănînce o găină friptă, însoțind-o cu înghițituri de lapte rece. Îl întrebă pe Volodea :

— Și ce zici, e chiar așa de molipsitoare ciuma asta ? Cum ? Eu cred că la mijloc e vorba mai mult de panică ! Aveam eu un cîine foarte răsfățat. Polka îl chema. A dat ciuma-n el. Și l-am ținut în brațe și mama, și eu, și soră-mea — și nimic ! Nu s-a molipsit nimeni. Ba încă soră-mea, miloasă cum e, l-a și sărutat...

— Asta-i altă ciumă — spuse Volodea.

— Ce înseamnă altă ciumă ? Ciuma e ciumă ! replică Pașa, scuturîndu-și moțul. După un răstimp trecu la altceva : De ce mi-o fi plăcînd să rod oase ? Atavism, nu, tovarășe doctor ? Există vreo explicație științifică în această privință ?

Volodea îl întrebă despre război.

— Deocamdată ne presează — spuse Pașa. Ne presează serios ! Am pierdut, desigur vremelnic, cîteva regiuni. Dar, știi, eu cred că și asta e tot ca ciuma dumitale ; nu degeaba se spune : ciuma brună. Pînă ne-om mobiliza și noi ca lumea, o să ne mai macine puțin. Dar cînd ne-om desfășura cum trebuie, se face ordine. Principalul e să ne păstrăm sîngele rece și să ne ținem tari. Doar nu poate ciuma să înghită toată omenirea ! Tot așa, nici fascismul nu poate să dea gata Puterea sovietică.

Ceva mai tîrziu se apropie Tod-Jin și-l întrebă pe Volodea dacă e cazul să se alinieze o gardă de onoa-

ce pentru întîmpinarea doctorilor din Moscova, dacă se cade să se procedeze așa și ce spun despre asta manualele diplomatice. Volodea nu știa ce să răspundă. Pașa nu știa nici el, dar își dădu cu părerea că „n-ar strica". Secretarul C.C. se gîndi puțin și spuse că oaspeții se cuvine să fie întîmpinați cu gardă de onoare și cu fanfară, iar aceasta trebuie să intoneze „Internaționala".

La orele șase dimineața, așa cum conveniseră, Volodea se duse călare la o încrucișare de drumuri, unde se afla o piatră mare, albă. Aici se instalase, încă de ieri, un post de carantină. Soldații din armata republicană, cu carabinele în mîini, nu lăsau pe nimeni să intre sau să iasă din regiunea Djavan-Ilir.

Tuș îl aștepta acolo călare. Căluțul ei, un murg cu coama mare, dădea din cap, apărîndu-se de tăuni. Vîntul bătea dinspre Volodea către Tuș, așa încît el nu era nevoit să strige ; în schimb, biata fată răcnea din toate puterile pentru ca el s-o audă.

— Ne trebuie lisol — strigă ea. Foarte mult ! E o formă pulmonară, da ! Sînt mulți morți, mulți bolnavi. Trebuie hrăniți. Un doctor-doi nu pot face nimic. Epidemie mare ! Trebuie vaccin. Mult vaccin...

Părul ei negru se despletise și-i cădea pe umeri. Soldații de la postul de carantină se uitau la tînăra femeie cu admirație, dar și cu teamă.

— Bravo, Tuș ! îi strigă Volodea. În curînd o să vă venim în ajutor. Din Rusia au pornit încoace doctori, mulți doctori, foarte mulți ! Sînt pe drum. Vin pe calea aerului, cu avioanele ! Mai răbdați puțin, Tuș, cîteva ceasuri !

— O să răbdăm ! strigă femeia.

Și lovind calul cu cravașa, se avîntă în galop spre iurtele deasupra cărora fluturau cîrpe negre.

În vremea asta, pe aerodromul improvizat din Khara ateriza primul avion de transport. Pe fuselajul și pe aripile avionului erau desenate cruci roșii și se vedeau semnele distinctive ale U.R.S.S. Douăzeci și

patru de soldați din garnizoană, în vestoane albe cu epoleți mici și monograme de argint, prezentară carabinele pentru onor. Capelmaistrul ridică bagheta și mica fanfară intonă „Internaționala". Volodea simți un nod în gît; nopțile de nesomn își făceau pesemne efectul.

În sunetele „Internaționalei", ușița avionului se deschise deodată și mecanismul de bord scoase o scăriță de aluminiu. Tod-Jin și secretarul C.C. stăteau nemișcați, cu mîna la cozorocul șepcilor.

Cînd vulturi lacomi, corbi de pradă,
N-or mai pluti nori negri-n vînt,
Pe cer luci-va-ntotdeauna
Al înfrățirii soare sfînt

Doctorii și doctoriţele din Rusia, niște oameni foarte obișnuiți, de parcă s-ar fi aflat la Voronej sau Lebedian, cu hainele șifonate, cu mantale de ploaie, cu serviete, cufărașe și geamantane în mînă, cîntau cu toții „Internaționala", aliniați în fața avionului. Ei nu știau ce e o gardă de onoare sau mai bine-zis nu se așteptau să-i întîmpine aici o gardă de onoare. Iar cînd locotenentul cel cărunt, bătînd pasul și ridicînd sus piciorul, defilă cu soldații prin fața oaspeților, aceștia rămaseră nemișcați cîteva clipe. Profesorul Barinov, primind raportul, spuse politicos:

— Vă mulțumesc! Sînt fericit.

Soldații și fanfara se retraseră încolonați. Doctorul Șumilov, un om în vîrstă, cu burticică, într-o vestă tricotată, îl întrebă pe Volodea:

— Aici e focarul epidemiei?

Altul, ceva mai tînăr, se plînse:

— Știți, am impresia că mi-a făcut rău zborul.

O doctoriță tinerică îi spuse doctorului Vasea:

— Ce-aș mai mînca o supă fierbinte. La Moscova, de patru zile n-am avut timp nici să iau masa, iar în aer am avut numai hrană rece. N-aveți de gînd să ne dați ceva demîncare?

Desigur aveau de gînd să le dea demîncare. „Madam bucătar“ nu stătuse degeaba toată noaptea. Moş Abatai o ajutase şi el, iar fostul şaman Ogu frămîntase aluatul. Mesele au fost întinse chiar aici, în apropierea terenului de aterizare. În timp ce-l asculta pe Ustimenko, Arkadi Valentinovici Barinov mînca încet, cu poftă, borşul fierbinte. Studiind cu coada ochiului faţa slabă a doctorului, barbişonul lui demodat, ochelarii lui cu un braţ rupt, zbîrciturile şi cearcănele lui adînci, Volodea îşi spunea că n-a fost epidemie de ciumă în secolul al douăzecelea cu care să nu fi luptat bătrînelul acesta slăbănog, scund şi vînjos. Mîna aceasta a lui a fost strînsă de Gamaleia la Odesa, şi de Zabolotnîi în India şi în Mongolia. Bătrînelul acesta l-a cunoscut pe Deminski, i-a tratat pe cei ce s-au îmbolnăvit de ciumă în Manciuria şi era cît pe ce să moară în timpul epidemiei de la Astrahan. A lucrat în laboratorul de la fortul ciumei din apropiere de Kronstadt, a fost coleg cu doctorul Vîjnikevici, pe care l-a condus la mormînt, aşa cum l-a condus la mormînt şi pe Şraiber. Şi totuşi nu se dădea bătut. La cei şaptezeci de ani ai săi, iată-l acum luptînd din nou cu ciuma...

— Aşa, aşa! dădea Barinov din cap, ascultîndu-l pe Volodea. Aşa, am înţeles, aşa...

În timp ce doctorii, infirmierele şi sanitarii stăteau la masă, sosi şi cel de-al doilea avion, cu utilaj medical, apoi şi cel de-al treilea. Mii de locuitori din Khara se strînseră în jurul terenului de aterizare. Din respect pentru oaspeţi, băştinaşii vorbeau între ei pe şoptite, dar cum şuşoteau aşa cu toţii, părea că vuieşte un vînt. Vorbeau mai ales despre Volodea. „Doctorul rus“ e un om atît de mare, încît a fost de ajuns să vrea el, ca să vină aici la ei maşinile astea uriaşe. Bătrînul Ogu, fostul şaman, se strecura de la om la om şi şuiera printre cei trei dinţi ai lui:

— Marele doctor sovietic Volodea poate orice! Nu degeaba m-am învoit eu să-l ajut. Fiindcă s-a ru-

gat mult de mine, pînă la urmă m-am învoit. În scurtă vreme am să învăț de la el totul, credeți-mă!

În aceeași seară, Volodea ajunse, împreună cu ciumologii din Saratov, în centrul focarului epidemiei, la Djavan-Ilir. Barinov, Tod-Jin și Ustimenko călăreau alături, „Cei trei viteji"[1], cum remarcase rîzînd Arkadi Valentinovici. În urma lor veneau în tăcere ceilalți doctori, sanitarii, felcerii, infirmierele, dezinfectatorii, cu gospodăria lor voluminoasă: pompe de mînă, automăști, damigene, bidoane. Cînd Volodea întorcea capul și se uita îndărăt, i se părea că vede o armată invincibilă, pricepută și bine echipată. Și încerca un sentiment adînc de mîndrie la gîndul că era și el un soldat al acestei minunate armate.

La vreo trei sute de metri de primul focar, cînd sinistrele cîrpe negre ce fluturau deasupra iurtelor începură să se profileze bine pe cerul purpuriu al asfințitului, Barinov ordonă „îmbrăcarea". Lui Volodea i se păru că ordinul sună într-adevăr ca o comandă militară: „Îm-bră-ca-rea!" Ca un fel de: „La atac!" Oamenii descălecară și se grăbiră să-și pună cizmele de cauciuc și salopetele. Își legau șireturile cît mai strîns și se ajutau unii pe alții în liniște, fără vorbe de prisos. Concentrarea și calmul acesta îl făcură din nou pe Volodea să se gîndească la o armată.

— E-he! se auzi deodată glasul lui Barinov. Nu mi-aș fi închipuit că mai știu să mă țin în șa. Și nici noada nu mă doare, cum mi se întîmpla în tinerețe. Îndemnîndu-și calul, din frîu, adăugă supărat: N-ar fi trebuit să mănînc atîta borș. Degeaba mi-am zis mereu să nu fac abuz de lichide și de grăsimi...

Iurtele cu cîrpe negre în vîrf erau acum foarte aproape de ei. Alături de Volodea, mugi răgușită, cu jale, o vacă nemulsă. Barinov i se adresă:

— Ho, vacă! Noi nu știm să mulgem!

---

[1] Aluzie la celebrul tablou al lui Vasnețov, pictor rus care a trăit între anii 1848—1926. (n.r.)

Vocea lui avea un timbru înfundat în dosul respiratorului.

Sofia Ivanovna şi Tuş îi aşteptau, una lîngă alta, în dreptul primei locuinţe, o iurtă mare. Amîndouă abia se mai ţineau pe picioare de obosite ce erau. După ce Soldatenkova îi dădu raportul, Barinov îi ordonă să se ducă la culcare, dimpreună cu Tuş. Volodea observă încă o dată cît de bine ştia profesorul acesta civil să comande ca un general. Doctorul Loboda, „ofiţerul cu cartiruirea", se şi apucă să instaleze tabăra medicilor, alcătuită din corturi, laboratoare şi magazii. În apropiere se afla un lac şi frumoasele stînci Kik-Jub. Dar deşi totul era pregătit pentru noapte, nici unul dintre medici, infirmiere şi sanitari nu se culcă. Porniră cu toţii la treabă. Intrau în iurtele întunecoase şi neînsufleţite, le luminau cu lămpile de carbid şi cu lanternele, scoteau afară cadavrele, făceau ordine înăuntru, dezinfectau totul, dădeau de mîncare şi de băut bolnavilor, ascultau plămînii, inima, luau pulsul şi aşteptau indicaţiile lui Barinov şi ale lui Şumilov, primul asistent al academicianului. Siluetele albe ale doctorilor, cu respiratoarele, ochelarii de protecţie şi cizmele lor de cauciuc, se mişcau anevoie, dar fără să facă zgomot. Gemetele şi bolboroselile bolnavilor se contopeau cu glasurile încete şi înfundate ale medicilor, cu şuieratul pompelor, cu fîşîitul trist al ploii care se pornise să cadă curînd după miezul nopţii.

În costumele de protecţie le era cald la toţi. O sudoare lipicioasă li se scurgea pe feţe, de-a lungul spinărilor şi pe braţe. Cu degetele înmănuşate abia puteau să apuce seringile. Pînă şi stetoscopul îl mînuiau cu greu. Lui Volodea îi zvîcnea sîngele în urechi; către dimineaţă începu să-i vîjîie capul. Dar Barinov se ţinea bine. Putea oare Volodea să se lase mai prejos?

Toată noaptea aceea lungă au trecut de la o aşezare la alta, i-au separat pe cei bolnavi de cei sănătoşi, au luat temperatura oamenilor, i-au vaccinat, au

repartizat iurtele, stabilind unde să fie izolatorul, unde să se facă mîncarea, unde să stea cei contaminaţi de molimă. Tod-Jin dădea instrucţiuni în dreapta şi în stînga populaţiei istovite şi speriate. Dar vocea lui autoritară avea o forţă irezistibilă, astfel că nimeni nu crîcnea.

În a patra aşezare „inspectată" de ei în noaptea aceea care parcă nu se mai sfîrşea, Volodea păşi primul într-o iurtă unde se aflau numai morţi. La lumina lanternei văzu rînduri de leşuri, cu dinţi drepţi, încă tineri, rînjiţi într-un ultim spasm, cu ochii daţi peste cap, cu mîinile împreunate. Deodată, în tăcerea aceea a morţii, i se păru că aude un scîncet de copil.

— Linişte! strigă către sanitarii care stropeau cu pompa podeaua iurtei amuţite.

Făcu un pas şi se opri înfiorat: o mamă răpusă cuprinsese şi strîngea la piept un copil încă viu. Copilul plîngea şi se zbătea cu slabele lui puteri, încleştat în mîinile reci ale cadavrului.

Ustimenko se aplecă să-l desprindă. Tod-Jin îi veni în ajutor. Un sanitar luă copilul şi-l dădu unei felcerite să-l ducă în altă iurtă, unde se amenaja izolatorul.

În zorii zilei, atmosfera era umedă, aerul greu şi aproape irespirabil. Stepa era învăluită în perdeaua ploii. Barinov şedea sub o foaie de cort şi cerceta harta regiunii contaminate de epidemie. Alături de el, radiotelegrafistul acorda staţia, chemînd baza expediţiei Kik-Jub, pe doctorul Loboda. Barinov îşi lăsase respiratorul să-i atîrne pe piept, ochelarii de protecţie şi-i pusese în buzunar, gluga şi-o dăduse pe spate.

— Ai obosit? îl întrebă el pe Volodea.

— De loc! răspunse brav Ustimenko.

În spatele lor apăru Tod-Jin, se vîrî sub foaia de cort şi spuse cu obidă:

— Mare nenorocire, da. Oare cum să-i punem capăt pentru totdeauna, tovarăşe profesor?

Arkadi Valentinovici își întinse oasele, care pocniră, stinse mucul de țigară și răspunse gînditor :

— Ca medic, trebuie să-ți spun, dragă tovarășe, că nenorocirea aceasta, oroarea accasta poate fi lichidată numai printr-o reorganizare a statului. În Uniunea Sovietică nu mai există ciumă, așa cum nu mai există vărsat, cum nu mai există multe alte boli epidemice. Dar nu prea de mult, pe cît îmi aduc eu însumi aminte, în Rusia mureau în fiecare an de vărsat patruzeci de mii de oameni și cel puțin două sute de mii rămîneau infirmi : orbi, surzi, în genere inapți pentru muncă...

— Aici Striținuk ! strigă radiotelegrafistul în aparat, bucuros că făcuse legătura cu baza. Aici Striținuk ! Tovarășe Loboda, dați-ne douăzeci de termometre, cîteva găleți emailate, trimiteți-ne o cange și un... ăsta... Mișcînd din buze, Striținuk se uită la notes, dar nu înțelegea ce scrie acolo și se întoarse către Volodea : Nu știu cum să-i spun. tovarășe doctor.

— Fonendoscop ! citi Volodea și strigă el însuși în pîlnia de ebonită : Fo-nen-do-scop !

După ce băură cîte o ceașcă de cacao fierbinte din termosuri, se urcară în șei. Radiotelegrafistul continua să țipe în aparat :

— O cămășuță de copil... Nu, pentru Dumnezeu ; de copil ! Am scos un copil de la maică-sa ! Mama a murit, dar copilașul a fost scos !

— Striținuk, nu spurca văzduhul ! șugui Barinov, strîngînd frîul în mînă.

Deodată auziră o rafală scurtă și îndepărtată de mitralieră.

— Ce-i asta ? întrebă Volodea.

Tod-Jin se ridică în scări și trase cu urechea. Curînd după prima, răbufniră și alte rafale.

— Nu departe de-aici se află granița — spuse Tod-Jin. Și acolo e axa : Berlin-Roma-Tokio. Fascismul, da ! Să mergem !

Tod-Jin atinse calul cu cravaşa şi se aplecă înainte pe oblîncul şeii. Pe la urechea lui Volodea începu să şuiere îndată vîntul. Caii porniră mai întîi în galop, apoi în goană mare, fornăind şi zburînd în linie dreaptă prin fundul unei vîlcele pe care se lăsaseră norii. Goana ţinu cam vreun sfert de ceas, timp în care Volodea se uita mereu cu coada ochiului la Barinov. În cele din urmă ieşiră pe o costişă şi Ustimenko zări numaidecît grănicerii republicani, în mantale scurte de ploaie, apoi văzu o pălălaie galbenă ce se întindea în faţa lor şi auzi deasupra capului său un vuiet de avioane. Erau nişte avioane cu cercuri bicolore pe aripi şi cu fuselajele scurte, ciuntite parcă : avioane de vînătoare ale celor de dincolo.

— Nu înţeleg ! spuse nedumerit Barinov. E un incendiu, da ?

Abia ţinîndu-şi respiraţia, cu pumnii strînşi, Volodea nu-şi mai putea lua ochii de la cele ce vedea : acolo, de cealaltă parte a liniei care marca frontiera de stat, dincolo de cordonul republicii, trupele imperiale porniseră ofensiva contra epidemiei de ciumă. Se vede treaba că dăduseră foc cu aruncătoarele de flăcări unui sat de la graniţă, iar detaşamentele de mitraliori îi secerau pe toţi cei care încercau să scape din pîrjol. Volodea numără multe, multe mitraliere şi foarte mulţi mitraliori, apoi observă şi aruncătoarele de flăcări, montate pe ataşurile motocicletelor. Ceva mai sus, pe un dîmb, se afla o baterie, cu ţevile tunurilor îndreptate spre satul care ardea...

— Cu neputinţă ! exclamă Arkadi Valentinovici. Sau...

Dar n-apucă să-şi termine vorba. Din flăcări se iviră cîteva siluete minuscule de oameni. Cu mîinile în sus, ei fugeau buimăciţi prin burniţă ; iată-i că au scăpat, sînt salvaţi...

Cîteva mitraliere traseră simultan o rafală scurtă. Soldaţii mici, ce păreau de departe nişte soldaţi de plumb, ca aceia de jucărie îmbrăcaţi în vestoane

kaki şi cu bonete turtite pe cap, îi urmăreau şi-i secerau pe fugari din cîteva gloanţe ; nici nu era greu de ucis nişte oameni năuciţi de spaimă !

Unul continua totuşi să fugă. Se repezi într-o parte, apoi o zbughi la dreapta, pe urmă la stînga. Alerga spre graniţă. Ştia că aici are să fie arestat, reţinut în izolator, dar n-o să fie ucis. Aici nu poate să fie ucis !

A fost însă ucis dincolo !

O rafală, de astă dată ceva mai lungă, şi omul, smucindu-se pentru o ultimă oară într-o parte, se prăbuşi.

După aceea, în liniştea care se lăsase deodată, începu să pîrîie o motocicletă cu un aruncător de flăcări pe ataş. Limba de foc, galbenă şi ascuţită, se întindea către oamenii căzuţi la pămînt, nemişcaţi, morţi. Volodea întoarse capul, zguduit ; dinţii îi clănţăneau în gură, ochii i se înceţoşară. Satul ardea cu vîlvătăi sub ploaia măruntă, trosnind şi gemînd, iar coloanele de fum negru şi des se aplecau spre pămînt, ca şi cum le-ar fi fost teamă să se ridice în sus.

— Ascultă ! se adresă Barinov către Tod-Jin. Să se comunice comandantului grupului lor sanitar că doresc să stau de vorbă cu el. Sînt profesorul Barinov, membru de onoare al Academiei lor de ştiinţe, participant la trei conferinţe internaţionale la care au luat parte şi reprezentanţii lor.

Tod-Jin îl chemă pe ofiţerul de grăniceri şi-i traduse cele de mai sus. Acesta porni numaidecît spre punctul unde era lăsată bariera şi parlamentă cu căpitanul de grăniceri al celeilalte părţi. Căpitanul îl salută. Grănicerul de dincolo îl salută şi el. Soldaţii trupelor imperiale se hîrjoneau pe cîmp, se luau la trîntă lîngă mitralierele lor, ca să se mai dezmorţească, şi din cînd în cînd îşi aruncau ochii la satul care ardea. Avioanele plecaseră.

O motocicletă cu ataş, vopsită în verde, se opri în faţa barierei, scîrţîind strident din frîne. Din ataş

coborî un ofiţer scund, spilcuit, în uniformă kaki ; ofiţerul avea nişte ochelari cu dioptrii multe, purta pe cap o caschetă cu calotă înaltă şi avea la glezne jambiere de lac. Strîngînd tare din fălci, Barinov îşi îndemnă calul cu pintenii. Tod-Jin şi Volodea îl urmară. Cînd se apropiară de barieră, medicul trupelor imperiale tocmai îşi sfîrşea de fumat ţigara. Cînd auzi rostindu-se numele lui Barinov, cu toate titlurile şi funcţiile sale, medicul salută cu palma întinsă înainte. Apoi, ducînd cu foarte mult respect mîna la cozoroc, doctorul acesta militar raportă că a avut onoarea să studieze lucrările profesorului Barinov, atît în laboratoarele din Berlin, cît şi la Institutul de epidemiologie experimentală din ţara sa. Cît priveşte operaţia întreprinsă de detaşamentul special pentru combaterea ciumei, la care profesorul a binevoit să asiste, desigur, tabloul acesta creează o impresie deprimantă, dar ce era de făcut, ştiut fiind că, în cazul formei pulmonare a ciumei, mortalitatea atinge cifra de sută la sută ? În situaţia de faţă, cea mai rezonabilă şi mai umană măsură era să se distrugă prin ardere focarul epidemiei, cu atît mai mult cu cît boala s-a răspîndit deocamdată numai în rîndurile unei naţionalităţi inferioare, degradate şi îndeobşte lipsită de orice importanţă. De altfel, această chestiune nu poate fi pusă acum în discuţie, ca şi, în general, toate ordinele forului suprem antiepidemic al imperiului.

Şi medicul cel elegant, cu un fir de mustăcioară deasupra buzei subţiri, salută pocnindu-şi călcîiele.

— Comunicaţi academiei dumneavoastră că nu doresc să mai fiu membru de onoare al ei ! declară Barinov, răspicat, în englezeşte. Iar dumneata ţine minte ce-ţi spun : în ziua cînd veţi fi judecaţi, dacă am să trăiesc să mai apuc ziua aceea, am să cer să fiu acuzator. Şi am să vorbesc în numele tuturor doctorilor care şi-au dat viaţa luptînd împotriva ciumei ! Am dreptul s-o fac ! Ai înţeles ?

— Am înțeles ! răspunse medicul militar, îngălbenindu-se, dar fără a-și lua mîna de la cozoroc. Mă îndoiesc însă că profesorul o să apuce vreodată ziua presupusei judecăți. În vest, înfrîngerile se țin lanț, trupele führerului înaintează pe toate fronturile, victorioase !

Și pocnindu-și încă o dată, scurt, călcîiele, medicul militar se urcă în ataşul motocicletei.

La întoarcere, Barinov își șterse cu batista fața udă de ploaie, răsuflă adînc și spuse :

— Mare chef aș fi avut să-l plesnesc cu cravașa peste mutra aceea spilcuită ! Eh, dar las' că apuc cu ziua judecății !

— O s-o apucați ! O s-o apucați, da ! zise Volodea, încruntat.

În ziua aceea vizitară încă șase așezări. Seara, în tabăra lor sună clopoțelul : Barinov convoca o ședință fulger. Asemenea ședințe se țineau acum în fiecare zi și ele îi aminteau lui Volodea de ceea ce citise el în cărți despre ședințele consiliilor de război sau ale statelor majore înaintea bătăliilor decisive.

Întocmai ca în consiliile de război, la aceste consfătuiri medicale se comunicau lapidar informațiile despre forțele inamicului, se raportau pierderile înregistrate, se făcea socoteala armelor și a muniților — serurile, vaccinurile, utilajul și mijloacele de transport. Pe masă era întinsă o hartă și comandantul (așa îi spuneau oamenii : „generalul nostru Barinov") rămînea îndelung pe gînduri, cu ochii la pătrățelele haşurate cu negru ce desemnau punctele unde se găsea dușmanul — ciuma. În cortul generalului se afla și un telefon de campanie. Radiotelegrafistul aducea mereu radiograme noi și le punea pe masă, înaintea lui Arkadi Valentinovici. Comisarul Tod-Jin comunica și el, din tabără, prin fir direct, cu președintele comisiei republicane pentru combaterea ciumei, raportînd în fiecare zi comisiei, la Khara :

— Totul e în ordine. Nu sînt bolnavi în afara focarului !

Personalul medical se întîlnea laolaltă numai la şedinţele fulger. În tot restul timpului, doctorii, infirmierele şi felcerii ruşi se luptau zi şi noapte cu ciuma, cu blestemata de „moarte neagră", cu „boala tarabaganilor", care putea să răpună toată ţara asta mică, pe toţi crescătorii ei de vite, pe toţi plugarii, pe vînătorii şi muncitorii ei, pe toţi bătrînii, şi tinerii, şi copiii — întreg viitorul ei.

Barinov îi punea pe doctori să doarmă cu sila şi îi supraveghea îndeaproape pe cei care nu respectau graficul de lucru stabilit de el. Dăduse ordin ca oamenii să doarmă şi să mănînce bine ; un medic istovit putea să facă o greşeală de neiertat şi să se contamineze de ciumă, „din zăpăceală", cum spunea Arkadi Valentinovici.

— Just ! îl aproba aviatorul Paşa. Şi la noi, în aviaţie, e strict în privinţa asta. Dacă pierzi două-trei sute de minute din somn, poţi să dai de bucluc : adormi în avion sau îţi pierzi busola.

Paşa străbătea în zbor razant cu aeroplanul său (îi plăcea să spună aeroplan, şi nu avion) toată regiunea contaminată de epidemie, de la est la vest şi de la nord la sud. Cerceta aşezările, ca să vadă dacă n-a apărut undeva vreo cîrpă neagră, dacă medicii semnalizează cu rachetele, cerînd ajutor, dacă iese fum din vetre, într-un cuvînt dacă totul e „în regulă", cum se exprima doctorul Loboda, un om energic, negricios, cu o voce răguşită. Paşa trecea în zbor razant peste capetele oamenilor care exterminau tarabaganii şi le făcea semne de sus, cu palma înmănuşată, vrînd parcă să le spună : „Hai noroc, daţi-i înainte, sînt în trecere, am venit să văd cum merge treaba !" Apoi se întorcea în tabără, făcea un duş şi decola din nou. Medicii, felcerii şi infirmierele luau incontinuu temperatura întregii populaţii a regiunii, injectau ser celor bolnavi, îi vaccinau pe cei sănătoşi. Sanitarii îngropau morţii. În taberele mai îndepărtate atinse de molimă era trimisă o bucătărie de campanie, cu hrană caldă, pentru medici şi oamenii

aflați în convalescență, cît și pentru cei ținuți în izolatoare.

Barinov zbura adeseori cu Pașa, ducîndu-se, la chemarea radiotelegrafiștilor, să consulte cazurile mai complicate. Pînă cînd, într-o zi, anunță în ședința obișnuită :

— Pot să vă felicit, tovarăși ! Acum este evident că epidemia a fost localizată și scade în intensitate. Peste cîteva zile terminăm treaba.

În noaptea aceea, toți medicii, reuniți în tabără, dormiră pentru întîia oară pe săturate, și nu fiindcă așa era ordinul, ci fiindcă așa voiau ei și fiindcă aveau răgaz. A doua zi dimineață, la micul dejun, Volodea primi o radiogramă de la doctorul Vasea din Khara. Acesta cerea pe un ton isteric să fie chemat și el „la o acțiune adevărată". Dar Sofia Ivanovna hotărî :

— Fiecare om e obligat să lucreze acolo unde e pus să lucreze, asta e datoria lui. Și să-i lase pe ceilalți să-și vadă de treaba lor...

Volodea se mulțumi să surîdă. Acum Sofia Ivanovna nu-l mai agasa. Cunoștea meritele doctoriței Soldatenkova, valoarea ei adevărată, valoarea ei ca om.

Vineri, personalul auxiliar se pregătea să ridice tabăra. Volodea tocmai se întorsese din vizita făcută la iurtele din raza lui de acțiune ; dar cînd descălecă, simți că îi e puțin rău : se clătină o dată și încă o dată. Doctorul Loboda se apropie de el și-i spuse îngrijorat :

— Ai răcit, probabil...

— Se poate — răspunse nepăsător Ustimenko.

Și se îndreptă spre izolator, cu un zîmbet forțat pe față. Nu se mai îndoia că avea ciumă. Simțea înțepături într-o coastă, mersul îi era „ametit", ca la bolnavii de ciumă. Iar limba îi era „cretoasă", simptom caracteristic.

Abia se întinse pe pat, că intră Barinov, în halat alb, dar fără respirator.

— Echipați-vă cum trebuie ! îl preveni Ustimenko. Altfel dau cu scăunelul în dumneavoastră.

— Dumneata să nu mă înveți pe mine ! îl repezi Barinov.

— Repet : dau cu scăunelul. Am ciumă.

Arkadi Valentinovici ieși. Ustimenko își luă temperatura : avea treizeci și opt cu șase. Apăru din nou Barinov cu Loboda, de data aceasta cu respiratoarele pe față. La spatele lor se afla Tuș. Ce ciudat i se părea lui Volodea să audă glasurile lor înfundate sub măști, iar el să stea lîngă ei fără ochelari de protecție, fără salopetă, fără respirator...

În timp ce i se analiza sputa în laborator, Volodea scrise o scrisoare. Capul îi vîjîia, gura i se uscase atît de mult, încît simțea nevoia să bea necontenit lichide. Și scria :

„Varia ! Scrisoarea aceasta a fost dezinfectată, așa că să nu-ți fie teamă. S-a întîmplat ceva stupid. Cînd tu ai să citești aceste rînduri, eu voi fi fost înmormîntat. Mă simt slăbit. N-aș putea spune că vreau să mor, și apoi e și stupid. Te iubesc, Varia, te iubesc și n-am încetat niciodată să te iubesc. Înțelegi..."

Barinov intră din nou la el și-l anunță cu glas tare, pe un ton vesel :

— Cred, colega, că ai o dublă pneumonie...

Volodea se uită fix în ochii lui Barinov, ascunși în dosul ochelarilor de protecție, și răspunse :

— Dumneavoastră înșivă spuneați mai zilele trecute că așa sînt consolați de obicei medicii, cînd se contaminează.

— Ia culcă-te ! îi porunci Barinov.

În cadrul ușii se ivi iarăși Tuș. Aducea corespondența : o scrisoare de la Varia și una de la mătușa Aglaia. Varvara îi scria din flotă : „Mă aflu în flotă" — citi Volodea ; dar pe urmă ea îi vorbea iar despre teatru. După cîteva fraze în care pomenea și despre război, Varia se întreba cît de greu trebuie să-i fie, probabil, lui Volodea, cu sensibilitatea lui, să

trateze tot felul de „bronşite-apendicite". Mătuşa Aglaia îi scria cu precădere despre război.

Volodea tuşi: nu avea sînge în spută. Spre seară, afară, de cealaltă parte a ferestrei, îşi făcu apariţia aviatorul Paşa, care lipi un bileţel pe geam: „Am coniac; bei, doctore?" Ustimenko îi dădu cu tifla şi trase pătura peste el.

A doua analiză, după procedeul Gramm, nu arătă nici ea nimic. Trebuiau să mai aştepte.

Dincolo, în dreptul uşii, se agita neliniştită Tuş. Volodea îi auzea paşii uşori, fiecare mişcare, fiecare şoaptă. De cîteva ori îşi vîrî capul pe uşă Soldatenkova şi-l întrebă, ca şi cum s-ar fi adresat unui copilaş:

— Ei, cum ne simţim? Am păpat?

— Am vrea să se ducă la naiba toţi, cu toate îngrijorările şi tactul lor! o repezi Volodea.

Ţinea în mînă termometrul: treizeci şi nouă cu şase. Avea greţuri, şi încă nişte greţuri cumplite.

Peste noapte, lîngă el a stat de veghe doctorul Loboda. Volodea delira. După Loboda a venit Şumilov cel gras. Neavînd ce să facă, acesta luă de pe masă scrisoarea neterminată a lui Volodea către mătuşa Aglaia şi citi: „Îmi pare nespus de rău că n-am apucat să fac nimic în viaţă. Dacă ai vedea, mătuşico, armata aceasta a epidemiologilor, dacă ai putea să înţelegi ce oameni admirabili sînt ei! Uite, să-l luăm, de pildă, pe doctorul Şumilov. În aparenţă nu-i decît un butuc borţos, spune anecdote proaste şi rîde el cel dintîi..."

„Asta-i bună! reflectă Şumilov, jenat şi mai ales jignit. Rîd eu cel dintîi?"

Şumilov puse scrisoarea la loc, pe masă, şi luă pulsul lui Volodea. Dar deodată observă o pată albă, triunghiulară, pe bărbie şi una la rădăcina nasului. Semn caracteristic.

— Tuş! strigă el. Ajută-mă!

Volodea continua să delireze. Îl întoarseră amîndoi pe spate. Şumilov îi trase cămaşa în sus.

— O erupție ! exclamă el, cu un accent fericit. Vezi, Tuș ? E adevărat că sînt un butuc borțos. Nu numai un butuc, ba și un prost ! Trezește-l imediat pe Barinov ! Imediat !

Cu degetele sale scurte, își desfăcu legătura respiratorului, își scoase ochelarii și își dădu gluga pe spate. Fața lui grasă, cu obrajii bucălați, asudată de căldură, exprima o fericire fără margini.

— Scarlatină ! îl informă el pe Barinov. O mică scarlatină ! Și încă una drăgălașă, tipică, așa cum serie la carte, ca pentru studenți ! Îmi vine să cred că noi doi nu sîntem buni de nimic ! Cum de-am neglijat amănuntul acesta ? A scos fetița aia din brațele mai-că-si moarte ; iar fetița avea scarlatină. Of, doamne, ce rușine ! Uită-te și dumneata ce erupție : o zonă întinsă de hiperemie. Privește-i fața : fluturașul scarlatinei se vede cît de colo. Asta e, tovarășe profesor...

— Mda — făcu Barinov. Mai greșește omul, de ! Ar trebui trezit Pașa, să plece după ser, că l-am consumat pe tot cu fetița...

Pașa fu sculat din somn. Într-un tîrziu, Tuș întrebă cu sfială :

— N-are ciumă, nu-i așa, tovarășe profesor ?

— Nu, drăguțo, are scarlatină ! îi răspunse Șumilov, cu o strălucire de bucurie în ochi. O mică scarlatină.

Barinov se uita tot timpul la Volodea. Apoi spuse deodată :

— Știi ceva, Ippolit Zaharovici ? Acolo, în sufragerie, sînt niște sticle de șampanie. Hai să bem una ! Pentru schimbul nostru de mîine ! Pentru băieții ca el !

Doctorii ieșiră. Tuș rămase înăuntru. Ascultă cîtva timp cum Volodea delira. Pe urmă îi luă mîna mare și fierbinte și i-o sărută...

A doua zi dimineața, grupul profesorului Barinov plecă la Khara. În aceeași zi, cele trei avioane grele decolară de pe terenul de zbor de lîngă Khara și, după ce făcură un tur de adio pe deasupra orașului,

porniră spre Moscova. Expediția părăsi Khara pe neașteptate, sub o ploaie torențială. Doctorii au fost conduși la avioane numai de Tod-Jin.

— Pe aceștia să-i puneți în iurta de la margine — vorbea singur, în delir, Volodea. În iurta cea mai de la margine. E interzis să umble. In-ter-zis !...

La 2 octombrie, Ustimenko părăsi și el Khara. De dimineață dădu o raită prin spital, își luă rămas bun de la bolnavi și de la moș Abatai. O căută și pe Tuș, dar pe ea n-o găsi nicăieri. Pelagheia Markelova făcea curățenie în sala de operație. Volodea îi întinse mîna și o întrebă :

— Ei, cum merge treaba ? Bine ?

— Bine ! răspunse fata, lăsîndu-și stînjenită ochii în pămînt. Pentru mine e bine, numai că Sofia Ivanovna...

— Sofia Ivanovna e un om minunat ! o întrerupse cu asprime Volodea. Un medic adevărat. N-avem dreptul noi doi s-o judecăm ! Asta e ! Rămîi cu bine, Pelagheia Egorovna.

Pe Vasea Belov l-a îmbrățișat cu căldură și s-au sărutat de trei ori.

— Pînă la Anul nou o să le venim de hac fasciștilor ! spuse noul medic-șef. Ei stau prost cu benzina. Și-apoi, mai e de așteptat și o explozie în clica lor. M-am gîndit de multe ori la asta. Dumneata nu te-ai gîndit ?

— M-am gîndit ! răspunse Ustimenko, zîmbind.

Îi venea totdeauna să zîmbească, nu știa de ce, atunci cînd vorbea cu Vasea.

La ora nouă fu condus la caravană. Aceasta era alcătuită din șapte călăreți și cîțiva cai de povară. Era foarte cald ; peste Khara se abătuse o arșiță neașteptată, în plină toamnă. Madî-Danzî ținea o umbrelă deschisă deasupra doctorului Vasea ; infirmierul nu-l mai lua acum de loc în seamă pe Ustimenko. Sofia Ivanovna îi spuse lui Volodea, aproape pronunțîndu-i, să-i trimită de la centru niște formulare și

cîteva registre. Lui îi venea s-o sărute. Dar doctorița era supărată din pricină că raportul trimestrial nu era așa cum l-ar fi dorit ea. Ultimele cuvinte pe care le auzi Ustimenko din gura ei susțineau că „e foarte curios", dar ce anume era curios, pe el nu-l mai interesa.

Bolnavii se îngrămădiseră ciorchine pe la ferestre. Moș Abatai strîngea chingile, samarele, coburii, comanda și dădea dispoziții în dreapta și în stînga. Retras ceva mai la o parte, fostul șaman Ogu privea pe sub sprîncene. Volodea îi făcu semn să se apropie, dar Ogu era cătrănit:

— De ce m-ai silit să-mi arunc daireaua, căciula și cîrja în apă? Acum nu mai pot să-ți descînt de drum bun. De ce m-ai silit, spune?

— Mă lipsesc de descîntecul tău! rîse Volodea. Nu te mai gîndi la prostiile astea! Cînd o să-l văd pe Tod-Jin, am să-i spun că Ogu s-a făcut om de treabă. Tod-Jin o să te ridice în funcția de sanitar. Dar dacă ai să mai bei rachiu, să știi că doctorul Vasea o să te dea afară. Rămîi sănătos!

Urcă în șa și abia atunci o văzu pe Tuș. Lipită de poarta spitalului, ea îi zîmbea cu buzele tremurînde.

— Am să-ți scriu — spuse Volodea, urnindu-și armăsarul din loc și apropiindu-se de Tuș. Am să-ți scriu o scrisoare lungă, iar doctorul Vasea are să ți-o citească. E bine așa?

— Nu-i bine! replică Tuș, seuturîndu-și părul negru. Cînd ai să scrii dumneata, eu am să știu să citesc bine. Că doar n-ai să ne scrii așa de curînd, nu?

Cu mîna ei mică apucă scara de la șa, dar îi dădu numaidecît drumul: își aduse aminte că atunci cînd o femeie pune mîna pe scară, înseamnă că pe cal stă omul care o iubește. Dar Volodea n-o iubea pe Tuș.

— Vă spun la toți la revedere! strigă Ustimenko.

Și caravana porni la drum. Moș Abatai alerga cu pași mărunți pe lîngă calul lui Volodea. Pe măsură

ce caravana înainta, stîrnind colbul prin Khara, în jurul ei se aduna tot mai multă lume. Oameni cunoscuți, mai puțin cunoscuți și chiar necunoscuți mergeau alături de Volodea și-i întindeau brînză acră, deoarece știau că „doctorului rus" îi place.

— Ia niște kurut ! îl îmbiau unii. Ia, ai să mănînci kurut la război !

— Ia niște arci ! îi ofereau alții, întinzîndu-i brînză uscată de vaci. Arciul nu se strică. Ai să-l păstrezi pînă la sfîrșitul războiului, iar după război ai să-ți aduci aminte de noi.

— Ia niște bîștak ! îl îndemna cineva, întinzîndu-i o roată de brînză făcută din lapte de cerboaică. Ia, doctore Volodea ! Ori nu mă mai recunoști ? Dumneata mi-ai păstrat vîrsta pe vremea cînd noi ne temeam încă de spitalul dumitale !

Pe unii îi recunoștea, pe alții nu. Pe față îi stăruia un zîmbet larg, dar cu buzele își sugea repede lacrimile. Colbul se înteța și oamenii nu vedeau, nu puteau să vadă că doctorul Volodea plîngea. A asudat, de bună seamă, credeau ei. Era într-adevăr foarte cald, iar el mai avea și pufoaica pe umeri.

— Dumneata ai scăpat Khara de moartea neagră ! îi strigau toți. N-o să te uităm niciodată !

Dar nu, nu el a salvat Khara ! Ciuma nu poate fi biruită de unul singur. Iar lacrimile care-i umpleau ochii nu erau lacrimi de înduioșare ! Erau niște lacrimi ciudate, de mîndrie. Lacrimile de fericire ale unui om care face parte dintre cetățenii unei țări mari care poate să biruie „moartea neagră" ! Invincibila „moarte neagră", „boala tarabaganilor", ciuma ! Iar norodul din Khara îl petrecea acum nu numai pe medicul Ustimenko, ci pe un prieten, pe un frate, pe un reprezentant al țării muncitorilor și țăranilor, al țării unde stăpîn e poporul muncitor și unde domnește rațiunea și binele.

— Fie-ți ursit să-ți birui dușmanii ! se auzeau glasuri din mulțimea ce încercuise caravana.

— Îi vom birui, da, pe dușmanii noștri ! își spunea în șoaptă Volodea și-i vedea parcă înaintea sa pe Barinov, și pe Loboda, și pe Șumilov.

— Fie fericit poporul tău, căci merită să fie fericit !

„Da, merită să fie fericit !“ repeta în sinea lui Volodea și își aducea aminte de aviatorul Pașa, de Bogoslovski, de mătușa Aglaia.

— Să-ți vindeci răniții, așa cum ne-ai vindecat pe noi !

— Am să-i vindec ! își lua Volodea angajamentul acesta solemn.

— Să mai vii, doctore Volodea...

Caii sforăiau și se speriau de atîta mulțime ce sporea necontenit. La ieșirea din Khara, Volodea îl văzu pe tatăl lui Lamza, care stătea în marginea drumului, cu vînătorii lui. Erau mulți, cam vreo cincizeci de oameni, și toți își țineau puștile pe greabănul cailor. Îl întîmpinară pe Volodea cu o salvă trasă în aer, apoi cu încă una, după care caii lor superbi, mici și cu coame mari, porniră înainte în galop, să vestească taberele din cale să se gătească de sărbătoare și să-l petreacă pe doctorul Volodea.

Și așezările se găteau de sărbătoare. Volodea Ustimenko se uita cu atenție la fiecare om, căutînd să-și aducă aminte care a fost la el la dispensar, pe care l-a vizitat în iurtă, pe care l-a operat, pe care l-a tratat la spital.

Dar nu putu să recunoască de-adevăratelea pe nimeni. Acum toți erau veseli și zîmbeau ; atunci însă cînd s-a îngrijit de ei oamenii erau bolnavi și sufereau. Acum se rumeniseră din nou la chipuri și prinseseră puteri ; atunci însă cînd fuseseră aduși la dînsul, erau palizi și slabi. Acum își struneau caii din frîie ; atunci însă ședeau culcați, ori erau proptiți de subsuori, sau erau cărați pe targă. Putea el oare să mai știe acum căruia dintre călărețiii aceștia i-a „păstrat vîrsta“ ?

De fapt, asta n-avea nici o importanță. Important era altceva : că el și-a îndeplinit aici misiunea. Și-a îndeplinit-o fără istov, cu toate puterile sale. Și oamenii înțelegeau asta. De bună seamă că se putea opera mai bine decît opera el, totuși a adus aici un „oarecare" folos.

„Un oarecare folos ! repetă Ustimenko în sinea lui. Fie el cît de mic ! Dar, la drept vorbind, expediția doctorului Barinov a însemnat ea oare chiar atît de puțin ? Iar eu am fost o părticică a ei. O părticică a unui întreg. O părticică a țării mele".

Și își îndreptă privirea în depărtări, către munții din zare, acolo unde se dezlănțuise războiul și unde-l aștepta cauza pe care o slujea.

CUPRINS

Capitolul întîi

Ştiinţele naturii 7
A venit tata 16
Scheletele nu sînt de vînzare 20
Omul poate orice 26

Capitolul al doilea

Ciupercile 25
„Părinţi şi copii" 38
Student 47

Capitolul al treilea

Cadourile 54
Bunicul 60
După teatru 64

Capitolul al patrulea

Vorbeşte Polunin 71
Ciorovăieli şi zîzanii 84
„Timpul zboară" 89

Capitolul al cincilea

Divorţul 99
Noi, soldaţii roşii 104
„Bătrînul" 107

Capitolul al şaselea

Ambulanţa 117
Profesorul Jovtiak în persoană 123
Ivan Dmitrievici 129
Drumurile noastre se despart 136
Beau I 143

Capitolul al şaptelea

O convorbire în noapte 152
Spre „aeroplanul" din Ciornîi Iar I 169
Injurături 181
Buba neagră 189

Capitolul al optulea

„Colega“ 202
Salut, viață dragă ! 211
In ce constă fericirea ? 216

Capitolul al nouălea

Tata trăiește ! 233
Tata a murit 239
Rigorist și tiran 243
M-ai obosit ! 250

Capitolul al zecelea

Sună goarna ! 255
Unele schimbări 276
Sînteți extraordinari ! 279

Capitolul al unsprezecelea

Jurămîntul 287
La Zatiruhi ! 293
Adio, Varia ! 300
Volodea a ajuns în străinătate 307

Capitolul al doisprezecelea

Drumul la Khara 313
Marele medic 318
Marele doctor o duce prost 330

Capitolul al treisprezecelea

„Ce-ți fac vitele ?“ 336
Iată, așadar, cum trebuie lucrat 347
Din nou singur 359

Capitolul al paisprezecelea

Vrăjitorul 370
Moartea neagră 382
Cauza pe care o slujești 392

Redactor responsabil : ECATERINA ȘIȘMANIAN
Tehnoredactor : GABRIELA TĂNASE

Dat la cules 08.09.61. Bun de tipar 27.11.61. Apărut 1961. Comanda nr. 5056. Tiraj 14.160. Broșate 11.100+ Legate 3060. Hîrtie semivelină de 65 g/m², 840×1080/32. Coli editoriale 19,6. Coli de tipar 26. A.0561 C.Z. pentru bibliotecile mici 8 A=R

Intreprinderea Centrală de Poligrafie M.F.A.
cd. nr. 2931

Lei 7,75